

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

A TARTALOMBÓL:

Divat vagy mandátum?

**Úrvacsorai tanításunk és
gyakorlatunk kérdései**

**A Lutheránus Világszövetség
Budapesti Világgűlése 1984**

**Érdeklődők lelkipásztori
megközelítése**

**Evangélikus és református
egységstörékvések**

Mi nyugtalanít?

69

1994/7-8

TARTALOMJEGYZÉK

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

Divat vagy mandátum? – <i>HK.</i> –	241
Uram! Ki hitt a mi tanításunknak? – <i>Győri János Sámuel</i> –	242
<i>Gajárszky Magdolna</i> : Katedrális (vers)	242

Tanuljunk együtt!

Úrvacsorai tanításunk és gyakorlatunk kérdései

Bibliatanulmány az úrvacsoráról – <i>Szimon János</i> –	243
A tanítás és a gyakorlat – <i>Fehér Károly</i> –	246
Az úrvacsoraszta gyakorlati problémái – <i>Zügh Tamás</i> –	248
Apropó „misszió” – <i>Terray László</i> –	249

Evangélikusok a nagyvilágban

A Lutheránus Világszövetség Budapesti Világgyűlése 1984

Tények tükrében – <i>NGY</i> –	252
<i>Hafenscher Károly</i> : Bevezetés	252
<i>Fabinyi Tamás</i> : Érettségi találkozó?	253
<i>Gáncs Péter</i> : Eltűzött remények – szükségyszerű csalódottság	253
<i>Ij. Hafenscher Károly</i> : Egy háttérember szemével	254
<i>D. dr. Nagy Gyula</i> : Értékelések	254
<i>Dr. Szentpétery Péter</i> : Felejthetetlen vasárnapok	256
<i>Dr. Reuss András</i> : Ami jó volt – és ami rossz	256
<i>Tóth-Szöllős Mihály</i> : A szervezőmunka – belülről	257
Előszó és alapfogalmak – <i>Gömöry József</i>	257

Kitekintés az ökumené világába

Egyházi Világhíradó – <i>D. dr. Nagy Gyula</i>	258
Magyar baptisták a délamerikai kontinensen	261

Lelkész – szemmel

Érdeklődők lelképásztorai megközelítése – *Sárkányiné*

<i>Horváth Erzsébet</i> –	262
Polihisztor felügyelőnk 60 éves – <i>HK.</i> –	264
Könyvismertetés	264

Tanít az egyháztörténet

<i>Gajárszky Magdolna</i> : Versek	265
--	-----

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, előfizetőinket, hogy címváltozást, megrendelést, előfizetési ügyeket, cikkírói honorárium kérdéseket, sajtóhiba észrevételeiket *ne* a szerkesztőhöz küldjék (Bp. Deák tér 4.), hanem a Kiadóhoz: az Evangélikus Sajtóosztályra (Bp. Puskin u. 12.). Ezzel megkönnyítik az adminisztrációt. Köszönjük.

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

Megjelenik: havonta

Felélős szerkesztő: *dr. Hafenscher Károly*, 1052 Budapest, Deák tér 4.

Tel.: 137-8966

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt.

Kiadja: a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1447 Budapest, Pf.: 500.

Felélős kiadó: *Tóth-Szöllős Mihály*

Készült a **Domonkos dtp stúdió** gondozásával. 94/7–8.

Előfizetési díj: havi 140,- Ft, fél évre: 840,- Ft, egy évre: 1680,- Ft.

Nyugati terjesztésben: számonként 7 DM.

ISSN 0133-2821

Nem felejtjük elődeinket

<i>Kutas Kálmán</i> – <i>D. Koren Emil</i>	265
<i>Sárkány Tibor</i> : A „viva vox evangelii” rabszolgája	268
<i>Csonkáné Szabó Magda</i> : Evangélikus és református egységítőrekvések	269
Egy élet a keresztyén Európáért – <i>D. dr. Nagy Gyula</i> –	271

A teológia szomszédságában

Gyermekszemmel – <i>Dr. Frenkl Sylvia</i> –	274
Százötven éves a Himnusz – <i>Dr. Domonkos János</i> –	275
<i>Thiering Etelka</i> : Gondolatok a nyári szünetről	277
Kültügyi adatok magyarokról	278

Fórum

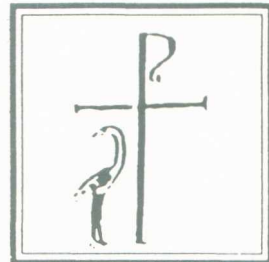
<i>Dr. Boros Géza</i> : „Nekünk is van liturgiánk!”	279
Mi nyugtalanít? – <i>Benczur László</i> –	280
A szubszidiaritás elve – <i>Szécsény Béla</i>	282

Az igehirdető műhelye

Szentháromság ünnepe utáni 11. vasárnap – <i>Madocsi Miklós</i> –	286
Szentháromság ünnepe utáni 12. vasárnap – <i>Kustra Csaba</i> –	287
Szentháromság ünnepe utáni 13. vasárnap – <i>Id. Cselovszky Ferenc</i> –	288
Szentháromság ünnepe utáni 14. vasárnap – <i>Detre János</i>	288
Szentháromság ünnepe utáni 15. vasárnap – <i>Mekis Ádám</i>	289
Szentháromság ünnepe utáni 16. vasárnap – <i>Tamáty Zoltán</i>	290
Szentháromság ünnepe utáni 17. vasárnap – <i>Tamáty Zoltánné</i>	291
Párbeszéd igehirdetés	292

Gyülekezeti szolgálat – lelkesi közélet

<i>Dr. Gadó Pál</i> : Diakónia az ezredfordulóhoz közeledve	294
Örömeink és gondjaink a győri evangélikus óvodában és iskolában – <i>Jancsó Kálmánné</i> –	295
Örömök és gondok a Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnáziumban – <i>Krähling Dániel</i> –	297
✠ <i>Dr. theol. h.c. Dedinszky Gyula</i> – <i>D. Koren Emil</i> –	298
Az 5. Budapesti Bach-hét a Deák téren – <i>Trajtler Gábor</i> –	299

Divat vagy mandátum?

Két alkalommal, aránylag rövid időn belül hallottam a *divat* szót velünk kapcsolatban s azóta is bennem ég. Biztosan mást is érdekel. Először evangélikus lelkésztestvérem ajkán szólt meg: „úgy látszik megint *kimegyünk a divatból...*” – mondta választások után néhány nappal. Két napra rá az egyik budapesti temető papi öltözőjében római katolikus kollega mondta érdeklődésemre: „nálunk már *nem divat* az ökumenizmus...”. Mindkét papi szó elszomorított és még ma is foglalkoztat: valóban ennyire függvénye vagyunk a divatnak? Meditáljunk hát együtt, kedves Olvasóim, ezen a témán...

Fellapozom a *Magyar Szinonima Szótárt* (1980 79.1.) és érdeklődéssel olvasom sub verbo *divat* mit találok: régies: módi, divathullám – átmeneti voltára utal valaminek, divatba jön: elterjed, divatba hoz: dalt, szokást, kissé pejoratív: felkap, mint elegánsnak tekintett cselekvést, magatartást, bizalmas: sikk (mint cselekvés, tevékenység) divatozás=flanc (eljárás, szokás), divatos: (közkedvelt, ismert voltára utalva), felkapott, menő, népszerű, választékosan szép, elegáns, legújabb követelménynek, ízlésnek megfelelő, modern. Szerepel még összetételben: divatárúüzlet, butik, divatbáb, divatékszer, divatjamúlt (gúnyosan: idejétmúlt, ódivatú). *Tanulságos sorozat*. A mi témánkkal kapcsolatosan is érdemes fízelgetni szinte valamennyit...

„*Úgy látszik, kimegyünk a divatból...*” Miért, hát az utóbbi években divat volt kereszténynek lenni? Lehet, hogy voltak, akiknek „csak” divat volt. Úgy gondolták, ez most a sikk, a menő, a közkedvelt, a népszerű. Előkerültek a kereszték: nyakláncon, karkötőn, gyűrűn. Téma lett: hova jár a gyerek iskolába, melyik felekezeti iskolába, mikor vannak a hittanórák, mikor van vallásos műsor a Tv-ben, rádióban, mit írnak az újságok a keresztény ünnepekről... Ünneprontásnak számított, ha valaki megpendítette: *a szekularizáció nem múlt el a rendszerváltáskor, vagy a nyugati és északi államok nem keresztény államok, hanem vannak keresztények is Nyugaton is, Északon is*. Ha teológus körökben arról esett szó, hogy valóban túl vagyunk a nagykonstantinuszi korszakon, egyesek csóválták a fejüket és a vallásos érdeklődést egyértelműen a kereszténység iránti érdeklődésnek és nem egy lelki vákuum szituáció következményének tartották. Axiomának hatott, egyik római katolikus szónok a keresztény többségű lakosságról szól s szinte megkövezték azt, aki még rk. relációban is azt állította, hogy kb. 16% lehet a római egyházhhoz kötődő hívő... (a valóban aktív participációt nem is emlegették). „Hiába na, divatba jöttünk”... mondogatták sokan. *S most? Szinte pánikhangulatba estek ugyanezek. Mi lesz most? Kimegyünk a divatból? Amikor Pál leírta fiatal tanítványának, Timóteusnak józan intését, igazán nem volt divat a kereszténység a Római Birodalomban: „Kérve kérlek Isten és Krisztus*

Jézus előtt... hirdesd az igét, állj elő vele akár alkalmas, akár alkalmatlan az idő (2Tim 4,2). Nézem a görög szöveget: *eukairosz* és *akairosz* – vagyis jó, alkalmas idő és alkalmatlan idő, ti. a mi megítélésünk szerint, olyan idő, amikor semmiképpen sem divat az evangéliumhirdetés. Kijózanító mondanivaló: a mandátum, a küldetés több, mint a divat, a felkapott közízlés, a népszerű, közkedvelt, a kor és környezet közvéleményének megfelelő. *Valahol itt a kereszténység titka*: miközben halálosan, életesen komolyan veszi az embereket, a kort és helyet – teljesíti mandátumát. Lehet, hogy kimegyünk a divatból, de nem megyünk ki mandátumunkból... ugyan mit fogok ezután prédikálni? kérdezi egy kollegám. Az evangéliumot – alkalmas és szerintünk alkalmatlan időben, válaszolom. Mivel nem estem pánikba – azt hiszi, hogy köpönyegforgató vagyok... sajnálkozva fordul el tőlem. Bizonyosan helyezkedem, véli magabiztos öniagságában. Pedig csak azt mondtam, amit az *apostoltól* tanultam, pedig csak azt tolmácsoltam, amit *Jézustól* a missziói parancsban hallottam, *Ő* nem ígért népszerű hivatást, divatos küldetést...

„*Nálunk már nem divat az ökumenizmus...*” mondta római kollegám. Nagy kár... motyogtam. Hát divat az, amiért Jézus imádkozott? Csak divat az, amit sokan a 20. század legnagyobb egyháztörténeti vonulatának tartunk? Csak múltó divat, amit átéltünk valamennyien, hogy egykori ellenségek testvérként olvasták, hallgatták az igét, imádkoztak, tárgyaltak, cselekedtek. Mindez már a múlté? *Nem hiszem!* Sőt, meg vagyok győződve, hogy nem múltó pillanat kétezer év egyháztörténetében az ökumenikus mozgalom, nem is néhány különc vesszőparipája. Visszafordíthatatlan, szükségszerű folyamat. Talán nem használják a közeljövőben annyian és olyan felületesen, mint a közelmúltban: zászló, sírkő, temetőkerítés avatására az ökumenikus jelzöt – de ez nem baj. Egységünk mélyebben van, *egységünk közös Urunkban van*. Olvasom az Egyház levelét, az efezusit. Különösen szeretem a 2–5 fejezetet: „az Úr adott egyeseket evangélistáknak, pásztoroknak és tanítóknak, hogy (Ő) felkészítse a szenteket a szolgálat végzésére, a Krisztus testének építésére, míg eljutunk mindnyájan a hitnek és az Isten Fia megismerésének egységére, a felnőtt korra, arra a nagykorúságra, amelyben elérjük a Krisztus teljességét... mert *Ő* azt akarja, hogy ne legyünk továbbra is kiskorúak, akik mindenféle tanítás szelében ide s tova hányódnak és sodródnak...” (a divattól).

Az ökumené sem divat kérdése. Mandátumunk van rá. Halálosan-életesen komolyan kell vennünk, hogy kereszténységünknek semmi köze a divathoz, de ma is érvényes mandátumából él: ezért hirdeti ma is, holnap is az evangéliumot s ezért ökumenikus nyitottságú. Nem divatjamúlt, ódivatú, idejétmúlt, hanem mindig korszerű!

Uram! Ki hitt a mi tanításunknak?

– Egy igehirdető medítál –

Textus: Jn 12, 37–43.

Lekció: Ézs 40, 3–11.

Pesterzsébet 1994. jan. 23

Vízkereszt u. utolsó vasárnap

A prédikációra készülve medítálok.

Kinézek az ablakon. Gyönyörű reggel! A rádió ködről, borúról ad jelentést, de én derűt, békés, tiszta reggelt látok. A szemközti iskola henger alakú, csonka kúpban végződő falán merevségre kárhóztatott szobrocskák sütkéreznek az aranyló fényben. Mindegyik tesz valamit. Végzi feladatát kőkemény akarattal. Az a szélső, a nagy árnyékú vállán súlyos terhet cipel. Bár szomszédja kezét intésre könnyedén emel, hiába az ünnep, a reggel, az új nap, a teher marad. Mialatt éjjel roskadott, lerakni fényben is restell. A középső, mintha hozzám lesne be, felügyelő szigorral: írod-e prédikációd?... Mind-mind másra figyel, máshová néz, mintha nem is kötné őket egy falra vasbeton szerkezet! Mintha nem egy művész formálta volna meg.

De ott egy a sorból kilóg! A második, aki szeme fölé emelt kézzel kénytelen örökösülni. Most úgy tűnik, hogy ő az egyedüli, ki észrevette a felkelő napot. Jobb kezében tudományos könyveket szorongat, a ballal napernyőt formál. Ő az, aki most nem könyveit bújja, hanem tudományát a felkelő nap sugaraiban élezi. Ő más. Nem saját terhén búsong. Tagadva szobor önmagát, a változás felé tekint. Nézi a napot, a fölkelőt. Vagy talán az elrebbenő varjúraj érdeklí, kik útszéli magvakat zsákmányoltak? Nem tudom, de most nekem ő a mozdulatlan néma szobor többet prédikál lemerevített, homlokára tett kezével, mint megannyi gesztikuláló hangos szónok. Ő néma.

A varjak kárognak, bár önmaguk hasznárá teszik az ember kárát, a hanyagul útfélre szórt, meg nem becsült magot. – Telik az idő! Belül sürget a kötelesség, a sokszor érzett stressz! ... Hess ábrándok! Elkalandozó gondolatok hess! Mielőtt visszatermék, még egy játékot engedek a kísértésnek, s számolni kezdem a madarakat. Vajon eltelik-e egy perc anélkül, hogy kilátásom kulcslyuknyi részét ne szántaná legalább egy csapdosó madárszárny-eké!? Indul a verseny. Idő szedi másodperc lábait, igyekszik konokul, de vesztes marad. Szoborral nem versenyezhet, hisz ő mereven őrzi a tűnő, törékeny pillanatot, örökre. Madár meg száll szabadon, kit fürge másodpercmutató sem érhet utol. Az idő vesztes, de nem velem. Hányszor aratott már győzelmet naptáramon, lelkészi naplómon! S ha úgy látszott, már én győzők, mert győzőm szóval, illusztrációval; lebénított maga az Ige, a prófétai szó, »kit« textusomul már az ógyházban rendeltek el:

Ki hitt a mi tanításunknak... az Úrnak karja kinek jelentetett meg? Ki vett észre ma reggel madarat, ki látott sokatmondó szobrot, ki érezte meg az aranyló napfényben az ünnepet. Ki adott hálát az éjszakáért, míg másoknak nem volt nyugovásuk, hisz utóremegett alattuk a föld, hajléktalan álmuk széttörödzött. Ki adott hálát, békéért? Az tán, aki üveges tekintettel, kéjelegve kapcsol estéknént híradóról könnyű műfajra, szexről horrorra, nosztalgiaóráról hardrockra!?

Ki hitt a mi tanításunknak, s ma ki vette észre a hálószoba falára ajándékozott feszületen ránéző Krisztus szemet.

Az Úr karja kinek jelentetett meg? Ki kémcsőbe nézett, ki hegesztett, ki faragott szobrokat, ki villamost vezetett, s ma fáradságtól nem lát pihentető eget? Ki hitt a mi tanításunknak? Ki, aki zajban zakatolta az elmúlt hetet, s ki meg nem hallott imaszóra hívó harangszót. Ki hitt a mi tanításunknak? Az, aki imahétre ment s nem hallotta a más imáját, csak önző mód a sajátját!? Ki hitt a mi tanításunknak? Az, aki öngázát veszekedte nap mint nap a családban, s az ünnepeit nem tölti mással mint öngazságléttárral?

Ki hitt a mi tanításunknak? Az, aki igehirdetést hallgat, de

szelektál, vonatkoztat, leszűr, besorol, osztályoz, fitymál és gratulál, értelemmel fog föl, de mindent szívtől távol tart?

Az Úr karja kinek jelentetett meg? Kinek, ha oly erős kart adott a természet, hogy izmai szüntelen dolgoztak, s fut az ingerület a hetedik napon is, kalapácsot markolni, s ütni vele beharangozást a munka szentélyébe?

Az Úr karja kinek jelentetett meg? Kinek, ha karnyújtást, békülő jobbot nem vett észre szeme! Kinek, ha karját nem tárta védelmezőül a gyengébb elé, míg azt az agresszív ütötte!?

Az Úr karja kinek jelentetett meg? Kinek, ha ölelés helyett ökölbe gémberedett a kéz, ha adakozás helyett markolt erszényeket. Ha építés helyett rombolt, ha féltés helyett lesújtott, ha útmutatás helyett zsebben maradt.

Az Úr karja kinek jelentetett meg? Kinek, ha még most is ott jár az ész, hogy mit, s hogyan mond majd a jövő héten, mit hogy cselekszik, hogy miként fog szalmaszálba kapaszkodni ezer meg ezer szakadék felett Isten karja helyett!

Az Úr karja kinek jelentetett meg? Kinek, ha kezét tenyérjós elé tárja, hallgat mindenféle „bűbájos” ígét, pedig látta már az átszegeztet kezét, s a szót hallotta: „elvégeztetett”!

Ki hitt a mi tanításunknak, s az Úr karja kinek jelentetett meg? Lelkész kérdése ez önmagához... míg kattog a betűvető masina, és gyűlnek a sorok... Az ablakon kinézve, látom, tompult már az arany fény. Beborult megint... de a madár száll! Bár amaz károg tovább, de ez itt mintha énekelne most. A szobor maradt, és borúban is tovább beszél, hisz kőből van, s tudjuk, Urunk mondta: a kövek majd beszélnek!

A lelkész **áment** ír, s majd szöszékre lép, s tanít, mert tudja jól, ha az ember nem is, de a kő a templomfalban hisz és beszél!

Győri János Sámuel

Katedrális

Sem hímes kő, hűvös márvány,
színes ablaksoda nincsen,
fenyőillatú hajlékban
lakozik itt az Úristen.

Minden téglát, minden szeget
szeretet rakott és ácsolt,
öregasszony sóhajából,
szegényember filléréből
teremtő csodát kovácsolt.

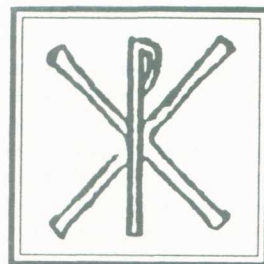
Kis falusi katedrális!
Betölti majd zoltár hangja,
ünnepet zeng százévekre
tornyának a kisharangja.

Erős vár áll már e földön,
hálás érte minden lélek,
hajtsd meg fejed,
add át szíved
a Szeretet Istenének.

Zomba, 1994.
Gajárszky Magdolna

Az új templom
avatására

Tanuljunk együtt!

ÚRVACSORAI TANÍTÁSUNK ÉS GYAKORLATUNK KÉRDÉSEI

Az elmúlt években az LMK-kon a liturgiai kérdések tárgyalása során sok speciális kérdés vetődött fel az úrvacsorával kapcsolatban. Gyülekezeteink sokszínűségét ismerve, tapasztalhatjuk,

hogy éppen az úrvacsora területén problémát jelenthet a sokféleség. Ezért bibliatanulmány formájában először is megpróbálom végiggondolni az evangéliumok idevágó textusait, valamint a korintusi levél megőrzött alapszövegét.

Bibliatanulmány az úrvacsoráról

– Elhangzott az LMK győri ülésén, 1994. február 22-én –

Mt 26,26–29. Egyedül Máté ír arról, hogy Jézus vére „kiontatik bűnök bocsánatára” (28). Amit Jeremiás remél (31,31–34), az beteljesedett az Újszövetségben, amikor Isten törvényét a szívbe írja és a bűnt megbocsátja. Luther a csak Mt-nál található úrvacsorai versben Jézus igéjének a legtisztább csengését észlelte. – „A szövetség vére” az áldozatot teszi szemléletessé. Az áldozat jelenti az élet odaadását egy elesett életért. Benne rejlik a helyettesítési gondolat. Égre kiáltó és szakadatlanul ható bűn eltörlése történik. Így szerzett Jézus engesztelést a nép bűneiért (Zsid 2,17) halálba adott életével. Jézus, mint az Ézs 53 szerinti *Isten szenvedő Szolgája*, személyében Isten szövetsége és vére a saját halálba adott vére. Mindez másokra érvényes, a legágabb körben: „sokakért”, vagyis minden emberért és népért történt. (20,28). – „Ez az én testem”, az akkori szóhasználatban annyit jelent, mint „én magam”. Halálba adott vére a tanítványok számára mindennapi kenyérére lesz. A Pálnál szereplő, megismétlésre való felhívás, az evangéliumokban hiányzik. Talán azért maradhatott el, hogy az úrvacsora titkát a távoliak – a „nem bennfentesek” elől eltakarja. Valószínű, hogy az ismétlésre való felhívást már Pál előtt is, a gyülekezetekben ismerték, illetve kihangsúlyozták, mert amit itt Jézus mond, az Vele, a Megdicsőülttel való gyülekezeti közösségben teljesebbé válik. De a gyülekezet Krisztus vacsorájával „ujjongással” élt, amikor házanként megtörték az kenyeret (ApCsel 2,46). Ugyanis Isten eljövendő világának az ígérete az úrvacsorában gyökerezik. (29).

Mk 14,22–25. A páskavacsorát Jézus megszakítja egy újabb cselekvéssel. Mt-tól háromban tér el. Mk szerint miután a pohárból mindnyájan ittak, mondta Jézus: ez az én vérem. Mt szerint Jézus mondja: Igyatok ebből mindnyájan. Mk-nál hiányzik „a bűnök bocsánatára”. Mk „Isten országában” kifejezést használja, Mt: „Atyám országában”, ami személyesebbé teszi az Atyának a Fiúval való kapcsolatát. A „szövetség vérénél” gondolhatunk az első szövetségkötésre (2Móz 24,6–11), amikor Mózes a népet az áldozat vérével hinti meg, mely így Istenhez kötötte (szövetségkötés) élhet csak. Jézus vére új szövetséget hoz létre és ebben Istennel új közösség is keletkezik. A szövetség vére sokakért, sokak javára (hüper), üdvösségére ontatott ki.

Lk 22,19–20. A páska vacsorában együtt ették a kenyeret.

„De egyetlen esetet sem találunk arra, hogy valaki kijelentette volna a kenyérré, hogy az az ő teste” (Próhle). Jézus szava nem jelkép és nem hasonlat, hanem olyan egyedülálló és lehetetlennek tetsző kijelentés, amivel párhuzamba csak az állítható, hogy az ember Jézus az Isten Fia. Amit Lk a pohárral kapcsolatban mond, valószínűleg nem egészen az eredeti szöveg őrzéséről tanúskodik. Ennek alapformája bizonyára egyezik az elsővel és így szólhatott: „Ez az én vérem”. Így találjuk ezt Justinusnál és kiegészítésekkel Mk-nál és Mt-nál. Az új szövetség, amiről Jeremiás prófétál, beteljesedik és kiterjed Izraelen túl minden népre. Erre utal Lk szövegében a „tiértetek” kifejezés, amelynek Mt-nál és Mk-nál „sokakért” felel meg. Jézus az Úr Szervedő Szolgája, aki Második Ézsaiás szerint „kiontja életét a halálba”, mert magára vette „sokaknak”, vagyis népének bűnét. (Ézs 53,12). A kumrániaknál a „sokak” a választottak gyülekezetét jelenti, de az ÚSZ-ben kitágult az értelme (vö. 1,14; 2,34). Lk a kenyérral a cselekmény ismétlésére utal és hozzáteszi: „az én emlékezetemre”. Kit emlékeztet? Valószínű, hogy Istent. Ahogyan a zsoltárirók kérik, hogy emlékezzék szövetségére, úgy emlékezteti az úrvacsorázó gyülekezet Istent Jézus halálára, hogy teljesítse be ígéretét és jöjjön el az országa.

Jézus az úrvacsora szerzésével mindenekelőtt rámutat *halálának jelentőségére*. Az üdvösségtörténetnek új korszaka nyílik: teljessé válik az Izraellel kötött szövetség, mert nemcsak egy népre, hanem minden népre érvényes. Az úrvacsora nemcsak Jézus halálának értelmét tárja fel, hanem a vele való *testi-lelki közösségben maradás ajándékát*, ami keresztje titkában „tündököl”. Előre is mutat: most még hiányos az úrvacsorai közösség, de *teljessé válik*, amikor eljön és újjáteremt a világot. Ezért emlékezteti a gyülekezet Istent könyörgésében az új szövetség véreire, hogy tegye teljessé a világ megváltását (Próhle).

IKor 11,23–34. Közös étkezéshez kapcsolódott az úrvacsora, melyet később szétválasztottak a visszaélések miatt. Mivel az úrvacsorában Jézus testének és véreinek részesei, ezért vétkeznek, ha ezt csak közönséges étkezésnek tekintik és nem különböztetik meg más étkezéstől. Ilyen méltatlan evésnek, ivásnak következményei: erőtlenség, betegség, halál. Nem szabad tehát „erőltetni” az úrvacsoravételt, mert az maga után vonhatja az Úr teste és vére elleni vétkezést azzal, hogy nem különbözteti meg ezt az evést és ivást más étkezéstől. A

kórházban mondta egy beteg, amikor az úrvacsorát felajánlotta: „Nem kérem, mert én szoktam vacsorázni.” Nem tudja megkülönböztetni a kétféle táplálkozást.

Ki méltó az úrvacsorára? Sok úrvacsorázó kérdezi, mielőtt az úrvacsorát veszi: méltó vagyok? Egy több éve beteg testvér mondta nem egyszer: „Most még nem kérem az úrvacsorát, mert nagyon méltatlannak érzem magam.” Saját magától senki sem méltó az úrvacsora ünneplésére. Senki sem gondolhatja, hogy először „jó embernek” kell lennie, mielőtt az Úr asztalához lép. Aki szegényli, hogy „vámszedőként és bűnősként” kell odajárulnia, az valószínű hamis mértéket alkalmaz kiindulásként. *Isten színe előtt kell megvizsgálunk magunkat, mielőtt úrvacsorához járulunk. Méltatlan* a jóllakott, az öngáz, aki saját hitében és saját életében túlzottan biztos. Pál a korintiakat vigasztalni is akarja testi gyengeségükben és felkészít az ítélet napjára, „hogy a világgal együtt el ne ítélessünk” ama napon. Sok beteg a keresztségben minden időben megtapasztalta az ilyen jellegű „nevelőiskolának” az áldásait. (31 és 32 vers).

A bibliai igékről összefoglalóan

Jézus halálának jelentőségét hangsúlyozva, nem lehet kihagynunk, hogy minden úrvacsorában maga a feltámadott Úr van jelen: teste és vére a kenyér és a bor alakjában közöttünk van, úgy, hogy újra megbizonyosodhatunk: ígéretéhez híven velünk marad.

Ezek alapján világossá válik az is, hogy az úrvacsora *nem halotti-vacsora*. Hiszen, akire emlékezünk, *közöttünk jelen van*. Az emlékezés a Biblia szerint nemcsak azt jelenti, hogy egy múltbeli eseményre tekintünk, hanem, hogy az a múltbeli esemény számunkra jelenné lesz. A múlt üdvösségténye az úrvacsorában jelenné válik és évszázadokon át a mi időnkbe lép: Jézus Krisztus tegnap és ma és mindörökké ugyanaz. (Zsid 13,8). Az úrvacsorában nemcsak a múltbeli, hanem a *jövőbeni üdvösemény is* jelenlővé lesz. Abban reménykedünk, hogy Krisztus teljességre juttatja, amit elkezdett. Ennek a reménységnek a zálogát az úrvacsorában kapjuk. Az eljövendő öröm és az Istennel való teljes közösség előízét. Az úrvacsorában az „emlékezés” egyúttal *dicsőítés és hálaadás*. Ezért az úrvacsora neve az UT-ban *eucharisztia* (hálaadás). Ahogy Jézus vette a kenyeret és a bort és „hálát adott”, ugyanúgy a gyülekezet a kenyérről és a borral Isten elé lép, hogy dicsőítse Őt és hálát adjon Jézus Krisztusért, haláláért és feltámadásáért. Így az úrvacsora az *öröm ünnepe. Értünk adatott*, mert ami Jézus életáldozatában a kereszten történt, számunkra az úrvacsorában „megfoghatóvá” lesz. Miközben Jézus nekünk adja „feláldozott” testét és kiontott véré, bevonja életünket a kereszten történt kiengesztelésbe és megajándékoz bűneink bocsánatával. Így békességünk lesz Istennel. Jézus kereszttáldozata követésére is hív és embertársainkért való áldozatra indít. Akik Krisztus szeretetét hálással elfogadják, mindig tapasztalják, hogy van erő az odaadásra.

Közösséget teremt. Aki az úrvacsorában részesül a *Krisztussal* való közösségben, egyúttal az *emberi-testvéri* közösségnek is részese lesz. (Az utóbbi az egyedül úrvacsorázónál kérdésessé válik. Jó ezért, ha a lelkész is vesz úrvacsorát.) Pál írja: „Az áldás pohara, amelyet megáldunk, nem a Krisztus vérével való közösségünk-e? A kenyér, amelyet megtörünk, nem a Krisztus testével való közösségünk-e? Mert amint egy a kenyér, egy test vagyunk sokan, akik az egy kenyérből részesedünk.” (1Kor 10,16 k).

Az úrvacsora az egység szentsége. Az egység nem a faji, népi, szociális és szimpátia komponensein alapul. Krisztus testének evése (trógein, rágást is jelent!) által egészen különböző emberek egy testté lesznek, és Krisztus vére által gyülekezetté formálódnak. Ez egyúttal erőforrás az emberek között meglévő korlátok lebontására. („Építsetek a testvéri közösséget az emberek között megbocsátással és önfeláldozó szeretettel!”).

Úrvacsorai tanításunk Luther iratai alapján

A *Kis Kátéban* olvassuk: „Az oltárszentség Jézus Krisztus Urunk valóságos teste és vére kenyérben és borban, melyet Krisztus maga azért rendelt, hogy azt mi keresztyének együtt és igyuk.” Az idevágó textusokhoz a *Nagy Kátéban* ezt írja: Mi ezekhez az igékhez tartjuk magunkat és látni szeretnénk azt, aki megleckézteti Őt és megmásvítja azt, amit Ő mondott. Az igaz ugyan, hogyha eltávolítod az ígét, vagy az ige nélkül nézed a szentséget, nem marad semmi a pusztá kenyéren és boron kívül; de ha együtt maradnak, ahogyan helyes és kell, akkor az valóban Krisztus teste és vére az igéknek megfelelően. – A *Schmalkaldeni Cikk*ekben a két szín alatti úrvacsorát hangsúlyozza: Nem szabad az úrvacsorát csak egy szín alatt kiszolgáltatni. Nincs szükségünk arra a magas tudományra, amely arra akar kioktatni bennünket, hogy egy szín alatt is annyi van, mint kettő alatt, ahogyan a szofisták és a konstanzi zsinat tanítják. Mert még ha igaz volna is, az egy szín alatt akkor sem felel meg a teljes rendelkezésnek és szerzésnek, ahogyan azt Krisztus alapította és megparancsolta. – Kárhoztatjuk azokat, akik nemcsak mellőzik a mindkét színt, hanem azt zsmnoki módon meg is tiltják, kárhoztatják és gyalázzák, mint eretnekséget.

Bűneink bocsánatára kapjuk: „...ebben a szentségben ez ígék által – kiontatott bűnök bocsánatára – bűnbocsánatot, életet és üdvösséget nyerünk. Mert ahol bűnbocsánat van, ott élet és üdvösség is van.” Aláhúzza Luther, hogy Krisztus teste és vére ad bűnbocsánatot, életet és üdvösséget. Testi evés és ivás ilyen nagy dolgokat nem tud tenni, hanem az ígék (érettetek adatott). Nem a kenyér és a bor bocsátja meg a bűnököt, hanem olyan kenyérről és borról van szó, amely Krisztus teste és vére és amelynél ott van az ige. Augustinus mondja: „Accedat verbum ad elementum et fit sacramentum” (Az ige társul az elemhez és szentséggé lesz). Az ígék hozzák elének a kincset.

A *kereszten szerzett bűnbocsánatot* kapjuk benne. Üres beszéd tehát az is, hogy Krisztus nem a vacsora alkalmával adta értünk testét és ontotta véré, ezért nem kaphatunk a szentségben bűnbocsánatot, mert jóllehet az a cselekedet a kereszten történt, és ott szerzett bűnbocsánatot, mégsem juthat el hozzánk másképp, mint az ígében. Különbömit tudnánk arról, hogy ez megtörtént, vagy hogy ezt nekünk ajándékozta.

A *hit szükségessége* reformátorunknál kidomborodik. „Aki hisz ezeknek az igéknek, az elnyerte azt, amit ezek hirdetnek és hangoztatnak, ti. a bűnök bocsánatát. Az úrvacsora erejét és áldását az kapja, „aki hiszi azt, amit az ígék mondanak, és elének adnak.” És mert bűnbocsánatot kínálnak, nem fogadható el másképpen, csak hittel.

Luther a *Kis* és a *Nagy Kátéban* részletesen foglalkozik a *szentség méltó vételével*. Aki pedig kegyelemre és vigasztalásra sóvárog, az ne engedje magát elrettenteni, hanem biztassa magát és beszéljen így: „Nagyon szeretnék méltó lenni, de nem ebben bizakodom, hanem abban az ígében bízva járulok oda, amellyel ezt megparancsoltad. Mert szeretnék tanítványod lenni, akár méltó vagyok, akár nem.” A *Kis Kátéban* ezt írja: »A bőjtölés és testi készülés szép külső rend, de csak az igazán méltó és jól készült, aki hisz ebben az ígében: „Érettetek adatik” és „kiontatik bűnök bocsánatára”. Aki pedig *nem hisz* ezeknek az igéknek, vagy kételkedik bennük, az méltatlan és készületlen. Mert ez a szó „érettetek”, nem követel mást, csak hívó szívet.« A *Nagy Kátéban* olvassuk: „A hitet követeli Ő maga is ezzel a szavával: „érettetek adatott” és „érettetek kiontatott”. Aki magára veszi ezeket a szavakat és hiszi, hogy igazak, az elnyerte azt... Csak azok nevezhetők *méltatlanoknak*, akik *magukat nem tudják bűnösöknek*.” Méltó az, aki érzi gyengeségét: „azok, akik érzik gyengeségüket és szeretnének tőle szabadulni, segítségére is sóvárognak, tekintésük és használják a szentséget a bennük romboló méreg hatásos ellenszerül. Mert a szentségben Krisztus ajkáról kaphatod a bűnbocsánatot, amely magába foglalja és magával hozza Isten kegyelmét és Lelkét minden

ajándékával...” Úgy vélem, hogy a biblikus reformátori úrvacsorai tanításból sem elvenni, sem hozzátenni nem lehet!

Úrvacsorai gyakorlatunk kérdései

Mivel az úrvacsorában részesedünk Krisztus odaadott testében és kiontott vérében és egyúttal a részesedő hívek közössége, a koinónia örömét is megélheti, ezért ennek a külső formákban is meg kell nyilvánulnia. Ez nemcsak egyházanként változó, hanem egy egyházon belül is. Így pl. az amerikai lutheri egyházak különbözősége és az egymással való közösség hiánya miatt az is kérdéses, hogy vehetnek-e együtt úrvacsorát. Ennek hiánya fájdalmas réseket okozott a nagygyűléseken.

Az *ökumenikus mozgalomban* gyakran kérdezik, hogy nem az úrvacsora-e a teljes egyházi közösség „eszköze”, vagy „célja” a vándorúton. Akik az *interkommuniót* gyakorolták, mint a szétszakadozott egyházak lehetséges egységének útját, megelégedtek a közös úrvacsora ünneplésével. A legfájdalmasabb sebet a felületen gyógyították, de nem törekedtek a teljes közösségre. A *római egyházzal* való úrvacsorai közösség a megcsönkített, vagyis egy szín alatti osztás miatt lehetetlen, noha próbálják a két szín alattóság látszatát azzal kelteni, hogy bemártják több helyen az ostyát a borba. Már csak azért is meggondolandó az evangélikus egyházunkban az ostya borba mártásával gyakorolt úrvacsoravétel, mert egy esetleges hamis interkommunióba visz a római egyházzal és így mi is letérünk Krisztus rendelésétől, aki nem „mártogatta” a kenyeret a borba, hanem külön adta a kenyeret („egyétek”) és a bort („igyatok”). Súlyos betegeknek a halálos ágyon való úrvacsorázatása esetén – kivételesen – elképzelhető, amikor az ostya borral való átítatása orvosilag is javasolt és indokolt.

Az evangélikus kisebbségi egyházaknak a *reformátusokkal* van közös úrvacsorai alkalma hazánkban is. Egyrészt lelkigondozói szükségességéből történik, másrészt a két egyház közös történelme, amely sokszor szenvedéstörténet is volt, az úrvacsorában is a közeledést indokolta tette, amikor a dogmatikai kérdés nem is vetődött fel élesen. Közös úrvacsorai alkalmunk van az imahetek záró istentiszteletein a reformátusokkal mindkét egyház lelkészének szolgálatával. A kérdéses mindig az, hogy mindegyik egyház éppen az úrvacsora külső, formai megjelenítésével hozza nyilvánosságra a különbözőséget, ami az ígéhirdetéseknél talán ennyire nem kirívó. Így éppen az oltárnál, vagy Úr asztalánál, melynél a szentség ünneplése az egyház egységének a lényegét jelenthetné, – a különbözőséget juttatja kifejezésre. A hívek mindkét részről sokan úgy vélik, hogy csak a külső szertartásokban van különbség. Megtartjuk a „másságot” a külsőkben (ahol tkp szabadságnak kellene lennie) – ostya vagy kenyér, kehely és kenyér kézbe-adás vagy nyelvre helyezés – és nem juttatjuk el őket az igazi mély koinóniára, ill. nem segítjük elő ezt a közösséget. Isten népének egysége érdekében sürgősen átgondolandók ezek a kérdések. Mivel keresztség és úrvacsora egységet képeznek, hiszen mindegyik szentség Krisztus halálának és feltámadásának üdvöseményében való részesedést jelent és nyújtja, ezért *megkereszteltnek vesznek úrvacsorát*. Ezt a „szentségi egységet” (mindegyik az üdvösséget munkálja) nem szabad szétörni azzal, hogy miközben más egyházakban történt keresztséget elismerjük, Krisztus jelenlétét az úrvacsorában, ugyanabban az egyházban tagadjuk. „Nem keresztelünk újra. De az úrvacsorai asztalt zárjuk.” Mégis hogyan vállaljunk úrvacsorai közösséget azokkal az egyházakkal, melyeknek keresztségét elismerjük? Többet kellene ezekről a kérdésekről beszélnünk, hogy ne maradjanak megválaszolatlan, fájó kérdések csupán.

Meg nem konfirmáltak az úrvacsorai közösségbe való „beengedése” lehet probléma, de hogy vannak, akik konfirmálás nélkül is vesznek, az tény és nem küldjük el az úrvacsorai

asztaltól és nemcsak megáldjuk, mint a kisgyermeket. Vajta Vilmos írja: „Egy egyház, mely saját tagjait csak bizonyos feltételekkel engedi úrvacsorához, más egyházak tagjaival is hasonlóan fog eljárni. Egy egyház, mely csak konfirmáltakat enged oda, adott helyzetben más egyházak tagjaitól is kéri a konfirmációt. Ha viszont saját tagjait minden korlátozás nélkül beengedi, más egyházak tagjainak is korlátozás nélkül kell ezt megengednie, hacsak nem akarja kitenni magát a vádnak, hogy kétféle mértéket használ. De az ilyen diszkrimináció ökumenikus szempontból nézve is, nemcsak következetlen, inkonzekvens lenne, hanem tisztességtelen is.” (Kirche und Abendmahl 312 lp).

Külön kérdés a *laikusok részvétele az úrvacsoraozításnál*. Bizonyos, hogy az evangélikus egyházban az úrvacsora kiszolgáltatása az egyház elhívott szolgájának (rite vocatus) fenntartott szolgálati területe (ÁH XIV), ellentétben a szükségkeresztséggel, amit a nem ordinált is elvégezhet. A római egyházban a konzekrált ostyát az egyházi főhatóság által megbízott laikus is viheti és adhatja pl. szociális otthonban fekvőknek. Evangélikus ill. protestáns részről is tapasztalható, hogy a lelkész jelenlétében laikusok is osztanak (gyül. felügyelő stb.) úrvacsorát.

Még két kérdést kellene felvetnünk és válaszkérés után megbeszélünk: *egyéni vagy közös kehely?* Mindegyikre vannak érvek és mindegyik ellen is vannak argumentumok. A higiénia komolyanvételére hívják fel a figyelmet aláhúzottan, akik az egyéni kehelyt javasolják, mert nem lehet a közös kehelyt úrvacsoraozítás közben úgy tisztán tartani, hogy az ne legyen fertőzés előidézője. Mások azt mondják, hogy az alkohol fertőtleníti és saját példájukkal igazolják, hogy így sohasem betegedtek meg. Az egyéni kehelynek vannak előnyei: biztonságos érzetet ad, hogy más nem iszik belőle, könnyen tisztán tartható. Az ellenzők egyrészt igei „indoklással” teszik, mert Jézus ezt mondta: „Igyatok *ebből* mindnyájan.” Másrészt a kis kehely „kupica” jellegénél fogva rossz emlékeket ébreszt többekben...

A másik kérdés: *az alkoholérzékenység*. Az ilyen testvérek számára biztosítani kellene az alkoholmentes szőlőlevet és így nem is a „bor vagy szőlőlé” a kérdés, hanem az „és” kötőszó alkalmazása. Legyen lehetőség mindkettőre. Nemcsak az alkoholizmusból gyógyult absztinensek miatt, hanem a konfirmációkor először úrvacsorázók miatt is. Nem egyszer fordult elő, amikor az úrvacsoráról beszélünk és bor-ivásról volt szó, megborzosztak egyesek, mert ők még nem ittak bort, vagy egyáltalán nem kívánják. Úgy vélem, az alkoholmentes szőlőlé nyújtását a szereztetési igék sem zárják ki, mert amikor Jézus a „szőlőtő terméséről” szól, nemcsak a borra gondolhatunk, hanem mustra is, noha a tanítványoknak adott pohárban bor lehetett.

Úrvacsorai tanításunk végiggondolása az ÚSZ és hitvallásaink tükrében ébressze a vágyat a Krisztussal és egymással való közösségre, vagyis az úrvacsorával való minél gyakoribb élésre indítson. Ugyanakkor találjuk meg ennek a koinóniának legmegfelelőbb formáit, melyekben konszenzusra juthatunk és ebben is tükröződhet az úrvacsorai közösség páratlan, egységformáló ereje és áldása.

Szimon János

FELHASZNÁLT IRODALOM: Julius Schniewind: Das Evangelium nach Matthäus.

W. Herbst: Das Markus Evangelium

Dr. Pröhle Károly: Lukács evangéliuma

Erich Stange: Die Korintherbriefe

H. Reller, H. Müller M. Voigt: Evangelischer Gemeindekatechismus

Vilmos Vajta: Kirche und Abendmahl

D. Dr. Pröhle Károly: Luther Márton négy hitvallása.

Luther Márton Kis és Nagy Kátéja

A tanítás és a gyakorlat

– LMK, 1994. március 28, Kissomlyó –

Témánk tagolódása logikus: az úrvacsoráról szóló tanítás és az úrvacsorai gyakorlat között szükségszerű, elválaszthatatlan kapcsolat van.

A tanítás mindig aktualizálódik és a gyakorlat, legálábbis jelez valamit a tanításból. Minden sarkítás ellenére is van igazság abban, hogy a *liturgia imádkozott dogma*.

I. Ami az *úrvacsorai tanításunkat* illeti, egyetlen mozzanatra hívom fel a figyelmet. Ezt a tézist akár *vitatétel* gyanánt is kezelhetnénk.

Úgy tűnik, hogy a „reális prezenciá”-ról a valóságos jelenlét *hasznára* kerül egyre inkább a hangsúly. Senki nem vonhatja kétségbe Melancthon állításának igazát, ti., hogy Krisztust a jótéteményeiből lehet megismerni, („Hoc est Christum cognoscere: beneficia eius cognoscere”), de a Krisztusnak vannak jótéteményei és ezek sohasem dologiasíthatók el, nem választhatók le Krisztusról. Az Úrvacsora így: a valóságosan jelenlévő, akcióban lévő, bűnbocsánatot és életet, és üdvösséget ajándékozó Krisztus. Az egész terminológiánkat ehhez a tényhez kellene szabnunk, hogy még a látszatát és a félreértés lehetőségét is kizárjuk, akár a test és vér, akár a „jótétemények” eldologiasítása, a valóságosan jelenlévő Krisztustól való elválasztása történjék. Ennyit a tanítás, és az úrvacsorával kapcsolatos prédikációs gyakorlat elkerülhetetlen korrigálásának szükségességéről. Tudom, hogy csak éppen érintettem ezt a kényes pontot, de ismétlem: akár vitatézisként is vállalom.

II. Ami az *úrvacsorai gyakorlatunkat* illeti, kénytelen vagyok itt is téziseknél maradni. Különbözik az a meggyőződés, hogy a gyakorlatunkról szinte kár papíron beszélni. Nem kellene szégyelnünk egy egészen kézzelfogható praktikumot sem. Nincs az a pompás Agenda (a mienket nagyon jónak tartom, ha nem is az örökkévalóság számára készült), nincs olyan, akár a rigorozum határáig menő rubrika-tömeg, amely egy óras, tevőleges praktikummal felérne. Kissé furcsának tartom, hogy bizonyos lelkészi korosztály nem győz panaszkodni, mennyire hiányolja ennek a praktikumnak elmaradását, ugyanakkor egy lépést sem tesz, hogy ezt valahogy megszerezze.

a) „Csatlakozik”, vagy „keretében”?

Két végletes álláspont: az egyik a „csatlakozik” mellett tör lándzsát, a másik szerint az istentisztelet olyan úrvacsorai közösség, amelyben prédikálnak is. A kettő mellé csatlakozik a „kétpólusos” istentisztelet hiedelme. Úgy gondolom, hogy a Krisztussal való közösség háromféle módjáról lenne helyesebb beszélni: a keresztségről, az evangélium hirdetés-hallgatásról és az úrvacsoráról. Nem hiszem, hogy kreálható lenne olyan liturgia, amelyben – a teljességre hivatkozva – mindhárom mindig, kötelező erővel történhetné. Az azonban az evangélikus világszerte általános szándékának látszik és gyakorlatának tűnik, hogy a gyülekezet istentiszteletének az igehir-

detés magátólértődésével azonos az úrvacsora istentisztelethez tartozása.

Van más vélemény is: olvashattunk „erőszakkal viszatartott” gyülekezeti tagokról. Gondolkodásom szerint ez egy „másik világ” hangja. Mi lenne az istentiszteletből, ha mások meg az igehirdetésen való jelenlétet vélnék személyük elleni agresszióknak? Az ilyesfajta széttagolás elrettentő, remélhetőleg már csak egyház- és liturgiátörténeti példája, amikor egyes gyülekezetekben a férfiak „kihagyták” az első oltári szolgálatot és csak a prédikációra vonultak be. Viszont volt Szombathelyen olyan evangélikusunk, aki csak az úrvacsorával kapcsolatos istentiszteletre jött el. „Tisztségére” legyen mondván, hogy azért „elviselte” az igeliturgiát is.

b) Gyakoriság kérdése

Külön liturgiátörténeti tanulmány témája lehetne. A gyakoriság, illetve a ritkaság „teológiai” indokolása nemkülönben. A gyakorló keresztények nem szoktak arról panaszkodni, hogy a gyakoriság miatt elveszik a „solemnitas”. Az „ünne”-nek nem a minimum a jellemzője. Mindenesetre valamiféle konszenzus elérése kívánatos e tekintetben is.

c) Gyakoriság és a kommunikációs számának összefüggése

Ez a kérdés szorosan vett teológiai kérdés. Milyen igehirdetés és milyen evangélium-szemlélet az, amely nem reméli, hogy az evangéliumhirdetés teremti az úrvacsorával élőket?!

d) Gyónás

A rendszeresen úrvacsorát is magában foglaló istentisztelet hosszú távon elképzelhetetlen és gyakorolhatatlan az igehirdetés és az úrvacsorai rész közé ékelt *hatalmas méretű gyónási blokkal*. Teljesen egyetértek mindazokkal, akik azt vallják, hogy az evangélikus keresztény ember *öröme* a bűnbocsánat öröme. De van ennek a kétségtelen ténynek területi kritériuma? Én is tiltakoznék egyes német rendek ellen, ahol egy szimpla „ja” elintézi mindent. Ez paródiája a gyónásnak. Mostani rendünk, amit természetesen mindaddig gyakorlok, míg ez lesz a rend, azonban sokáig nem tartható, időben sem praktizálható.

e) Igehirdetés és úrvacsora időtartami összefüggése

Természetesnek tűnik, hogy úrvacsorás istentiszteleten nem szabad fél óráig prédikálni és különösen nem lehet az igehirdetést duplázni. Homiletikai feladat, hogy ugyan nem formális, de állandó tartalmi utalást hordozzon az evangéliumhirdetés az úrvacsora számára.

Minden elképzelhető és elképesztő előfordul: az Úrfelmutatástól és a kehellyel adott „szentségi áldástól” kezdve az időtlen mozdulatokon át (fél kézzel Agendát tartva, fél kézzel kelyhet emelve), egészen az „övon aluli” paténa-tartásig.

Meg kellene egyezni, kinek a dolga az úrvacsorai oltár elrendezése? Számomra nem kérdés, hogy a papé, vagy a tanítás gondja az övé, hogy bosszúság vagy botrány nélkül, az ügyre koncentrálna liturgizálhasson.

g) *Tisztaság*

Patina és paténa: két dolog. Múzeumi tárgyakon elviselhető. A használatban lévő úrvacsorai edényeknek a kinos, illetve gyönyörű és örömet szerző tisztaság a jellemzője.

Egyszerűen nem tudom elképzelni, hogy a kehely és a bortartó kancsó a vasárnapi ebéd mosogatóvizében tisztuljon meg. A kehelytől csak egy alkalommal használható. Anyaga és mérete tegye lehetővé a nem imitált, nem alibi, hanem valóságos törést. Erre akár centiméterre pontos méret adható, amit a gyakorlat igazol. – Minden higiénikus érv ellenére sem használnék papírzsebkendőt. Már láttam úrvacsorai kehely borában úszó papírfecnit! Természetes, hogy ha a szokásos átlagnál több kommunikánsra számíthatunk, több kehelytörőt helyezünk készenlétbe.

h) *Ostya*: ép, nem romlott anyagú

Bor: fehér, tiszta, jóízű, parafamorzsalék-mentes

Számos gyülekezet leltárában, ha nem is oltárán megtalálható az átluggatott, szépformájú, kisméretű szűrőkanálka.

i) *Paténa vagy cibórium?*

A ma használatos paténáink általában alkalmatlanok a disztribúcióra. 10–12 ostyánál többet biztonságosan nem lehet ráhelyezni anélkül, hogy a lelkésznek ne arra kellene koncentrálni, mikor ki és hogyan veri le róla az ostyát. Viszont a sokszor uraságoktól örökölt, cukortartó-doboz alakú, felhajtható tetejű „cibóriumok” legfeljebb tárolásra alkalmasak. Az 1984-es budapesti LVSZ-nagygyűlés tálkái sokkal használhatóbbak és formájában is méltóbbak.

Bizonyos gyakorlat után a lelkész nagyjából meg tudja ítélni, mennyi borra van szükség. Azonkívül a mi osztási gyakorlatunk bizonyos szabályozást is lehetővé tesz.

Bor: tehát nem must és nem szőlőlé! Semmiféle „biblicizmus” kedvéért nem hiszem el, hogy a szőlőtérme nem bor, hanem must! De ha valaki prezentálni tudja azt a tartósítási receptet, amellyel Jézus Krisztus korában a szürettől úgy április közepéig tartósították a mustot, akkor kezdek csak elgondolkodni a bor vagy must kérdéséről, de csak gondolkodni. Oszteni akkor is bort fogok.

Alkoholelvonó konferenciák úrvacsorája: ki mondta, hogy ott feltétlenül úrvacsorát kell osztani?! Itt igazán érvényesíteni lehet Szent Ágoston szavát: „Crede et manducasti!”

a) A „*communio sub utraque specie*” eddig dogmatikai problémaként jelentkezett. Higiénikus gondként azonban új jelenség az egyházban.

A dogmatikus csatározás a II. Vaticanum után és nyomán csendesedni látszott. A bizonyos esetekre szóló engedély bármennyire is szűk rés, de rés az általános tilalom falán. Ezzel a lehetőséggel az egyik „egyházválasztó” akadály legalábbis rengésbe jött.

Arra sem nagyon fordítottunk figyelmet, hogy a rk hívó „*intinctio*” (bemártás) formájában részesen a borból a két szín alatti áldozás esetén.

A mi disztribúciós módunk előbb-utóbb kérdésessé válik. Nem kellene megvámi, amíg a közös kehelytől való idegenkedés visszatart embereket a kommuniótól. A pásztori felelősség és nem a mindenáron újítási szándék és kedv kell, hogy elébe siessen ennek a kérdésnek.

b) *Külön-kehely?*

Ahol a higiénés alapú viszolygás a közös kehelytől erőteljesebben jelentkezett, a külön kelyhes osztási módban keresték a megoldást. Magyarországon, nálunk evangélikusoknál, méghozzá kemenesaljai falusi gyülekezetben találkoztam először a külön kehellyel. Bár tudnám elfelejteni ezt az élményemet! Tányérakna-szerű fémtálca, szorosan egymás melletti lyukakba helyezett kupicaszerű üvegpoharakkal. Olyan szorosan egymás mellett, hogy alig lehetett hozzájuk fénni. Biztosan ez is hozzájárult, hogy az egyházi ügy általában öntötte beléjük a bort. A tálcan majdnem annyi, mint a kupicákban! A lelkész ügyetlen pincér módjára egyensúlyozott a különben is szűk helyen. Helyettesként kényszerültem ezt tenni. Mire az osztással végeztem, a bokámig csurgott a verejték az idegességtől és rossz közérzettől. Csak egyet tudok: ha van méltatlan mód, ez az volt a javából! És akkor még nem is szóltam arról, hogy mi történik, ha nem elég a kis üvegpohár? Ki mossa el és hol, hiszen templomaink 90 százalékához nem építettek sekrestyét, mondván, hogy az pápista maradvány.

Szerencsére finn élményem is van a külön kehelyről. De ott hatalmas, erre a célra kiképzett oltárács, gyönyörű és rengeteg kiskehely, amelybe a kiöntésre és hagyományos osztásra egyaránt alkalmas közös kehelyből kerül a kortynyi bor. Sőt még sekrestye is van.

Még így is a közös kehelyre várt az úrvacsorázó gyülekezet nagyobbik része. De nem ez a lényeges, hanem az, hogy nem lehet infrastruktúra nélkül beleugrani valami újba. Az ízlésről nem is beszélve. Sajnos, egyházunkban itt is, mint annyi más területen, hiányzik a szükséges infrastruktúra. Néha az ízlés is, amiről pedig – a latin közmondással vitázva – disputálni kell!

Neuendettelsau-ban találkoztam a megoldással. Előre kell bocsátanom, hogy nehezen utánozható, ismét a hiányzó adottságok okán. A szembefordulás oltárnál a lelkész két kelyhet használt. A gyülekezetnek háttal álló templomi szolgálatos diakonissza szinte észrevétlenül tiszta-szeszbe mártott kehelytörővel alaposan megtörölte az éppén nem használtat, miután menet közben a lelkész is szabályosan törölte. Nem is sorolom, hogy ehhez a módhoz nálunk mi minden hiányzik!

Nem titkolom, hogy a 21. sz. általános keresztény disztribúciós módot a bemártásos formában tudom csak elképzelni. (Természetesen nem ezt gyakorlom.) Ehhez azonban a mai lehelletvékony ostya alkalmatlan, mert elázik és az említett mód ill. képtelenség jelentkeznék más formában. De már nem újság az ún. „Brotoblate”, amely szív magába annyi bort, hogy a második „speciēs” is érzékelhető, és mégsem mállik szét. Tudom, hogy természetes jelenség a tartózkodás, sőt viszolygás ettől az osztási módtól. Kettő azonban mellette szól: soha senkinek nincsen közvetlen érintkezése a kehelyben lévő borral, és így nem indokolható a szentségtől való, a fertőzés veszélyével megokolt tartózkodás. A másik: ahogy a keresztségnél sem a víz mennyisége a döntő, miért lenne kevés a vastagabb ostya által felszívott, érzékelhető mennyiségű bor? Arról nem is szólok, hogyan lenne időileg is kedvezőbb a leghosszadalmasabb osztási mód. Természetesen az infrastruktúra kérdése itt is jelentkezik. De úgy gondolom, hogy a 21. sz.-ban talán csak nem okoz majd gondot egy belső elválasztó lemezzel bíró, szép kehely elkészítése és beszerzése.

Végül: téma ide, téma oda, biztosra veszem, hogy szinte azonnal megszólal az ellenvetés: egyéb és nagyobb gondunk nincsen? De van! Csak arról kellene leszoknunk, hogy az egyik gondot a másikra hivatkozva szoktuk lesöpörni az asztalról. Előfordulhat, hogy az egyiket sem oldottuk meg.

Pedig az Úrvacsora szentsége van annyira drága az egyháznak, hogy még ünneplése módjáról, sőt még – csúnyán mondom – technikájáról sem idővesztégetes gondolkodni és véleményyt cserélni.

Fehér Károly

Az úrvacsoraosztás gyakorlati problémái

Korreferátum Fehér Károly előadásához

Semminek sem választható szét mereven az elmélete és a gyakorlata. Az elmélet a gyakorlatban valósul meg, a külső szemlélő és az érintett pedig a gyakorlat formájában találkozik az elmélettel.

Az úrvacsora evangélikus identitásunk egyik legfontosabb eleme: két szín alatti kiszolgáltatása vált a reformáció egyik legfontosabb vívmányává. Lényegében az úrvacsoráról szóló tanításon vált el egymástól a reformáció lutheri és helvét irányzata, melynek történelmi példája a Csepregi Kollokvium 1591-ben, vagy az 1624-ben és 1629-ben tartott Körmendi Zsinatok, melyeken a Nyugat-dunántúli evangélikusság két évszázadra teljesen elkülönült egymástól. Olyan evangélikus „specialitást” őrzünk tanításunkban és gyakorlatunkban, melynek hitéletünkben középponti jelentősége van.

A probléma: a gyakorlat eltávolodott az elmélettől. Gyülekezeti gyakorlatunkban a nagyünnepek kegyes kellékévé zsugorodott jelentőségében az istentiszteletekről gondosan és következetesen „száműzött” úrvacsoravétel. Evangélikus közvéleményünk szerint híveink nem ragaszkodnak a gyakoribb úrvacsoravételhez. A statisztikák ugyan csalhatnak, de annyi biztos, hogy templomos híveink közül sem él vele mindenki rendszeresen.

Amikor a hívás elhangzott, akkor mennek ki legtöbben a templomból, hátatfordítva az oltárnak a nagyünnepi istentisztelet „végén”. Kevesen maradnak ott a nyilvánvaló bűnösök, vagy magukat állandóan vallásos túltengésükben bűnösnek érző kegyesek „második felvonására”. A jelen gyakorlatban a legjobb akarattal sem sikerül mégcsak a látogatást sem kelteni annak, hogy ez az alkalom szorosan összefügg az istentisztelettel, sőt, leglényegesebb és legörömtelibb eleme annak. Valami tehát nincs a helyén, valaminek gyökeresen meg kell változnia, mert ősi evangélikus (keresztény) értékünk meggye egyre inkább veszendőbe az úrvacsora kiszorulásával.

A *spirituális igény* elsősorban városokban mutatkozik, ahol ez összefügg a magasabb műveltséggel, a tanultsággal. Akik érzik a nonverbális információ tudatos igényét, azok között a *misszió egyik formája* lehet az egymással és Urunkkal átélt közösség valósága. Ezzel szemben faluhelyen általában a tradíció, a bevett szokások határozzák meg a hitéletet, így az úrvacsoravétel gyakoriságát, az azon résztvevők létszámát is.

Az úrvacsora visszahelyezése méltó helyére és rangjára életünkben és egyházunk gyakorlatában nem várathat magára sokáig.

Kérdésként vetődik fel, hogy miképpen tehetnének élénkebbé, az unalmasság helyett ünnepélyesebbé, „átérezhetőbbé” az úrvacsorát. A cél: visszavinni az úrvacsorát minden istentiszteletre.

Átgondolandó:

1. A jelenlegi liturgia alapos revíziója. Sem a misztikus élmény, sem a racionális megfoghatóság nem jellemző most használt szövegeink nagy részére. Hosszú, és csak nehezen építhető bele az általános istentisztelet menetébe.

2. Tapasztalat, hogy a nagyünnepi gyülekezet úrvacsoravétele alkalmával kevésbé érezhető át a közösség építő és örömteli, felszabadító, katartikus jellege. *Inkább az egyéni kegyesség megnyilvánulása*, megélése, az ünnepi szokásokhoz való hűség vezet oda a híveket az oltárhoz, nem a közösség átélésének öröme. Kis, szűkebb közösségekben, családi, ifjúsági alkalmakon elmélyültebben lehet úrvacsorát venni – ez azonban már magával hozza az elaprózódás és a gyülekezet testéből való kivonulás veszélyét. Különösen napjainkban, a nagy elaprózódási, egymástól való elhatárolódási hajlam korában kell vigyáznunk az ilyen egyensúly megtartására. De: Jézus a tizenkettőt rendelte maga mellé és kis, zárt, meghitt közösségben volt együtt velük az utolsó vacsorán.

3. Van azonban a gyakorlatnak is gyakorlata. Különösen erről az összefüggésről szeretnék szólni részletesen. Vagyis arról: *hogyan* történik az ostya és a bor odaadása a szertartáson.

Van mit meggondolnunk ezen a téren: a sok úrvacsorázó esetén szinte elkerülhetetlen a kisebb-nagyobb malőr.

A kisebb és kevesebb probléma az *ostyával* van, de azért ez sem problémamentes. Az általunk használt és Sajtóosztályunk által forgalmazott ostya kevés nedvességgel érintkezve *ragad*. Ha az alsó ajakra kerül, kényelmetlen ajakmozdulatokra kényszerül az illető, míg sike-

rül bevennie. *Kicsi* az ostya. Egyes esetekben, ha pl. az úrvacsorázó segítő fejmozdulatával aktívan „nyúl” érte, óhatatlanul hozzáér az ajkához, a nyelvéhez.

A nagyobb és több gond azonban a *kehellyel és a bor osztásával* van. Nagy gyakorlatot igényel az, hogy a kör végére is maradjon bor. Gondot okoz, ha nem megfelelően helyezkedik hozzá – pl. lehajtja a fejét (ilyenkor nehéz ellenőrizni, jutott-e neki elég, vagy esetleg már a ruhájára is rácseppent a túlادagolás miatt). Mindenképpen kellemetlen és visszatetszést kelt, ha a bor lefolyik.

Nehéz a kehellyel bánni a kalapos nők, az álló vagy toló kocsiiban odatolt hívek, a remegő idők esetén.

Ami napjainkban egyházunkban is vita tárgya, az a *higiénia kérdése*. A közös kehely használata, akár elismerjük ezt, akár nem, az orvostudomány mai állása szerint *fertőzés forrása lehet*, a gondos törlés, a fertőtlenítési kísérletek ellenére is.

Valószínűleg nem az úrvacsora által terjedt országos méretű egy-egy influenza-járvány, de az biztos, hogy a fertőzés lehetősége egyes betegségek esetében igenis fennáll. A *cseppfertőzéssel* terjedő betegségeknél elég egy szemmel nem látható mennyiségű, mikroszkopikus „adag” bekerülése a szervezetbe ahhoz, hogy az arra hajlamos embert megfertőzze, benne a csekély számú kórokozó rohamos ütemben szaporodjék.

A másik visszatetsző mozzanat az úrvacsorai közös kehely használatakor az, hogy az *undort keltő betegségben szenvedő*, vagy a *kevésbé tisztálkodók* után sokan nem szívesen, vagy zavaró ellenérzéssel veszik szájukhoz a kelyhet. Különösen akkor, ha a törlés nem volt alapos. Ugyanez a helyzet a rúzs esetén a kehely szélén maradt folttal, vagy a bor tetején szétterülő zsíradékkal. Vannak kényesebb, érzékenyebb emberek, akik más poharat használva, röviddel utána szájkütiést kapnak. Nem is annyira bakteriális, mint inkább pszichés eredetű tüneteikről is szó lehet.

Ennél súlyosabb, ami egyértelműen terjedhet a közös kehely használatával: a veszedelmes bőrbetegség, a *herpesz*. Napjainkban egyre többet beszélnek az AIDS-ről. Klinikai vizsgálatok bizonyítják, hogy nyállal nem terjed, akkor van baj, ha a beteg vérzik. Márpedig egyáltalán nem elképzelhetetlen, hogy valakinek kicserepedett az ajka, vagy a nagyon gyakori fogínyvérzésben szenved. Ezek az esetek növelik a fertőzés rizikóját.

A skandináv egyházak már 20-as, 30-as években, a

nagy TBC-járványok idején végigelemezték ezt a kérdést és arra az egyöntetű megállapodásra jutottak, hogy a közös kehely használata idegenek között veszélyforrás lehet. Finnország, Norvégia, Svédország egyházaiban napjainkban is tilos a közös kehely használata. Náluk a közös kehely helyett a kiskelyhes módszert alkalmazzák megfelelő templomi infrastruktúrával. Ez nálunk nemcsak az oltárkiképzés, a mosogatószemélyzet és egyéb kellékek hiánya miatt lehetetlen, hanem azért is, mert az ő albájuk és a mi Luther-kabátunk szabása teljesen más. Amíg az alba karnyílása szűk, addig a Luther-kabát nagyon bő és fennáll a veszély, hogy az oltárterben mozgó lelkész egyszerűen az öltözékével lesodorja a kihelyezett kiskelyhek egész sorát. A másik gond ennél a megoldásnál a kelyhek használat előtti és utáni elhelyezése, esetleg a szertartás közbeni elszállítása vagy mosogtatása is.

A legcélszerűbbnek látszik, teológiaiilag és gyakorlatilag is elfogadható a *közös kehelybe mártott ostya használata*. Higiénikus és gyakorlati infrastrukturális változtatások nélkül bevezethető, alkalmazható lenne. Még akkor is indokolt ennek megfontolása, ha gyakorlati tények nem támasztják alá az esetleges betegségek terjedését a közös kehellyel kapcsolatban, de némelyeket ellenérzésük, vizsgáltságuk az ettől való félelem tart vissza az úrvacsorától. A tapasztalat azt mutatja, hogy az ilyenek egyre többen lesznek.

Mindenképpen sürgető feladat egyházunk vezetősége részére egy olyan döntés meghozása, amely lehetővé teszi az azzal élni kívánó gyülekezetek számára az úrvacsorának a bemártott ostyával történő kiszolgáltatását. Miért kényszerítsük pusztán egyházjogilag a közös kehely használatát arra, aki tisztában van annak veszélyeivel és nem szívesen használja a sokak által használt kelyhet? Miért ne lehetne érvényes az úrvacsora gyakorlatára is az, amit Luther a Kis Kátéban mondott a Miatyánkról, a Tízparancsolatról és a szentségek szövegéről: ne változtatgassuk őket, hanem válasszunk ki egyet és amellet maradjunk meg? Ha központilag nem is lehet ráerőltetni egyetlen gyülekezetre sem az úrvacsorázásnak ezt a higiénikusabb formáját, legalább a lehetőséget törvényesen biztosítani kellene, hogy amely gyülekezetben a lelkész és a hívek közösen ezt a formát kívánják gyakorolni, jogi és felső egyházi akadályokba ez ne ütközzön.

Ziug Tamás

Apropó „misszió”

1. *Nemcsak a magyar nyelvben van zavar* a „misszió” szó használata körül.

1.1. A norvég nyelvben a *külmissziói* társaságok következetesen használják a „misszió” szót nevükben: Det Norske *Misjonsselskap*, Norsk Luthersk *Misjonssamband*, Den nordiske kristne *Buddhistmisjon*, Tibetmisjonen stb.

Sajnos, megvan (és ezzel zavart okoz) a misszió szó a „tengerészmisszió” és a „halászmiszió” nevekben is. Érthető az is, hogy pl. a

lappok (számik) tiltakoztak az ellen, hogy a köztük evangélicizációt és diakóniát végző szervezet „lapp misszió” nevet visel: – „mintha a lappok pogányok lennének”, mondták.

Ezzel szemben a norvég *bel-miszió* szó említésekor a legtöbb norvég nem a Wichem-féle *Innere Mission-ra* (diakóniára) gondol, mert a norvég „*Indremisjon*” tipikusan az ige hirdetésre és evangélicizációra helyezi a főhangsúlyt. Viszont, – s ez komplikálja a dolgot – az „Oslo

Belmisszió” (Oslo *Indremisjon*) kifejezetten az „elesettek” (iszákosok, kábítószerezsek, prostituáltak) közötti mentőmunkára összpontosítja működését.

1.2. Az angolban a „mission” szó gyakran „kirendeltséget” jelent, ugyanígy használja gyakran az orosz nyelv is a szót. Ismételt előfordult, hogy Osloba érkező külföldi izraeliták, izraeliek is, a telefonkönyv alapján az Izraelmissziót hívták fel abban a hiedelemben, hogy ez Izrael állam norvégiai követsége.

1.3. A németben is változott a Mission szó, legalábbis az Innere Mission szó jelentése Wichern óta. A korábbi „Nyugat”-Németországban az Innere Mission és a Hilfswerk 1959-ben „Das Diakonische Werk”-ké olvadt össze, – míg a korábbi DDR-ben a megfelelő intézmény nevében megmaradt a „belmisszió”: Innere Mission und Hilfswerk der Evangelischen Kirche in der DDR.

2. *Van teológiai zavar is a misszió szó körül.*

2.1. Ismeretes, hogy a Lutheránus Világszövetség (LVSZ) Eviában 1970-ben tartott V. világyűlése a „Világmissziói Osztály”-nak az „Egyházi Együttműködési Osztály” nevet adta. Ez egyrészt azzal függött össze, hogy harmadik világbeli, főleg afrikai egyházak a „misszió” szóban paternalizmust, gyámkodást sejtettek, egyes Kelet-európai országok pedig kolonializmust, imperializmust. Ebben a vitában nem a teológiai szempontok voltak a lényegesek.

2.2. A Lutheránus Világszövetség egyik legutóbbi kiadványa (Stewardship – Our Accountability to God, LWF Documentation No. 34, April 1994) szerint „mi” (tehát az LVSZ) „úgy értjük a misszió szót, hogy az leírja (magában foglalja) a világba küldött egyház valamennyi aktivitását: hogy szeressen, szolgáljon, gyógyítson, prédikáljon, felszabadítson, kibékítsen” („all the activities of the church sent into the world: to love, to serve, to heal, to preach, to liberate, to reconcile”, 9. o.). Eltekintve attól, hogy a misszió-nak ez a definíciója aligha talál helyeslésre az LVSZ több mint száz tagegyházában, ez aztán végképp összekeveri a fogalmakat. Erre tényleg illik a tekintélyes brit missziológus Stephen Neill szava: „Ha minden misszió, akkor végül már semmi nem misszió” (Creative Tension, 1959, német kiadás, Schöpferische Spannung, 1967, 88. o.).

3. *A Magyar nyelvhasználat sem egyöntetű.*

3.1. Az 1993-as Protestáns Napok keretében tartott konzultáción, (A misszió és evangélikáció a harmadik évezred küszöbén, Deák tér, 1993. okt. 29.) meglepődve tapasztaltam, hogy a délelőtti bevezető előadók majdnem kivétel nélkül szinonimákként használták a „misszió” és az „evangélikáció” szavakat, mégpedig az egyházak *belföldi* tevékenységére vonatkozóan. (A konzultáció délutáni részén már sajnos nem tudtam résztvenni.) A kivétel a római katolikus előadó volt, valamint dr. Hafenscher Károly, – az előbbi azért, mert emlékeztem szerint az *Ad gentes* zsinati határo-

zatból indult ki, az utóbbi azért, mert témája „A misszió és az Egyházak Világtanácsa” volt (előadása megjelent a Lelkipásztorban, 1993/12, 437sk. o.).

3.2. Az 1994-es Képes Kálvin Kalendárium több missziói tárgyú cikket közöl. Dr. Pásztor János „A misszió egysége – A bel- és külmiszió szükségzerű összefüggése” c. cikkében (57skk. o.) afrikai szolgálatából említ egy példát. Egy Kelet-afrikai faluban 1964-ben még csak hat keresztyény volt. Mikor ő 1970-ben ott járt, akkor már többszáz volt a számuk, 1976-ban már kőtemplomuk felszentelésére hívták meg. Ez tipikus eset volt akkoriban Fekete-Afrikában, írja. „Ez az áttörés akkor történt, amikor a misszióknak nevelt helyi szolgák, lelkészek és misszionáriusok vették át a munkát. Amikor tehát a „kül”-misszió „bel”-misszióvá lett. Itt tehát a cikkírő a „bel”-misszió szót, igaz: idézőjelben, „pogány”-misszió értelemben használja.

3.3. A Magyarországi Evangélikus Egyházban az 1930-as években vezették be a „missziói lelkészi” szolgálatot. A missziói lelkészek egyrészt utazó lelkészek voltak és „belmissziói” feladatok megoldásában segítettek, másrészt szükség esetén helyettesítettek. A 40-es évek végén pedig a magyarországi evangélikus missziói lelkészek legtöbbje evangélikus volt. Ha azonban a „missziói lelkészi” az ember normára vagy németre fordítja, akkor az „lelkészi szolgálatra felszentelt misszionáriust” jelent, természetesen *külmisziói* szolgálatban levőt.

3.4. Dr. Karner Károly már egy 1949-ben megjelent cikkében (Lelkipásztor 151–153. o.) felhívta a figyelmet arra, hogy különbséget kell tenni az egyháznak a rajta kívül állók felé forduló szolgálata és a saját sorai felé forduló tevékenysége között. Figyelmeztet arra is, hogy a „belmisszió”, (akkori) szóhasználat szerint, mégcsak nem is az egyháznak megkeresztelt, de elhidegedett tagjai felé fordult, hanem éppen az „eleven” tagjai felé. Ez esetben, írja Karner professzor, a „hívó” gyülekezetet „misszionáljuk”, – más „missziót” nem is látunk. Azonkívül: Ha a gyülekezet missziói munkaterület, „akkor szükségképpen úgy dolgozunk, mintha nem volna gyülekezetünk.”

4. *Néhány szempont.*

4.1. Ne feledkezzünk meg arról, hogy korunkban új „missziói mezők” is bukkannak fel. A „Lausanne-i mozgalom” irányította rá a figyelmet arra, hogy „missziói terület” minden olyan „népcsoport”, amelyben még nincs keresztyény gyülekezet. Ha pl. Párizsban (vagy Budapesten!) van egy csoport ke-

nyai vagy indiai, akik között nincs gyülekezet, amelyben az evangélium örömhírét anyanyelvükön hallhatnák s amely honfitársaik között bizonyágtevő szolgálatot végezhetne, akkor ez a csoport missziói feladatra való kihívást képvisel. Ilyen esetekre is használható a „kulturális határokat áttörő misszió” (cross-cultural mission) kifejezés, amely aláhúzza a („kül”-misszió-nak azt a jellegét, hogy nemcsak nyelvi határt kell áttörnie, hanem az evangéliumot át kell ültetnie egy másik kultúrába.

4.2. Ne zavarjon bennünket az, hogy a „misszió” szó „nem fordul elő a Bibliában” („does not appear anywhere in biblical texts”, állítja az LWSZ fent említett új füzeté, 8. o.). Persze hogy nem fordul elő, mert az latin szó. De a küldeni szó, amely ennek megfelelője, „apostelein”, 131-szer fordul elő, az apostol szó pedig, amely tudvalevőleg küldöttet jelent, még többször.

4.3. Voltak idők, amikor „hasznos” dolog volt „fedőneveket” használni egyházi tevékenységekre. Így lett a vasárnapi iskolából gyermekbibliákör. Hasonló hasznossági szempont játszott szerepet az LVSZ missziói osztályának fent említett, eviani névváltoztatásánál. Ilyesmire ma már nincs szükség.

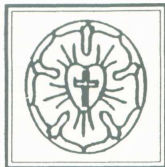
4.4. Újabbán került be az egyházi szóhasználatba az „újraevangélikálás” (re-evangelization) kifejezés. Ne zavarjon bennünket az, hogy ezt a kifejezést római katolikus testvéreink is használják, II. János Pál pápa nyomán. A fontos az, hogy tudjuk, mi a tartalma, és a szerint használjuk.

5.1. *Összefoglalásképpen* annyit, hogy jó lenne vigyázni a „misszió” terminológiájára. Természetesen sem református, sem római katolikus testvéreink szóhasználatát nem mi fogjuk megreformálni. De a magunk részéről, – a misszió körüli nemzetközi eszmecserét is tekintve véve – törekedhetünk világos, egységes és a tárgynak megfelelő szóhasználatra.

5.2. Nem lenne tehát rossz, ha eltekintենék pl. az „iszákosmentő misszió”, „börtönmisszió” és hasonló kifejezésektől, és ezekre a *szolgálatokra* jobb kifejezéseket találnánk – amint ahogy szerencsére nem beszélünk „katonamisszióról” vagy „hadseregmisszióról” sem, hanem tábori lelkészi szolgálatról.

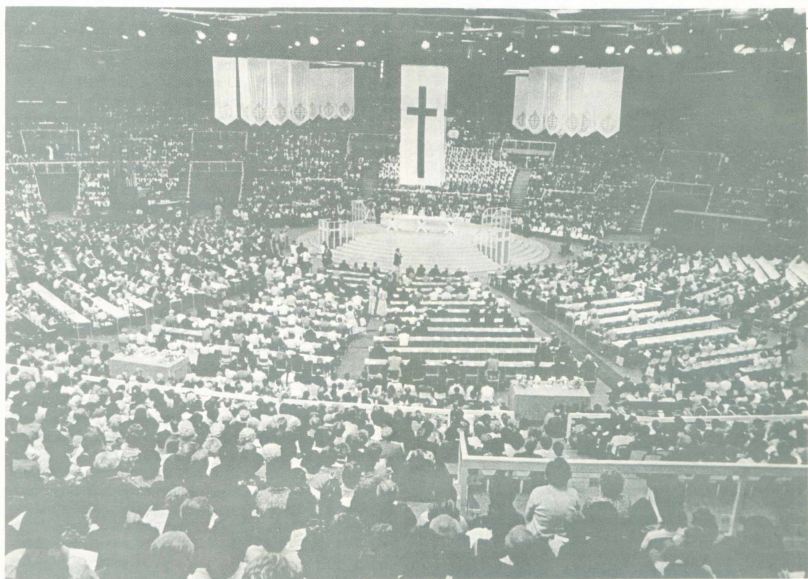
5.3. Minél inkább korlátozzuk a „misszió” szó jelentését az evangélium üzenetével még kapcsolatba nem került csoportok, tehát a nemkeresztények felé forduló szolgálatra, annál inkább tartjuk magunkat a fogalom bibliai alapjaihoz (vö. Mt 28,19, Jn 20,21).

Terry László

A LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG BUDAPESTI VILÁGGYŰLÉSE 1984

– Tízéves évforduló –

Az évforduló alkalmából megkértem 15 aktív résztvevőt, hogy mítoszok helyett a valóságot próbáljuk megfogalmazni. Rövidsége kellett törekednünk, mert nagyobb lélegzetű beszámolókat még nyári számunk sem bír el. Bökkszavakból is értjük egymást. Esetleg még az év folyamán visszatérünk a kiértékelésre, illetve másoknak is helyt adunk a vélemény-nyilvánításra.

A tények tükrében

Előkészületek. Magyar meghívás: 1980, Augsburgban. Háromévi alapos előkészítés: kilenc szervező bizottság 50 taggal. Cikksorozatok egyházi sajtókban. Lelkészi munkaközösségek (16) ülései. Egyházmegyei és gyülekezeti előadások. Külön teológiai előkészítő bizottság 17 magyar és 5 szlovák taggal. Két évi munka után magyar teológiai dokumentum: hozzászólás a témákhoz és a munkacsoportok anyagához, vitakérdésekkel (126–128 lap magyar, német és angol nyelven), megküldve a világ tagegyházainak és minden delegátusnak.

A világyűlés július 22–augusztus 5. között, a 16 ezres Budapesti Sportszarnokban. Előtte ifjúsági világtalálkozó (július 12–20) a Műegyetemen. Sajtó-

visszhang: „kiváló elhelyezés és megrendezés”, „semmi akadály és cenzúra”, „hihetetlen magyar vendégzeretet”.

A világyűlés tartalma, munkája és üzenete. A főtéma: a keresztyén reménység. A három altéma: Krisztusban – reménység a teremtettségnek – reménység az embervilágnak – reménység az egyháznak. öt főelőadás, tizenkét korreferátum – kevés idő a plenáris megvitatásra. Tizenhárom munkabizottság, négy kifejezetten egyházi és kilenc konkrét etikai témával. Eleven belső viták, kevés plenáris megvitatás, „határozatok dömpingje” (61 oldal!). A hivatalos résztvevők: 97 tagegyház 315 delegátusa, 270 (!) nemzetközi sajtó-, rádió- és TV-tudósító, fele világi: 50 tagú genfi stáb, 300 fiatal és sokszáz szakértő,

tanácsadó, megfigyelő, hivatalos vendég és látogató 100 országból, az egész világról. A záróüzenet a világ egyházaihoz (Message): a keresztyén szeretet mai föladatai a szenvedő világban – a keresztyén hitből fakadó evangélium-hirdetés és misszió – „szolgálat a keresztyén alatt”.

Ökumenikus nyitottság: minden magyar egyház és a zsidó hitközösség vezetőinek részvétele plenáris üléseken. A világyűlés „abszolút csúcspontja” a külföldiek szerint: 900 külföldi résztvevő csoportos látogatása egyik hétfőjén 114 hazai evangélikus gyülekezetünkben egyszerre. „Felejthetetlen élmény, fölmúlhatatlan szeretet”.

NGY

DR. HAFENSCHER KÁROLY

Bevezetés

A D-nap évfordulóján írom e sorokat. A D-day a nagybetűvel írt nap, a II. világháború normandiai partraszállásának évfordulója. Nyugaton hatalmas, demonstratív ünneplés, szokatlan katonai pompa, diplomáciai parádé. Amerikai, francia, angol, norvég, holland, cseh, görög, lengyel, stb. küldöttségek. Nézem a CNN adását késő éjszakába nyúlóan. Elolvasom Churchill emlékezését (Első könyv: a győzelem árullama – levélváltások, hadműveleti térképek, Normandiától Párizsig araszolás, Balkáni földindulás – mi minden történt egy nyáron?) Történészek még mindig értékelik: 1944 június 6. a partraszállás napja valóban fordulópont-e a II. világháborúban vagy a keleti fronttal párhuzamos esemény, ahol 120 német hadosztályt kötött le az akkori szovjet hadsereg. Milyen nehéz tisztán látni a múltat...

10 év még nem a történelmi távlatot egy hasonlíthatatlanul kisebb eseménynek sem. A LVSZ Vgy Bp 1984, ahogyan rövidíteni szoktuk, az utóbbi néhány évben *tabu téma* volt. Meggyőződés szerint nem szabad így kezelni ezt az eseményt. Óvni kell a szélsőséges, egyoldalú vélemény-nyilvánításoktól. *Senki sincs, aki teljes képet nyújthatna* a most írók között, mint ahogy mások sem képesek erre. A teljesség és véglegesség igénye nélkül akar szolgálatot vállalni a Lelkipásztor ebben a közelmúltat nyomozó ügyben.

Vannak, akik túlságosan veszélyesnek tekintik ezt a vállalkozást. Kényes kérdéshez nyúlunk. Volt, aki azt ajánlotta, hogy erről ne írjak mert méhkasba és hangyabolyba nyúlok. Legjobb erről hallgatni. Az egyházban nem lehet semmi tabu téma s a reconciliatio nevében reménységgel tisztázhatunk ügyeket és eseményeket.

Tisztában vagyok azzal, hogy másként látták a világyűlést belülről a résztvevők és másként a kívülállók, esetleg országhatáron túl minket figyelők. Máshogyan élte meg a világyűlést idejét, aki azt sem tudta hol áll a feje a sok-sok feladat teljesítése közben: előadás, tolmácsolás, fordítás, cikkírás, idegenvezetés, szervezés, ülésrendezés, sajtómunka s még sorolhatnám a szolgálatokat. Csupa amatőr, nem főfoglalkozású rendező, akit az az ügy hevített, hogy a világ evangélikussága jól érezze magát nálunk, hogy kis egyházunk nagy vállalkozását eredményre juttassa. Az akkori geopolitikai helyzetben ilyen fela-

latra vállalkozni *nem kis merészséget jelentett*. S a rendezéssel kapcsolatban nem volt szégyenkezni valónk. Más volt, mint Dar es Salaam, más volt, mint Minneapolis vagy Helsinki. Ez *egy kis ország* (az akkor létező szocializmus egy államának fővárosa volt: Budapest) *kis szórvány egyháza* volt. Aki azt hitte, hogy itt angolszász demokrácia van és nem szocializmus, proletárdiktatúra, az tévedett. Kísérlet volt ez a javából, a Világszövetség részéről is, ami nem ment a katonai diktatúra Brazíliájában 1970-ben, hátha megy egy kelet-európai országban! Szenzációra éhes újságírók botrányszagot szimatoltak, de az egyszerű népet, evangélikus gyülekezetünk népét az érdekelte, mit jelent egy másik Földrészről jött evangélikust vendégül látni, együtt énekelni az Erős várunkat, együtt úrvacsorázni 10 ezres gyülekezetben, olvasni az LVSZ felírást a Sportszarnok homlokzatán, házigazdának lenni és témává válni a médiában is. A MEE bemutatkozott, kilépett a világ lutheranizmusa elé. – Tudom, a pluralizmus világában csak pluralista módon lehet egy ilyen eseményt értékelni. 10 éve még a Lajtától keletre az izoláció jellemző, de a MEE nyitott volt. Először közvetített az MTV és a Rádió istentiszteletet, először jutottak el afrikaiak, ázsiaiak, amerikaiak nőgrádi és dunántúli, szabolcsi és békési gyülekezetekbe... Volt választási harc az elnöki posztért s igazi amerikai választási procedúra, volt sokfajta idegesség, kapkodás, de azért *az egyház jelen volt*. – Hogy kulisszák mögött és a nyilvánosság előtt mi történt, az sokféleképpen értékelhető. Énekkarok, ifjúság, más felekezetek képviselői, társadalmi képviselők, világhírű teológusok és más tudós szakemberek, püspökök és nem lelkészek hatalmas serege jelent meg együtt a Reménység jegyében. Hogy mit végeztek esendő emberek, azt méricskélhetjük, hogy mit végezhetett az egyház Ura, azt senki közülünk pontosan nem tudja lemérni...

Hogy a gondos előkészületet, a rengeteg munkát nem követte hasonló intenzitású utómunka, azt ma sajnálatosnak tartom. Hogy a mai napig nem heverte ki közegyházunk a világyűlés fáradtságát, azt is érzékelem.

Ebben a keretben nem lehet szólni a *diakonia-teológia* értékeléséről, az kétségtelen, de hogy egyszer ezt le kell zárnunk, az is világos előttem. Egyetlen adalékot hadd írjak most: az

alapirat, amiről meg szoktak feledkezni Káldy Zoltán 1975 augusztusában Amszterdamban elmondott előadása volt, amit az LVSZ VB ülésén tartott, ennek 90%-át dr. Karner Károly prof. írta: *Jézus Krisztus Úr és szolgálja*. Én fordítottam. Csak első két bekezdését és az utolsó szakasz c–d–e paragrafusát írta Káldy püspök. Ekkor még *nem volt ideológia* a Diakonia

Teológia, ezzel csak később lett, nem kis mértékben a gyenesi lelkeszkonferenciák előadóinak „jóvoltából”. A vertikális, horizontális teológiai irány összekapcsolása pedig az ethiop Mekana Yesu egyház javaslata volt. Mind a teológiai, mind az egyházpolitikai háttér bonyolultabb, mint sokan hiszik vagy ismeret híján hirdetik.

FABINY TAMÁS

Érettségi találkozó?

Tízéves érettségi találkozásán kicsit tétován néz körül az ember. Megismerem-e egykori osztálytársamat? Mi történt azóta velünk? Ki él még tanáraink közül? Egyáltalán ki jött el? Csak lassan oldódik a feszültség, amíg aztán fel tudjuk idézni az emlékeket. S akkor kiderül, hogy sok mindenre másként emlékszünk. Ami tíz éve világregető fontosságúnak tűnt, azt ma már tűnő epizódnak kell tartanunk, s amit egykor nem, vagy csak alig vettünk észre, az volt az igazán lényeges.

Jó lenne az 1984-es budapesti LVSZ-világgyűléssel kapcsolatban egy ilyen tízéves találkozót rendezni. Igaz, több kulcsszereplő már nem tudna eljönni, s az emlékidézők sem egyformán mondanák el a tapasztaltakat, ám tanulságosak lehetnek a hangsúlyeltolódások is. Most nem Lág Pista bemondásait vagy Turcsányi tanár úr óráit idéznénk fel, hanem a nyitó istentiszteletet és a sajtótájékoztatókat; nem a csetlő-botló udvarlásokról beszélünk, hanem a gyülekezetlátogatásokról. Egy érettségi találkozó a második pohár bor után már olyan dolgokat is elmondunk, amikről addig mélyen hallgattunk. *Budapest, 1984*-gyel kapcsolatban is sok még az elhallgatás és kibeszéletlen emlék. S a bankettezők ilyenkor kellő távolságból nézik a dolgokat, s az otromba tréfákért és sunyi beköpekért megbocsátanak egymásnak. Tíz év múltán legyen nagyvonalú az ember. Bocsásson meg azoknak is, akik annak idején *más cégek* dolgoztak, mondjuk a BM-nek. Vagy a világgyűlés tüze mellett is csak saját pecsenyéjüket sütögették.

Kellene egy ilyen tízéves találkozó. Annak idején még bankett sem volt. Csak egy bensőséges összejövetel, szűk körben az államiakkal. Akik heteken, hónapokon át jóhiszeműen fáradoztak, azokat nem hívták meg egy pofa sörre sem. Talán a *Lelkipásztor*-nak ez a visszatekintése segít a feldolgozásban. Lehet, hogy tíz évnek el is kellett telnie ahhoz, hogy tisztán lássunk, s legalább így megtartsuk a tízéves találkozót. Beszélgethetnénk arról, hogy akkor először léptünk ki az elszigeteltségből, a gyülekezetek felszabadultan ismerhették fel, hogy nincsenek magukra hagyva. Töprenghetnénk azon, vajon miért volt kevés a teológia és oly sok a diplomácia és az egyházpolitika. Kellene beszélni Káldy püspök mindent egy lapra feltevévő elszánásáról, hogy ő legyen az elnök, s a Dóka-leveletről és annak hatásáról. Önkritikusan kellene szólnunk

arról, hogy miért múlt el mára mégis szinte nyomtalanul a világgyűlés. Miért tűnik ma egyházunk oly súlytalanul az LVSZ mérlegén?

Szubjektív vagyok. Tíz éve nagyon megérintettek az események. 25 éves fejjel nemcsak nézője, hanem szereplője is voltam ennek a monstrum előadásnak. Magyar részről az ifjúsági előkonferencia szervezője voltam, amely találkozó pusztán tényét sem volt könnyű egyházi és állami hatóságokkal elfogadtatni. Tagja voltam egyházunk teológiai előkészítő bizottságának, a magyar tanulmány egy fejezetét én írtam. Koordináltam a zsűfolt Deák téri templomban tartott ifjúsági nyitóistentiszteletet. A Sportsarnokban egy este igehirdetéssel szolgáltam. A magyar est játékos kerettörténetében „Mr. Lutheran”-t alakítottam. Cikkeket írtam. S hogy győnjak is: életemben először és utoljára átléptem az ÁEH székházának küszöbét, ahol *Lóránt úr* egy végtelenül unalmas beszélgetés keretében tájékozódni akart az előkészületekről. Ehhez járultak még a gyülekezeti munkák – tatarozás „az LVSZ-re” hivatkozva, vendéglátások –, valamint a folyamatos készenlét szervezőként, tolmácsként, sofőrként. Panaszodom vagy dicsekszem? Emlékezem, egy képzeletbeli tízéves találkozón. Mert azt a forró nyarat – és hűvös őszet – még nem dolgoztuk fel. Társaságban és titkos nemzetközi tanácskozáson sok mindenről szó esett, sajtónk is megírta közel sem árnyalt beszámolóját, ám az egészet még nem oldotta békévé az emlékezés.

Néhány héttel a világgyűlés után arról olvastam kedvenc evangélikus hetilapomban, hogy a szervezésért, többekkel együtt, Luther-érmet kaptam. Vártam, talán majd valaki átadja, vagy elküldi. Nem történt meg; talán valahol elkallódott. De ennél sokkal fontosabb dolgok is elvesztek az elmúlt tíz évben, ami már nagyobb baj. De mi az, ami megmaradt, amit meg tudunk őrizni? A magam vallomása egy mondatban: *Jó volt, mégis jó volt evangélikusnak lenni Magyarországon.*

Tízéves találkozó... Egy asztalhoz (már? még?) nem ültünk le. De legalább egy lapba írunk, talán. Reménységem, hogy minden elhallgatás, tévedés, bűn és hiba ellenére érettségi és nem éretlenségi találkozó ez. Eminens és bukdácsoló, sztár és magányos, izmos és tornából felmentett, népszerű és közutálatnak örvendő – mégiscsak egy osztályba jártunk 1984-ben, a híres-hírhedt orwelli esztendőben...

GÁNCSS PÉTER:

Eltűzött remények – szükségszerű csalódottság

Egy évtized múltán a fenti címben tudom summázni a budapesti világgyűlés mérlegét. Az akkori politikai, egyházpolitikai klímában részben érthető volt a „felülről” kicsit mesterségesen is gerjesztett, „alulról” pedig spontán is feltörő reménység: a Világgyűlés egész eddigi egyháztörténelmünk legnagyobb eseménye lesz, mely megújítja egyházunk jelenét, meghatározza jövőjét...

Még ma is megható visszagondolni arra, hogy falusi gyüleke-

zeteim milyen odaadó lelkesedéssel, áldozatkészséggel készültek a „nagyvilág” fogadására, sőt mi több, befogadására. Szerettük volna megmutatni magunkat a világevangelikusnak, melytől akkor még kissé elszigetelten éltünk. Hiszem, hogy gyülekezeteink nem akartak „propagandát”, hamis „reklámmot”, hazug kirakatot, hogy mégis néhány ponton a valóságnál többet, mást mutattunk, annak több összetevője lehetett. Állami részről nem kérdés, hogy komoly tétje volt a nagygyű-

lésnek: „Iám, Magyarországon teljes a vallásszabadság, virul az egyház...” Egyházi „felső” szinten ugyancsak nagy volt a „tét”: az LVSZ-nek magyar elnöke „kell”, hogy legyen... Gyülekezeti szinten nem ezek a „felső szempontok” motíválták a híveket, de kétségtelenül kísértett a „legendás” magyar vendégszeretet, melynek egyik alapvonása, hogy mindig és minden áron többet adni, mutatni magunkból a vendégeknek, mint amennyi a valóság... Így válhatott a gyülekezetlátogatási hétvége az egész világggyűlés egyik legjelentősebb eseményévé és élményévé vendégeknek és házigazdáknak egyaránt. Saját gyülekezeteimben is több, mint tíz vendéget fogadhattunk: indiai és svéd püspök „ritkán” szolgál együtt Nagytarcsán vagy Isaszegen... Az ajándék hímezések színpompája, a roskadozó asztalok, „felpörgetett” istentiszteletek sikeresen takarták el egyházunk, gyülekezeteink materiális és spirituális elesettségét...

Tény viszont, hogy gyülekezeteinknek ablaknyitást jelentettek a személyes találkozások a világevangélikusság hatalmas családjával. Friss levegő, információ áradt sokszor már kissé belterjes, áporodott levegőjű gyülekezeteinkbe. Egy apró, kissé

humoros bizonyítéka mindennek, hogy gyülekezetünkben, a nagygyűlést követően elég komoly létszámmal angol nyelvtanfolyamot indíthattunk. Többen rádöbbentek ugyanis, hogy a nemzetközi érintkezésben sem a magyar, sem a szlovák nyelv nem elég...

Az áhított „csoda” elmaradt, mert nem is következhetett be. Hiszen az egyház életét nem világszervezetek és világggyűlések újítják meg, hanem Valaki egészen Más! Akik ezt elfelejtették, szükségszerűen csak keserű szájjal, csalódottsággal emlékezhetnek vissza. Aki viszont józanul a helyére tudja tenni ezt az eseményt, az ma is hálás lehet Istennek, hogy egy olyan kicsi egyháznak, mint a miénk (ma jobban látjuk, mennyire kicsiny, mint akkor...), megadatott a találkozás az evangélikusság egész világát átölelő családjával.

Sajnos, a világggyűlés tartalmi munkájának értékeléséhez nincs jogom hozzászólni, mivel mint a stewardok munkájának egyik felelőse, a szervezési feladatokkal voltam elfoglalva... Attól tartok, velem együtt még nem kevesen rekedtünk kívüli a „saját” nagygyűlésünk tényleges belső munkájából, de ez a házigazdaság elkerülhetetlen ára. *Megérte...*

IFJ. HAFENSCHER KÁROLY

Egy háttérember szemével

10 év nagy idő, akkor is, ha hamar eltelt. 10 év sajátos látást ad. Költözés közben rendeztem a dossziékat, s a könyvamosok sokasága mellett néhány kézzel írt feljegyzés is előkerül. Rajta nevek, szobaszámok, szállítási helyszínek, és feladatmegjelölések. A szívem egy kicsit átmelegszik, hiszen minden negatívum ellenére a döntő számomra a nagy találkozás, a hatalmas összefogás, az örömmel végzett szolgálat élménye volt.

Háttérember voltam, s ez azt jelentette, a kiszolgáló személyzet egy része felett diszponáltam. Azokat irányítottam, akik a legkevésbé látványos munkákat csinálták: termet rendeztek, iratokat szállítottak, takarítottak, fizikai munkát végeztek.

Sok embert megismerhettem így. Elsősorban az akkori teológusokat (ma meglelt pap-bácsik, s pap-nénik...). Ma már mosolyogva gondolok arra, ki volt az, aki mindenre használható volt, s ki az, aki „az Úr azt akarja, hogy most bibliát olvassak” jelszóval otthagya a többieket, s nem dolgozott. A munkában kiderültek az álarc mögött húzódon vonások, s egyértelművé vált, ki szeret dolgozni, s ki szerette inkább a kirakatot... Sok akkor kezdődött barátság ma is él, s hálát adok érte az Úrstennek, hogy megismerhettem közelebbről ezt vagy azt... Emlékezes marad az is, hogyan kezelték a világggyűlés résztvevőit a háttércsapatot. Néhány éves lelkési szolgálat után sem derogált, ha lenéztek engem vagy társaimat azért, mert mi csak „fizikai munkát” végeztünk. Hittük, hogy a komoly szellemi lelki munka csak akkor lehetséges, ha a „porondon” dolgozó jólöltözött stewardok mögött a háttérben még néhányan szolgálnak és kiszolgálhatnak.

D. DR. NAGY GYULA

Értékelések

Pozitív eredmények

Háromszor „első”. Az első egyházi világggyűlés a „vasfüggöny” mögött (a weimari meghívás-terv, NDK, kudarc után). Az első LVSZ-világggyűlés egy nehéz körülmények közt élő, kisebbségi-diaszpóra-egyházban. És az első egyházi világggyűlés

Amire különösen szívesen emlékezem, az a néhánytagú team, akikkel félszavakból is megértettük egymást. Ha ma találkozunk, néhány mondat után előkerül a 012–013 – az akkori főhadiszállásunk szobaszáma. Reuss András mindent pontosan átlátó, emberséges ügykezelése és melegszívű csapatösszefogása, Tóth-Szöllős Mihály fantasztikus munkabírása, Szeker Éva lehetetlen nem ismerő ügyintézője ma is példaértékű számomra. Sokat kaptam, sokat tanultam tőlük. Tudom azt, amit akkor sokan nem jegyeztek, s mára sokan elfelejtettek, hogy nélkülük a Csarnokban leállt volna az élet, s nélkülük nem lehetett volna nagygyűlés.

A sok lőtás-futás mellett azért minden éjjel beleolvastunk az új meg új anyagokba, hogy mi magunk is résztvevőnek érezzük magunkat.

A másik élmény a gyülekezeti látogatások sora volt. Már a szervezés is sok örömet rejtett, de amikor magam is négy külföldivel megpakolva szombat-vasárnap hazatérhettem kezshelyi gyülekezetembe, valódi örömnapp volt vendég és vendéglátó számára. Megítélésem szerint a Budapesti találkozó csúcspontja, s a Nagygyűlés sikerének kulcsa a gyülekezeti látogatás volt.

Emlékeimben, s a következményként tapasztaltakban minden mellélközöngé ellenére áldott lehetőségnek tartottam az LVSZ Budapesti Világggyűlését. Bárcsak tudnánk ma is úgy összefogni mint akkor!

Mindaz, amit leírtam, talán nem valamiféle édeskés „csak a szépre emlékezem” mentalitás, én áldásként ítem át 1984 nyarat.

1945 után Magyarországon. A reménység-fő téma. Általános dicsérete. „Prófétai témaválasztás” volt a „vasfüggöny” mögött élő egyházaknak, öt évvel a döntő változások előtt!

Hazai egyházunk sokszínű és aktív részvétele. A megnyitó és záró istentisztelet, 12 és 10 ezer magyar résztvevő, a megnyitáskor kb. 9 ezer úrvacsorázó 60 rögtönzött oltárnál, 120 lelkész

és gyülekezeti vezető szolgálatával. Lelkészek és gyülekezeti tagok a plenáris ülésen. Teológiai állásfoglalásunk jelentős háttéranyag. A magyar tagegyház bemutatkozó estje. Hazai lelkesek esti vesperái igehirdetéssel. Tizenkét gyülekezeti ének-
karunk szolgálatai. És elsősorban a külföldiek közvetlen tapasztalatszerzése 114 gyülekezetünkben!

„Budapesti határozatok”: világszerte így emlegették ezután egyfelől a tagegyházak közti teljes szószék- és úrvacsoraközösség felvételét a LVSZ Alkotmányába; másfelől két délafrikai tagegyház tagságának felfüggesztését, a faji megkülönböztetés mint a „status confessionis” konkrét esete miatt. „Budapesti irányvonalak”: Így idézik ezután a világyűlésen kialakult és 1985-ben kihirdetett „öt súlypontot” a Világszövetség egész ezutáni munkájában (1. Az evangélium hirdetése, misszió és dialógus más vallásokkal. 2. Ökumenikus elkötelezettségünk. 3. Evangélikus identitásunk megőrzése. 4. Nők és fiatalok egyenlő jogai egyházban és társadalomban. 5. Igazságosság és béke a világban.)

Negatív kritika

„Sok teológia – kevés teológia.” A delegátusok többsége *nem-teológus* volt. A teológusok keveselltek, ezek sokallták a kifejezetten teológiai témákat. A munkacsoport-témák aránya (4:9) is az „alkalmazott teológia” (C. Mau főtitkár) iránti nagyobb érdeklődést mutatja. „Túl sok téma és előadás – túl kevés plenáris vita – „határozatdömping” rövid idő alatt. Két hét valóban kevés volt a sokféle programra, témák özönére és a LVSZ külön témáira: hét év jelentései, a jövő programjai, alkotmány-változtatások, választások tömege. Általános panasz minden egyházi világyűlés után – sajnos, eddig megoldás nélkül.

„Keveset szerepelt a magyar egyház helyzete, teológiája és élete, valamint az egyház és a marxizmus-szocializmus viszonya.” A világyűlés programját nem a vendéglátó egyház, hanem a Világszövetség határozza meg Genfben. *Világ-gyűlés*, amelyen egy egyház helyzete nem kerülhet előtérbe. A munkacsoportok vitáiban viszont sokat szerepeltek ezek a kérdések (v.ö. 11–13. munkacsoportok jelentései). A kritika sok vonatkozásban mégis jogosult volt.

Az elnökválasztás körülményei. A választások országokban, még inkább egy világszervezetben ellentétes meggyőződések súlyos összeütközései. Ilyen volt a LVSZ budapesti elnökválasztás is: éles sajtó-előjáték, érdekek és nézetek összeütközése. Igen sok kritikát kapott világszerte a vita hangja, módszerei, de főleg a világi sajtó és médiatudósítók mérhetetlen „szenzációnépszerűsítése” a végeredmény (Káldy Zoltán: 173, Bodil Soelling, a dán, első női elnökjelölt: 124 szavazat) körül.

Szinte minden kritikus hangsúlyozta: a negatív megjegyzések éle nem a vendéglátó magyar egyháznak, hanem a világyűlést irányító Világszövetségnek szólt.

Összefoglalás

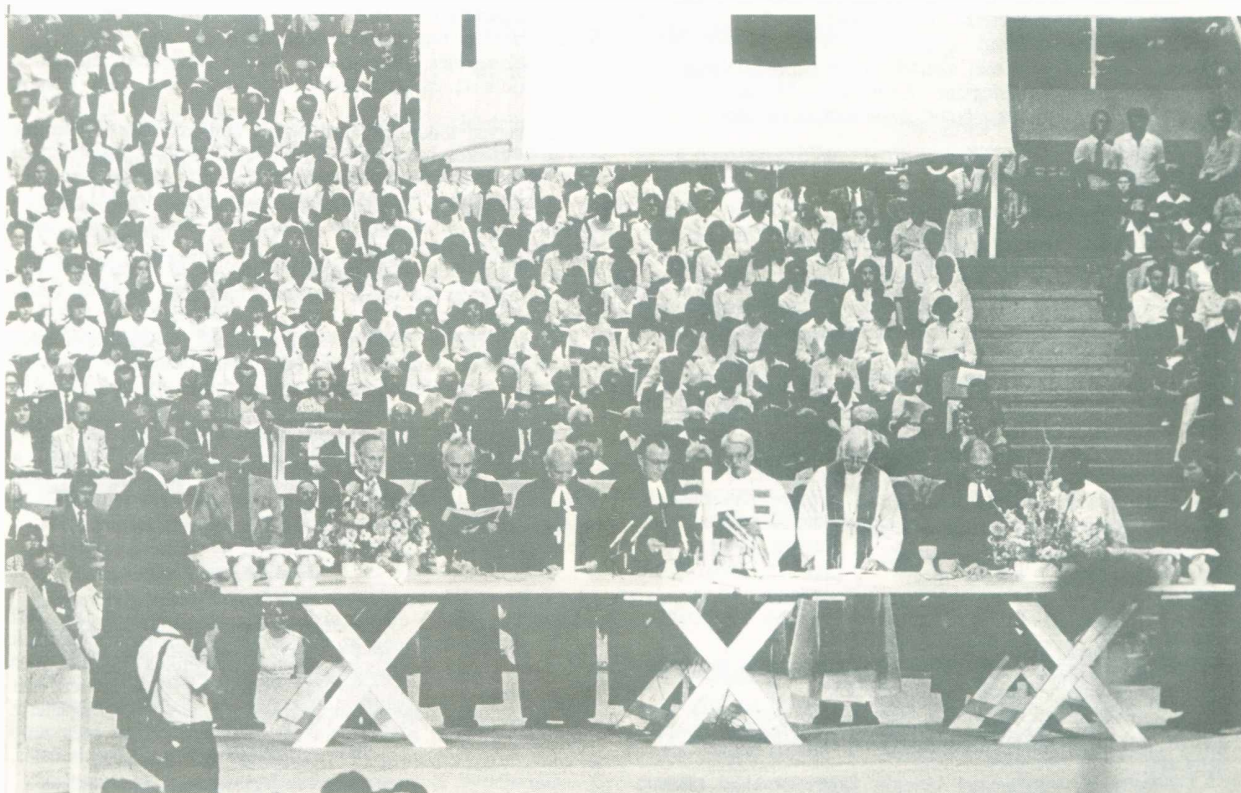
Ez a világyűlés sokak véleménye szerint „a LVSZ egyik legjobban megrendezett világyűlése volt” és „határkő a LVSZ történetében”, mind előkészítésével, témáival, mind az evangélikus világcsalád hatalmas részvételével. „Nagy kihívás” és „felejthetetlen élmény” valamennyi résztvevő számára. Tíz év után visszatekintve pedig igazi „prófétai üzenet” volt a világi szegény és súlyos terhek alatt élő egyházainak a Krisztusban kapott reménység megtartó erejéről.

*

Íróasztalomon kötetek sora, száznál több külföldi és hazai sajtóbeszámoló a világyűlésről. Egyházunk soha nem volt ennyire az érdeklődés előtérben itthon és az egész evangélikus világcsaládban.

JEGYZET

A megadott terjedelem szűk volta miatt ez a visszatekintés csak nagyon töredékes lehet. Akik többet kívánnak megismerni, azoknak további információk és értékelések találhatóak a következőkben: „Budapest 1984” – LWF Report, Genf 1985. 316 lap (németül és angolul) – „Von Budapest nach Curitiba” 1985–1989 – LWF Report, Genf 1989. 286+78 lap (németül és angolul) Nagy Gyula: A budapesti világyűlés magyar szemmel. Lelkipásztor, 1985. Aktív reménység – A budapesti világyűlés mérlege. Diakónia, 1985, 15–20. lpk., stb. –

Felejthetetlen vasárnapok

A nagygyűlésen legjobban a közbenső hétvégének örültem. Ekkor körülbelül ezer vendég rajzolt szét gyülekezeteinkbe. A nagygyűlés Napról napra című újságját azóta is őrzöm, annál is inkább, mivel a magyar oldal egyik írója és – éjjelente – korrektora voltam. Természetes, hogy az erről tudósító számot éreztük leginkább sajátunknak.

Nagyon szép volt Csomádon az a vasárnap, 1984. július 29. Feleséggel együtt mindig szívesen gondolunk vissza rá. Remélem, hogy a norvég, kelet- és nyugatnémet, szingapuri, indonéz és amerikai vendégek úgyszintén. Örülök, hogy a vendégfogadó gyülekezetek legelső névsorát évekkor korábban én állíthattam össze. Ha valami maradandó élményt szerzett gyülekezeteinknek, akkor az az összetartozás érzése volt. Ugyanaz vonatkozik a megnyitók és a záró istentiszteletre, a zsúfolt Sportsarnokban. Csak hálát tudtam adni azért, hogy a csarnokot nem csak sportrajongók, hanem (túlnyomórészt) evangélikus igehallgatók és úrvacsorázók is meg tudják tölteni. Akkor még az újdonság erejével hatott, hogy az istentiszteletet kihangosították, így aki már nem jutott be, az is hallhatta. Meg olyanok is legalább néhány szót, akik különben ilyen alkalomnak a közelébe sem akartak volna jönni. Az pedig még inkább újdonságnak számított, hogy a televízió is közvetítette. Örültem, örültünk, hogy ezt a „kegyet” is megkaptuk, vagyis azt, ami egyébként magától érteődik.

Azóta sokkal nagyobb létszámú egyházi alkalmakra is sor került. Gondoljunk csak Billy Graham evangélizációjára, Mindszenty bíboros temetésére, leginkább pedig a pápalátogatásra. De még a két jehovista kongresszus résztvevőinek száma is

többszörösen meghaladta az 1984-es nagygyűlési nyitó és záró istentiszteletét. Mindenesetre akkor is tény marad, hogy egy ilyen méretű nemzetközi egyházi összejövetel tíz éve egy „szocialista” országban úttörő vállalkozásnak számított.

Örömmel gondolok vissza az összetartozásnak erre az élményére, és nem is szeretnék másképp. A rengeteg, szerteágazó munkára, készülődésre, lelkesedésre. Mennyire lehetett érezni a várakozást a repülőtéren, a nagygyűlésre érkezőkön, és milyen örömmel, felszabadultan mentek el a legtöbben! Úgy érzem, szegényebb lennék egynéhány tapasztalattal a nagygyűlés nélkül. Igaz, hogy reális összehasonlítási alapot nem lehet: „mi lett volna, ha nem Budapesten rendezik?”

E visszaemlékezés leírásakor szándékosan csak az emlékezetemre hagyatkozom. Ez azonban nem jelenti azt, hogy „csak a szépre emlékezem”. Tudom, közelről láttam, hogy egy ilyen alkalmon nemkívánatos dolgok is szerepet játszanak. Annál fontosabbnak tartom a közösséget, a közös hit megvallását, a testvéri vendégszeretet megnyilvánulását. Az elnökségért folytatott csatározás, a jól körülhatárolt status confessionis (például apartheid igen, gulag, berlini fal?) ezek mellett hadd törpüljön el. Természetesen – többek között – az iménti ellentmondásos dolgokat is (meg) lehet – többféleképpen – magyarázni. Biztos, hogy ezeknek is a helyükre kell kerülniük. A döntő mégis, minden körülmények között az, amire a nagygyűlés főtémája is utalt: Krisztusban van reménység, és Krisztusban van reménység ennek a sóvárgó, sóhajtozó világnak.

DR. REUSS ANDRÁS:

Ami jó volt – és ami rossz

A tíz évvel ezelőtti események jó és rossz vonásait mérlegelve, nem kívánok foglalkozni azzal a kérdéssel, hogy a világgyűlés, mint találkozási forma, jó-e vagy rossz. Az 1984-es budapesti világgyűlésre gondolok vissza, mint tényre.

Alapvetően megváltoztak az egyházi élet körülményei. Nyilvánvaló, nem lehet a mai mértékkel és a mai lehetőségek figyelembevételével mérlegelni. *Kérdésünk:* Mi az, amit az akkor feltételek közepette lehetett volna jobban csinálni?

Jó volt, hogy

- az ifjúság és az ifjúsági munka hivatalosan is polgárjogot nyert azáltal, hogy magyar evangélikus fiatalok egyházi küldötteként részt vettek az ifjúsági találkozón,
- az ifjúsági találkozó olyan nyilvános istentisztelettel kezdődhetett, melyen igen sok fiatal vett részt (addig nem volt ilyen méretű nyilvános ifjúsági összejövetel),
- viszonylag széles és igen aktív nem-lelkészi segítő gárda toborzódott, és ezáltal a szervezés nem csak lelkészek kezében volt,
- a gyülekezetekben a külföldi vendégekkel való közvetlen és kötetlen találkozás lehetősége adatott meg, s olyan kapcsolatok is keletkeztek, amelyek még évekig éltek,
- a gyülekezetek minimális beleszólással vagy teljesen önállóan szervezheték meg vendégeik helyi programját,
- egyházunk bemutatkozása nemcsak sok pénzért megrendelt (egyébként igen szép) programokból, hanem valódi bemutatkozásból is állt.

Rossz volt, hogy

- az ifjúsági találkozó témái nem lehettek ugyanakkor vitatémák saját egyházunkon belül is,
- hivatalos részről sem találtak meghallgatásra a magyarországi evangélikus fiatalokat igazató kérdések,
- a nem-lelkészek bevonása nem tudatos cselekvés volt, hanem csak a megoldásra váró roppant feladatok által diktált kényszer,
- a külföldi vendégekkel létrejött kapcsolatokhoz hasonló

kapcsolatok nem épültek ki a testvéregyházakkal, és a kapcsolatok ápolása nem volt elég intenzív,

– a külföldi résztvevőkkel való kapcsolatokban túl sok volt a reprezentáció (pl. a Hiltonban tartott fogadás), mely inkább visszatetszéssel, mint szimpátiával találkozott,

– a világgyűlés programjain sokkal kevesebb érdeklődő magyar (lelkész és gyülekezeti tag) vett részt, mint lehetett volna,

– a magyar lelkészek által tartott áhítatok, bár tartalmilag igen sok értéket hordoztak, formai és liturgikai szempontból rendkívül szárazak és üresek voltak,

– a hivatalosan megjelölt magyar tanulmányi munka igazában nem adott tanulságot mindazoknak, akik előzetesen részt vettek benne,

– a világgyűlés után megjelent ugyan az előadások egy részének magyar fordítása, valójában azonban nagyon kevés tartalmi utómunka folyt,

– sokkal jobban lekötötte az energiánkat az elnöki tisztség megszerzése és önmagunk jó bemutatása, mintsem hogy az egyházunk megreformálására, szolgálatunk megújítására figyeltünk volna,

– a világgyűlés után a Lutheránus Világszövetséggel való kapcsolataink személyi vonatkozásban csaknem kizárólag a megszerzett elnöki tisztségre korlátozódtak, sem Genfből nem vontak be minket, sem mi nem törekedtünk vagy nem voltunk képesek arra, hogy részt vegyünk az ott folyó munkában.

*

Megrökönyödést, ellenkezést, értetlenséget váltott ki Carl H. Mau főtitkárak még az előkészületek kezdetén elhangzott kijelentése, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház más lesz a világgyűlés után, mint volt előtte. Megrendezéséhez, már csak az esemény nagyságrendje miatt is, nagyobb mozgásterre volt szükség, mint a korábban megengedett. Akkor még nem sejtettük, hogy ez a nagyobb mozgáster nem pusztán kivételes, átmeneti állapot, hanem egy új kor hajnala...

A szervezőmunka – belülről

Amikor 1980-ban eldöntötték, hogy Budapesten lesz a nagygyűlés, hamarosan szervezőbizottságot hívtak össze és ott kaptam a megítélt feladatot, hogy legyek a nagygyűlés „háznagya”. Akkor még nem sejtettem, hogy mit vállaltam. Négy év alatt tisztázódott a feladatom és volt idő a felkészülésre.

Ezekben a napokban elővettem azt a két nagy dossziét, melyben az összegyűjtött papírjaim, a feladatok, forgatókönyvek pihennek. Érdekes olvasmány tíz év után. Most természetesen nem az egészről írok, csupán arról, hogy a munkámon keresztül hogyan láttam a nagygyűlést, mi volt jó és mi volt rossz?

Csapatmunka volt. Akik dolgoztunk benne, egyikünk sem tulajdonította sajátjának az eredményeket, nagyon sokszor jöttünk össze különböző összetételű munkacsoportokban. A háznagyi munkámhoz hozzátartozott, hogy minden előkészületi megbeszélésről tudnom kellett, mert a helyszínt, eszközöket, technikai megoldásokat előre kellett tervezni, begyakorolni, hogy zökkenőmentes legyen a lebonyolítás. Hála Istennek, sokan segítettek, nem volt emlékezetem szerint veszekedés, a csapat jól működött.

Amatőrök – majdnem profi módon. Akik szerveztünk és terveztünk, soha még nem csináltunk ilyet. Világméretben kellett gondolkodni. Akik már jártak külföldön hasonló rendezvényeken, hasznos tanácsokat tudtak adni. A kimondott rendezőkön kívül még igen sokak tanácsa, ötlete ötvöződött bele a megvalósulásba. A két teljes hét alatt nem volt zökkenő. Legalább is külső szemlélők nem találtak ilyet. Ha mi észrevettünk is valamit, azonnal tudtunk cselekedni. A nagy élményem az volt, hogy az ügyért mindenki lelkesedett, összeforrott csapattá lettünk. A „majdnem profi” kifejezést azért merem

használni, mert ezt a búcsúvacsorán Anza A. Lema akkori főtitkárhelyettes is kinyilvánította.

Személyes emlékek. Igen sok elevenedett fel bennem tíz év után. A megnyitó istentisztelet, főként az úrvacsoraosztás megszervezése volt a feladatom. Órákat töltöttem a nagycsarnokban, míg a rendszert kidolgoztam. Hatvankét helyen és a főoltárnál osztották, és 25 perc alatt véget ért. Külföldi delegátusok fejezték ki köszönetüket, mert többet azt hitték, hogy a délutáni megnyitó ülés idején is még folyik az úrvacsoraosztás. Tizenkétezeren voltak az úrvacsorázók. De hasonló jó emlékeim vannak a bemutatkozó estünkről is. Két olyan jelenet is volt benne, amit a helyszínen egyáltalán nem tudtunk összepróbálni. Mindenki ideges volt. Csak egy lehetőség adódott. Beültem a keverőpulthoz és kezembem a forgatókönyvvel és egy mikrofonnal, diktáltam a feladatot a mellettem ülő kezelőnek, vagy a mikrofonban a csarnok magas részén ülő vetítő-kezelőnek. Idegfeszítő percek voltak, de sikerült. Ez bizony jó volt!

Mi volt rossz? Az egyik, amit a harmadik világból érkezett delegátusok is sokszor emlegettek, *túlméretezett volt a vendéglátás* (az etetés). Volt ugyan egy „böjtös nap”, melynek megtakarított költségét az éhezőknek utalták, de ez nem sokat javított az ügyön.

Általában igyekeztünk sokat és szépet mutatni. A *valóság és a látszat* kissé elvált egymástól. A harmadik a nagygyűlés tartalmához fűződik: lezajlott az esemény, néhány cikkben elemezte azt a sajtónk, de több gyülekezetben hallottam presbiterektől, hogy a *nagygyűlés tematikájából, munkájából nem kaptak szinte semmit.* A gyülekezetek nagy áldozatot hoztak, de keveset profitáltak. Az előkészület hangos volt, de az utóhang hamar elhalkult. Lehetett volna jobban csinálni!

Előszó és alapfogalmak

„Einleitung und Grundprinzipien”

Ötven-hatvan évvel ezelőtt, teológus korunkban, élcelődtünk és mosolyogtunk a német tudományosságunk azon a módszerén, hogy hosszú előszót készítettek (Einleitung, Vorlesung, Grundlage, usw.), amelyben hosszasan megmagyarázták a módszert és az alapfogalmakat (Grundprinzipien).

Napjainkban olyan fogalmi zűrzavarban élünk itt és szerte Európában, hogy akár szóbeli, akár írásbeli közlésre készülünk, nélkülözhetetlennek tartom az igen alapos módszertani megfontolásokat, és a közlés fogalmainak – különösen az alapvető fontosságú fogalmaknak – gondos tisztázását, tartalmuknak pontos meghatározását, azaz a „Grundlage” megvalósítását és a „Grundprinzipien” tisztázását – különben nem értjük egymást mi sem.

Problémát okoz az is, hogy a hatvan éven aluli dolgozó korosztályok kizárólagos, egyoldalú és egysíkú marxista jellegű képzést kaptak. Tehát fogalmaik tartalma beszűkült. Például a múlt században a lélektan az asszociációs tudat-

lélektan művelte. A marxizmus ezert lélektanilag még mindig a tudatot tartja a legfontosabbnak, pedig a kísérleti lélektan és a mélylélektan eredményei messze túljutottak már az asszociációs tudatlélektanra!

Bonyolítja a dolgot, hogy a marxista ideológia a pártkongresszusok határozatai alapján állandóan módosult, ezért a különböző nemzedékek eltérő módosulatokban ismerik az ideológiát. A változtatások kezdetét Sztalin nyelvtudományi közleményeitől számíthatjuk... majd egyre zavarosabb lett minden.

Tehát közlésünk megfogalmazása előtti felkészülésben meg kell gondolni, hogy akinek a közlést szánjuk, milyen fogalmakban gondolkoznak. Nem könnyű feladat, de megoldása nélkülözhetetlen, ha azt akarjuk, hogy megértsek közlésünket!

Azt is figyelembe kell vennünk, hogy a XIX. századig az emberek az igazság vélt birtoklásának biztos tudatában éltek. A XX. század tudományos gondolkodásmódja gyökeresen más lett az

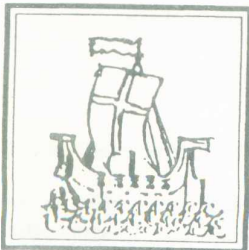
egész nyugati kultúrában. Ma már nem azt mondjuk: *így van – ez az igaz, hanem: jelenlegi ismereteim és módszereim alapján „így látom”.* Azaz véleményünk tartalma ismereteinktől és módszereinktől is függ. Ismereteink bővülése és módszertani változása tehát véleményünk megváltoztatását eredményezi.

Sohasem szabad azonban elfelejtenünk, hogy igehirdetésünk alapja a Biblia, Isten kinyilatkoztatott, írott IGÉJE!

A „LOGOS” örök és változhatatlan. Krisztust kell prédikáljunk, aki „az út, az igazság és az élet”! Nekünk embereknek szükségünk van alapvetésre, módszertanra és alapfogalmakra, hogy megértsük az Ige titkát.

Nem könnyű feladat napjaink *Európájában* és Magyarországon az IGE hirdetőjének és tanítójának lenni. Bizony alapos felkészültségre van szükség! Gondolkodó emberekké kell válnunk, akik jól meggondolják, mit, hogyan, és kinek közölnek a mai világban, ha valóban evangélikusok akarunk lenni!

Gömör József

KITEKINTÉS AZ ÖKUMENÉ VILÁGÁBA

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

– 1994 május –

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

A „World Almanach 1994” adatai szerint Földünk 5,6 milliárd lakosának egyharmada, 1,8 milliárd ember, keresztényen. Ezzel ma is a kereszténység a világ legerősebb vallása. Második helyen állnak jóval kisebb számban: az Iszlám követői (971 millió). A vallásnélküliek csak a harmadik helyet foglalják el (876 millió). A további statisztikai adatok: a hindu vallás követői (733 millió), a kínai vallások (187 millió), az új ázsiai vallások (143 millió), a szikh vallás hívei (19 millió), a New Age és más szekták (19 millió), a zsidó hitközösség (18 millió) és más kisebb vallási közösségek a hat kontinensen.

MD/Bensheim 94/3

*

Érdekes vitát folytatott egymással a svájci Bázelen Konrad Raiser, az Egyházak Világtanácsa főtitkára, és az egyházkritikájáról ismert Hans Küng tübingeni professzor, svájci római katolikus teológus. Küng kifogásolta, hogy mind a Vatikán, mind az Egyházak Világtanácsa „csődöt mondtak” a jugoszláviai polgárháborúban. Az egyházak békeközvetítése túl későn kezdődött el és sikertelen maradt – mondta. Konrad Raiser védelmezte az egyházak „békemisszióját”, amely szerinte Délafrikában és sok más országban is eredményes volt. Azt is tagadta, hogy a

Május hónapban, sok más hír között, elsősorban három afrikai és egy európai vonatkozású esemény foglalkoztatta az egyházi sajtót és a nemzetközi médiát.

A Délafrikai Köztársaságban végbement, valóban történelmi fordulatot a világ egyházainak figyelme és imádságai kísérték. A délafrikai egyházak és az egyházi világszervezetek fontos szerepet játszottak évek óta a több mint háromszázéves fehér uralom és a világon utolsónak maradt, a faji szétválasztáson alapuló kegyetlen társadalmi rendszer megszüntetésében. De jelentős részük volt a vértelen átalakulás és a demokratikus választások lebonyolításában is.

Ezzel egyidőben a Vatikánvárosban tartott afrikai püspöki zsinat is odafordította a világ egyházainak figyelmét az afrikai egyházak sorsa, sajátos problémáik és az afrikai kontinens jövőjének alakításában rájuk váró nagy feladatok felé.

Világszerte megmozdultak az egyházak, hogy segítséget nyújtsanak a középfrikai Ruandában kirobbant legújabb, véres törzsi háború félmillió áldozata családjainak, többmillió menekültjének. Másfelől az egyházak megpróbálnak közvetítő szolgálatokkal is segítséget adni a béke helyreállításában. Főleg Európában kísérte nagy figyelmet a „Leuenbergi Konkordia” Bécsben tartott, IV. Nagygyűlését. A reformáció európai egyházai 1733-ban „egyházközösségre” léptek egymással. Most az egyezményt eddig aláírt 86 egyház mérte föl az elmúlt két évtized óta elért teológiai közeledést és a gyakorlati együttműködés eredményeit. Együttal megvizsgálta, hogyan erősíthetik további együttműködésüket.

Ezekről és más ökumenikus jelentőségű eseményekről számolunk be a következőkben.

(A híryanag lezárása: 1994. május 31.)

volt Jugoszláviában „vallási háború” dúlna. De elismerte, hogy az egyházak későn ébredtek rá a véres polgárháború veszedelmeire. Ugyanakkor kiemelte a nők jelentős békéltető szerepét a szembenálló felek között. Az EVT főtitkára az „erőszak-mentesség” meletti egyházi állásfoglalás szerepét hangsúlyozta az egyházak további magatartásában. Ez az egyházak sajátos feladata a világ és a társadalmak életében – mondta.

epd – ev inf

*

ni mind a gyülekezet belső, lelki megújulásáért, mind a világ megőrzéséért és igazságos békéjéért. A Vatikán képviselője viszont kiemelte a hivatalos teológiai dialógusok nagy jelentőségét az egyházak között. Ugyanakkor javasolta azt is, hogy az egyházak századunk végéig vonják vissza az elmúlt századok vitáiban egymást elítélő, hivatalos teológiai nyilatkozataikat.

epd – ev inf

*

A Kínai Népköztársaságba utazott tíznapos hivatalos látogatásra Konrad Raiser főtitkár. A kínai protestáns egyházak szövetsége hosszú évtizedek után – a II. világháború után az Egyházak Világtanácsa alapító tagjai közé tartoztak – csak 1991-ben léphettek be újra az EVT tagegyházai közé. Ma Kínában mintegy 7 millió protestáns keresztény él, a római katolikus egyház tagjainak lélekszáma pedig mintegy 3 és fél millió.

Az ökumenikus főtitkár keresztény egyházakat és gyülekezeteket látogatott meg, találkozott az egyházak vezetőivel és tárgyalásokat folytatott a kormány vezetőivel. Nyilatkozatában sürgette a vallás-szabadságnak és a hívő emberek jogainak tiszteletbentartását a világ legnagyobb népességű országában. Kínai látogatását követően felkereste a keresztény egyházakat Hongkongban és Taiwan szigetén is.

epd – ev inf

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

A Világmisszió mai átalakulásáról tanácskoztak 25 európai és észak-amerikai egyház missziói társulatainak vezetői április végén Genfben. Évek óta ez volt az első ilyen témával foglalkozó találkozó a LVSZ tagegyházai között. Azelőtt a missziói társulatok jórészt önálló egyházi szervezetek voltak az egyházban és egymástól függetlenül végezték szolgálatukat; az elmúlt 25 év során tevékenységük átalakult és egyre inkább az egész egyház és a gyülekezetek világméretű, közös szolgálatává lett – mondta dr. Ishmael Noko LVSZ-igazgató a konferenciát megnyitó előadásában. Megvitatott, fontos témák voltak még: az egyházak szorosabb együttműködése a misszió munkaterületén, a misszió és az „inkulturáció” (helyi kultúra), az „ökumenikus misszió” lehetőségei, a vallásokkal folytatott párbeszéd jelentősége és a missziói munka, mint az egyházi élet minden szintjének közös feladata.

lwi de

*

A Lutheránus Világszövetség fokozza karitatív tevékenységét a volt Jugoszlávia területén. A Világsegély Osztály Genfben a tagegyházakból egymillió dollár összegyűjtését tűzte ki célul horvátországi és boszniai segélyakcióinak és a romokból való építkezésnek a folytatására és a menekültek ellátására. Ugyanakkor a LVSZ segítő szervezete részt vesz az ENSZ és az Európai Unió nemzetközi segélyakcióiban is. A legújabb adatok szerint mintegy 2 millió 700 ezer otthonából elűzött menekült van a volt Jugoszlávia területén.

lwi de

EURÓPAI EGYHÁZAK

Május 3–9. között tartották Bécsben IV. Nagygyűlésüket a Leuenbergi Konkordia egyezményében (1973) egymással egyházközösségre lépett evangélikus, református és uniált „reformációi egyházak”.

A Leuenbergi Konkordia húsz évvel ezelőtti többéves tárgyalássorozat után került aláírásra. Csatlakozott hozzá az evangélikus és református egyházakon kívül a két „előreformációi egyház”, a valdenses és a cseh testvérek Európában, ezenkívül még két kisebb, reformációi egyház Latin-Amerikában. Jelenleg 86 európai egyház tartozik ebbe az „egyházközösségbe”. Ezek az egyházak nyilvánították egységüket az Evangélium értelmezésében, szöszék- és úrvacsoraközösségben állnak egymással, kölcsönösen elismerik egymás lelkészeit és visszavonták a történelem során egymást elítélő nyilatkozataikat. Közösségük az „egység a kiengesztelődött különbségekben” ökumenikus modellje. Jelenleg tárgyalások folynak arról, hogy Európa metodista egyházai 1996-ig szintén csatlakoznak ehhez az egyházközösséghez. A 25 milliós európai anglikán egyház ugyan hivatalosan nem csatlakozott, de szoros kapcsolatokat tart fenn ezzel a reformációból eredt egyházközösséggel. Néhány északi evangélikus egyház ugyancsak tartózkodott eddig a Konkordia aláírásától.

A bécsi nagygyűlés egyhangúlag elfogadott egy teológiai nyilatkozatot, benne a keresztiségről és úrvacsoráról is szóló tanítással, „Jézus Krisztus egyháza” címmel. Két másik, ugyancsak elfogadott teológiai dokumentum az egyházak etikai felelősségéről és a keresztyén szabadság bibliai értelméről szól a társadalom életében. A nagygyűlés további közös teológiai munkát határozott el kisebb munkaközösségekben, többek között „Az egyház és Izrael”, valamint „Az egyház, az állam és a nemzet” témákkal.

A Leuenbergi Konkordiához csatlakozott egyházak eddig Sigtunában (1976), Driebergenben (1981) és Strasbourghban (1987) tartottak nagygyűléseket. A bécsi ülésen a 86 tagegyház 150 delegátusa vett részt 23 európai és 2 latinamerikai országból. A záróülésen megválasztották az új, 12 tagú Végrehajtó Bizottságot. Ez fogja majd meg-

választani annak négytagú elnökségét.

epd – ev inf

*

Az Európai Unió bizottságának elnöke, Jacques Delors, egy német egyházi delegáció fogadásakor Brüsszelben azt a javaslatot tette, hogy Európa egyházai, továbbá az európai zsidó és mohamedán vallási vezetők hívjanak össze egy vallási konferenciát, és ezen vitasák meg Európa egységének és a vallási és világnézeti toleranciának a kérdéseit. Delors javaslata arra irányul, hogy „az Európa-házat spirituális tartalommal kell majd megtölteni”, mert a jövő Európája „nem maradhat a szatócsok és kereskedők Európája”.

epd – ev inf

VATIKÁN

Egyhónapi munka után, zárónyilatkozat elfogadásával május 8-án befejeződött az afrikai római katolikus püspökök Vatikánvárosban tartott zsinata. A zsinat központi témája – mint erről már tudósítottunk (vö. LP 1994/5. sz.) – Afrika evangélizálása volt.

A zárónyilatkozat hangsúlyozza Afrika egyházi életében a gyülekezetek központi szerepét és a teológiai képzés fontosságát, valamint az igehirdetés és a liturgia szoros kapcsolatának fontosságát az afrikai kultúrával. Állást foglal a családi élet védelme mellett, elítéli az abortuszt és a szexuális élet modern liberalizmusát. Követeli az afrikai nők egyenrangú szerepét a családi életben és a társadalomban. Állást foglal a gazdasági igazságosság érvényesítéséért, a súlyos adósság-terhek eltörléséért, illetve enyhítéséért a szegény, nélkülöző afrikai országokban. Elítélte végül a nyugati országok törekvéseit arra, hogy a készülő szeptemberi világ-népesedési ENSZ-konferencián Kairóban kényszerítsék a déli hemiszféra szegény országait a születés-korlátozásra. A zárónyilatkozat elítéli az afrikai polgárháborúkat és a nemzetközi fegyverkereskedelmet is.

epd – ev inf

*

A Vatikán legújabb jelentése szerint erősödnek az Isz-

lám részben erőszak alkalmazásával járó, fegyveres missziói törekvései az afrikai országokban. A mohamedán fundamentalisták szerint Afrikának ugyanúgy „mohamedán kontinenssé” kell válnia, mint ahogyan Európa „keresztyén kontinens”. Egyes afrikai országokban – mint például Nigériában, Tanzániában, de különösen Szudánban – véres, fegyveres konfliktusok is kibombannak a mohamedánok részéről a keresztyének ellen. A mohamedán arab szudáni kormány évek óta véres etnikai-vallási háborút folytat a déli keresztyén, fekete törzsek ellen.

A Vatikán dialógus-titkársága szerint – és ez a követelés az afrikai püspöki zsinaton is elhangzott – az egyháznak Afrikában erősítenie kell a békés dialógust a két világvallás követői között.

epd – ev inf

*

Június végétől a Vatikánban kerül kiállításra a tizenkét legfontosabb bibliai Qumrán-tekercs. Az 1947-ben talált, Jézus korából és az I–II. századból származó, világhírű tekercsek ezzel először jutnak el Európába. Egyébként a jeruzsálemi modern Rockefeller-múzeumban őrzik a felmerhetetlen értékű papirusz-tekercsek.

epd – ev inf

NÉMETORSZÁG

A tavaszi nagy „vezető-változások” között utolsóként megtörtént a püspöki tisztség betöltése a Berlin-Brandenburgi Protestáns Egyház élén. Elbúcsúzott a tartományi egyház vezető tisztségétől Martin Kruse berlini püspök, aki 17 éven át vezette a kettészakított egyház nyugati felét, majd 1989 után az újra egyesült tartományi egyház lelki életét. Több éven át volt az egész német protestantizmus (Evangelische Kirche in Deutschland) tanácsának elnöke. Hazánkat és egyházunkat is többször meglátogatta.

Emlékezetes marad nálunk tett utolsó látogatása, a csádi új templomunk felszentelésén való részvétele és igehirdető szolgálata 1989-ben.

A *nyugalomba vonuló püspök* április végén iktatta be utódját, *Wolfgang Huber* heidelbergi rendszres-teológiai professzort, a berlin-brandenburgi püspöki tisztségbe. Huber püspök ismert német teológus, aki az etika, különösen a szociáletika legújabb kérdéseivel foglalkozott könyveiben és írásaiban.

epd – ev inf

*

Klaus Engelhardt badeni püspök, az EKD Tanácsának jelenlegi elnöke, védelmébe vette azt a német egyházakban erősödő mozgalmat, hogy a *templomban asylumot, védelmet, kereső és kiutasításra ítélt külföldieket* az egyház vegye védelmébe az állami hatóságok előtt, próbáljon közvetíteni ügyükben. Most különösen a kiutasított kurdok azok, akiket Törökországban, hazájukban, sok esetben börtön, sőt halálbüntetés vár.

epd – ev inf

*

Hírt adtunk már (LP 1994/4. 132–133. lpk) a *Jézus testi feltámadása körüli, legújabb teológiai vitáról* Németországban. A folytatódó vita egyik következménye az lett, hogy az ismert göttingeni egyházi könyvkiadó vállalat (Vandenhoeck-Rupprecht Verlag) nem vállalta tovább Gerd Lüdemann teológiai professzornak Jézus testi feltámadását kétségbe vonó könyve terjesztését és azt átadta az erre vállalkozó Radius Verlag-nak. Az evangélikus egyházi kiadó azzal indokolta döntését: nem kívánja tovább támogatni a könyv terjesztésével a világi sajtó és a média „szenzáció-hajhászását” és egyes körök egyházellenes propagandáját Németországban.

epd – ev inf

*

Hamburgban megkezdte szolgálatát *Rainer Jarchow*, a *első evangélikus AIDS-lelkész Németországban*. A hamburgi központban – az AIDS-betegek országos felkigondozása mellett – istentiszteleteket és bibliaórákat tart a betegek és hozzátartozóik számára. Lelkipásztori szolgálatot kíván

végezni az AIDS-betegségben meghaltak családjában is.

lwi d

*

Németország görög ortodox metropolitája a konstantinápolyi Ortodox Patriarchátus megbízásából tárgyalásokat folytat a bajor kormányval egy különálló *ortodox teológiai fakultás felállításáról a müncheni egyetemen*. Ez lenne az első eset, hogy egy európai egyetemen a három nagy egyháznak – a római katolikus, evangélikus és ortodox egyháznak – önálló teológiai fakultása legyen egyszerre. Eddig már működött egy ortodox tanszék a katolikus teológiai fakultás keretében. A konstantinápolyi javaslat szerint az új, önálló ortodox teológiai kar minden európai ortodox egyház számára képezhetne ki lelkészeket, vallástanárokat és hitoktatókat.

EKD–Mitarbeiterbrief 94/1.

SVÉDORSZÁG

Egy közös egyházi-állami bizottság készít javaslatot a parlament elé az *egyházak és az állam viszonyának új szabályozásáról*. A bizottság azt javasolja, hogy külön-külön törvény szabályozza a svéd evangélikus államegyház és a kisebb egyházak, a római katolikus egyház és a szabadegyházak helyzetét.

A *svéd evangélikus egyház* és az állam új viszonyáról szóló törvényjavaslat szerint megszűnnék a gyülekezetek eddigi hivatalos, közületi-kommunális jellege. Az egyházi adó helyett kötelező egyházi járulék kerülne bevezetésre, mely az állami és a kommunális adókkal együtt kerülne begyűjtésre. Szabályozni kívánja az új törvényjavaslat azt is, hogy milyen egyházi ügyek tartoznak az állam döntése alá, és melyek az egyházi fórumok (zsinat, egyházkerületek és a gyülekezetek) kizárólagos hatáskörébe.

lwi d

NAGY-BRITANNIA

Háromhetes *látogató körutat* tett áprilisban Skandinávia és a Baltikum egyházaiiban *George Carey* canter-

bury-i érsek. A látogatás háttere a már ismertetett *Porvoo-i Nyilatkozat* (vö. LP 1994/2. 51. lp). Ebben a dokumentumban a skandináv és baltikumi evangélikus egyházak megegyeztek Nagybritannia és Írország anglikán egyházaival egymás kölcsönös elismeréséről, lelkészi szolgálatuknak kölcsönös elfogadásáról.

Carey érsek végiglátogatta Svédországot, Finnországot, Norvégiát, Dániát és Izland szigetét, valamint a három balti országot. Felkereste az egyházak és az államok vezetőit, és közös istentiszteleteket tartott a skandináv és balti evangélikus egyházak vezető püspökeivel. Észtországban, Lettországban és Litvániában ez volt anglikán egyházfő első látogatása a történelemben.

lwi de

*

Carey érsek, az anglikán egyház feje, május elején 22 lelkészönt szentelt föl a canterbury-i katedrálisban. Ezzel március óta összesen *600 női lelkészi ordináció* történt Nagybritannia anglikán államegyházában.

epd – ev inf

LENGYELORSZÁG

A protestáns egyházak múlt évi tiltakozására a lengyel parlament most a Vatikánnal kötött konkordátum után új törvényt fogadott el az *evangélikus és református kisebbségi egyházak és az állam viszonyáról* is. Az új állami törvény számukra is biztosítja a hitoktatás lehetőségét az állami iskolákban, a média használatát, valamint a lelkészi szolgálatot a hadseregben és a börtönökben is. Az egyházi adózás kérdését a törvény a római katolikus egyházzal kötött konkordátumhoz hasonlóan szabályozza.

lwi de

OROSZORSZÁG

A *Kreml harangjai* 1918 óta először szólaltak meg Húsvét hajnalán, hirdetve az orosz fővárosnak Krisztus feltámadása örömhírét. A 3,2 tonnás, óriás „Uspenski-harangot” csak tizenkét teológiai hallgató együtt tudta mozgásba

hozni és megszólaltatni a 81 méter magas, nevezetes Kreml-harangtoronyban.

epd – ev inf

*

Hatnapos látogatást tett a *jugoszláv utódállamokban II. Alexy moszkvai ortodox pátriárka*... Elsősorban a szerb ortodox egyház vezetőivel folytatott megbeszélést az egyházak szerepéről és kiengesztelő szolgálatáról a több mint két éve tartó, pusztító polgárháborúban. De fölkereste Szarajevót is, ahol a repülőtéren találkozott *Pavle* szerb ortodox pátriárkával és *Kuharic* horvát római katolikus kardinálissal.

A látogatás végén közzétett nyilatkozatban II. Alexy pátriárka az ortodox, római katolikus és mohamedán *legfőbb vallási vezetők „csúcstalálkozóját”* javasolja, lehetőleg Szarajevóban, a béke megteremtése céljából a szembenálló felek között.

epd – ev inf

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Folytatódik az amerikai közvéleményt régóta foglalkoztató nagy vita az *iskolai imádság bevezetése* körül az állami iskolákban. Ennek ellenfelei azt hangoztatják, hogy „a keresztyének kényszerrel vissza akarják hozni Istent az osztálytermekbe”, ami szerintük ellenkezik az állam és az egyházak törvényben előírt szétválasztásával, más vallási kisebbségek és a vallástalanok egyenjogúságával. Az „imádság-javaslat” hívei viszont azzal érvelnek, hogy növekszik az ifjúság erkölcsi tájékozatlansága és kétségbeesés a bűnözés növekedése, amely már az iskolákat is elérte. Sok iskolában rendőröknek kell védeniük a gyermekeket és fiatalokat a bűnözőktől és kábítószer-kereskedőktől. A javasolt imádságok nem egyetlen egyház vagy vallás körébe tartoznának, és senkit sem kényszerítenének imádkozásra. A hívő szülők, gyermekeiket féltve az erőszak és az erkölcstelenség hullámától, népszavazást követelnek ebben a kérdésben. A végző döntést az amerikai Legfelső Bíróságnak kell majd kimondania.

epd – ev inf

DÉLAFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

A nagyszámú ökumenikus megfigyelő szerint a köztársaságban tartott, kétségek között várt országos választások teljesen szabadok voltak és békésen mentek végbe. Leírhatatlan az öröm és az ünneplés a nagy többségben fekete lakosság milliói között. Sok egyházi személyiség, lelkész és laikus egyházi tisztségviselő nyújtott hatékony segítséget az első szabad választás békés lebonyolításához. Sok püspök és egyházi vezető, lelkészek ezrei hálaadó istentiszteleteken fejezték ki a hívők halálját Istennek – köztük *Manas Buthelezi* evangélikus püspök is – a 324 éves kisebbségi fehér uralom és a sok szenvedést jelentő faji elkülönítés megszűnéséért. A fekete többségű új parlamentben az egyházak számos képviselője nyert mandátumot. *Sibusiso Bengu*, aki sok éven át a Lutheránus Világszövetség stábjának népszerű tagja volt Genfben, majd egyetemi rektor lett hazájában, Délafrika

nevelési, kulturális és művészeti minisztériumának vezetésére kapott megbízást Mandela elnöktől.

lwi d e – epd ev inf

RUANDA

A Ruanda középfrikai köztársaságban kitört véres polgárháború elképzelhetetlen kegyetlensége, a meggyilkoltak félmilliói száma és a menekülők milliói megrázták az egész világot. Az Egyesült Nemzetek Szervezete mind eddig tehetetlen volt, nem volt képes megállítani a hutu és a tutszi törzsek közötti véres, folytatódó háborút.

A szörnyű hírek a világ egyházaiban is nagy visszhangot keltettek. Világszerte imádkoznak a polgárháború befejezéséért és segíteni próbálnak milliók szenvedésén. Az Afrikai Egyházak Konferenciája *Desmond Tutu* délafrikai anglikán érseket bízta meg az afrikai egyházak közvetítő szerepének irányításával. Nemzetközi egyházi szervezetek – köztük az Egyházak Világtanácsa és a Lutheránus Világszövetség – *nagyrányú*

segélyakciókat indítottak az áldozatok családjai és az otthonukból menekülő milliók, főleg a tanzániai sokszáz ezres menekülttáborok lakói megsegítésére.

lwi d e – epd – ev inf

JORDÁNIA – IZRAEL ÁLLAM

Elkészült és megjelent az *Ágostai Hitvallás* első, arab nyelvű fordítása. Fordította *Munib Yeman*, a Jordániai Evangélikus Egyház arab lelkésze, aki 1988 óta dolgozott a történeti magyarázatokkal és jegyzetekkel ellátott, 130 oldalas fordításon. Mint írja, sokszor nagyon nehéz volt megtalálnia a pontos fordításhoz a megfelelő arab szavakat, így például a „hitvallás” megfelelő arab kifejezését. *Raheb* betlehemi arab evangélikus lelkész szerint a fordítás megjelenése „nagyon fontos előrelépés az arab nyelvű keresztényen irodalom történetében”. Eddig csupán Luther Kis Kátéja volt olvasható arab nyelven az evangélikus hitvallási iratok közül.

lwi e

HÍREK A TEOLÓGIA VILÁGÁBÓL

A münsteri egyetem (Németország) *Újszövetségi Szövegkutató Intézetének vezetője, Barbara Aland* evangélikus professzornő nyilatkozata szerint az Újszövetség eddig ismert, a 2. századtól kezdve gyűjtött 5600 kézirata és 12 200 szövegvariációja került az Intézetben kiértékelésre és feldolgozásra. Ezek a legújabb kézirat-leletek alapján került tudományos szövegkritikai adatok mind szerepelnek a *Nestle – Aland: Novum Testamentum Graece* most megjelent, 27. kiadásában. Ez az Újszövetség eredeti görög szövegének világszerte elismert, legteljesebb tudományos-kritikai kiadása.

A görög Újszövetség eddig ismert és kritikailag feldolgozott, részben a 2. századból és az ezt követő századokból származó, 5600 kézirata mellett például Platon és Arisztotelész ókori filozófusok műveiből mindössze 250, illetve 1000 eredeti görög nyelvű kézirát ismert, csupán a 9. századtól kezdve.

epd – ev inf
D. Dr. Nagy Gyula

Magyar baptisták a délamerikai kontinensen

Érdekfeszítő tanulmányt írt *dr. Mészáros Kálmán* baptista teológiai tanár a magyar baptisták 150 évfordulójára készülve (1996) egy öt hetes latinamerikai útfőről, tudományos igénnyel (27 jegyzetadat szerepel a hosszú, komoly cikk végén.) Lesz alkalmunk olvasni a cikket teljes terjedelmében a Theológiai Szemlében.

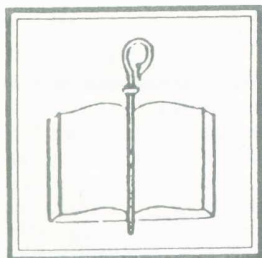
Körútja során elsősorban magyar gyülekezetekkel találkozott, de brazil, portugál gyülekezetekben is szolgált, ifjúsági konferencián is adhatott elő. Mint újságíró-vénájú ember, interjúkat is készített, forrásanyagot kutatott, jegyzőkönyveket böngészett.

Az olvasó előtt új világ tárul ki, az Észak-Amerikánál jóval távolabbi kontinensről, népéről, kereszté-

nyeiről és ezen belül a magyar baptistákról is...

Választ kapunk arra a kérdésre, *hogyan is kerültek magyarok a távoli földrészre* „Sok magyar érkezett Brazíliába az 1849-es szomorú időkben. „Világos után nemzetünk sok értékes fia került a száműzetés göröngyös útjára. Ették a hontalanság keserű kenyerét” – olvassuk egy 1938-ban megjelent *Brazíliai magyarok* című könyvben. Az utolsó hullám jóval a második világháború után érkezett. A történelmi Magyarországról érkező magyar anyanyelvűek 1926-ban tömörülnek először szervezett baptista gyülekezetbe. Van, aki a mai napig csak vágyik haza, legalább látogatóba Arpádfalváról, Sao-Paolóból, vagy Rio de Janeiróból, Argentínából, de sohasem adatott meg, hogy még egyszer

szülőföldjére, vagy atyái földjére lépjen. Jellegzetesen baptista vonzást jelentett a szép énekkari munka, ifjúság és idősebb generáció itt egyaránt helyet kapott és énekelt anyanyelven. Hadd álljon itt most néhány sor a záró mondatokból: „A római katolikus tengerben, sajátságos, sőt egy sereg indián és néger hiedelmekkel tűzdelt vallási mozgalmak világában élnek. A szélsőséges karizmatikusok nagyhangú propagandája mellett megtaláljuk az egyszerű methodista imaházat, az adventisták által működtetett egyetemi kart, a népes portugál nyelvű baptista gyülekezetek elegáns imaházait. Sokszínű zajos világban élnek meg hétköznapijaikat és ünnepeiket a mi „ottragadt” magyar baptista testvéreink. Isten áldása legyen életükön és munkájukon!

Lelkész-szemmel

Érdeklődők lelkipásztori megközelítése

Úgy érzem, a megadott cím mindhárom szava külön-külön hangsúlyos.

Érdeklődőkről beszél. Nem egy nagyméretű keresztyén offenzíváról van tehát szó, amiben az egyház – kihasználva a letűnt ideológiában való csaldóttaságot – finomabb vagy agresszívebb támadásba lendül, hogy az elvesztett területeit visszaszerezze. Érdeklődőkre gondolunk, akik valamilyen okból az elmúlt évtizedekben leszakadtak az egyház tétől vagy nem is születtek bele – koruknál fogva – a népegyházba. Érdeklődők, akik legtöbbször bizonytalanul, gyakran félve, tapogatózva teszik meg lépéseiket az egyház felé. Vajon visszafogadják-e, befogadják-e őket? Megtalálják-e az egyházban azt, amit keresnek?

A *lelkipásztori* megközelítésről kelle-ne eszmét cserélni. Hogyan lehet megtalálni ezekhez az emberekhez azt a hangot, ami érthető számukra, ami a segítőkészséget tükrözi vissza, ami mellőzi a fölényt, a számonkérést. („Most bejött végre a mi utcánkba!” – mondta egy lelkész.)

Megközelítést említ finoman a megadott cím. Mert nem biztos, hogy az ilyen lelkipásztori beszélgetéseket mindig teljes siker koronázza. Hogy akivel találkozzunk egy-egy kazuália alkalmával vagy beszélgetünk élete valamely derűs vagy szomorú fordulóján, egyszerre egyháztaggá válik. A megközelítés is siker már. Ha az illető meg tud nyílni, ha bizalmat tudunk benne ébreszteni, ha hitelesen tudjuk felmutatni előtte az evangélium életújító, megtartó erejét.

I. Mi jellemzi a mai embert a 20. század végén?

A gyakorlati teológiát tanító professzorom arra tanított minket, hogy az igehirdetésnél nemcsak arra kell figyel-nünk, hogy teológiailag helyesen fogalmaz-zunk, hanem azt is be kell tudnunk mérni: milyen füllel hallgatják azt, amit mondunk. Számomra egy életre megjegyzendően idézte Arany János Toldi-

ját: „repül a nehéz kő, ki tudja, hol áll meg, kit hogyan talál meg.” Vagyis: a prédikációnál, de más egyházi szolgálatnál is figyelembe kell vennünk az embert, akihez szólni akarunk. Ismernünk kell gondolkodásmódját, sajátosságait, reaklási módjait, képzetársítási mechanizmusát stb. Így tudjuk csak megszólítani, így tudjuk megközelíteni.

Dehát milyen a mai, a 20. századvégi ember?

Néhány jellemvonását szeretném megemlíteni:

1. *Nagykorú* – a *gyámságot nem tűrő ember*. Az egyház gyámkodásától való függetlenedés már a felvilágosodással elkezdődött. Azóta ez a folyamat tovább folytatódott. Némelyek egy individualista vallásosságba menekültek, mások teljesen megszakították az egyházzal való kapcsolatukat. A ma embere nehezen tűri, hogy megmondják neki, mit higgyen, mit gondoljon, hogyan éljen. Ez nemcsak vallási téren van így, de politikai, ideológiai vonalon is. Elege van a totalitárius rendszerekből, melyek korlátozzák szabad mozgásterét. S sok esetben az egyházat is ezek közé sorolja. Ezért népszerű sokak előtt az egyház nélküli, „magán” vallásosság.

2. *Rosszindulatú kritikáktól terhelt*. Utazás közben gyakran felfigyelek az emberek beszélgetésére, ahogy Istenről, egyházzal, hitről nyilatkoznak. Némelyek megdöbbenően negatív hangot használnak. Nemcsak a fiatal- vagy középnemzedékhez tartozók, hanem az idősebbek is. Véleményükben, megnyilvánulásaikban benne van az elmúlt évek negatív valláskritikája. Talán nem is tudatosan, de sok esetben azt „szajkózzák” vissza, amit az iskolában, a médián keresztül beléjük súlykoltak. Egy lengyelországi konferencián mondta el a lengyel evangélikus érsek, hogy a lengyelek 50%-a kritikus szemmel néz az egyházra. Azzal a sanda gyanúval: vajon nem az egyház (természetesen itt a rk. egyházra gondolnak) akarja átvenni a párt után a totalitárius irányítás szere-

pét fölöttük? Ez a rosszindulatú kritikáktól való terheltség gyakran nem is tudatos, de él az emberekben.

3. *Vallásilag tudatlan a mai emberek többsége*. Közel három generáció nőtt fel úgy mellettünk, hogy Istenről, egyházzal, vallásról a negatív kritikákon kívül mást nem hallott. Még a régi, átlag-vallásos emberek felszínes ismeretei is hiányoznak náluk. Nagyrészt ez az oka annak, hogy különböző vallásos vagy vallásosnak tűnő, egyházakon kívüli irányzatok könnyen tért nyernek az emberek között. Az elmúlt évben két nagyon nyitott nagyóvodás járt hozzánk a legkisebb hittancsoportba. Elmaradásuk miatt felkeresve őket, az egyik édesanya közölte velem, hogy a gyermekek azért nem jönnek, mert az iskolában tanulnak ökumenikus hitant. Ez az iskola nem egyházi, hanem Waldorf iskola. Hirtelenében nem is kíséreltem meg az édesanyának megmagyarázni – aki maga is a gyülekezet peremén élt és él –, mi a különbség a keresztyénség és a teozófia közt. Számára az említett iskola vallásos színézete teljesen egyezett a keresztyénséggel.

Számtalan példát lehetne felhozni: hogyan hódítanak a fiatalok vagy éppen az eddig vallástalanul felnőtt emberek között a különböző szünkretista vagy keleti vallási áramlatok.

4. *A ma embere sok mindenben csaldótt ember*. Az első világháború utáni nagy kiábrándulást, ami a technika és haladás töretlen útjában való optimista hitet megrendítette, sok más csaldótt követte. Csaldótt a gyorsan változó ideológiákban, gazdasági rendszerekben. Emberi kapcsolatok lazultak meg vagy szakadtak végérvényesen meg. Sokan elvesztették az emberi közösségre, rokoni kapcsolatokra, baráti szálakra támaszkodó biztonságérzetüket. Emberekben csaldóva magányosokká lettek.

Tegyük hozzá: nem kevesen úgy érzik, hogy az egyházakban is joggal csaldóttak. Nem találták megértésre, segítőkészségre, szeretetre. Talán a múlt

csalódásainak félelmével közelítenek ma az egyházhoz: megkapják-e mindezt? Óriási a felelősségünk: nehogy új csalódások okozói legyünk!

5. A mai emberek többsége *számítalan információval rendelkező, ezektől befolyásolt ember*. Még az iskolázatlan vagy kis településeken élő ember is kinyithatja a TV-t és kitarul előtte az egész világ. Ismeretlen népek, országok jönnek testközelbe. Technikai, tudományos, stb. információk birtokába jut. Hall a lézerszbészetről és az úrkutatásról. Lehet – sőt valószínű –, hogy az átlagember nem fog fel mindent abból, amit lát, hall és olvas. Lehet, hogy felszínesek az ismeretei. De mégsem az a régi, élethossziglan a maga kis mikrokozmoszában megmaradó ember. A vele való kapcsolatfelvételnél nem lehet erről megfedkezni. Nem lehet naiv történetkével meggyőzni, vagy előtte a mindent jobban tudó és ismerő embert játszani. Tiszteletben kell tartani ismereteit, tájékozottságát figyelembe kell venni. Különben nevetségessé tehetjük magunkat és árunk az evangélium ügyének.

6. Utoljára hagytam, hogy a mai ember, minden eddig elmondottak mellett, *kereső, sokszor önmagával vívódó, magányos ember*. Egy-egy hosszabb, őszinte beszélgetésnél ez meglepő módon előjön. Igaz, emberibb életcélok után kutat. Magabiztos álarc mögött gyakran önmarcangolás, bizonytalanság rejtőzik. Lázádo önállóságra törekvése ellenére biztos vezető, példakép után sóvárog. Úgy tünteti fel, mintha nem szorulna senki másra, közben gyötörődik a magára maradottságában. Háttat fordított az Istennek, pedig a lelke mélyén titkon szenved a saját ateizmusától vagy pótisteneket teremt magának.

Vajon keresésének titkos jeleit fel tudja-e fogni a ma egyháza?

II. Hogyan lehet elérni a ma érdeklődő, az egyház felé bizonytalan lépésekkel közelítő embereket?

A téma megadott irányelvei szerint erre valami konkrét javaslattal kellene választ adni. Mi az az anyag, amit minden ilyen érdeklődővel átbeszélgetni, összegezni kellene? Ennek megoldására senki nem vállalkozhat egyedül. Tapasztalataink összeadására lenne szükség. Rendszerint egyéni beszélgetésekről lévén szó, a szituáció is nagyon különböző: a teljes vallási „analfabétizmustól” a régi egyházi, hitbéli kapcsolataikat újra felvenni akarókig.

Ezért itt is csak néhány elvi megállapítást szeretnék tenni a közös gondolkodás megindításának elősegítésére.

1. *Meg kell szabadulnunk a sajátos egyházi terminológiánktól*, hogy szót tudjunk érteni. Legalább olyan égető

szükség van erre, mint a reformáció korában Luther érezte ennek szükségét. A nép nyelvén akart szólni, hogy mindenkihez közel vihesse az evangélium üzenetét. Ma a 20. század nyelvén kell elmondani az evangéliumot. Hiszen sok mai ember számára nemcsak az egyházi nyelvhasználat, de a templomi légkör is idegenné, „kínává” vált. Szeretlenség úgy megszólítani, amilyen nyelven ő nem ért, nem tud mit kezdeni vele. Ezzel a problémával minden igehirdetésnél, de minden lelkipásztori beszélgetésnél is meg kell küzdeni. Jézus példái mutatják, hogy ez nem lehetetlen. Talán jobban felfelé és kortársainkra figyelve inkább sikerülne nekünk is, hogy azt adjuk és úgy adjuk, amire a másik, hozzánk forduló embernek szüksége van.

2. *Kioktató hanghordozás nélkül*. Az egyház, a gyülekezet, az egyes keresztyén ember nem az Isten mindentudó helyettese, hanem aláztos szolgálója. Azért van a világban, hogy Isten egész világot átfogó szeretetének tanúja és továbbadója legyen. Nemcsak számbeli kisebbségi helyzete, befolyásának szűk keresztmetszete, de Istentől kapott mandátuma sem enged meg bármiféle fölényességet. Segíteni csak melléállással, a másikkal való közösségvállalással lehet, kioktatás és fölényesség nélkül.

3. *Személyessé kell tennünk Isten ígétjét*. Mivel a legtöbb esetben személyes beszélgetésről, kapcsolatkeresésről van szó, különösen is fontos az ige személyhez szóló mondanivalóját megkeresnünk. Azt, amire az illetőnek az adott élethelyzetében szüksége van. Azt a kapcsolópontot, ahol az ige az ő életét elérheti. Tehát nem arról van szó, hogy milyen hitelveket, dogmákat fogadjon el, hanem arról, hogyan tud a személyes Istenre rátalálni, hogyan tud vele kapcsolatba kerülni. Nem arra kell elsegíteni, hogy higgyen az Istenben, hanem hogy személyes Istenben való hite legyen.

4. *A türelem* – nemcsak mint emberi tulajdonság – hanem, mint a Lélek ajándéka, *hozzátartozik ehhez a munkához*. Türelmetlenséggel és indulatokkal terhes világunkban éppen az egyház, a keresztyének feladata a türelem gyakorlása. Újra és újra próbálkozni a másik ember megértésével, megközelítésével, az evangélium továbbadásával. Az Útitárs című folyóirat szerkesztője írta le a lapban, hogy valakinek 16 éven át küldött hiába meghívókat a gyülekezeti alkalmakra. 16 év után jelent meg először az illető, hogy megnézte, milyen az a közösség, ami őt ennyi éven át az eredménytelenség ellenére töretlen hűséggel hívogatja. Nem adjuk-e fel mi gyakran sokkal hamarabb? Nem feledkezünk-e meg arról, hogy a mi megtérésünk Istennek hányiszori, sokszor re-

ménytelennek látszó, hűségvesztés hívatásába került?

5. Szolgálatunkat a hozzánk forduló, érdeklődő, kereső emberek közt *reményességgel kell végezniünk*. Ha a 20. század fordulóját az optimizmus jellemezte, a századvég hangulatára inkább a reménytelenség, kilátástalanság jellemző. Reménytelenségünknek számtalan megnevezhető oka van: véget nem érő nemzetiségi konfliktusok, növekvő társadalmi feszültségek, fenyegető ökológiai katasztrófák stb. Mindezek egyenleg és közösségileg is leterhelik a 20. század végének emberét. Mindig újra felmerül a kérdés: tud-e az emberiség kiutat találni vagy a saját vesztébe rohan? Ezt az ezredfordulókra jellemző „világvége hangulatot” sok vallásos mozgalom még ki is használja.

Tudunk-e mi reményességgel tanúskodni arról az Istenről, aki nem elveszíteni, hanem megtartani akar? Ninivéket és Zákusokat; a 20. század végének emberét és annak saját vesztébe rohanó világát. Tudunk-e hittel arról bizonyosságot tenni, hogy életünk, jövőnk, világunk sorsa nem emberi kezekben van. Biztosabb kézben: a szerető, hatalmas Isten kezében!

(Elhangzott a Borsod-Hevesi Egyházmegye LMK-ülésén Hatvanban 1994. május 16-án.)

Sárkányné Horváth Erzsébet

DÍJNYERTES PÁLYAMUNKÁK

A néhai dr. Bottyán János emlékére létesített ÖKUMENIKA ALAPÍTVÁNY az elmúlt évben PÁLYÁZATOT írt ki „Evangélikus-Református egységtörékvések a 19. században magyar nyelvterületen” témáról. A pályázatra beküldött dolgozatok közül kettőt jutalomban részesített az Alapítványt kezelő Ökumenikus Tanulmányi Központ. A nyertesek: *Csonkáné Szabó Magda* bokodi evangélikus lelkész és Szalkay Kázmér református segédlelkész, Debrecen. A díjazott pályamunkák egy-egy részletét a Confessio, illetve a Theológiai Szemle fogja közölni.

Budapest, 1994. június 21.

Dr. Tóth Károly elnök

*

U. 1.: Mi is hozunk egy összefoglalást Szabó Magda dolgozatából.

Polihisztor felügyelőnk 60 éves

Dr. Frenkl Róbert: *Így láttam* című könyvének megjelenése ürügén

„...életében legalább hatvan dolgot művelt – és jól” – írja Dávid Sándor az *Utószóban*. Manapság lejárt a polihisztorok kora – szoktuk ismételnéni a közhellyé vált megállapítást. Talán mégsem – legalábbis ezt érezzük a könyv olvasásakor a szerzőről. *Esszék-interjúk és publicisztikák (1989–1993 között)* egymás mellett egy kötetben valóban a szerző bámulatosan sokoldalú érdeklődéséről beszélnek.

Aki 60 éves, az megtanulja, hogy már nemcsak azt kérdezik: ki vagy? – hanem azt is: ki voltál? Ki merészelne erre röviden válaszolni felügyelőnkkel kapcsolatban? *Fiatal,*

szinte gyermekkorától ismerem, de nem kísérel meg a választ. Olvasom, amit a sportról, labdarúgásról ír, vagy más sportágakról, olvasom, amit a kulissza-titkokról ismer és ismert az olvasóval, olvasom, amit az orvostudományról, felsőoktatásról, gyógyszervegyészettről nyilatkozik, meglep hány embert ismer, hány körben mozog otthonosan. Imponál, hogy hitét, meggyőződését nem rejti véka alá nemegyházi körökben, s nem is tudom, mi tetszik jobban: racionális gondolkodása, logikája, töprengő problémalátása, politikus vagy inkább diplomata magatartása, a környezetével józanul számító em-

ber, vagy a segítőkész, melegszi, barátságos közéleti személyiség, a hídverő vagy a sportember, aki nem tudása, ismeretei alapján ragaszkodik a sporthoz, hanem sportszerűen fair-playt akar játszani mindig, minden helyzetben. Okos könyvet állított össze, könnyen ír, olvasmányosan, ami tudósnál nem magától értődő. Egyik-másik írását érdemes újraolvasni. Ha nem is adja ki magát e közel félszáz cikkben, mégis többet tudunk meg, ha nem is a szerzőről, hanem arról a világról, amiben mi is élünk és amit így látott a szerző, hogy a könyv címére utaljak összefoglalásként.

HK.

KÖNYVISMERTETÉS

A szeretet leleménye

Esszék és teológiai írások Donáth Lászlótól
– Előszót írta Göncz Árpád – egyben ajánlás

A T-Twin kiadó könyvbemutatóra hívott a Kossuth Klubba 1994. május 31-re. A pódiumbeszélgetés tárgya Donáth László lelkésztestvéreink könyve – lett volna. A beszélgetés nagy része Mihancsik Zsófia jóvoltából inkább a szerző vivisectionja volt.

A könyvről kívánok szólni, hiszen ezt megvettem és elolvastam. A legtöbb írás nagyon tetszett: szép, mély, intelligens írások gyűjteménye a könyv, a szerző tágölelésű ismerettel rendelkezik, címei frappánsak. Ismerősként társalog Kierkegaardal, Dosztojevszkijjal, Nietzschevel, Buberral és a magyar Pilinszkyvel, Vas Istvánnal vagy Bibó Istvánnal. Messze a teológus ismeretségi kör határain túl vannak „jó ismerősei”, szellemi partnerei.

Göncz Árpád ajánlása után könyve négy fő részre oszlik: Örökség címen többek között Lutherről olvasunk, ahogyan a reformátor viszonyult az Ótestamentumhoz, Montaigneről, Bibórol és a protes-

táns erkölcsiségéről. A második fő részben: Zsidókérdés, antiszemitizmus, párbeszéd címen Buber, Rosenzweig, Primo Levi írásairól van szó néhány elvi kérdéssel együtt. Hit, vita, önismeret fejezet következik, Tematikus szakasz ez családról szabadságról, TV-vallási műsoráról, Demokratikus Chartaról. Sokok és példázatok az utolsó csaknem száz oldal címe. Maléter Pál temetésén mondott ígéhirdetése, leánya keresztelése, egy temetési ígéhirdetés, teológián tartott prédikáció és a két nagyon szép Vas István és Pilinszky méltatás található itt néhány más írás társaságában.

Donáth László nem átlag ember, más mint a lelkészek általában. Nehéz szeretni – mondta egy kolléga – de lehet, mondhatja az olvasó, sőt tanulni is lehet tőle, irodalomismeretet, társadalomismeretet, különvéleményt szinte mindenről. Könyve eredeti. Más, mint más evangélikus lelkész írása – éppen ezért érdekes nekünk.

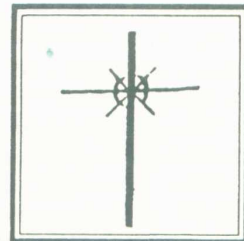
HK.

OLVASTUK

Hiánytpótló tanulmányi füzet jelent meg (ÖTK. 7. sz.) *Az Orthodox Egyház* címen, II. Alekszij patriarcha látogatása alkalmából (1994. március 3–6.). Ez a mintegy 200 millió lelket számláló keresztény felekezet ma 16 autokefál egyháztestben él és a kívülállók számára alig-alig ismert. Kevesen tudják, hogy az Orthodox Egyház Magyarországon több egymástól független szervezetben fejt ki tevékenységét: Budai szerb egyházmegye, Román vikariatus, Magyar adminisztratúra, Budapesti Bolgár egyházközség. A hatféle nemzetiségű magyarországi diaszpóra négy patriarchátus joghatósága alá tartozik a történelmi körülmények alakulása folytán. A szervezetről, szentségekről, társadalomképről, ökumenikus mozgalomhoz való viszonyáról csakúgy olvashatunk, mint történelméről és gazdag liturgiájáról. A *szómagyarázat* igazít el sok járatlan olvasót az orthodoxia különleges, ősi szóhasználatában. Aki további ismeretekre akar szert tenni, annak a felsorolt irodalomon kívül melegen ajánlom a bensheimi Felekezet-tudomány Intézet kiadásában megjelent: *Zugänge zur Orthodoxie* nagyszerű, „mindentudó” 304 oldalas könyvét.

Szerk.

Tanít az egyháztörténet

A Holocaust évfordulójára emlékezünk a két verssel

Miatyánk tragédia

Rémület ül a zárda csendjén,
durva csapat kapukat rántott.
– Kedves testvérek, jóanyák,
tudják-e itt a Miatyánkot?

A sápadtarcú főnökasszony
rózsafüzérét morzsolgatja,
– most segíts meg Madonna Mária,
kegyelmesszívű Istenanyja!

Gonosz, kegyetlen életvizsga,
csak néhány sor az önitélet.
Ezen múlik most lét, vagy nemlét,
fiatal, bomló emberélet.

...és egy remegő szőke kislány
aki senkit, sohasem bántott,
elindult messze, messze útra,
– mert nem tudta a Miatyánkot.

Anyja önként követte sorsát.

Mire új nap szállt a világra,
nem emlékeztek ők már többé
sem életre,
sem Miatyánkra.

(R. Évike emlékére)
1944.

Gajárszky Magdolna

Kicsi Vera

Egy pesti ház sötét udvarán
lépegetett a kedves kicsi lány.
Szürke kövek, hátul poroló,
előtt ők, anyu, Vera s nagyanyó.

Megfogták egymás remegő kezét,
miközben célzott a gyilkos pribék.
Dörrent a sortűz,
Együtt hulltak el
így, kéz a kézben
és indultak hárman
magas mennybe fel...

Budapest, 1944.

Gajárszky Magdolna

NEM FELEJTJÜK ELŐDEINKET!

Kutas Kálmán

Patriarka kort élt. Tíz éve temették el Kutas Kálmán lelkeszt, költőt 96 éves korában.

Ősei dunai hajósok, Bakony-járó győri szekerezők, vendéglősök, földművesek, kereskedők voltak – emlékezik rá feljegyzéseiben leánya. Fia-tal korában sokat vándorolt, mint később Tatay Sándor. De ő nem

„lődörgött”, hanem tudatosan járta útjait. őseitől örökölt ösztönnel kalandozta be az országot, majd Európát is. Itthon legtöbbször gyalog. A repülőn, vonaton, s főleg autón „vándorló” mai fiatalok mit tudnak arról, hogy milyen az, ha valaki Pestről gyalog elmegy Egerbe, hogy láthassa és beszélhessen az Egri Csillagok

írójával! Mert Kutas Kálmán ezt is megtette...

Győrött született 1888. november 21-én. S meghalt 1984 június 14-én. „Sok vággyal kezdtem vándorlásom” – ez az ének ráillik fiatal korára. A 14 éves ifjú már tudatosan tervezi meg útjait. Meg akarja ismerni hazáját, ennek népét és történelmi emlé-

keit. Gyalog járta be szinte az egész országot: a Duna-Tisza közét, a Bakonyt, a Balaton mellékét, a Hortobágyot, Erdélyt, a Felvidéket.

Hamarosan Budára került. A vári gyülekezetbe járt, ott konfirmált Scholtz Gusztávnál. Igen jelentős emlékévé vált ez az aktus. Vári lelkes voltam, amikor egy istentiszteleten, az 1970-es években, megpillantottam Kálmán bácsit a padokban. „Ha tehetem, tavasszal mindig feljövök a Várba” – mondotta. „Itt konfirmáltam!” – Ki teszi ezt meg kilencven évesen? – rendültem meg.

Budán a II. kerületi katolikus főgimnáziumban érettségizett. Felső gimnazista korára écsik a természetjárás és az irodalom kölcsönhatása. Ekkor kezdi tervszerűen bejárni az országot, s ebben történelmi és irodalomtörténeti helyek fölkeresése is tudatosan belefoglalódik útjaiba, s egyben már ekkor kezd kibontakozni kapcsolata az irodalommal, különösen is a költészettel. Az Önképzőkörben buzgón tevékenykedik. A legjobb szavalónak, verselőnek és bírálónak tartják. A „Honvéd halála” c. költeményét, mint az „Önképzőkör fenállása óta legszebb elhangzott verset” jutalmazták.

Érettségi után természetjárása, világsmerete csak egyre jobban kiteljesedett. Bejárta Észak-Olaszországot, Tirolt, Stájerit, Svájc egy részét. Gyakran magánosan és gyalog. Évekkel később járt az Északi-tengeren, a Friz-szigeteken, Párizsban és Londonban. Természetszeretete csak növekedett, emberismerete gazdagodott, látóköre tágult. Ugyanakkor magános vándorlásain egyre befelétkeztetőbbé vált, filozófikus hajlama erősödött.

Teológiai tanulmányait Sopronban kezdte s végezte. Közben Bécsben, majd Jénában is járt az egyetemre, főleg a német nyelv minél jobb elsajátítása végett. Jénában Eucken Nobel-díjas filozófus volt rá nagy hatással. Teológiai irányzatokhoz nem szegődött. Sopronban melegebb volt a teológiai légkör, mint pl. Pozsonyban, ahol a racionális teológia vívta harcát azokban az években a pietista törekvésekkel. Sopronban lazább volt a világ. Óréa sem a felvilágosodás utórezgése nem hatott, sem az ébredés nem érintette meg igazán.

Elmélkedő típus volt és a természetben gyönyörködő. Költői vénája egyre erősödött.

Lelkészsé szentelése után Debrecenben, majd Budapesten a Fásorban teljesített szolgálatot. Huszonhét éves volt, amikor 1915-ben parókusá választották: Zalaegerszegen, Dunántúlon, kedves pátriáján. Tizenhárom esztendeig szolgált ott, s nem is akármilyen években. Az első világháború éveit voltak ezek, az utána következő Trianon, nemzeti összeomlás, gazdasági letörtség. Mégis a gyülekezet ekkor épített parókiát. Költői „vándorlása” is itt lendült a kiteljesedés felé. Második éve szolgált már Egerszegen, amikor 1917-ben első díjat nyert az országosan kiírt pályázaton a reformáció négy száz éves fordulójára írt Ódájával. Ismerői innen számítják költői pályafutását. Verseiből a Tormay Cecil által szerkesztett Napkelet, a Protestáns Szemle közölte. Vallásos verseire a Harangszó egyre ismertebbé vált egyházi hetilapunk tartott igényt. 1926-ban jelent meg – saját kiadásában – első önálló verseskötete „Versek” címen.

Alig hisszük, hogy elvágott volna szeretett Dunántúljától, amikor megpályázta a Thomay József szegedi lelkes halálával megüresedett szegedi parókiát. Bizonytal hatott rá, hogy az aránylag félreeső kisváros helyett a tiszparti metropolis az ország második legnagyobb városa volt, Mikszáth, Tömörkény, Móra, Juhász Gyula városa, számtalan irodalmi vonzással. Vajon tudta-e, hogy maga a gyülekezet mekkora darázsfészek?

Kilenc pályázó közül négyet hívtak meg próbaszónoklatra. Kutas Kálmán fölüeny bizottsággal futott be. 229 szavazat közül 222 óréa esett. Lelkeszi működését teljes erőbedobással kezdte. Négy hónap alatt 300 látogatást és 75 igehíretést és kazuális funkciót végzett, s ugyanakkor tájékozódott a városadta kulturális lehetőségek megismerésében is! A városban kereken ezer híve volt ekkor, de felmérte a szórványok adta feladatokat is. Somogyitelepen, Kisteleken, Kiskundorozsmán, Szőreken, Deszken, Klárafalván és Röszen időszakai istentiszteleteket szervezett.

Élénk pezsgés indult működése idején az egyházi egyesületekben is: diákbibliaórák, egyetemisták közötti munka, nőegylet, Luther Szövetség, gyermekbibliaórák (vasárnapi iskola) tág teret adtak lelkipásztori tevékenység megéléséhez, s ő élt is a lehetőségekkel. Egyre jobban megszerették a hívek. Igéjhirdetéseire, lírai hangvételű, léghört teremtő megnyilatkozások voltak.

Verstermése itt is gyarapodott, bár önálló kötettel szegedi korszakában nem jelentkezett, de ismert volt az említett Versek kiadványa mellett a még korábbi kiadású „Beszéljétek ti évek” c. kötet (Versek és beszédek Bp. 1916), s a „Látások szigetén” c. 1928-as kiadású. Szegeden jelent meg az általa szerkesztett gyülekezeti Évkönyv gazdag anyaga is, valamint meleg emlékezése elődjéről, „Thomay József emlékezete” címen. „Emlékeztek arra az éjszakára, amikor felmő a hőmpölygő áradat és áttört a tartó gátakat, s miként egy ezer karú óriás, megrázta a házak erős falát, tetőt szakít, elönt a városban és kis erőnek halk medermosása húzó örvények örült tánca lesz!” – szövege emlékező szava az egykori úrvízről Thomay sírjánál a Dugonics Társaság nevében is, amelynek máris választott tagja lett s városzerte megbecsült lelkes.

Am a gyülekezetben is akadt szervezni, alkotni valója. A szegedi evangélikus gyülekezet Országos József vezette, városzerte híres elemi iskolájának épülete már kicsi is volt, rozoga is. Eredetileg régi, földszintes családi otthon, gyümölcsös és méhes közepén. Osztatlan iskola, amit híressé tett tanítójának eredményes, pedáns pedagógiája. Az épület lebontották s új, emeletes, több tantermes iskolát építettek, kiváló fiatal két tanerővel. Kutas Kálmán buzgó, lelkes munkája hozta létre a gyülekezeti otthonnak is számító épületet, földszintjén tágas gyülekezeti teremmel.

Ebben a teremben Kutas Kálmán számos magasszintű gyülekezeti alkalmat szervezett. Kisdiák voltam azidőtájt Szegeden. Emlékszem ma is – hatvan év távlatából – az egyik ilyen vallásos esetre, amikor Kálmán bácsi, aki közismerten kitűnő szavaló volt, elmondta Petőfi „Szülőföldem” c. versét. Nyugodt hangon, de olyan

átéléssel, ahogyan csak igazán nagy szavalóművészek tudják. A refrént mindig dallamosan, a dal szerinti ütemben mondta: „Most is hallom e dalt, elhangzott bár: cserebogár, sár-ga cserebogár!”

Miért említtem most ezt a hatvan-éves emlékemet, amikor Kálmán bácsi tíz éve halott?

Mert most érzem, Kutas Kálmán már akkor tudta, hogy visszamegy a szülőföldre, Dunántúlra. Hiába szereték meg oly nagyon Szegeden! Amikor négy évi szegedi „kísérletezés” után megjött a szombathelyi hívás, nem lehetett visszatartani. Hiába tett meg mindent a gyülekezet, ajánlott fizetésemelést, káplántartást, próbálták lebeszélni a szombathelyieket, ő elment.

Volt ebben persze egy adag csalódás is. Hiába szerették a hívek rajongásig, becsülték kiemelkedően városzerte, látta, hogy a régi Tátrai-pártiakat, a bennük már régen indokolatlan közönyt, távolmaradást nem tudta igazán leküzdeni, megváltoztatni. A szeretet csődjét érezte, s elmenekült. Diákkorunkban átélünk ezt a megdöbbentő futást. (Tátrai Károly, az előző segédlelkes, aki a Thomay halála utáni intervallumban működött Szegeden, szeretett volna a parókiaira kerülni, volt is pártja, de Raffay püspök nem engedte oda jutni, s ennek utórezgését nem tudta Kutas felmérni, sem megemészteni.)

Szombathelyen rendkívüli méretű tennivalók várták. A püspökké lett Kapi Béla örökébe lépett, bár nem közvetlenül. Egy esztendeig Czipott Géza szolgált itt. Meleglelkű, rendkívüli adottságokkal rendelkező ember volt, de beteg lett s egy év múlva meghalt. Az örökség Kapi-tempójú volt. Rendkívül szerteágazó belmissziós munka várta. Ennek tükré az akkori években szerkesztett és kiadott Belmissziói Munkaprogram volt. Kutas évente végigdolgozta. Rengeteg, szinte erőn felüli családlátogatás, bibliaórák, hitoktatás, börtön és kórházi munka, s az egyházi egyesületek sokoldalú programja főlösen kitöltötte a lelkész munkáját, idejét. A kultúrprotestáns és elmélyült bibliai teológia keveredése volt ennek a korszaknak jellemzője, tar-

talma – és egyben terhe is. A gyülekezet nemcsak segédlelkeszt, de diakonisszát is alkalmazott, hiszen annyi volt a tennivaló.

Az előadás-sorozatok, kultúrestek sarkallták a lelkészt az egyre tartalmasabb szellemi munkára. Költői termése is szaporodott, de prózát is bőven írt. Novellákat, elbeszéléseket, tanulmányokat, két regényt is. Az ilyen méretű gyülekezeti és előadó munkássághoz nemcsak szellemi kapacitás, de nagyobb hely is kellett. A szép templom, tágas parókia és hivatali helyiségek mellett gyülekezeti terem is kellett. Ezt is megépítette a gyülekezet Kutas munkássága alatt. Az előadások, kultúrestek, szeretetvendégségek mellett kemény teleken az istentiszteleteket is itt tartották, oly tágas volt a terem.

Hatvanadik éve betöltésekor nyugdíjba küldték Kutas Kálmánt. Abban az időben történt ez, amikor még az állam vállalta a lelkészek nyugdíjköltségeit. Kutas azonban szellemi, irodalmi téren tovább dolgozott. Fordítói munkaközösséget hozott létre, ennek tagjai külföldi, főleg svájci és angol nyelvű standard teológiai műveket fordítottak magyarra, hogy a lelkészi kart a teológiai művek behozatala híján ellássák a legszükségesebb könyvekkel. Ebben a fordítói munkában a derekas részt maga Kutas végezte. Mintegy száz könyv fordítását végezték el, s írógép-sokszorosítva, kezdetleges módon ugyan, de teológiai irodalomhoz juttatták a lelkészi kart. Az akkori törvények miatt ebből sok kellemetlensége támadt Kutasnak: kihallgatások, rendőrségi zaklatások, átmeneti őrizetbe vétel, házkutatások érték egymást. Végül már a keze is reszketett. Több-kevesebb mértékben ennek a munkának a segítése miatt többen megütöttük a bokánkat abban az időben...

Egyéni életében is sok megpróbáltatás érte az idők folyamán. Első feleségét eltemette. A másodikat egy roppant tragikus közúti baleset folytán veszítette el, amely az egész családot válságos feszültségbe sodorta. Jóval később harmadik feleségét is eltemette. Mindemellett nem szánt meg szellemi munkát végezni.

Sokfelé elkalandozott a szellemi alkotómunka terén, de az irodalmi munka csúcsát a költészetben látta. Arany és Petőfi voltak számára a Zenit és Nadír. (Érdekes, hogy Szegeden nem hallottuk tőle Juhász Gyulát. Pedig egy utcányira lakott tőle ez a komor, magába fordult költő. A Fodor utcán lakott, s mi kisdíákok olykor láttuk szomorú alakját. Kutas sohasem beszélt róla. Nem tudom, ismerte-e személyesen egyáltalán.)

Arany és Petőfi volt a minden. „Beszéljetelek ti évek” (Bp. 1916), „Látások szigetén” (Zalaegerszeg 1928), „Kezében Alkotó” (Szombathely 1941), „Naplemente – Jónás” (é. n., de 1983), amit a 94 éves költő ajánlott a barátainak, s Keresztúry Dezső ezt írta erről a kötetről: „Kutas Kálmán kitűnt gazdag, ízes nyelvvel, virtuóz formaképzésével és bölcselkedő hajlamával. Fő mondanivalói a vallásos, erősen humanus élményvilágból fakadnak. Léggörét a szellem fénye hatja át. A magyar klasszikus hagyományon nevelődött igen kiművelt hangszereléssel szóló formaművészet ez. Egy, talán utolsó hang a harmonikusan egybehangzó, ápolt magyar vershagyományból, a múltból. „Utolsó, összegyűjtött kötetét még ő állította össze, Nekem jutott az a megtiszteltetés, hogy ezt lektorálhattam, de amikor Sajtóosztályunk megjelentette, már postumus köteté vált.” „Egy emberélet” a címe. Költői pályafutását az idők során az említett Keresztúry Dezsőn kívül Horváth János irodalomtörténész, Szalatnai Rezső, Áprily Lajos, Falu Tamás, dr. Székely László apát, Szabó József püspök méltatták.

Nyugdíjas éveit széleskörű levelezést folytatott. Mintegy száz levelezőpartnere volt. Élete sok keserűségét széles baráti kör szeretete enyhítette.

Magas életkort élt meg. 96 éves korában halt meg Miskolcon. Éppen 10 éve helyezték el hamvait Budapesten a Farkasréti temetőben. Egész élete ökumenikus gondolkodására vall, hogy három lelkész temette: Ribár János akkori szegedi lelkész, Kovács Bálint ref. lelkész és dr. Székely László rk. apátplébános.

A „viva vox evangélii” rabszolgája

Budaker Oszkár igehirdetéseit olvasom. Világosak, logikusak, igeszerűek, precízen megfogalmazottak. Mégis hiányérzetem támad. A leírt szavak mögül hiányzik valami... Nem jól mondom. Hiányzik valaki. Ő maga. Az, aki nemcsak végigtusakodta és végigmeditálta az alapige mondanivalóját, hanem elmondta, továbbadta. Ő igehirdető volt. A szó mindkét fele hangsúlyos nála. Igét hirdetett. De ő nemcsak elmondta igehirdetését, hanem meghirdette az evangéliumot. Isten élő szavának, a viva vox evangélii-nek a megszólaltatója volt. Őt nem olvasni kell, hanem őt hallgatni kellett... Már akiknek ez a kiváltság megadatott. Akiknek megadatott, azok tudják ezt. Népes bibliáoráin kedves szavajárása volt: „csak úgy árad a Szentlélek”. S ahogyan mondta, érezte az ember, hogy ez nemcsak üres szónoki fogás vagy kegyes frázis nála, hanem rajta keresztül munkálkodott is Isten Lelke.

A történelem különös fíntoraként, kétszer hívták meg a soproni gyülekezet lelkipásztorának. Közben 1942-től teológiai professzor volt a II. gyakorlati teológiai tanszéken és az Evangélikus Teológus Othon igazgatója, 1949 végéig. Első soproni beköszöntő igehirdetésében 1928-ban így vallott szolgálatáról: „A gyülekezet bennem lelkézt szerelt, de nekem csak az a forró óhajom, hogy a régi evangéliumot hirdessem és a nyáját a juhok nagy Pásztorához, az örök Krisztushoz vezessem, hogy Az megóvja őket a tévelygéstől és megerősítse szívüket”.

Önmagát a viva vox evangélii rabszolgájának tekintette. 1950 újév napján, Mt 22,2–3 alapján mondott második soproni beköszöntő beszédében, a királyi menyegző példázatáról szólva, így fogalmazta meg szolgálatát: „...szent elhatározásom, hogy nem akarok más lenni, csak hívogató... Ebben a gyülekezetben, amelyben hívogató szolga voltam már egyszer tizennégy éven keresztül... A Király szolgákat küldött a menyegző hivatalosaihoz. Ezek a

szolgák rabszolgák voltak! A rabszolgák pedig maguk nem számítottak, csak az üzenet, amelyet tovább kellett adniok. Nem lehetett más akaratuk, mint híven tolmácsolni az üzenetet. Isten kegyelme őrizzen meg attól, hogy akár emberi hiúság, akár emberek kegyének a keresése, akár emberi gyávaság valaha is feledtesse velem, hogy Isten rabszolgákat küld, hogy hívogassanak. Szolgákat, akik az Ő rabjai, nem pedig emberekéi vagy magukéi. És Isten kegyelme adjon nekem bölcsességet, hogy mindig híven és tisztán tolmácsoljam az Ő üzenetét, a szószéken, az oltár előtt, a házakban, koporsók mellett és vergődő lelkek előtt csendes, magányos szemtől-szemben, akik keresik az utat a menyegző öröméhez.”

Való igaz: „hatása nem mérhető le hátrahagyott vagy nyomtatásban megjelent igehirdetéseiből. Prédikációhoz hozzátartozott egyénisége, aki csak publikált igehirdetéseit ismeri, az nem ismeri még Budakert. Őt hallani kellett, az ő igehirdetői szolgálatán is fel lehet mérni, mit is jelent a viva vox evangélii. A halott betű, az olvasható prédikáció nem tudja visszaadni melegsavú igehirdetéseinek varázsát.” (Hafenschner Károly)

Retorikai értelemben nem volt nagy hatású, ékesen szóló szónok, de áldott igehirdető volt. Szívesen hallgatta nemcsak a soproni gyülekezetet, de a teológusok gyülekezetét is. A nagy tanácssteremben tartott gyülekezeti bibliáoráin kiszorultunk az ajtón kívülré, ha nem érkeztünk kellő időben. Csak Isten rabszolgájának tartotta magát, de a reá bízott üzenet, az evangélium átadásában benne volt maga is. Talán ezért nem voltak utánzó, epigonjai sem, mert miközben őt hallgattuk, túl tudott mutatni önmagán, Urára, Megváltójára.

Keresem, hogy személyiségének varázsán túl, mi lehetett mégis, ami vonzott és hatással volt hallgatóira? Mi jellemezte igehirdetéseit és egész lényét?

1. Igehirdetésein átsugárzott az imádság és az igében való meditatív

elmerülés. Mély bibliaismerete nem egyszerűen széleskörű tárgyi tudás volt, hanem maga is benne élt az igében. Nekrológiájában ezt olvassuk: „ő volt lelkési karunk jó értelemben vett misztikusa”. Naponként meditálva olvasta az igét, imádságban elmerülve, az igén keresztül került Isten közelébe. Ez vallomása szerint „a csend keresése volt, amelyben kegyelmének mértéke szerint szól az Isten”.

2. Igeismeretét tiszta tanításban, krisztocentrikusan tudta továbbadni. Nem polemizált különböző teológiai áramlatokkal, hanem egyértelműen, világosan, eligazítóan adta tovább a reá bízott üzenetet. Ezt mégsem „objektíven” tette, hanem úgy, hogy hitre segítsen és Krisztushoz vezessen. „Nem emberi bölcsességet akarok hirdetni, hogy szóljam azt, ami a fülnek kedves, hanem pusztán eszköz akarok lenni Isten kezében, hogy az Ő evangéliuma és abban Krisztus zörgessen a szíveken, míg ki nem nyílnak Előtte...” „...életemet ebben a gyülekezetben is Jézus Krisztus hirdetésének akarom szentelni” – vallotta. Evangéliumot hirdetett, de nem hallgatott Isten törvényéről és ítéletéről sem.

3. Nincsenek történetek, színes „sztorik” igehirdetéseiben. Az igét nem példatörténetekkel, hanem magával az igével illusztrálta. Olykor idéz csak másoktól, akkor sem nevezi meg forrását, hogy azzal szinte aláhúzza és igazolja mondanivalóját. Ezzel eleve elkerülte a sztORIZÁSNAK azt a veszélyét, hogy megmarad a példa, csak éppen azt nem jegyzi meg az ember, aminek a szemléltetésére elhangzott. Egy példa ritkán előfordul másoktól vett idézetre, egyik ádvént 2. vasárnapi, a paruziáról szóló igehirdetéséből: Egy sokat olvasott könyvben, amely az egyház munkáját írja le ebben a hajszolt életben, amely az egyház területére is betört, ez a megállapítás foglalta: „A mai keresztyénség sokat tud Arról, Aki egyszer volt, keveset Arról, Aki van és semmit sem Arról, Aki eljő!”

4. Mondanivalója korszerű volt. Nem modernkedett, a „régí” evangéliumot hirdette. Ezt azonban úgy tette, hogy érzékeny volt a napi problémák iránt. Gyakran kezdte úgy a mondanivalóját, hogy az embereket éppen foglalkoztató gondokkal, problémákkal, kérdésekkel indított, azokat azonban Isten igéjének a megvilágításában fejtette ki. Hívő, keresztyén életszemléletre igyekezett hallgatóit eljuttatni, anélkül, hogy az evangéliumból törvényt vagy ideológiát csinált volna. Hallgatói gyakran érezhették igehirdetéseit hallgatva, hogy „itt énrólam van szó”.

5. Ezt azért tudta megtenni, mert nemcsak magával ragadó igehirdető volt, de igazi lelkipásztor is. Ő, aki naponta „audiencián” volt Uránál, türelmesen, idejét nem kímélve tudott másokat meghallgatni. Isten Lelkétől vezetve beelátott az emberi lelkekbe. Lelkipásztori beszélgetéseiben sem törekedett rendkívültre. Egyszerű, világos, mély hitből fakadó, józan útmutatásokat adott. Lelkipásztori tapasztalatait nem „prédikálta ki”, de azok birtokában tudott közel kerülni hallgatóihoz. Maga is érintve volt általuk. A legnehezebb helyzetekben is kereste Isten vezetését. „Még soha olyan nehéz karácsonyt nem éltünk át, mint amilyen a mostani... És mégis nagy áldást rejt magában ez a nehéz karácsony is. Talán még nagyobb, mint a külsőleg sokkal boldogabb karácsonyok. Ma Isten a sok megpróbáltatással, gonddal és aggodalommal előkészített bennünket arra, hogy ne akadjon meg szemünk azokon az ajándékokon, amelyekkel máskor egymásnak szoktunk kedveskedni, hanem nyúljunk két kézzel az Ő ajándéka után, az egyetlen igazi nagy karácsonyi ajándék után.” (Részlet a Teológus Otthonban 1944 karácsonyestén elmondott igehirdetéséből.)

6. A viva vox evangélii rabszolgája volt és ezért mondanivalóját nem bízta a kapásból jött ötletekre, hanem igehirdetéseit gondosan megfogalmazta és leírta. A teológiai hallgatóknak is ezt tanácsolta: Minden prédikációt írjatok le, ha lehet szóról-szóra. Ne bízzatok magatokat a ru-

tinra, a Lélek nem munkálkodik a lustaságon és készültségén keresztül. – Milyen bölcs és időszerű tanács ma is! Tudom, hogy sok ellenérvet, kifogást és mentséget lehet vele szemben felsorakoztatni: nincs rá időm, papíros ízű lesz így az igehirdetés, engem zavar az előre leírt kötött szöveg, stb. stb. Nem vitatkozom velük. Úgy érzem, mégis igaza volt Budaker Oszkárnak. Mert mélységesen elszomorít a pongyola stílusú, magyartalan, tartalmilag és nyelvtanilag hibás, semmitmondó, kegyes frázisokat pufogató, ún. köztelen prédikációk sorozata. Igyekez-

zünk, hogy lehessünk mi is ez élő, meghirdetett evangélium rabszolgái, akik csak eszközök akarnak lenni Isten kezében. Csak eszközök, akiket azonban Isten kegyelme és megbízása arra méltat és kötelez, hogy a tőlünk telhető legjobbat és legtöbbet adjuk az evangélium szolgálatában.

Közel negyvenkét esztendeje, hogy elnémult Isten alázatos „rabszolgájának” ajka. Szavainak magával ragadó ereje és személyiségének sajátos varázsa már csak emlékeinkben él. Szolgálatában azonban ösztönző példa lehet ma is az evangélium hűséges hirdetésében.

CSONKÁNÉ SZABÓ MAGDA:

Evangelikus és református egység-törekvések

Az Ökonemikus Tanulmányi Központ felhívására benyújtott
50 oldalas dolgozat kivonata

A testvéri szeretetnek és egyetértésnek nagy áldása van (133. Zsolt.), de ahol ez nem valóság, valamint Krisztus szava és két szentségünk háttérbe szorul vagy ezek elhomályosodását tapasztaljuk, – ott az egyház léte és egysége kerül veszedelembe. Luther ezt írja: „Hiszem, hogy létezik a földön egy szent keresztyén egyház, vagyis minden keresztyén gyülekezete... szét van szórva testileg..., de lelkileg mégis össze van gyűjtve az egy evangéliumban és hitben az egyedüli Fő alatt, aki a Jézus Krisztus!” A consensus de doctrina evangélii et de administratione sacramentorum az egyház igazi egységéhez az egyedül szükséges és egyedül lehetséges feltétel.

Már a reformáció első századában Zwingli reálisan látta: „Teljesen lehetetlen a két nézet összeegyeztetni akarása által szilárd és őszinte egyesülést eszközölni. Az egyesülésnek egyedüli jó módja az volna, hogy fel kellene hagyni az eltérő nézeteket kibékíteni akaró erőlködésekkel, hanem azon tárgyak közös alapján kellene az uniót megalkotni, melyekre nézve mind a két fél szorosan egyetért, azokban pedig, melyekre nézve még nincsenek egy értelemben, egy-

mást tűrnék el, sőt a hitnézeti különbség dacára is tekintenek testvériükül.”

A két egyház kölcsönös jó viszonya, közös sorsa és összetartozástudata a XIX. század uniós mozgalmaiban csúcspontot ért el. Kiindulási pontja a külföldi példa: a reformáció háromszázados évfordulója alkalmával III. Frigyes porosz király a két porosz evangélikus egyház számára közös zsinati alkotmánytervezetet és közös liturgiát dolgoztatott ki, s az unió végbe is ment Berlinben 1817. október 31-én.

Hazánkban a reformációt belülről fenyegeti veszedelem. A hitélet a racionalizmus hatása alatt elernyedt s csupán az egyházra zúduló csapások nyomása alatt keletkezett szervezeti együttműködés pótolja némileg a belső fogyatékoságot. A két protestáns felekezet közeledésénél előtérbe kerül a közös egyházi ügy munkálása, a szétszóródó hitélet fejlesztésének kérdése. A protestáns egyházak reformkori életére árnyékot vet a kiéleződő nacionalizmus gondja. 1830-ban ugyan az országgyűlésen felvetik a protestánsok vallásügyi helyzetének javítását, azonban a konzervatív feudalizmusnak sikerült megakadályozni a javaslat jogerőre emelkedését. Ilyen

körülmények között születik meg a két felekezet egyházi közös munkáját koordináló kéri, majd nagygeresdi Egyezség teljes tiszteletben tartja mindkét egyház különállását, teológiai tanítását, liturgiáját és kialakult egyházi életrendjét, tehát egyáltalán nem gondol unióra s nem is akarja azt előkészíteni, ellenben munkálni kívánja a két protestáns egyház testvéri jó viszonyát, segíteni akar különösen is a szórványélet nehézségein, el akarja hártani a lelkészek esetleges viszályát, s általában szabályozza a két fél békés, segítő és támogató együttélését. A proselytusok keresésére törekvő vagy lélek vadászást tiltja, valamint az evangélikus és református hívek közötti reverzálist is, ellenkező esetben büntetést helyez kilátásba. A következő pontban a prédikátorok fizetését és a tehető szolgálatokat” szabályozzák. Ez az egyezség elvi síkon mozog, a két kerület területén kiterjedően szabályozni próbálja a jogviszonyt. Az egyezség a testvéregyház lelkigondozására bízta azokat a híveket, akiknek nincs saját gyülekezete helyben, vagy a távolság oly nagy, hogy kapcsolattartás hiányában mindjobban eltávolodnak, elidegenednek, majd el is szakadhatnak vallásuktól. A kazuálék elvégzése után természetesen a szolgálattelvő lelkész kapja a stólát. Irányelveket tartalmaz az egyezség a szórványban levő hívek egyházadójának a beszédére, valamint az anyakönyvezésre.

A dunántúli református és evangélikus egyházkerületek által kiküldött bizottságok Nagygeresden 1833. május 15-én írták alá az újabb egyezséget. A bevezetőben kihangsúlyozzák „mind az evangéliumi szeretet, mind a felekezetek atyafisága, mind a századnak lelke azt kívánja, hogy egyik gyülekezet, melynek ott helyben sem temploma, sem iskolája nincsen, a másik félnek templomában vagy oratoriumában az alább megállapítandó mód szerint az isteni tiszteletet szabadon gyakorolhassa.” A testvéri szeretet és a hívek lelkigondozásáról való gondoskodás hatja át ezt az egyezséget, melyet „a mind a két confession levő evangélikusok által keverve lakott helységekben a vallásbeli szolgálatokra kölcsönös összeköttetésekre nézve készítettek.” Kötelezi a lelkészeket saját egyházuk tanításá-

hoz való ragaszkodásra, tehát nem egybeolvadásközöl. A Nagygeresdi Egyezség teljes tiszteletben tartja mindkét egyház különállását, teológiai tanítását, liturgiáját és kialakult egyházi életrendjét, tehát egyáltalán nem gondol unióra s nem is akarja azt előkészíteni, ellenben munkálni kívánja a két protestáns egyház testvéri jó viszonyát, segíteni akar különösen is a szórványélet nehézségein, el akarja hártani a lelkészek esetleges viszályát, s általában szabályozza a két fél békés, segítő és támogató együttélését. A proselytusok keresésére törekvő vagy lélek vadászást tiltja, valamint az evangélikus és református hívek közötti reverzálist is, ellenkező esetben büntetést helyez kilátásba. A következő pontban a prédikátorok fizetését és a tehető szolgálatokat” szabályozzák. Ez az egyezség elvi síkon mozog, a két kerület területén kiterjedően szabályozni próbálja a jogviszonyt. Az egyezség a testvéregyház lelkigondozására bízta azokat a híveket, akiknek nincs saját gyülekezete helyben, vagy a távolság oly nagy, hogy kapcsolattartás hiányában mindjobban eltávolodnak, elidegenednek, majd el is szakadhatnak vallásuktól. A kazuálék elvégzése után természetesen a szolgálattelvő lelkész kapja a stólát. Irányelveket tartalmaz az egyezség a szórványban levő hívek egyházadójának a beszédére, valamint az anyakönyvezésre.

A magyar egyházpolicusok,

köztük Zay Károly egyetemes felügyelő, Széchenyi István, valamint Kossuth Lajos úgy akartak segíteni az evangélikus egyház nemzetiségi viszálatain, hogy a református egyházzal uniót kívántak. Zay Károly a két protestáns felekezet egységének szükségét 1841-ben hírlapi úton bocsátotta az ország közvéleménye elé. Közvetlen okot a közös pesti protestáns főiskola felállítására szolgáltatva. A lutheránusoknak volt már iskolájuk a fővárosban, és a templomépítésnél testvéri szeretettel együttműködtek a reformátusokkal. Zay Károly úgy látta, hogy a két egyház uniója, egybeolvadása által a protestánsok között megszűnne a súrlódás és „minden idegen elemnek közállományunkra vallási és politikai tekintetben veszélyes befolyása végképp elfojtatik.” Szellemi tekintetben ugyanis könnyen elérhető az egyesülés, mivel nem annyira a vallás lényegében, mint leginkább csak nyelv és kultúrára nézve különböznek. Református részről leszögezték, hogy az unió talán még nem időszzerű, de a közös főiskola létesítése fontos határkövetelhetne az egység felé vezető úton. Kossuth Lajos a Pesti Hírlapban „Unió” címmel közli írásában saját álláspontját, melyben az egyesítést elméletileg elfogadottnak tekint mindenki részéről, gyakorlati akadályokat ugyan lát, de azok legyőzhetőek (dogmákban való különbség, nemzetiségi törekvés). Mint látjuk: a protestáns unió kérdése iránt a legnagyobb érdeklődés 1841–43 közötti időszakban volt.

Az őszi konventre készülve, Kossuth a Pesti Hírlapban mindent azért tesz, hogy a szétvált testvérek egyesüljenek, Kétféle módon szolgálhatják a célt: a) nyilatkozzanak a testületek és b) indítsanak egy közös protestáns egyházi lapot. 1842-ben az evangélikus Székács József és a református Török Pál, Taubner Károlyval egy nagy tekintélyű egyházi folyóiratot indít útjára: a Protestáns Egyházi és Iskolai Lapot, mely 1848-ig jelenik meg.

Még egy próbálkozás az unióra Zay Károly részéről történt ugyan – 1843-ban elkészült és 1846-ban kiadta 3 nyelven javaslatát az uniói alválasztmányának a „Magyarországi két protestáns felekezet egyesítése módjáról és eszközeiről” –, de nem sikerült létrehozni a liberális szelle-

mű közös pesti főiskolát, sőt az unió gondolatát is idővel majd le kell venni a napirendről. Megindult a teológiai kérdések tisztázódási folyamata. A feltétlen unió hívei teljes összeolvadást kívántak dogmák, anyagiak, egyházkormányzat és nemzetiségi tekintetben. A feltételes unió hívei a különbségeket meghagyták volna minden téren, de úgy, hogy ezek választóvonalat ne képezzenek. A teológusok dogmatikai kérdésekről, szimbolikus könyvek szerepéről vitáztak. Török Pál mondta: „Még nem jegecesedtek ki elvi alapon a teológiai pártok, ... szép és békességes rendtelenségben hevert minden egymás mellett.”

1871. október 3-án megalakult a Protestáns Egylet, melynek hivatása a közönyből felrázás volt, máskülönben elsorvad a magyar protestantizmus. Ez a törekvés nem a két egyház belső szükségéből fakadt, nem szorosan egyházi, hanem egyéb irányú törekvések szolgálatában állt, s így sokkal inkább a szakadást és az egymás iránti közömbösség elmélyülését szolgálta, semmint az igazi krisztusi szeretet jegyében való összefogást. Az unió iránt az érdeklődés lassan kialudt, általános visszhangra nem találva, az egyház a belmisszió jegyében kezdi ismét megtalálni igazi feladatát és a dogmatikai unió helyett inkább egyház-társadalmi téren egyesül a két egyház. Az unió törekvések eredmények tekinthető a pesti teológiai főiskola (1855) és egyéb közös iskolák alapítása, karitatív intézmények és közös egyházközségek létrejötte.

Az unió törekvés újra fellobban az 1891–94-es protestáns zsinatok

alkalmával, mely a megújított Nagygeresdi Egyezés alakjában ölt testet (1900). Az unió bizottságnak kettős célja van: 1. hogy a két felekezet reálunióját megvalósítsa; 2. míg ez létrejöhét, addig a két egyházat kölcsönösen érintő ügyekben egyöntetű eljárás jöjjön létre a közös egyházpolitikai törekvések sikerének biztosítása céljából. Teljesen új szerződés volt a megújított Nagygeresdi Egyezés, amely figyelembe vette ugyan a Nagygeresdi Egyezséget, de éppen annak a kölcsönös békességet megalapozó igyekezetében szenvedett csorbát, ahogy azt a szerződés rövid élete s a belőle fakadt összeütközések tanúsítják. Ahogy Horváth Zoltán fogalmazta meg: „az új egyezés éppen jogi konstrukciójánál fogva magában rejtette a két egyház közötti viszály magvát. Az evangélikus egyház 1913 októberében tartott közgyűlése az 1914. év végével megszünteti ezt az egyezséget, tekintettel arra, hogy az egyezés a mai formájában a két protestáns egyház között a kívánatos testvéri jó viszony megzavarására tág teret nyit és különösen a kényszermegadóztatás helytelen alkalmazása által súrlódásokra ad alkalmat. A két egyház egymáshoz való viszonyát csak helyileg tartja szabályozhatónak.”

1914 óta a két egyház kölcsönös viszonyát sem egyetemes, sem kerületi szinten megkötött egyezmény nem szabályozza. A Nagygeresdi Egyezés szelleme azonban továbbél. Ilyen keresztyén vezettől, az európai ökumené nagy hírdépítőjéről kíván hálás szívvel megemlékezni ez az írás.

hivatkozunk rá, mintha ma is érvényben lenne s a kölcsönös segítség, jóviszony és békesség útját értjük alatta.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- 1 Horváth Zoltán: A Nagygeresdi Egyezés; Miskolc–1940.
- 2 Dr. Patay Pál: Magyar protestáns unió; Budapest–1918.
- 3 Mályusz Elemér: A Türelmi Rendelet; Budapest–1939.
- 4 Wiczján-Sólyom: Az Egyház története; Győr–1946.
- 5 Zsilinszky Mihály: A Magyarhoni Protestáns Egyház története; Bp–1907.
- 6 Haan Lajos: A Magyarországi Ág. Hitv.-u. Evangélikusok Egyetemes Gyűlései és az Egyetemes Világi Felügyelői Hivatal; Bp–1882.
- 7 Török Pál: Korrajzok a Dunamelléki Helvét Hitvallású Egyházkerület életéből
- 8 Pesti Hírlap 1840-es években megjelent számai
- 9 Protestáns Egyházi és Iskolai Lap számai 1842–48.
- 10 Evangélikus Egyház és Iskola XI. évf.–1893.
- 11 Jelenkor 1840-es években megjelent számai
- 12 Lelkipásztor 37. évf. 11. sz. – 1962. november
Dr. Ottlyk Ernő: Egyházunk a reformkorban 646–654.1.
- 13 Lelkipásztor – 1954. szept.; Dr. Ottlyk E.: A nagygeresdi szerződés – 385–91.1.
- 14 Lelkipásztor – 1973. jún.; Magyar László: Megemlékezés a Nagygeresdi Egyezés aláírásának 140 éves évfordulóján 359–365.1
- 15 Thébusz János: A Magyarországi Ág. Hitv.-u. Evangélikus Egyház 1891–94. országos zsinatának története; Budapest – 1895.
Ennek függelékében található a Kéri- és Nagygeresdi Egyezés szövege.

Egy élet a keresztyén Európáért

– In memoriam D. dr. Glen Garfield Williams, 1923–1994

Rohanó mai világunkban ritka a hálás emlékezés azokra, akik „előttünk jártak”. Azokra, akik egész életükkel csendben, hűséggel szolgálták Krisztus ügyét. Sokszor elfelejtjük a bibliai üzenetet: „mnémoneuete tón hégoumenón hymón” (Zsid 13,7).

Ilyen keresztyén vezettől, az európai ökumené nagy hírdépítőjéről kíván hálás szívvel megemlékezni ez az írás.

1. Kis egyházból jött – egész Európának szolgált

Glen Garfield Williams 1923-ban született a hegyes-völgyes Wales tartományban, a brit szigetországban. Szülőföldjét és annak ősi gael anyanyelvét, mondáit és énekeit meghatón

szerette. Mindig határozottan elutasította, amikor angolnak vagy britnek nevezték. Wales népének történelme nehéz küzdelmeit mi is ismerjük; ha másként nem, hát Arany János híres költeményéből, a „Welszi bárdok”-ból. Amikor egyszer angolra fordítva elolvastam neki, könnyekig meghatódva szorította meg a kezem. Ebben a képszerűségben két, sokat szenvedett kis nép sorsa találkozott.

Egyháza is kis egyház volt: Wales baptista egyháza. Mint fiatal katona, egy brit tankezredben, a Szaharában és Itália csataterain élte át a II. világháború véres borzalma. Leszerelése után ezért Krisztusnak kívánt szolgálni és teológiai tanulmányokra jelentkezett Wales fővárosában, Cardiff Baptista Kollé-

giumában. Egyháza ösztöndíjával a híres evangélikus teológiai karon, Tübingenben szerezte meg a teológiai doktorátust. Rövid ideig London egyik elővárosában, St. Albans-ban volt a baptista gyülekezet lelkesze. Itt érte el az Egyházak Világtanácsa meghívása genfi ökumenikus szolgálatra.

A szálfatermetű, képzett, jó humorú fiatal lelkész gael anyanyelvén kívül tökéletesen beszélt az angol, német, olasz és francia nyelveket. *Wisser't Hooft* akkori EVT-főtítkártól azt a nehéz megbízást kapta, hogy mint az Egyházak Világtanácsa Európa-titkára, hidakat építsen a kezdődő „hidegháború” által egymástól elszigetelt nyugati és keleti egyházak között.

2. Az európai ökumené nehéz kezdetei: 1955–1968

A kétszeresen is kisebbségi – walesi és baptista – környezetből jött, fiatal Európa-titkár az ötvenes években kapcsolódott be az „európai ökumené” építésébe. Megismerhette ezekben az években „a büszke múltú Európa pusztulását” – mint mondta utolsó főtítkári jelentésében, 1986-ban¹ –, az éhezők, menekültek és otthontalanok millióinak nyomorúságát főleg Németországban, a közép- és keleteurópai országokban.

Ebben a nehéz időszakban akadtak azonban keresztyén férfiak és nők Európa egyházaiban, akik szembeszálltak a pusztulással és megosztottsággal, egy újabb nukleáris világháború rémével. Különösen két nagy egyházi vezetőt említ, akik „az evangéliumtól indíva azért küzdöttek, hogy a kiengesztelődést munkálják”.² *Dr. Egbert Emmen* holland és *Dr. Ernst Wilim* német egyház-elnök voltak ezek, akik 1955-ben *Brüsszelben*, európai egyházi vezetők szűkebb körű tanácskozásán azt a megbízást kapják: készítsék elő nyugat- és keleteurópai egyházi vezetők tanácskozását, egy „európai egyházak konferenciáját”.³ Ez az első európai ökumenikus találkozó a svéd *Liselund* városában ült össze 1957-ben, 17 európai egyház 62 delegátusa részvételével. Itt dolgozták ki egy európai ökumenikus egyházi nagygyűlés terveit.

Ez az *első európai egyházi nagygyűlés* 1959 januárjában ült össze a dániai *Nyborg* városkában, ekkor már 52 egyház 90 hivatalos képviselőjével Nyugat- és Kelet-Európából. Az első nagygyűlést hamarosan két másik hasonló találkozás követte (*Nyborg II.* 1960-ban és *Nyborg III.* 1962-ben). Ezeket dolgozták ki az új, európai ökumenikus szervezet alkotmányát és feladatait. Az *összeurópai egyházi szervezet* máig megtartotta az akkori „Európai Egyházak Konferenciája” nevét.

Ezeket a kezdeti nagygyűléseket főleg két dolog jellemezte. Egyfelől a hallatlan nehézségek a közép- és keleteurópai, „vasfüggöny” mögötti egyházak részvétele körül, és a feszült, nyilvános viták a politikai kérdésekben. Másfelől azonban az olthatatlan vágy is az után, hogy kontinensünk egyházai – éppen a súlyos európai feszültségek között – egyetlen szervezetben egyesülhessenek. Ennek a fő képviselői főleg a közép- és keleteurópai egyházak voltak. A brit és a skandináv egyházak akkor még kételkedtek egy ilyen összefogás lehetőségében.

Hogy ezekben a kezdeti években milyen súlyos akadályokkal kellett megküzdeni, azt jól mutatja a *negyedik európai nagygyűlés* (*Nyborg IV.*, 1964) izgalmas története. A kettészakított Németország keleti felének egyházi küldöttei vízum hiányában nem vehettek volna részt a találkozón. A gordiusi csomót úgy oldották meg, hogy a többi delegátus *Nyborg* kikötőjében felszállt a dán „*Bornholm*” tengerjáró hajóra, a nemzetközi vizeken felvette a keletnémet delegátusokat, és a tengeren hajózza tartották meg az európai egyházak tanácskozását, valószínűleg egyedülálló eseményként az egyház történetében.

A sok akadály és feszültség közt megalakult európai ökumenikus szervezetben – párhuzamosan genfi megbízásával – *Glen Garfield Williams* 1961-től kezdve exekutív titkárként végezte a koordinálás feladatait. Az V. Nagygyűlés (Pörschach-Ausztria, 1967) őt választotta meg az új szervezet első önálló főtítkárává és Genfben állította föl annak szerény hivatali központját. Mint visszaemlékezéseiben írja, az EEK megszűlése a hidegháború kellős közepén, a kettészakított Európában Isten gondviselése, igazi csoda volt és csak hitben volt fenntartható!⁴

3. Az „európai ökumené” megerősödése és növekedése: 1968–1986

Az új ökumenikus szervezet második időszaka a fokozatos megerősödés és a tagegyházai közötti bizalom növekedésének ideje volt. A kezdeti 52 egyházból (1959) a hatvanas évek közepére már hetven tagegyház lett. Ez a szám a nyolcvanas évek közepére 116 protestáns, anglikán, ortodox és szabadegyházra növekedett, Európa minden országából (Albánia kivételével), 250 millió keresztyénnel. Ezzel az EEK a világon a legnagyobb regionális ökumenikus szervezetté vált. A kezdeti kétszemélyes stáb (a főtítkár és irodavezetője) fokozatosan kibővült a Tanulmányi Osztállyal (1975), az Egyházközi Segélytitkársággal (1979) és az Emberi Jogok Irodájával (1980).

A belső és külső növekedésnek, megerősödésnek ezeket az éveit már Genfben, *Williams* főtítkár legközvetlenebb munkatársaként élhettem át. Vele legelőször az EEK „Egyház és Társadalom” munkabizottságának alakuló ülésén találkoztam Budapesten, mint egyházunk delegátusa. Ennek az ülésnek a végeztével felkértek arra, hogy vegyem át a munkabizottság vezetését. Amikor a Lutheránus Világsszövetség meghívására Genfbe kerültem (1971), megkérdezte tőlem 1974-ben: vállalnám-e a tervbevetett Tanulmányi Osztály megszervezését és vezetését? Az EEK VII. Nagygyűlése (Engelberg–Svájc, 1974 végén) valóban elhatározta az európai egyházak ökumenikus-teológiai együttműködését megszervező osztály föllállítását és meghívott annak első igazgatójával. A Lutheránus Világsszövetség és hazai egyházunk egyetértésével 1975 tavaszán vettem át és csaknem öt éven át végezhettem Genfben ezt a megtisztelő, Európa több mint száz egyházára kiterjedő teológiai feladatot.⁵

4. Európa egyházai: ökumenikus és teológiai együttműködés a „vasfüggönyön” keresztül

A hetvenes és nyolcvanas években két fő munkaterülete volt Európa ökumenikus szervezetének. Egyfelől a közel száz, majd azt is meghaladó számú tagegyház teológiai és ökumenikus együttműködésének a megszervezése. Másfelől a kettészakított Európa népeinek közeledése, a „kiengesztelés szolgálatát”. Itt most az első feladatról szólnok.

Az *ökumenikus és teológiai együttműködés megszervezésében* döntő feladata volt a megalakuló Tanulmányi Osztálynak. Elsősorban Európa nyugati és keleti egyházait átfogó nemzetközi teológiai konzultációkat szerveztünk. *Teológiai munkabizottságokban* rendszeresen összehoztuk az egymás teológiáját és életét alig ismerő tagegyházak teológusait és vezetőit. Ezenkívül *regionális és helyi munkabizottságokat* is alakítottunk speciális, közös kérdéseink feldolgozására (pl. a két Németországban, Közép-Európában és Skandináviában). A kezdeti nehézségek után egyre növekedett a bizalom egymás iránt, és az összetartozás ökumenikus tudata az ortodox és protestánsok, a kis és nagy egyházak között.

Akik valamikor is részt vettek ezeken az európai találkozóson, nem felejtik el azok sajátos lelki, ökumenikus atmoszféráját és az erősödő közösséget a „vasfüggöny” két oldaláról jött delegátusok között! *Williams* főtítkárnak a legbelső „szívügye” volt az alapos, szolid teológiai munka az „európai ökumenében”. Említett utolsó főtítkári jelentésében (1986) első helyen, hálával emlékezik meg a Tanulmányi Osztályban végzett munkáról, konferenciáról, a közös munka eredményeiről, az azt összefoglaló, három nyelven (angolul, németül és franciául) megjelentetett *teológiai kiadványainkról* és dokumentációs szolgálatról.⁶

Ennek az ökumenikus-teológiai munkának máig tartó gyümölcse a *Vatikánnal és az Európai Római Katolikus Püspöki Konferenciák Tanácsával (CCEE)* kialakított jó kapcsolat. A hetvenes évek végén létrejött az EEK és CCEE összekötő bizottsága, és megkezdődtek a rendszeresen tartott „európai ökumenikus csúcstalálkozók” (Chantilly–Franciaország, 1978 – Logumkloster–Dánia, 1981 – Riva del Garda–Trident – Itália, 1984. stb.).

De talán még ennél is jelentősebb volt Kelet- és Középeurópa kis- és sokmillió *ortodox egyházainak* belépése, állandó, aktív részvétele az EEK munkájában. Emlékezetes marad *Alexy metropolitán* (a mai pátriárkának) sokéves elnökségi, majd hatéves elnöki szolgálata.

Ez a teológiai és ökumenikus együttműködés hamarosan kiegészült az *Egyházak Közötti Segélyszolgálat* titkárságával. Ez szorosan együttműködött az Egyházak Világtanácsával az európai szegény, kisebbségi egyházakat és európai menekülteket segítő, nagyarányú egyházi segélyszolgálatban.

5. Európa egyházai: ökumenikus együttműködés kontinensünk egységéért a „hidegháború” éveiben

Jól ismert az Európai Egyházak Konferenciájának másik nagy munkateülete is: az európai tagegyházak összefogása az *elválasztó határoknak és a „hidegháború” szellemének legyőzésére* sokat szenvedett kontinensünkön.

Európa egyházai a legsötétebb időszakokban sem engedtek az országaikat, népeiket megosztani akaró propaganda, az elzárkózás és gyűlölködés szellemének. A keleti és nyugati egyházak Krisztusban testvéreként találkoztak egymással, tanácskozásaikon állhatatosan és leleményesen munkálkodtak Európa egységéért. Hiszen ez a lelkiület, az összetartozás tudata hozta létre ezt az ökumenikus szervezetet az ötvenes évek végén!

Kevesen tudják, hogy például az Európai Államfői Értekezlet gondolata is az EEK V. Nagygyűlésén született meg javaslatként 1967-ben, ezzel messze megelőzve a politikusokat és kormányokat. Az 1973-ban, a svájci Gwattban tartott tanulmányi konzultációnkon – akik ott voltak, soha nem felejtik el – hajnalig tartó heves vitában, de megszületett az egyházi küldöttek közös javaslata az összeülni készülő *Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) erőteljes egyházi támogatására*.

Amikor pedig ez a határkövet jelentő államfői értekezlet végül is 1975-ben megvalósult, az *EEK Tanulmányi Osztálya* alig két hónappal ezután már megtartotta nagy egyházi visszhangot kiváltó konferenciáját az európai együttműködés egyházi feladatairól (Buckow, 1975). Az ezt követő években még három hasonló konferenciát hívtunk össze jelentős részvétellel (Gallneukirchen, 1977 – Siófok, 1978, és El Escorial – Madrid, 1980). Közülük főleg a legutóbbi került az európai média és az egyházak figyelme előterébe.

Genfből való hazatérésem után Williams főtitkár és az EEK tovább folytatta tevékenységét ezen a másik fő munkaterületen, létrehozva 1980 végén az *EEK Emberi Jogok Irodáját* az európai együttműködés támogatására.

Ezek mellett az „egész-európai” feladatok mellett külön, *speciális feladatokat* is magára vállalt az Európai Egyházak Konferenciája. Az egyik a tragikus, véres *angol-ír konfliktus* ügye volt Észak-Írországbán. Az EEK és főleg Williams főtitkár több mint másfél évtizeden át fáradozott a „kiengesztelés szolgálatában”, konzultációkon, személyes tárgyalásokon és az áldozatok számára egyházi segélyalap létrehozásával is – sajnos, látható eredmények nélkül. De megtette, amit egyházi kapcsolatokon keresztül tenni lehetett.

A másik ilyen speciális terület volt a *ciprusi válság*, az egyházak közvetítő kísérlete. Másfelől az európai mohamedán vendégmunkások milliói ügyének fölkarolása, a jelentkező súlyos feszültségek békés áthidalására, az „*Iszlám Európában*” konferenciái és kiadványai.

6. A búcsúzás évei: 1987–1994

Glen Garfield Williams több mint huszonöt évi szakadatlan vezető szolgálat után az EEK IX. Nagygyűlésén, a skóciai Sterling egyetemén (1986 szeptember) *búcsúzott el* a főtitkári szolgálattól. De nem búcsúzott el ezután sem az ökumenéért végzett munkától. Fáradhatatlanul utazott főleg Közép- és Kelet-Európában, Itáliában és Németországban, de Észak-Amerikában is. És ami a legjellemzőbb volt rá, a „vasfüggöny” széttörése után különösen is Európa addig teljesen elzárt, legtöbbit szenvedett kis egyházainak ügyét karolta föl *Albáni-*

ában, a volt „ateista államban”. Három hosszabb körutat tett, és a legelső közt volt, aki európai segélyakciókat szervezett ezeknek a legszegényebb egyházaknak, gyülekezeteknek a segítésére. Genfi otthona ezután is mindig nyitva állt – mint a „hidegháború” éveiben – az Európa keleti feléből érkező, pénztelen és segítségre szoruló lelkészek, világi hívők előtt. Mélyen hívő, naponkénti bibliaolvasó keresztyén volt, aki valóban élte is keresztyéniségét.

Hazánkhoz és egyházainkhoz meleg, testvéri kapcsolatok kötődtek. Mint elmondta, egyik legemlékezetesebb első útja az ötvenes évek végén Magyarországra vezetete, és azóta sokszor látogatott el hozzánk, számos európai egyházi találkozót szervezve Budapesten, a Balatonnál, a Mátra vidékén és Debrecenben. Végig jelen volt a budapesti evangélikus világgyűlésen is (1984). Egyházunk Teológiai Akadémiája a hetvenes évek során tiszteletbeli doktorátussal tüntette ki az „európai ökumené” egységéért, egyházainak teológiai és gyakorlati együttműködéséért fáradhatatlanul munkálkodó főtitkárt.

Szíve azonban az évek során, a magát sohasem kímélő munkában, megfáradt. Éppen egy újabb, többhetes ökumenikus körútra készült, amikor – a Nagyhét első reggelén – váratlan *szívroham* érte. Ura hazahívta az örökkévalóságba közülünk. *Temetése* március 30-án volt a genfi központi temetőben. Ravatalánál az EVT és az EEK főtitkárai, a Vatikán püspök-delegátusa és olasz ökumenikus vezetők között, volt munkatársai nevében és az általa annyira megbecsült, annyit segített középeurópai kis egyházak részéről búcsúztam el tőle. A temetést követően a genfi protestáns katedrálisban tartott istentiszteleten, majd az Európai Egyházak Konferenciája vezető testületének ünnepi ülésén, Célignyben, külön is *megemlékeztek szolgálatáról* az Ökumenikus Központ szervezetei és volt munkatársai.

7. Befejezés

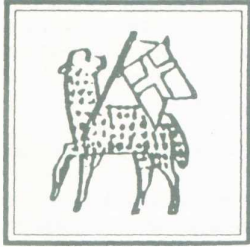
Végül még két evangélikus *sajtó-visszhangból* idézünk. A Lutheránus Világszövetség nemzetközi sajtószolgálat (lwi) így ír róla: „...legfőbb feladatának azt tekintette, hogy az *Ökumenében Európa valamennyi egyházának együttműködését* lehetővé tegye”. Az ismert német egyházi folyóirat, a *Lutherische Monatshefte*, pedig többek közt ezzel emlékezik rá: „A hidegháború nehéz éveiben Glen Williams gondoskodott arról, hogy az *egyházak Európa minden részéből* résztvehessenek az Európai Egyházak Konferenciája munkájában”⁸.

Glen Garfield Williams élete valóban nem egy egyházé és országé, hanem egész Európáé és annak minden, nagy és kis egyházáé volt. Különösen a „vasfüggöny évtizedeiben” kevesen tettek annyit annak áttöréséért és az egész kontinens egyházainak együttműködéséért, mint ez a walesi lelkipásztor! Hisszük, hogy Jézus ígérete rá is vonatkozik: „*Boldogok, akik békét teremtenek, mert ők Isten fiainak mondatnak*” (Máté 5,9). És hisszük, hogy az egység után törekvő Európa egyházai nem fogják elfelejteni ennek a fáradhatatlan „ökumenikus hídépítőnek” Európa legnehezebb évtizedeiben értük végzett szolgálattát.

D. Dr. Nagy Gyula

JEGYZETEK

- ¹ *Begegnung in Sterling* – Találkozás Sterlingben. Az EEK IX. Nagygyűlésének jelentése. Genf, 1986 (302 lap), 192. lp
- ² Ugyanott,
- ³ Ugyanott, 193. lp
- ⁴ Ugyanott, 194. kk
- ⁵ Erről a nemzetközi ökumenikus szolgálatról ad számot részleteiben is az EEK Kréta szigetén, 1979-ben tartott VIII. Nagygyűlése elé terjesztett jelentésem az „*Einheit im Geist – Vielfalt in den Kirchen* – Egység a Lélekben – sokféleség az egyházakban” című, három nyelven kiadott kötetben (Genf, 1979. 352 lap). *Bericht des Studiendirektors*, 1975–1979. 243–253. lpk.
- ⁶ *Begegnung in Sterling* (Genf, 1986) 196–198. és 201. lpk.
- ⁷ *Lutherische Weltinformation* – lwi, 1994/7. sz.
- ⁸ *Lutherische Monatshefte*, 1994/5. szám, 47. lap.

A teológia szomszédságában

Gyermekszemmel

Március második felében új műsor kezdődött a Kossuth adón „Gyermekszemmel” címen. Alcíme: Szolgáltató műsor szülőknek. Heti rendszerességgel keddtől-péntekig, a 13 órás hírek után szólal meg kedves szignálja. A 10 perces műsorban gyermekpszichológus szakértőként veszek részt. Nem előzmények nélküli e gyermekneveléssel foglalkozó adás, de most egy kissé más, mint elődje. Számomra mindenesetre új és sok örömet, sőt meglepetést tartogat. Amikor a műsor szerkesztőjétől, kitalálójától Bösze Valériától felkérést kaptam a részvételre, nemigen tudtam, milyen is a rádiózás, mit várnak tőlem a hallgatók.

Az azóta eltelt hónapokban a levelek, telefonok bőségesen áradó folyama segít eligazodni és talán a tévedésektől, hamis hangvételtől is megóv. Harmadik évtizede foglalkozom a szülő-gyermek kapcsolat buktatóival és szépségeivel, a gyermek személyiségfejlődésének elakadásával és váratlan nekilendülésével, mégis a rádióhallgatók érdeklődése, sok-sok gyakorlati kérdése, új összefüggések keresésére biztat.

A témák olyan sokszínűek, mint maga az élet. Kitalálni sem lehetne izgalmasabb történeteket, torokszorítóbb helyzeteket, mint amik a kérdésekből, levelekből szólnak. Hogyan lehet mind a szülők, nagyszülők, mind a gyerekek szempontját érvényesíteni egy-egy konfliktust hordozó helyzetben? Hiszen sokszor látszólag homlokegyenest ellentétes nézetek vannak a két oldalon. Szerencsére a fejlődéslelektan szemléleti módja, törvényszerűségei segítenek eligazítani a mégoly gubancos helyzetekben is. Az „emberré nevelés” hosszútávú program, egy életre szól a szülő „megbízatása”, akkor is, ha a serdülőkor végére a szárnyára kell bocsátania gyermekét.

Hiszem azt, hogy az érthető gondolkodásnak hatása lehet a lelki egészségre, a nevelési kultúra terjesztésében. Még mindig hiszek a jól megválasztott szavak erejében, ha a jószándék a befo-

gadó, a hallgató részéről is jelen van. Valóban, fel kell tételeznünk bizonyos nyitottságot, elfogadó készséget ahhoz, hogy bízzunk abban, a rádión keresztül befolyásolni lehet egy család sorsát.

Természetesen nem gondolom azt, hogy minden riport, vélemény közmegelegedést vált ki, hiszen ahogy az alábbiakban csak felvillantom témáinkat, láthatóvá válik, hogy éles véleménykülönbségek, konfliktushelyzetek gyűrűznek be. De talán egy új szempont megmutatása, egy megerősítés a szeretet erejében, egy belátás elindítása elegendő is lehet.

Ha életkor szempontjából nézem végig az elhangzott témákat, a terhesség-gel-szüléssel kapcsolatos kérdések fontos szerepet kaptak már eddig is. Szívesen adtunk hangot olyan szülőknek, aki az úgynevezett „apás szülésről” mondták el saját tapasztalatukat. Az alakuló család érzelmi életének megalapozása, az apa-gyermek kapcsolat teherbíró biztonsága, ami a szülés-születés csodájában való részvétel révén kialakul, segít a családok összetartásában, a válások megelőzésében is. Azt gondolom, hogy a sokat emlegetett primer prevenció, az elsődleges megelőzés a lelki egészség területén valahol itt kezdődik. A gyermekáldásra együtt felkészülni, együtt izgulni és várakozni. Az együttes élmény öröme meghatározó az emberi kapcsolatok alakulásában.

Ide kívánczik még egy új, számunkra szokatlan téma is, a háborítatlan, természetes szülés. Megemlítjük Fréderick Leboyer könyvét, „A gyöngéd születés”-t, mely most jelent meg nálunk és a revéláció erejével szól mindnyájunkhoz.

Sok szülő érdekel a kisbaba gondozásának, szoktatásának kérdése, a testvérféltékenység jelensége. Aggodalmak, nyugtalanságok is hangot kapnak a fejlődés eltérő ritmusától megijedő szülők kérdéseiben. Nagy érdeklődést váltott ki az óvóbácsiról szóló riport, aminek az a jelentősége, hogy az elnőiesített pedagóguspálya ellensúlyozásáról

lehet gondolkodnunk. Különösen a sajnós nagy számban apa nélkül felnövő gyerekeknél szükséges egy férfipélda-kép, aki azonosítási mintát nyújthat.

Szomorú, ám folyamatosan aktuális téma a válás, gyermekelhelyezés kérdése. Szeretnénk hangot adni annak a nézetnek is, hogy az apáknak ugyanolyan érzelmi kötődésük lehet gyermekükhöz, mint az anyáknak. Ezért is helytelennek tartjuk azt a joggyakorlatot, hogy válás esetén döntő többségben az anyák „kapják meg” a közös gyermeket, akkor is, ha az apa alkalmasabb vagy ugyanolyan alkalmas a nevelésre.

Es egyáltalán, a félreértett emancipáció, a „legfeljebb elvások!” torz gondolata nem az emberi boldogulást, hanem a kínozt növeli. A gyermekelhelyezési perek végtelen iratanyaga ugyanolyan reménytelen olvasmány, mint a sivatag homokját számolni.

Külön adást szentelünk annak a fontos témának, hogy hol sérülnek ma a magyar joggyakorlat hézagai miatt a gyermekek jogai.

Innét már csak egy ugrás a veszélyeztetett gyermekek problémahalmaza, a drogfüggőség, csavargás, a fiatalok zárt intézetei. Az okos szeretetről adhatunk hírt, amikor egy ilyen intézetet mutattunk be, ahol lehetővé tették az igazgató és munkatársai, hogy a leányanyák gyermekükkel elhelyezést kapjanak az utcára kerülés helyett. Ez az életsorsok alakulásában azt jelenti, hogy megszakíthatóvá válik az ördögi kör, hogy az állami gondozott anya gyermeke ismét csak intézetben kóthet ki. Azok a fiatal anyák, akik lakás és önálló életvezetés hiányában egyedül nem tudták volna gondozni gyermeküket, ennek a lehetőségnek köszönhetően nem válnak meg gyermeküktől, sőt munkába álltak és vállalták a felnőtt élet felelősségét.

Tudomásul kell vennünk, hogy a kábitószer rohamosan szedi áldozatait gyermekeink köréből. Ezért is örömmel szólaltattuk meg műsorunkban a mélyen hívó Marek Kotanskit, aki Lengyel-

országban eredményesen dolgozik a drogos fiatalokért, és a magyar szakembereknek is szívesen nyújt segítséget.*

A kamaszok és szüleik kapcsolata több riport témája is volt. A serdülőkorú gyerek családja bizonyos folyamatok, krízishelyzeteket élhet meg, ennek a korszaknak a feszültségei, robbanásteli indulatai miatt. A szülő átsegítése, „nyugtatósa” ezen a nehéz életszakaszon, a gyerek énonozosságának megtalálása, a felnőtt szerep megtanulása egyaránt segítségként igénylő feladat.

Személy szerint is örültem a június 2-án elhangzott riportnak, melyet Bősze Vali készített Taschner Erzsébet diakonisszával. Az idős hölgy felidézte és a

* Több olyan egyházi intézményt is bemutatunk, amelyek hasonló tevékenységet folytatnak, vallási hovatartozásuktól függetlenül.

hallgató számára testi közelségbe hozta a gyerekek megpróbáltatásait a háborús Budapesten. 1944 Karácsonyán a Sztehlo Gábor vezette Fasori otthonban Taschner Erzsébet és diakonissza társai egy hátra kamaszokhoz hozta vékony kenyert 100 szeletre osztottak zét, hogy a védelmükbe fogadott gyerekek és szülők kenyert ehessenek az ünnepen. Azt gondolom, a mai felnőtteknek és gyerekeknek elgondolkoztató a történet és a benne rejtőző hatalmas szeretettartalom.

A műsor szolgáltató jellegű is, több adásunk ennek jegyében hangzott el. A „bébihotel” az elfoglalt szülőket segíti ki pár órára, szakszerű gondozást nyújtva a piciknek. A gyógyulás rászoruló gyermekek rehabilitációját szolgálja, a Biopton gyógycentrum a kamaszok pattanásos arcbőrét gyógyítja. A „Tini-lánc” bemutatása egy kamasz öngyógyító

hálózat működéséről adott hírt. De ugyanígy a gyermekorvosok és jogászok is megszólalnak a műsorban és segítik a szülőket eligazodni a betegségek és a jog útvesztőiben.

Összefoglalva, ez a rövid ismertetés felítőt kívánt adni abból a tág kínálatból, ami a hallgatókat és a műsor készítőit foglalkoztatja. Természetesen az 50-et már jóval meghaladó adás témáiból csak ötletszerűen emelhettem ki párat. Jó érzéssel idéztem fel öket, mert e rövid pár hónap után az a benyomásom, hogy őszinte az érdeklődés, ami igényességet tükröz. Igényességet, hogy jobban neveljük, jobban, okosabban és türelmesebben szeressük gyermekeinket. Az életünk érzelmi minőségéről gondolkodunk együtt, arról, hogy szülőnek lenni életfeladat és érdemes újból és újból nekirugaszkodni.

Dr. Frenkl Sylvia

Százötven éves a Himnusz

A magyar nép zivataros századaiból

Kis nép és elzártabb terület kultúrája csak úgy tud megmaradni, ha néhány géniusza mellett még abban is nagy, hogy sokan és együtt segítik alkotóművész fiaikat feltámasztani: esetünkben Kölcsey költészetét illetve Erkel zenéjét a hálás közfigyelem sugarába állítani.

Kölcsey Ferenc nemzeti énekké lett, vallásos motívumokkal átszőtt óda-költeményét; zenetörténetünk büszkesége, Erkel Ferenc zenéjével a magyar nép akarata avatta nemzeti himnuszává.

A korábbi templomi himnuszok nyomán – a 16. sz.-tól kezdve – Európaszerte néphimnuszok, nemzeti himnuszok keletkeztek. Magyarországon a 18. sz.-ban a Boldogasszony Anyánk (1714) és az Ah, hol vagy, magyarok (1763) kezdetű vallásos énekeket énekelték néphimnusként... A 19. sz. elejétől Magyarországon a hivatalos ünnepeken már az osztrák császárhimnuszot énekelték. Ugyanis a Szent-szövetség (1815) nyomában országunkra a nyílt Habsburg-uralom nehezedett. I. Ferenc király 13 éven át nem hívta össze az országgyűlést. A nemesség növekvő elégedetlensége hatására aztán kénytelen volt összehívni az ún. első reformországgyűlést. Ezzel indultak meg a

reformküzdelmek, melyek aztán az 1848–49-i forradalomhoz és szabadságharchoz vezettek.

Az 1820-as évek elejének kilátástalan, csüggedt nemzeti hangulatát Kölcsey (1790–1838) Himnusza (1823. jan. 22.) örökítette meg legbeszédesebben. A költő akkor már a világtól elzártnak élt Szatmár megyei birtokán, így a vers születésének helye: *Cseke*. Az európai szabadságmozgalmak elbukásából elkeserítő következtetést szűrt le és a maga korában sem látott olyan társadalmi erőt, mely a nemzet függetlenségét, jobb jövőjét kivívhatta volna. Ezért fohászzkodott himnusza elején Istenhez. Tőle kért, várt jobb sorsot, „víg esztendő” a sokat szenvedett magyar nép részére. Kölcsey mélyen átélte történelmi múltunk viharos eseményeit és szenvedélyes szabadságszeretettel szólaltatta meg a jobb jövő vágyát, az egész magyarság sóvárgását. Ezért válhatott himnusza az egész nemzet énekévé.

A költemény kulcsfogalmai: Isten, balsors, haza, szabadság. Isten nevével kezd, majd szintézist teremtve a történelmi magyarsággal, érzelem-azonosságban vállalja a közösségi balsorsot s költői látomásában – a szabadság távlatában – az isteni erejű nemzeti lélek feltámadását ve-

títi fel. Saját eszméiből, a nép hányatott történelmén keresztül – egyensúlyt teremtve – azonosul a nemzettel s hazájával. Kifejezi a haza fogalmának háromszori alkalmazása: A „szép haza” képe először a 2. versszakban tűnik fel; majd ahol a múltba helyezett képe véget ér, az ötödik versszakban = „Hányszor támadt tenfiad, / Szép hazám, kebledre,”; s harmadszor pedig a híres sorok = „Szerte nézett s nem lelé / Honját a hazában,” már a jelent festő hatodik strófában található.

Kölcsey sajátkezű kéziratán a *Himnusz cím után* alcím következik: „a Magyar nép zivataros századaiból”. Jelentése van, mely az egész vers értelmezésével összefügg. A költő szándékosan a múltba helyezkedik, de a cenzúra megtévesztésére szolgálva is nyújthatott némi fedezetet. A vallásos, isteni képzett aztán pozitív értelmet nyer a Himnuszban: az isteni erejű nemzeti lélek feltámadása.

Erkel Ferenc (1810–1893) – maradandó nagy alkotásai mellett – azért tiszteletreméltó, mert ő komponálta meg nemzeti imánkat, a Himnuszt. Zenéje (Hunyadi, Bánk bán...) úgy erősített, lázított, vigasztalt, hogy forradalomba ment velük népünk és megrázta bilincseit elnyomatásában.

1844. febr. 29-én Bartay Endre a Nemzeti Színház igazgatója pályázatot hirdetett a Himnusz megzenésítésére. 20 arany pályadíjat tűzött ki a legjobb népmelódiáért. *Február után* Erkel Ferenc csakhamar megírta a Himnusz zenéjét. Erre az időszakra Erkel így emlékezett vissza: – „Csend van. Ülök és gondolkodom: hát hogy is kellene azt a himnuszt megcsinálni? Elém teszem a szöveget. Olvasom. Megint gondolkodom. És amint így elgondolkozom, eszembe jut az én első mesteremnek szava, aki Pozsonyban tanított. Azt mondta: fiam, mikor valami szent zenét komponálsz, mindig a harangok szava jusson először eszedbe. És ott a szoba csöndességében megzendülnek fülemben a pozsonyi harangok. Áhitat száll meg. A kezemet a zongorára teszem és hang-hang után olvad. Egy óra sem telik belé, megvan a himnusz.” (Gárdonyi Géza: Erkel emlékkönyv. 1910.) Erkel „Itt az Írás, forgassátok Érett ésszel, józanon. Kölcsey” jelíggel nyújtotta be pályaművét. A beérkezett 13 pályamű közül egyhangúlag Erkelnek ítélte a 20 arany első díjat, mert – mint indokolták – a mellett, hogy „magyar jellemű” s „a költemény szellemét leginkább megközelítő,” a két főkérványságot: a *dallamegyszerűsítést* és a *himnusi emelkedettséget* legszerencsésebben közelítette meg.

A Himnusz bemutatására 1844. júl. 2-án került sor a Nemzeti Színházban. A dallam és szöveg – azóta is mindig – egyszerre áhitatra kelt mindenkit. Az arcok megmerednek, a szemek megtelnek könnyel. Ünnepelelték Erkel! Ezt követően aztán diadalutat járt be a nemesveretű szerzemény. Már 1844. aug. 10-én a Himnusz először szólalt meg nyilvános népiünnepségen: az óbudai hajógyárban, a „Széchenyi” nevű gőzös vízrebocsátásánál. A Honderű így méltatta: – „Szent lelkesedés rezzeg át a hallgatóságot, az erősmelőlű férfi és csengő hangú énekesnők minden szavára, mely az érhangszerek harmóniájával valóságos nemzeti himnuszá magasul.” – Őt nap múlva pedig először szólalt meg *egyházi ünnepségen*: a pesti polgári őrhad zászlószentelésén, a Rákos mezején. Aug. 25-én pedig már a pesti vaknövelde vizsgáünnepélyén is a Himnuszt énekeltek a tanítványok. A Himnusz eleinte főleg a

színházak, a vidéki színészek és az ifjúság terjesztették. 1845. máj. 16-án Kolozsvárra érkezett Deák Ferenc és Vörösmarty. Az ifjúság ropant tömege fátylós zenével várta őket. Szállításuk előtt a tisztelgő fiatalság a Himnuszt és a Szózatot énekelte, a zenekar pedig a Rákóczi-indulót játszotta. Deák Ferenc beszéde alapfogalataként az eldalolt himnusz azon szavait választotta: „megbűnhődte már e nép a múltat s jóvendőt!”

Igazi jelentősége a *szabadságharc* utáni elnyomás idejében emelkedett ki. Erkel 1850. márc. 26-án bátran előadta a Nemzeti Színházban a teljes kórossal és zenekarral a pesti gyermekkórház javára adott műsor végén. Ő maga is mérszen segítette kibontakoztatni igazi jelentőségét az elnyomás további időszakában is.

1856. máj. 18-án Kölcsey Ferenc síremlékének felavatásán Csekén a

pataki kántus a Himnuszt énekelte. – „Csekei utunk diadalmenethez hasonlított. Nemcsak a hallgatóság, hanem az egész haza méltánylatát és dicséretét megszerezzenk.” – (A pataki kántus évkönyve.)

Kölcsey Ferenc költő, kiemelkedő reformkori politikus, neves szónok, a magyar kritika egyik első jelentős képviselője: *legnagyobb versei közé tartozik a Himnusz.*

Erkel Ferenc a legnagyobb magyar zeneszerzők egyike, a Nemzeti Színház, majd az Opera karnagya. Míg Liszt Ferenc élt, ők reprezentálták, képviselték a magyar zenét.

A hatalmas vers vált Erkel megzenésítésében nemzeti himnusszá.

Dr. Domonkos János

*

Megjegyzés: A Himnusz: imádság. Svédok, dánok, németek és amerikaiak kérdezték már tőlem: Miért énekeljük istentiszteleten is? – Mert imádság!

KÖNYVISMERTETÉS

Christell és Isabell Zachert:

Belli – Várlak otthon a Paradicsomban

Megdöbbenően szép könyvet küldött a Belvárosi Könyvkiadó a Lelkipásztor részére. Egy kopasz kislány képe van a címlapon a fent jelzett cím alatt. Kézbe vettem, nem tudtam letenni, végigolvastam. S most gondolkodom. Milyen szempontból is értékeljem ezt a 180 oldalas könyvet?

Irodalmi szempontból? Szép, beszélgető, családias hangulatú, szépirodalmi stílusú történet egy tizenhatéves kislány rákos betegségen lefolyásáról. Az édesanya írja – levél formájában – meghalt leányához a Paradicsomba való távozás tizedik évfordulóján, felelevenítve azt a rövid egy évet, amelyben végsőkig küzdött – küzdötté a kislány életéért. Irodalmi alkotás, csak sokkal több ennél.

Egyházi szempontból? Nem lenne túlságosan hízelgő a kereszténységre. Az evangélikus lelkész negatív példaként jelenik meg. Meglátogatta ugyan egyszer-kétszer a beteg kislányt, de mindig rohanva, csak éppen benéz hozzá, mert nincs ideje... Felbukkan a barátok között egy-egy hívő ember is, aki bizonyosságot tesz a minket mindig, minden körülmények között tartó Istenről, talán a velük való beszélgetés alakít ki Belliben egyfajta „Paradicsom” elképzelést, ad példát az imádkozásra és az Istenre hagyatkozásra.

Családi szempontból? A család évében ez is értékelendő. Olyan család ismerhető meg a könyvből, amely példája lehet mai atomjaira hulló közösségeinknek. Anyja barátoként, szellemi társaként, ápolónőként, önfeledő módon kíséri el Bellit a minden halandók útján a halálig. Apja felelősségteljes munkája mellett éjszakákat ül a betegégy mellett, mesél, beszélget, meghallgat. Testvérei, kamazs fiúk, nehezen bírközve a betegséggel tényével, de minden együttélést vídamsággal

széppé akamak varázsolni testvérük számára. A kórházi szünetek idejére rendezett családi és baráti együttélések alatt a gyengeséggel, kopaszszággal, fájdalommal küszködő kis beteg a szeretet fürdőjében válik szinte ép emberré vagy legalábbis egyenértékű családtaggá.

Egészségügyi szempontból? Ez is megér néhány szót. Hogy mit tesz az emberséges szó, a mindenáron való gyógyítás attitűdje, a beteg emberként való kezelése, a kórházi osztály dolgozóinak összefogó szeretete, az ebből a történetből lemerhető.

Igazán nem tudom megmondani, mi az, ami a kezemben tartotta ezt a könyvet az utolsó sorig. Vagy talán mégis? Valamit tanultam ebből a szép-szomorú történetből. Egy szülőpár élete tragédiáját nem úgy éli meg, hogy lezárul a család élete a halál, a végső búcsú pillanatában, hanem új kezdetet jelent. A halált nem ellenséggént, hanem állomásként látják, az életet pedig feladatként felfogva élnek tovább, szolgálva másik két gyermeküknek, barátaiknak és a kis Bellihez hasonló betegeknél.

A könyv hátlapján lévő méltatás utolsó két nagyon szép mondatát idézem: „S mégis, ebben a könyvben mintha örökké vasárnap lenne, és mintha folyton friss takarók fehér-sége villogna, és a kórházság mennyei illat volna! Mi teszi a csodát?” Csak egy szó illik ezután ide: *szerelet*. Valóban a szeretet csodát művelhet. Működik-e, él-e közöttünk, bennünk a szeretet, közöttünk, bennünk, akik között itt járt és itt jár a Szeretet, Jézus Krisztus?

Olvaszuk el a könyvet, tanuljunk belőle: Lehet a Szeretettel szeretetben élni!

Hafenschér Károlyné

Gondolatok a nyári szünetről

1. *Szünet...* Milyen sok jelentése van számunkra. És mégis nagyon egyszerűen meg lehet határozni alapjelentését is. Az értelmező szótár szerint „Valamely munka, tevékenységi folyamat félbeszakítása bizonyos időre.” Ha ötletszerűen megkérdezzük különböző életkorú embereket, hogy spontán mi jut eszükbe erről a szóról, bizonyára döntő többségük az iskolai szünetet, az aranyvakációt mondaná. Életkortól függetlenül. Ha gyerek vagy diák a megkérdezett, mivel elsősorban ő élvezi igazán a hosszú nyári szünetet. Ha szülő, mert a nyári szünet bizonyára sok-sok nyári családi örömet, de talán ugyanannyi megoldandó problémát is hoz magával. Ha nagyszülő válaszol, talán azért jut eszébe a nyári szünet, mert esetleg csak ilyenkor lehet együtt unokáival hosszabb időre. A tanár is sóvárogva gondol(hat) a (nyári) szünetre a hosszú és megerőltető tanév bármely időszakában, mint a megérdemelt pihenésre és kikapcsolódásra, de főleg mint az egyre fokozódó és állandósuló iskolai stresszhelyzetek időszakos megszűnésére. A társadalom apraja-nagyja számára egészen különleges időszak a hosszú nyári szünet ideje. Elsősorban a tanár és a diák szempontjából írom le néhány gondolatot, bár néhány mindenkire vonatkozó tényt sem lehet megkerülni.

2. *Nézzünk néhány fogalompart.* Munka és tanulás. Tanulás és pihenés. Tanítás és pihenés. Munka és kikapcsolódás. Munka és játék. Munka és semmittevés. „Először a munka, aztán a pihenés.” Ezek a sokat használt ellentétpárok önmagukban is nagyon kifejezőek. A két fogalom sorrendje a lényegét fejezi ki. *Első* a munka, a tevékenység, a tanulás, az életre való felkészülés, a kenyérkereset, a rendezett otthon és környezet, *azután* jöhet a pihenés, a kikapcsolódás.

3.1. *Lehet-e előre tervezni a szünetet?* Lehet és kell – amennyire ez tőlünk magunktól függ. A tanár és a szorgalmas diák mindennapjaira sokkal inkább a megerőltető szellemi munka és az egészségtelenül kevés mozgás a jellemző. Hogyan lehet valamelyest ellen-súlyozni az egyoldalú terhelést? Nem lenne szabad a kimertültség határáig feszíteni magunkat, és mégis nagyon sokan tesszük ezt. Aki egész évben nagy erőbedobással dolgozik, vagy túlfeszíti magát, annak nem sok esélye van arra, hogy egyetlen – bár hosszabb – időszak alatt megfelelően kipihenje magát.

Többszöri, rövidebb pihenőre lenne szüksége tanárnak, diáknak egyaránt, a tanév folyamán lehetőleg egyenletesen elosztva.

Ha egy gépet állandóan teljes kapacitással működtetünk, akkor hamarosan felmondja a szolgálatot. Ha testünket és szellemünket szünet nélkül megerőltetően terheljük megfelelően pihentető szünet, elegendő alvást és kikapcsolódást jelentő szakaszok nélkül, akkor a legerősebb fizikumú ember is összeroppan. Kérdés, hogy utána lehetséges-e a teljes értékű felépülés?

3.2. *Vajon jól használjuk-e ki az évről-évre ismétlődő nyári pihenés lehetőségét?* Végsősorban ezt mindenkinek saját magának kell végiggondolnia, és aszerint cselekednie. A kikapcsolódásra szánt időt lehet jól vagy rosszul felhasználni. Talán külön munkát végzünk kiegészítő pénzkereset reményében. Talán erre az időre marad sok elmaradt munka elvégzése vagy befejezése – nem kevésbé feszített tempóban. Habzsolni is lehet a szünet csábító lehetőségeit. Pl. utazhatunk messzi tájakra stb. Mindezt újra csak rengeteg fizikai és szellemi energiát felhasználva, a még meglevőket is felélve, ahelyett, hogy valóban kipihentük volna magunkat.

Ilyen összefüggésben is igaz, hogy hosszú, testet-lelket megerőltető, egészséget is károsító időszakokat lehetetlen rövid idő alatt kipihenni, és még erőt is gyűjteni a következő időre. Ebben is megnyilvánul felelősségünk. Hogyan pihenünk, igyekszünk-e valóban pihenni, kikapcsolódni és feltölteni.

3.3. *Mi pedagógusok elsősorban másokért vagyunk felelősek.* Nem engedhetjük meg magunknak, hogy idegileg tönkremenjünk, és leromlott egészségi állapotunk, fáradt idegeink következtében sok más ember (gyerekek, tanártársaink, szülők, saját családunk) életébe vigyük bele kiegyensúlyozatlanságunk következményeit. Emberi életeteket befolyásolunk viselkedésünkkel, hozzáállásunkkal, munkánkkal. Egy-egy szavunkkal, mozdulatunkkal, megjegyzésünkkel, reagálásunkkal sokat rombolhatunk, pedig mindig építeniünk kell. A jövőnek, a jövőért dolgozunk. Ha tönkretesszük, kiszípolozzuk magunkat, ha (végérvényesen) csökken munkaképességünk, akkor nem tudjuk elvégezni ránk bízott feladatainkat sem az iskolában, sem a családban, sem azokban a kisebb-nagyobb közösségekben, amelyeknek (felelős) tagjai vagyunk. Még

sokkal rosszabb, ha a túlfeszített munka következtében mi szorulunk rá mások segítségére.

4. *Miért van az, hogy a pedagógusok sokszor szinte jobban várják a szünetet, mint maguk a diákok?* Talán kettős életet él a tanár? Jól-rosszul dolgozik, de mindig a szünetre gondol? Talán azért várja a szünetet, mert lelkesedéssel, felelős szeretettel, önmagát nem kímélve, az idő múlását is feledve tölti be hivatását, és időnként valóban pihennie kell. Vagy mert már elfáradva, de még nem belefáradva végzi napi munkáját. Vagy közömbösen, mindenbe belefáradva és belefáradva, a taposómalomba zárva érzi magát, és munkáját csupán szükségszerű kenyérkereseti lehetőségként megélve, dolgozik a tanév folyamán. (Az a tanár is sokat dolgozik, aki csak szorosan vett kötelességét teljesíti, és azon kívül semmi pluszt nem ad.) Vannak olyan tanárok is, akik a néhány napos vagy hosszabb szünet idején sutba dobnak mindent, ami az iskolára emlékezteti őket, és jóformán azt is elfelejtik, hogy iskola is van a világon. Hála Istennek, én mindig jó kedvvel és bizakodással, az új lehetőségek reményében tudtam kezdeni és folytatni iskolai munkámat.

5. Ha a bevezetőben említett „*félbeszakítás*” fogalomra gondolok, amelyből számomra mindenképpen a „folytatás” és az „újrakezés” következik, akkor még sok más gondolat is felötlik bennem. Többek között, hogy én eddig úgy éltem meg a szüneteket, hogy soha sem lehet „igazi” szünetet tartani. A szünet (egy-két napos, érettségi, nyári) mindig valamilyen befejezés és újrakezés határára van. Semmiféle iskolai szünet sem jelenthet a tanár számára végleges befejezést, csakis valaminek a bizonyos időre való félbeszakítását. Az iskolai nevelő és oktató munkát nem lehet abbahagyni, befejezni. A tanár valójában mindig hazaviszi a problémákat. Osztályfőnökként elsősorban saját osztálya, szaktanárként az általa tanított diáksereg problémái foglalkoztatják állandóan. Ettől nem tud, de nem is akar szabadulni. Állandóan azon gondolkodik, mit hogyan lehet és kell folytatni, hogyan lehet megoldani a szaktanári, módszertani, és ami mindig sokkal nehezebb, az egyre bonyolultabbá váló nevelési helyzeteket. Az iskolavezetőség sem hagyhatja az iskolában a megoldandó problémákat.

6.1. *Mindenkinek szüksége van aktív pihenésre.* Nem kivétel ez alól sem a diák, sem a pedagógus. A szellemi és fizikai munka lehetőség szerinti egyensúlyban tartása teszi lehetővé a kiegyensúlyozott életvitelt. Ez a kétféle munka- és tevékenységi típus nem zárja ki egymást. A kétónekes egyensúlyban kell(ene) lennie egymással a tanév folyamán és a szünetben is. Milyen egyszerű ezt elméletben tudni. A gyakorlatban annál nehezebb megvalósítani. Vágyaink és lehetőségeink ritkán vannak összhangban.

6.2. *Testi-lelki, szellemi és fizikai felüldülésre és hitbeli megerősítésre és megújulásra egyaránt szükségünk van.* Tudatosan kell keresnünk az erre való alkalmakat. Rendszeresen fel kell töltenünk.

Sok lényegtelen és értéktelen dolog is fontos számunkra. Sok időt és energiát pazarlunk az örökkévalóság szempontjából értéktelen és káros dolgokra. Az igazi lelki értékekre kell figyelniünk. Újra és újra egyesbebe kell jönnünk önmagunkkal, találkozunk kell Istennel. Tudunk kell elcsendesedni, akár ott-hon töltjük a szünetet, akár alkalmunk adódik rövidebb-hosszabb időre kimozdulni otthonról.

Otthonunktól távol tartózkodva, szabad azt is észrevennünk, hogy mások hogyan pihennek. Velük tarthatunk mi is, ha az megfelel egyéniségünknek. Más vidéken járva, másféle templomot és igehirdetést, más gyülekezetet és gyülekezeti szokásokat is megismerhetünk. Haza is vihetünk valamit a tapasztalatakból. A megszokottól eltérő körülmények között mindig könnyebb újat kezdeni, vagy valami régen elfeledett jóhoz visszatérni. Ez a lelki értékekkel, a hitélet megújításával is így van. Szellemi és fizikai állapotunk károsodik, ha lelkünk nem tud megújulni, mert soha sem szakítunk rá időt.

6.3. *Gyerekeink, diákjaink egészen másként élnek meg a szünetet.* Többségük valóban elfelejtí az iskolát. Örül, hogy kiszabadult onnan. A szorgalmas, igyekvő tanulóknak nem kell napról-napra erejüket megfeszítve dolgozni, a hanyag és gyenge pedig sokszor maga sem érti, hogy miért is jár iskolába, csak a nyűgöt, „szabadságának” megnyirbálását érzékeli a tanév folyamán. Diákjaink közül mind többen a szabadosságot kívánják és élnek meg a nyári szünetben. Vajon felkészítjük-e őket, hogy értelmesen töltsék el a szünetet? Tudatában vagyunk-e felelősségünknek? Megkérdezzük-e őket a szünet előtt és után, hogy mit terveznek, hogy merre jártak, milyen élményeik voltak? Segítünk-e nekik feldolgozni jó és rossz élményeiket? Akkor is megkíséreljük-e, ha (elvége) elutasítják erre irányuló igyekezetünket,

mert annyira ismeretlen és idegen mind az, amit mi keresztyén alapállásból képviselünk? Tanárként tudjuk-e, akarjuk-e, megkíséreljük-e lelki és erkölcsi értékekre ráirányítani tanítványaink figyelmét? Különösen azokét, akiknek nem adatott meg a meleg családi fészek vagy a segítő rokon kötelek, akik kalódnak, akik számára az egyház, a hit, a „komoly dolgok” érthetetlen és ezért teljesen értéktelen dolgok? Szomorú tapasztalatom (saját iskolámban is), hogy egyre többen vannak a segítségre szoruló gyerekek. Közömbösök, tüskések, szemtelenek, pimaszok, lázadók, visszautasítók, cinikusak, csendesek, szerények, egyéni fájdalmukat és nehézségeiket magukba fojtók, családi nehézségeiket, anyagi problémáikat takargatók, de mindenképpen segítségére, szeretetre és megértésre vágnak. Éppen ezért sok törődést, egyéniségükhöz mért hozzájuk fordulást igényelnek. Most kell törődni velük, a nyári szünet előtt is, amíg lehet. Később talán már nem lesz rá alkalmunk.

7. *Vajon mi tanárok magunk is elrohanunk az igazi értékek mellett?* Vagy átgondoljuk, rendszerezzük, feldolgozzuk élményeinket családtagjainkkal? A lehetőségekhez képest tervezzük meg a szünetet! Tudatosan válogassunk, mi fontos, mi nem fontos, mi káros. Csodálkozunk rá a természetre, gyönyörködünk benne! Csendesedjünk el, és gondolkozunk el, hogy mi a fontos. Bizonyára megkapjuk a helyes választ, és ennek tudatában tudjuk majd elkezdni, folytatni, befejezni a szünetet vagy a tanévet. Naponként van szükségünk lelki megnyugvásra, fizikai erőgyűjtésre, az év minden napján, tanévben és szünetben egyaránt. Csak így tudunk egymásra figyelni, egymást meghallgatni, helyes arányban önmagunkra is figyelni, Istennel találkozni.

Ilyen aktív pihenést kívánok egy vagy sok (tan)év fáradtságát hordozó, fizikailag kimerült, lelkileg megfáradt tanárnak, diáknak, szülőknek, mindenkinek és magamnak is. (Róm 12,1–2)

Külgügyi adatok magyarokról

Érdekes, 6 éves szórólapot jelentetett meg a *Magyar Külügyminisztérium* a Magyarok Világszövetségével karöltve a *Magyarországon kívül élő magyarokról az elmúlt évben* (Hungarians in the Outside World címen). Ebben a magyarságot 3 csoportra osztja határainkon túl: 1. A Kárpát-medencén belül élők 2. A Nyugat- és Észak-Európában élők 3. A tengeren túl élők. Teljes számukat 15 160 000-re teszi. Részletes ismertetést ad a történelmi háttérrel, határok változásáról és a különböző kivándorló hullámokról. Az emigráció és a kisebbségi lét problémáiról, gondjairól, múltjáról, jelenéről és jövőképeiről.

Álljanak itt most a statisztikai adatok tízezres nagyságrendben

I. Kárpát-medencén belüli magyarok:

Magyarország	10 600 000
Románia	2 000 000
A volt Csehszlovákia	600 000
A volt Jugoszlávia	420 000
Ukrajna	200 000

II. Ny. és É. Európa

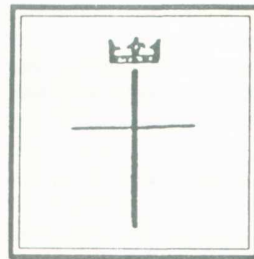
Ausztria	60 000
Németország	50 000

Nagy-Britannia	25 000
Franciaország	50 000
Benelux államok	25 000
Svájc	15 000
Olaszország	10 000
Skandinávia	25 000
Egyéb európai ország	5 000

III. Tengerentúli magyarok

Egyesült Államok	700 000
Kanada	100 000
Latin-Amerika	100 000
Ausztrália	40 000
Afrika	5 000
magyarul beszélők Izraelben	130 000

Az adatokat a kiadvány tekintélyes forrásokból közli (pl. The Statesman's Yearbook London 1990). A *szórólap* (factsheets on Hungary 1) külön értéke, hogy változásokat mutat be 1720 és 1980 között a Kárpát-medence ethnikai összetételétől. Itt is külön jelöli a becslést és a valós számokat. Az objektívnek tűnő adatközlés helyesen formálhatja ismereteinket, nem vagyunk vélekedésekre vagy emóciókra utalva. A magyar külpolitika vonalvezetése nem közömbös az egyházak számára sem, ezért tartozik ez a téma a Lelkipásztorba. – Szerk.

DR. BOROS GÉZA ref. teol. tanár (Budapest):

Nekünk is van liturgiánk!

Egyszerűen elképesztő, hogy napjainkban, a harmadik évezred küszöbén, a nagy történelmi egyházak liturgikus mozgalmainak és egyre intenzívebb ökumenikus közeledésének századában még mindig akadnak olyan másvallású atyáinkfiái, akik nem állják megállapítani, sőt közhírré tenni, hogy úgy mond „különösen református és baptista (szabadegyházi) testvéreink tudatlanok liturgiai kérdésekben. Nem lehet felróni nekik, hiszen soha nem volt liturgiájuk” (Lp 1993, 456). Ennek a laikus, népies, naív hiedelemnek egyik legújabb csattanós cáfolata dr. Szőnyi György sárospataki professzor atyánkfiának 1993. október 31-én sajtó alá bocsátott ötven lexikonoldal terjedelemben publikált liturgikája.

Hogy a reformátusok mennyire tisztában vannak a liturgia és a liturgika jelentőségével, mutatja mindjárt az a két idézet, melyet a mű külső és belső oldalán olvashatunk. A külső oldalon a Jel 14,7-et, a Sárospataki Református Teológiai Akadémia jelmondatát: „Féltétek az Istent és Neki adjatok dicsőséget!” A címlap belső oldalán pedig Kálvin figyelmeztetését: „Az istentisztelet a gyarló ember válasza és felelete Isten közeledésére. Ha Isten leszállt hozzánk, szükséges, hogy a magunk részéről mi is igyekezzünk felemelkedni Őhöz!” E két idézet szellemében igyekszik könyvünk szerzője, aki egyszerre gyakorló lelkipásztor és a gyakorlati teológia tanára, felkészíteni a lelkészjelölteket az istentiszteleti szolgálatok végzésére és segíteni nekik a későbbi felkészülésben is. Kell-e mondanunk, hogy már maga ez a szóhasználat, felkészülés mennyire sejteti, micsoda halálosan komoly, milyen felelős, milyen koncentrációt, önfegyelmet, önmegtagadást, sőt önátadást kívánó lelkészi funkció a gyü-

lekezeti istentisztelet „vezetése”. Mégpedig azért – többek között – mivelhogy úgy mond „az emberek ma is azzal a belső vágyakozással jönnek az istentiszteletre, amit Jézus kortársai mondtak: Látni akarjuk Jézust! Az istentisztelet rendeltetése, hogy mindezt a vágyakozást, Jézushoz való érkezést előkészítse, megfogalmazza, kifejezze és Jézus dicsőítése által az Atya szeretetét befogadja. Ezzel megjelöltük az istentisztelet tartalmát és jellemzését” írja szerzőnk műve előszavában. Ismét megkérdezzük, kell-e mondanunk, hol van az a más, magát kompetensnek képzelő liturgika, mely ennél tömörebben, írás-szerűbben, sőt krisztusszerűbben tudná kifejezni az istentisztelet „tartalmát és jellemzését”? Dr. Szőnyi György liturgikájának ez az első, alapvető értéke.

Ugyanilyen értéke azonban a református istentisztelet sákramentumi felépítésének jelentőségéről szóló tanítása is. Szerzőnk ebben a részben különös figyelmet szentel az úrvacsorának. Csak sokszorosan aláhúzhatjuk idevágó fejtegetéseinek summáját: „A magyar református egyház istentiszteleti gazdagságának kiemelkedő példája az úrvacsorai rendtartás.” Persze, aki ezt nem ismeri, sokkolhatja a közvéleményt ilyen és hasonló hajmeresztő tételekkel, hogy „különösen református... testvéreink tudatlanok liturgikai kérdésekben...” (im).

Mindenki aki abban a hiedelemben él, hogy a magyar református liturgika és liturgia valamiféle magaválasztotta úton jár, dr. Szőnyi György rövidsége ellenére is igen alapos liturgikai kompendiumát olvasva, felfedezheti, micsoda tévedés ez az át nem gondolt, felületese vélekedés. Dr. Szőnyi György liturgikája tudatosan támaszkodik a bibliai teológia, a rendszeres teológia, az egyháztörténet, az ökumenika és nem utolsósorban a magyar református liturgiai kutatás ma már szinte áttekinthetetlenül gazdag eredményeire. Szerzőnk já-

ratos ebben az anyagban. Adatai, tézisei, következtetései és utalásai megbízhatóak, kompetensek.

Hogy a reformátusok mennyire nem „tudatlanok” a liturgiai kérdésekben, ékesen dokumentálja könyvünk első főrésze, melyet szerzőnk „Elvi résznek” nevez. Ez alatt az összefoglaló cím alatt bemutatja a református istentisztelet trinitárius összefüggéseit, sajátos misztériumát, azaz egyfelől mint Isten művét, másfelől mint emberi alkotást és gyakorlásának principiumait, az írás-szerűség, az ekkleziológia, az ekkleziasztika, továbbá az ékes és jórend liturgiai követelményeit.

A jól sikerült kompendium második része „Elemi rész” cím alatt az istentisztelet dologi és szellemi alkotóelemeit mutatja be. Itt kerülnek tárgyalásra ilyen témák, mint „az istentisztelet ideje”, a „lectio”, a „prédikáció”, a „sákramentumok”, a „hitvallás”, az „adakozás”. Ennek a résznek különösen is értékes fejezetei az eucharistiai és himnológiai áttekintések.

A harmadik rész a liturgia történetének vázlatát tartalmazza. Itt kerül bemutatásra a Missale Romanum, a keleti orthodox egyház, a reformáció és az anglikán egyház istentisztelete. Zárófejezet a magyar református liturgia történetének áttekintése. Ez a fejezet a legcsattanósabb válasz arra a naív, gyermeces hiedelemre, miszerint a reformátusoknak fogalmuk sincs arról, mi is az a liturgia, mert úgy mond: „soha nem volt liturgiájuk” (im). Dr. Szőnyi György liturgikájának ebből a fejezetéből mindenki megtudhatja, hogy pl. Heltai Gáspár kolozsvári lelkipásztor Luther nyomán készített Ágendát 1550-ben és 1559-ben. Ő maga 1559-ben (nyilván az igéből jobbra tanítván) reformátussá lett, de Ágendájának második kiadása még semmiféle helvét hatást nem mutat. De ugyancsak ebből a fejezetből tudhatja meg az érdeklődő, hogy pl. Mátyusföldön Samarjai János ágendája volt a reformáció első évtizedeiben használat-

* Reflexió Lupták Gyula: Istentiszteleti liturgiánk megújulása című cikkében tett megállapításra (Lelkipásztor, 1993. 456 és köv. oldalak).

ban *éspedig a régi egyház liturgiai elemeivel* (kiem. tőlem). Ugyanitt találjuk azt az érdekes adatot is, hogy a híres ún. Öreg Graduál (1636) sorrendeket ugyan nem tartalmaz, de magában foglalja a középkori és lutheri elemek énekeit.

Hogy mennyire tarthatatlan az a vád, miszerint a reformátusok „tudatlanok” a liturgia kérdéseiben, meggyőzően dokumentálják azok a teológiai küzdelmek, melyek az orthodox református és a puritán hatása alá került református teológusok között folytak egyházunkban az úrvacsora kérdése körül. Szerzőnk a 39–40. lapon ismerteti ezeket a vitákat. De nemcsak ezeket, hanem az istentiszteleti rendtartás egyeztetésére

vonatkozó erőfeszítéseket is, a zsinati liturgikai bizottság fáradozásait, a Ravasz László féle istentiszteleti reformjavaslatot és a Doktorok Kollégiumának buzgólkodását az új, 1985-ös Istentiszteleti Rendtartás megalkotását illetően. Végül a kompendium *negyedik része* istentiszteleti elveink (a struktúra) gyakorlati alkalmazását mutatja be az 1931-es Istentiszteleti Rendtartás alapján.

Summa summárum, dr. Szőnyi György liturgikája három szempontból is nyeresége teológiai irodalmunknak. *Először* azért, mert igen jelentős mértékben segíti eloszlatni a reformátusokra vonatkozó előítéleteket a liturgiaelle-

nesség vagy liturgiai tudatlanság tárgyában. *Másodszor*, hasznos hozzájárulást nyújt a fiatal lelkészeknek, lelkészjelölteknek az istentiszteletre való felkészülésben. *Harmadszor*, még minket öreg „frontharcosokat” is önvizsgálatra készítet, látjuk-e még istentiszteletünk szépségét, értékeit, feladatait és kísértéseit? Eszünkbe jut-e Kálvinnak az a figyelmeztetése, amivel Szőnyi György liturgikája zárul: „Ha Istennek Lelke kormányoz bennünket, annak meg kell látsania minden cselekedetünkön”?

*

(Köszönettel vettük a professzor úr megjegyzéseit és olvasóink figyelmébe ajánljuk.)

Mi nyugtalanít?

Friedrich Spiegel-Schmidt tanulmánya Járosi Andorról

Ötven éve, hogy október 8-án utolsó igehirdetését tartotta Kolozsvárt *Járosi Andor* esperes, teológiai magántanár. Ötven éve lesz, hogy karácsonykor, a magnitogorszki fogolytáborban, 47 éves korában, tífuszos megbetegedéssel meghalt. Baloldali magatartása miatt sokat zaklatták, *zsidóbérencnek* nevezték. Nem sokkal az orosz csapatok bevonulása után házkutatást tartottak lakásán. Iratait kidobálták, sárba taposták. Őt magát elhurcolták. Tordára érve eltört szemüvege. Foksányin át vitték a fogolytáborba. Teljesen legyön-gülve, úgy hogy két oldalról is támogatták, amíg csak képes volt rá, hirdette az ígét fogolytársainak.

Ötven éve, hogy *Spiegel-Schmidt Frigyes* a magyar hadsereg tábori lelkészeként elhagyta Magyarországot. Németországban telepedett le. Lelkeszi szolgálatot vállalt. Különösen kiemelkedő munkát végzett a Lengyelországból, Csehszlovákiából, Jugoszláviából származott, Magyarországról, Romániából erőszakkal kitelepített németek között. Evangelizált, szervezett, előadásokat tartott, folyóiratot szerkesztett, könyveket írt. Kalandosnak mondható életútját „*Lemprozess*” címen két kötetben, több mint 550 oldalon írta meg. Ebben az önéletrajzában így számolt be Járosi Andorral való utolsó találkozásáról:

„A vészterhes esztendő egyik estéjén történt. Akkor voltunk utoljára együtt Járosi Andorral, kedves kolozsvári vendégünkkel. Kint, a győri paplak ablaka alatt vonult el csendőrök kíséretében a Budapestről érkező zsidók szomorú menete. A határ felé hajtották őket. Tehetetlenül néztük, mi történik odalent, amikor így szólalt meg egyikünk: Nemsokára minket is ugyanígy visznek,

csak hogy minket Keletre. Mi ezt elke-rültük. De ki hitte akkor, hogy éppen kedves barátunknak, Járosi Andornak kell erre az útra lépnie. Járosi Andornak, akinek az aajtján riadt tekintettel kopogtak abban az időben a sárga csillaggal megbélyegzett emberek. Aki naphosszat futkosott, könyörgött, segíteni próbált; éjszaka pedig a szomszéd szobában rejtegetett zsidó kislánnyal imádkozott övéiért...”

Ötven év múltán most 13 oldal terjedelmű tanulmányban elevenítette fel Spiegel-Schmidt Frigyes Járosi Andor életét és munkásságát. Tanulmánya abban az emlékkötetben jelent meg, amelyet Oskar Sakrausky osztrák ny. püspök tiszteletére adtak ki 80. születésnapja alkalmából. A tanulmány címe: „*Járosi Andor, ein siebenbürgischer Kirchenmann*”. Hozzám különnyomat formájában, Veöreös Imre közvetítésével jutott el. Tanulmánya ezzel a mondattal zárul: „Nyitva marad a kérdés, ki jelentette fel? Kétségtelen, hogy sok ellensége volt. De ezek a másik oldalon álltak. A gyűlölet dühödött tetteivel, vagy egyszerűen Isten kifürkészhetetlen útjával állunk szemben? Halála után öt évvel az evangélikus lelkészek folyóirata, a *Lelkipásztor* külön számmal emlékezett meg róla.”

Örömmel olvastam a kis füzetet, mert *a nem magyar olvasó számára* is elgondolkodtatón mutatja be Járosi Andornak a két világháború között tanúsított hitvalló lelkipásztori és közéleti tevékenységét. Örömmel olvastam azért is, mert a szerző rámutat Járosi *aktualitására* a közép-európai nacionalizmusok fellángolása idején. Kiemelten foglalkozik Járosi *transzszilvanizmusával*, Erdély sokféle népét szeretettel átölelő patrio-

tizmusával. Rámutat ennek a transzszilvanizmusnak a forrására is, amikor részletesen foglalkozik Járosi nevelői, teológiai, liturgiai, lelkipásztori (Reményik!) munkásságával és az erdélyi művelődés iránt tanúsított felelősségével (az Erdélyi Helikon írói közösségének jelentős tagja volt, a „Pásztortűz” c. folyóirat egyik szerkesztője, irodalmi, színházi recensense). A barthi teológia jelentőségének egyik első felismerője, ugyanakkor veretesen lutheránus volt.

Spiegel-Schmidt még *soproni teológus korában ismerkedett meg Járosi Andorral*, amikor 1935 őszén előadásokat tartott fakultásunkon az erdélyi egyházi életről és az erdélyi irodalom sajátosságairól. 1936 tavaszán pedig újra hallhatta őt Reményik Sándor, Nyíró József és Tavasz Sándor társaságában a soproni Pásztortűz-est keretében. Később, már a háború idején, többször pihenhetett meg hajszolt élete a kolozsvári paplakon, Járosiék mindenkit odaadó szeretettel fogadó otthonában. Ismeretségük – amint maga mondja – *barátsággá mélyült*.

Nem hallgathatom el, hogy miközben örömmel olvasom Spiegel-Schmidt írását, elfog a nyugtalanság. *Mi nyugtalanít?* Nyugtalanít annak a 12 esztendőnek az emléke, amelyet a szerző Magyarországon töltött. Nyugtalanít a személye és munkássága körül támadt vita eseményeinek felelevenedése. Ma már kevesen emlékeznek rá. Talán ezért hasznos felidézésük. Az egyházi élet akkori feszültségei és ellentmondásai tükröződnek Spiegel-Schmidt személyének megítélésében.

Most csak röviden próbálom érzékeltetni ennek az ellentmondásos időszaknak a lényegét. *Ordass Lajos* (akkor

még Wolf Lajos kelenföldi lelkész) egy valamennyi lelkészi hivatalhoz elküldött iratában azzal vádolta Spiegel-Schmidtet és társait, hogy egyházunk történelmileg kialakult szervezetének és egységének megbontására törekszik. A németajkú gyülekezeteket „népi alapon” külön szervezetbe kívánja tömöríteni s ennek megvalósítása érdekében egyháztól idegen erők (nemzeti szocialisták) segítségét veszi igénybe. Mai kifejezéssel élve, „náci kollaboránsnak” tekintette. Javasolta, hogy amennyiben mindez tárgyilagossá kivizsgálás után bizonyossá válna, társaival együtt tiltassanak el az egyházban a tanítói hivatal ellátásától. – Spiegel-Schmidt mindmáig nem válaszolt az ellene emelt vádakra. 1957-ben, Minneapolisban, találkozott Ordass Lajossal és egy órát beszélgettek négy szemközt. Arról nem szól, hogy tévedését beismerte volna.

Az őt ért vádakra – saját közlése szerint – azért nem válaszolt annak idején, mert nem akarta a helyzetet tovább élezni. A Dunántúli Egyházkerület vezetősége ugyanis másképpen ítélte meg ügyét, mint a – nézetei szerint – „soviniszta” Raffay Sándor bányakerületi püspök és fő tanácsadója, a nevét időközben megmagyarosító Wolf Lajos. A Dunántúl nagyra értékelték Spiegel-Schmidt teológiai felkészültségét és evangelizáló karizmáját. Megértéssel, bár fenntartásokkal fogadták a hazai német kisebbség népi öntudatának megőrzése érdekében kifejtett közéleti tevékenységét. Hazánk akkori külpolitikai kötelességeit figyelembe véve, kompromisszumos megoldást kerestek. Tárgyalást kezdtek a „Memorandum evangélikus német gyülekezeteink égető kérdéseiről” címen Spiegel-Schmidt és társai által szerkesztett beadványról. Ez a „memorandum” javasolta a német gyülekezetek külön szervezetbe tömörítését és ezt elemezte „Válasz” című iratában éles kritikával Wolf (Ordass) Lajos. Ezzel gyakorlatilag elhárították Spiegel-Schmidt és társai ügyének kivizsgálását és lehetővé tették további egyházi szolgálatát később magyar tábortól lelkészi minőségben is.

Hogyan került tulajdonképpen Spiegel-Schmidt Frigyes Magyarországra? Milyen teológiai meggyőződés határozta meg itteni tevékenységét? Ezekre a kérdésekre a már említett önéletrajza alapján adhatunk rövid összefoglalást. Az önéletrajz teljes címe: „Lernprozess – Ein Leben zwischen Kirche und Politik”.

1933-ban költözött salzburgi otthonából szüleiével Sopronba. Idős édesapja a K.u.K. magasrangú katonaeorvosa volt. Sajátos körülmények következtében magyar volt állampolgársága. Nyugdíját is a magyar állam folyósította, s hogy nyugdíj jogosultságát el ne

veszítse, Magyarországra költözött a család. Ő maga ekkor már három évet hallgatott a bécsi és tübingeni teológián. A kitűnő eredménnyel letett magyar érettségi után még két évet kellett hallgatnia a soproni fakultáson. Már ekkor támadtak konfliktusai a „német kérdésben” tanúsított magatartása kapcsán. Kapi Béla püspök avatta Győrött lelkészé. Egy év kőszegi segédlelkészi szolgálat után missziói lelkészként az evangélikus német gyülekezetek gondozására kapott megbízást. Szorgalmasan látogatta a gyülekezeteket. Rátermetten szerkesztette a „Wehr und Waffe” c. egyházi lapot.

Munkásságát (erre önéletrajzi kötetének címe is utal) két egymásba kapcsolódó feladat betöltése határozta meg: evangelizálni és a német kisebbség népi öntudatát megerősíteni – amint többször mondotta – a magyar sovinizmus beolvasztó hatásával szemben. A hitlerizmus „Drang nach Osten” törekvése felerősödése és a küszöbön álló második világháború a történelmi háttér. Spiegel-Schmidt elítélte a náciizmus fajimádatát és egyházellenességét. Elhatározta magát a „német keresztények” (DC) mozgalmától, de a német hitvalló egyház Barth és Niemöller által képviselt radikalizmusától is. Inkább Althaus és Elert közvetítésére hajlott nézeteihez tartotta magát. Ők a népiségben „Isten teremtési rendjét” vélték felismerni. Hitler módszereit ugyan elítélték, politikai célkitűzéseit azonban megértéssel fogadták.

Spiegel-Schmidt a nemzetiszocialistáknak azt a vádját is elutasította, amely szerint az egyház cserbenhagyta a német népet s kártékonyan hat annak életére. Magát népe szolgálatára elkötelezve, ennek éppen ellenkezőjét akarta bizonyítani. Mai terminológiával élve, azt mondhatnánk: a „diakóniai teológiának” egy sajátos, német népi formáját képviselte. A náci ideológiát nem vállalta. A népet vállalta és féltette egyben. Szerintem nem helyesen féltette és ezért – akarata ellenére – a náci erők kiszolgálójává vált népe kárára. Szerintem abban az időben a dunántúli német evangélikus gyülekezeteket nem a magyar sovinizmustól, hanem a német hatalmi érdekeket kiszolgáló „Volksbund” erőszakos fellépésétől és propagandájától kellett féltetni, Spiegel-Schmidt másként látta s ezért szövegezte meg társaival együtt az evangélikus német gyülekezetek „megmentése” érdekében írt Memorandumot. Nem ismerte fel ezeknek a gyülekezeteknek az akkor igazán égető kérdéseit.

Mi nyugtalanít tehát? Nyugtalanít, hogy miközben a Lelkipásztor és a Diakónia Jánosival foglalkozó cikkeit felhasználva, hiteles és benyomást keltő képet ad a mártírhálalt halt erdélyi

lelkészről, azt a benyomást kelti, mintha teljes nézetazonosság kötné egybe őket, mintha Járosi Andor is ugyanazt akarta és tette volna Erdélyben, mint amit ő akart és tett magyarországi munkássága idején. Ennek a látszatnak szétoszlata érdekében tanulmányának három tévedésére szeretnék rámutatni.

1. Megtévesztően vázolja fel a tanulmány a kolozsvári, többségében magyar nyelvű gyülekezet vitáját, Erdély román uralom alá kerülése idején, a Szász Országos Egyházzal. Ellentétbe állítja a német származású, nevét később Kende-re magyarosító Kirchknopf Gusztáv (szerinte nacionalista) magatartását Járosi keresztényi szerezettől vezetett magatartásával. Amit – szerinte – az irredentizmus vádja alá helyezett Kirchknopf nem tudott elérni nacionalizmusával, elérte szelídségével később, a bécsi döntés után, Járosi Andor. Kérésére a püspöki jogkörrel felruházott beszercebányai vezér-főesperes azért járult hozzá a szászok részéről a kolozsvári magyarok kilövelléséhez (templomuk közös használata mellett) és lehetővé tette ezzel a Kolozsvárközpontú erdélyi esperesség megalakulását és a Tiszai Egyházkerületbe való tagolódását. Járosi példájával így igazolódott a „Memorandum” által javasolt megoldás helyes volta, a népi alapon épülő egyházszervezet. Két megjegyzést kell fűzni ehhez a látszathoz.

a) Kolozsvár és Szeben vitájában egy új közjogi helyzetben a kisebbségi jogok érvényesítéséről volt szó. Az állami támogatást élvező többséggel szemben nem sikerült Kirchknopfnak érvényre juttatnia a kisebbség jogait. A román állam később se ismerte el közjogilag a magyar, német, szlovák gyülekezeteket tömörítő külön evangélikus egyházi szervezetet. Létét – de facto – tudomásul vette, de nem tekintette püspökségnek.

b) A kolozsvári gyülekezet kettéválását nem Járosi Andor szorgalmazta. Az észak-erdélyi szászok a nemzeti szocializmus bűvöletének hatására „népi alapon” szervezték meg egyházukat a bécsi döntés után. Minden idegen elemtől (zsidótól, magyartól stb.) megtisztított, csak németeket magába fogadó egyházat létesítettek. Turóczy Zoltán püspök 1941. évi jelentésében a következőket rögzítette: „A Szász Országos Egyházból kiváló és hozzánk csatlakozni óhajtó gyülekezetek kiválása nem a magyarság kezdeményezésére, hanem a Szász Országos Egyház vezetőinek utasítására történt.” Maga a kolozsvári gyülekezet is a következők megállapítását látta szükségesnek: „A kolozsvári magyar evangélikusok ahhoz az egyetemes egyházhoz akarnak tartozni, amely minden fajtájú és népiségű evangélikusoknak minden életjogát megadja.”

2. Megtévesztően idézi a tanulmány Járosi Dzsidá Jenő „Psalmus hungaricus”-ával kapcsolatos kritikáját. Járosi óvott a vers ilyen kitételeitől: „Ha eddig azt mondtam: ember. Most azt mondom: magyar.” Reá hivatkozva igazoltnak látom Spiegel-Schmidt a magyar sovinizmus ellen a német kisebbség érdekében kifejtett sajtó, szenvedélyes küzdelmét. Figyelmen kívül hagyja, hogy noha a nacionalizmus mindenképpen beteges tünet, mégis különböztetni kell az elnyomottak és az elnyomók nacionalizmusa között. Reményik „Végyvári” versei izzottak a nemzeti fájdalomtól és elkeseredéstől. Egy idő múlva mégis elhallgatott „Végyvári”, mert felismerte, hogy egy elnyomott kisebbség nacionalizmusa is kárt okozhat, mert hamarosan illúziókba torkoll. Más egy elnyomott kisebbség nacionalizmusa és más egy nagyhatalom „ötödik hadoszlopának” szerepére vállalkozó kisebbség nacionalizmusa. Ezt hagyta figyelmen kívül Spiegel-Schmidt.

3. A kettőjük közötti különbség alapján teológiai nézetek különbsége. Spiegel-Schmidt – amint már említettük – gondosan elhatárolja magát a fajmádatól. Népe érdekében végzett szolgálatát a „népiség elvére” mint „teremtési rendre” alapozta. Egyházfogalmát és

ezzel kapcsolatban egyházszerkezeti elgondolásait is ez az elv határozza meg. Nagy elismeréssel számol be tanulmányában Járosinak a zsidókérdésben tanúsított magatartásáról. Nemcsak embermentő tevékenységével foglalkozik (pl. Karácsony Benő író személyével kapcsolatban), hanem magatartásának bibliai forrására is rámutat. Hivatkozik Járosi Andornak az 1944-es nyíregyházi lelkészkonferencián elhangzott drámai felszólalására, amikor Rm 9–11. fejezetére hivatkozva mutatót rá a zsidókérdés sorsdöntő jelentőségére. Sajnos a zsidókérdés teológiai mélységét és aktualitását – mindnyájunkkal együtt – Spiegel-Schmidt sem ismerte fel ilyen komolyan. Ezért nem tekinthető azonosnak kettőjük teológiai kiindulása és ezért különbözik a „népi kérdésről” alkotott nézetük is. Járosi ugyanis így fogalmazott: „A népi tényező egészen újkeletű. Az egyházon kívül és az egyház bibliai és hitvallási alapjaival ellentétes talajon sarjadt. Nem lehet a népi elven, mint kívülről jött s az egyház alapjaival ellentétes elven újra rendezni az egyházat...” Az idézet Járosinak egy tanulmányi konferencián elhangzott előadásából való. A konferenciát Zulauf Henrik, a „Fébé” diakonisszaegyesület lelkésze hívta össze Hűvösvölgyben, hogy „A

népi tényező az evangélikus egyház életében” témával foglalkozzék. Járosi előadását a konferenciáról felvett jegyzőkönyv rögzítette. A téma történeti, teológiai és jogi vonatkozásait Súlyom Jenő teológiai tanár előadásai, tanulmányai is behatóan elemezték abban az időben.

A felsorolt nézetbeli különbözőségek elhallgatása ellenére is kétségtelen: Járosi Andor mélyen hatott Spiegel-Schmidt Frigyesre. Ez a hatás – úgy tűnik – jobban érvényesült későbbi tevékenységében magyarországi szolgálata idején. Példája mindenképpen megerősítette és továbbsegítette őt életútján, amikor – Járosihoz hasonlóan – megkísérelte ő is evangélikáló szolgálatát közéleti feladatok vállalásában konkretizálni. Nem véletlenül hivatkozik Járosi szavaira: „Higyjétek el, az emberekkel 80–90 százalékban lehet beszélni; készek a megértésre, csak jobban kell hinni bennük.” Életét „Lemprozess”-nek tekinti. A magyarra nehezen fordítható szóval az ismert közmondásra utal: a jó pap hol-tig tanul. „Ein Pfarrer lernt nie aus” – amint életrajza végén maga is megjegyzi.

Neki és mindnyájunknak van még mit tanulnunk – életünk végéig.

Benczúr László

A szubszidiaritás elve

Általános áttekintés

A szubszidiaritás elvének bevezetését hosszú ideje szorgalmazzák az európai keresztyén–keresztyéndemokrata, keresztyén-szociális, konzervatív és néppártok. Legjobb belátásuk és felismerésük szerint, az emberi méltóságról szóló keresztyén (christlich -krisztusi) tanítás értelmében és szelleme szerint indokolt, hogy mindenki részt vehessen a társadalom irányításában. Ezen elv megvalósításaként a javaslatokat, elhatározásokat és döntéseket mindenkor az egyes emberhez, vagy az ezekből alakított közösségekhez lehető legközelebbi helyen és szinten kell meghozni. Mindig ott, ahol a legtöbb információ áll rendelkezésre és ahol az érintettek érdekeltsége közvetlenül és jól érthetően jut kifejezésre. Mindaddig nincs szükség a megoldási szint magasabbra emelésére, amíg az adott, lehető legalacsonyabb szinten érdemi esély, remény van a megfelelő megoldás megtalálására.

A szubszidiaritás elvét tételesen a római katolikus teológia írta le századunkban. Így érthető és részben méltányos, hogy jelenkori megjelenését sok esetben mint sajátját mutatja be. Ezzel egyidőben a reformátori gondolkodók helyesen utalnak arra, hogy a keresztyén ember- és létfelfogás megvalósítását az alulról építkező egyházak kezdettől fogva megvalósították és élték és – megfigyeléseik szerint – állami szintű érvényesítésére a protestáns hagyományú országok nyitottabbak.

Szigorúan a magasabb politika szintjén értékelve a szubszidiaritás elvének érvényesülését, megállapíthatjuk, hogy az ökumené századának legvégén – természetesen és szinte törvényszerűen – az alulról jövő kezdeményezések elvének bevezetése a keresztyén egyházak, keresztyéndemokrata értékrendet vállaló politikusok és konzervatív ill. néppárti társadalmi vezetők közös eredménye.

Messzemenően figyelembe kell venni azt a tényt is, hogy az európai politikusok, confessiótól gyakorlatilag függetlenül „a bármiféle diktatúra ellen hozták meg döntésüket, amikor a szubszidiaritás gondolatát a politikai alapelvek egyikeként fogadták el.

Az Európai Közösség Maastricht-i szerződése korszakkalkuló dokumentum a szubszidiaritás elvének bevezetése szempontjából is, mind az azt kialakító népek, mind a szellemiségükkel, értékrendjük világi változatával abban részt vevő egyházak számára.

A szubszidiaritás elve (SSP)

A szubszidiaritás elve (Subsidiaritatsprinzip) ősi keresztyén tanítás alapján született meg és bontakozott ki. Amint az eredeti megfogalmazás az egyes emberek, mint önálló személyiségi értékkel rendelkezők számára jelent kedvező értékelést, akként értelemszerűen és a történelmi gyakorlatnak megfelelően közvetlen útmutatást jelent a kisebb, helyi és egyéb alapon létrehozott kisközösségek,

elemi társadalmi csoportok és magasabbszintű szervezetek részére is. Nem is beszélve arról, hogy az alapító és munkatársai ismételtelen beszéltek a teljesértékű egyedek néppé formálásáról.

Természetesen felvetődik mind elvi, mind gyakorlati síkon, képes-e valójában az ember fizikai és szellemi környezetének módosítására. Hiszen az ember Isten irtalmára utalt, arra rászoruló lény. Más hitvilág szerint pedig többé-kevésbé kiszolgáltatott. Ha... Az ökumenikus indíttatású és elmélyült elemző munka szerint a ma is ilyen értelemességgel ágostai hitvallás a XVI. században, a kortárs állami és egyházi vezetés részére írt magyarázata szerint az ember igenis képes napi feladatainak, állampolgári és katonai kötelezettségeinek eleget tenni. Mai megfogalmazás szerint a teremtettségi adottságok, a teremtés kegyelmének műve nyomán mód nyílik arra, hogy az ember alapvető feladatait ellássa. Mint édesanya, gondoskodik gyermekéről, mint munkás, megtermeli a család- és a társadalomfenntartáshoz szükséges javakat és kellő bölcsességgel vezeti a rá bízott állami szervezetet. Valamennyi esetben él a jó jutalmazásának és a gonosz megbüntetésének adequat, odaillő eszközeivel. Amíg át nem engedi értelmét a gonosznak.

A szubszidiaritási elv megjelenése a társadalmi és a politikai életben

Az SSP társadalmi-politikai megjelenésében általános rendszerrel, ezek felépítésére vonatkozó állásfoglalás (Ordnungprinzipien). Ezzel egyidőben általános társadalompolitikai elv és gondolat, amely mint kristályosodási központ, új részleteket vonz maga köré és kapcsolja azokat egységes rendszerbe.

A helyi és az időbeni kristálygócok elismerése, azok létrejöttének segítése, tehát a bázisok kialakulása és azok létrehozása új cselekvési forma, energiaforrás létrehozatalát is jelenti. Nem azonos a már meglévő egészséges intézmények szükségszerű lebontásával, a létjogosultságát már igazolt kristályszerkezet szétforgácsolásának a megengedhetetlen műveletével. Az SSP tehát az alulról induló politikai építkezés elve, szemben a leibontó, anarchista működéssel.

Az emberlét Istenre vetítése, a megszövegezett természeti-társadalmi törvények transzcendentálása, az isteni törvények közvetítőn keresztül történő átadása, majd annak elfogadása minden várható meghaladó eredményességgel járt és nagy lépést jelentett az emberiség történetében. Azonban a törvények alapján elvégzett ellenőrzések azt mutatják, hogy a létkeretek helyes kijelölése mellett – teológiai, isteniszonyú összefüggésben – az ember képtelen volt a törvény betöltésére és így teljességgel elveszett, törvénszegővé vált és az isteni kegyelemre szorultsága abszolút, minden mértéket meghaladó.

A törvénszegés összefüggésében az sem kétséges, hogy a személyek, a társadalom, a teljeskörűen – holisztikusan – értelmezett emberi környezet megbántása, megsértése, megsebzése, sőt tönkretétele közvetlen tapasztalati tény, tehát a mennyei elítéltetés földi, mindennapi eseményné válik. Ugyanúgy a gyógyításra, visszaszorításukra tett erőfeszítések és az elért eredmények a humántörténelem

számára érdemek, Isten megbékítő szándékának megfelelőek, születtek azok akár nevesített, akár anonim krisztuskövetők keze nyomán. A jóakarató emberek okos magatartása nagy segítséget jelent az élet megszerzésében. Azonban az emberi méltóság ilyen helyreállítás, hacsak részleges formában is, nem jelenti a múltbeli hibák és mulasztások meg nem történtté tételét, az ítélet elmaradását.

A római katonai szótárból vett kölcsönzés tehát keresztyén elvi alapokkal rendelkezik. Amikor abból indul ki, hogy a hadvezetésben a közvetlen, helyi, öntevékeny kezdeményezésnek is lehetősége és indoka van, akkor képi, funkcionális értelemben megalapozza a centrumok létjogosultságát, a kisközösségek tevékenységének elismerését. Az átlagos informáltságot meghaladó helyismeret, a lakossági magatartás várható alakulásának hiteles előrejelzése, ill. kellő számításbavétele a személyi és anyagi ráfordítások többszörös módosulását eredményezhetik, és pedig a csökkentés irányába. Márpedig ország- vagy egyházkormányzati szempontból nem elhanyagolható az energiaigény alakulásának számításbavétele.

Az SSP egyenesen következik az istenképből is, abból ugyanis, hogy Isten az embert nagyszerű lehetőségekkel ajándékozta meg. Nem engedélyezi az alávetésnek még csak a gondolatát sem, nemhogy életgyakorlatát, azonban nem tűri – semmilyen szinten – az ingyenélést vagy munkátlanságot sem. A keresztyén felfogásban, hitvilágban tehát nincs helye a vulgáriszlamista gondolkodásnak, amely azt állítja, hogy az egyes feladatok kivitelezése, a konkrét cselekvés Allah helyi akaratának a függvénye, érte ezen a személyi, cselekvést előkészítő döntési és a kivitelezési kötelezettség alóli felmentést.

Az egyén hatékony cselekvése azért is lehetséges, mert az SSP nem önmagában létező életem, hanem a szolidaritással, a közös felelősségvállalás és tevékenység elvével együtt hat. Az emberek képesek egymás segítségére, amint a nemhéber samaritánus is módot tudott találni a kirabolt utazó gondozására, mozgósítva saját anyagi és a környezet már meglévő elemeit a gyógyulás érdekében.

Az SSP egyúttal nyílt állásfoglalás a közvetlen közelben élők hatékony együttműködésének a lehetősége mellett és mint ilyen, elveti az elit-alapú, még inkább a diktatúrára építő államrendet.

Az SSP társadalmi téren történő megjelenése feltételezi, elegendő kibontakozásra képes elem, mag áll rendelkezésünkre. A gyakorlatban azonban az ilyen irányú kezdemények kibontakozását – a maga által teremtett szellemi klíma által segíti, tehát magának a megvalósításnak is eszköze és nemcsak kifejezése annak.

Az SSP szerint építkező társadalom ellene mond a központi hatalom kizárólagosságának, a fővárosi ill. „fehérházi” döntések abszolutizálásának. Segít felszámolni azt a proletárdiktatúrát kialakult nézetet, amely az emberek várakozásbeli téltlenségét lényegében jóváhagyta, sőt elegendő magyarázkodás után még igazolta is. Felszínre hozza az öntevékeny életformát, valamint közösségi alakulatokat és tulajdonosi tudattal ajándékozta meg az elemi társadalmi egységeket, a grass fielden élőket, a grassroots alkotóit. Így a szubszidiarizmus

kibékíthetetlen ellenpontja mindenfajta totalitarizmusnak. Mint új társadalmi-politikai energiaforrásokat teremtő, a meglévő adottságokat előrehaladási célra rendező elv, a társadalom jó kialakításának, megteremtésének egyik hatékony eszköze.

Ismereteink szerint azonban (és ez a napi politikai tevékenységet is jelentősen befolyásolja) az SSP spontán érvényesülése – reális időhatárok között – nem remélhető. Határozott állami struktúrára, érdemi felépítményre van szükség, ha hatékony jelenlétre tartunk igényt. Beruházási kifejezéssel élve, állami garancia szükséges a szubszidiaritási elv köznapi érvényesítéséhez. Az SSP bázisok és a már meglévő, klasszikus államszerkezeti elemek együttes jelenléte megköveteli, hogy – az állami ügyvitel keretei között – a viszonylag gyenge és a kezdetben kellő infrastruktúra nélküli kommunák, közösségek, kisközösségek, földrajzi vagy tematikus alapon létrejött érdekközösségek megfelelő segítséget kapjanak a már meglévő, indokkal feltételezett jog- és szociális államtól. Az SSP nem veti el a jog- és szociális rendet, hanem önnönmagával a teljesebb körűvé tétel további eszközét, a nagyobb hatékonyság egyik biztosítékát nyújtja.

Az SSP – bizonyos áttétellel – de államforma befolyásoló tényezőként is jelentkezik. A kizárólagosság igénye nélkül, mégis határozottan képviseli a föderális, szövetségi államformát az ún. homogén birodalom képzete helyén. A szövetségi demokrácia ugyanis kedvező környezetet teremt, sőt támogatja a jogok regionális megfogalmazását és az irányítás hatékonyabb, talán leghatékonyabb szintre terelését, odahelyezését sőt leadását is.

A nagypolitikai (high state) konzekvenciák, az államszervezet kialakítását befolyásoló erők működése végülis alkotmányos következményekkel járnak, közelebről az SSP megköveteli a létezéséhez szükséges és annak megfelelő alkotmányt. Abban rögzíteni kell a felelősségi szinteket, a hozzárendelt kompetenciákat valamint azok szükségzerű átadását és azoknak a földrajzi régiók és tevékenységi területek részére történő át- és leadását.

A politikai erőknek, a nemzetalkotó népeknek, a kisebbségeknek be kell rendezkedniük a megfelelő, a logikailag meghatározható, a napi események által terelt átalakulási folyamatokra:

- a mértéktelenül központosított állam – kishatékonyosságú de valós atyáskodáshoz hozzászokott állampolgárai felnőtté válási krízisének a kezelésére, kezelésére, sőt arra is, hogy az állampolgárok jól felfogott érdekből, maguk is tudatosan vállalják el a kritikus szakaszon való áthaladásuk fáradságait, gondjait.

- az állampolgári tudatban történő új értékrend kialakulására, amelyben az öntevékenység és a személyes, valamint kiscsoportos felelősségvállalás kerül messze az első helyre az értékrendek sokaságában. Ennek keretei között fokozatosan le kell épülnie az államvezetésnek csupán tanácsokat adni tudók táborának, de még inkább az ebből burjánzó, lényegében feleltelen követelőző-sek rendszerének.

- az államvezetési stílus megváltoztatására. Az államvezetésnek meg kell szoknia, hogy valójában csak korlátozott területen rendelkezik a döntésekhez elengedhetetlenül szükséges ismeretekkel, híranyaggal, életérzés-átalakulást rögzítő képekkel, de leginkább a döntéshozatal részletes előkészítéséhez szükséges idővel.

- az állami felépítmény sokszínűbbé válására. Amidőn a döntési lehetőséget, jogot és anyagi, valamint szellemi fedezetet az annak leginkább megfelelő szintre adják át, szükségszerűen jelentkezik a határozatok, állásfoglalások és intézkedések többszínűsége. E kell fogadni és törvényileg kell rendezni a felépítmény értelem szerűen formabontottabb, árnyaltabb színösszetételű megjelenését.

Az SSP egyéni és törvényi elfogadása mély átalakulásokhoz vezet és lényegbevágó módosulásokat hoz az emberek és szervezetek életében. Minthogy jogot ad az információhiányos helyzetből való kiútra azzal, hogy a legmegfelelőbb helyre tereli a döntési lehetőséget és kötelezettséget, megszűnik a magasszintű tervezés azon sztereotíp mentegetőzése, amely szerint adathiány vezet az egyébként túrhetetlen tervezési hibákhoz. Ezzel egyidőben elvész annak a lehetősége is, hogy felsőbbre való hivatkozással álljanak helyi ügyek, kompetenciahiányra való hivatkozással. Felelős személyek és intézmények kereshetik együtt a legmegfelelőbb ügyintézési szintet és hozhatnak a maguk térségére nézve immár egyedi, eseti, az átfogóhoz csupán illeszkedő döntéseket. Így mind az állampolgároknak, mind az állami és egyéb intézményeknek tudomásul kell venniük, hogy saját információszintjükön teljes felelősséggel tartoznak döntéseikért és semmiféle jogalapjuk nincs a felelősségáthárításra. Késlekedés nélkül teljes határozottsággal kell eljárni valamennyi szinten a döntések megvalósításának útján. Sajátos, de valóságos, hogy ilyen módon, az SSP-hez tartozó értelem szerinti rétegtörszékben, intézkedési szinteken megnő az állam és az önkormányzati végrehajtó-hatalom szerepe és magatartása megkeményedik a szubszidiaritás elvét elfogadó államokban.

Az SSP mint olyan, önmagában életképtelen. Hiszen az SSP központi hatalom nélkül egyesek kiskirályság kiépítésére használnák fel és saját térségükben pápábbak akarnának lenni a pápánál. Anarchia jelentkezne akkor is, ha valamennyi rendelkezési szintet magához vonna egy-egy régió.

Az a tény is figyelmet érdemel, hogy a számítástechnikai adottságok óriási központi adatbankok létrehozását teszik lehetővé. Így – elsősorban a térbeli vagy tematikus kapcsolódások miatt – éppen a decentrumok szorulnak központi információforrásra. Elemi érdekük tehát, hogy ők maguk is okos adatszolgáltatókká váljanak. Így a kölcsönösség és a központi szolgálat tiszteletbentartása adja meg az SSP valódi stabilitását. Így például az USA-ban, miközben regionális oktatási döntéshozatali lehetőséggel bírnak a területek, nagy tisztelettel kezelik a központi, széles körű ismeretanyagra épített programokat.

Az Európai Közösség központosító törekvései ellen hat az SSP bevezetése, míg éppen az SSP tette lehetővé a korábbi unió föderatív létrejöttét. E rendet csupán diktatórikus eszközökkel lehet megbontani.

A szubszidiaritás elvének legrangosabb nagypolitikai megjelenését a Maastricht-i szerződés biztosítja. E szerződésben európai szintre emelkedett a fizikai és szellemi önrendelkezés és önirányítás joga.

A szerződés 3b. cikkelye a következőket mondja: „In den Bereichen, die nicht in ihre ausschliessliche Zuständigkeiten fallen, wird die Gemeinschaft nach dem Subsidiaritätsprinzip nur tätig, sofern und soweit die Ziele der Betracht gezogenen Massnahmen auf Ebene der Mitgliedstaaten nicht ausreichend erreicht werden können” Mindazon esetben, amikor a vizsgált kérdés nem kizárólagos jelleggel tartozik a Közösség hatáskörébe, a szubszidiaritás elvének megfelelően csak oly mértékben fog eljárni, amennyiben a résztvevő államok nem találnak megfelelő megoldást és így az a közösség szintjén kedvezőbben intézhető.

A keresztyén értékek megjelenése a politikai életben

A keresztyén tanítás, mint a személyes hitbeli döntés is határozottan megkövetelő tudomány, úgy is mint a tudomásulvett rendkívüli feszültségek lerendezésének módszere, első közelítésben individuális, jogi értelemben pedig magánügy. A hitélet színpadának első jelenete tehát a teljes méltósággal felruházott ember istenhezértésének a története. Ezzel egyidőben, csaknem átlapolva jelenik meg a választott nép, az elhívottak közösségének jelenete, amely szerint az egyén mindenkor a közösséggel együtt értendő, a valódi megtérés mind a közösség egészét érinti, a tagok szerves összetartozásának, a nép együttes megszabadulási igényének okán.

Az Istennel dialógusban álló, immáron öntudatra jutott istenmunkatárs magától értődőnek tekinti, hogy a rábízott javakat hűséges sáfárként, megbízottként, házvezetőként (good housekeeper) kell kezelnie. Természetes, hogy a megtért ember szeretné atyja, gazdája akaratát, egyszerűbben: parancsolatait teljesíteni. Az imádság házában és a világban egyaránt.

Szükségszerű tehát, a polgári életbeli magatartása, törvényei, rendeletei magukon viselik helyesnek elfogadott életelveinek a nyomait és hatását. De a köznapi gyakorlatban előfordul, hogy a személyes hit ajándéka nélkül számosan, akár nagy sokaságban is elfogadják a személyes és a közösségi életvitelre javasolt szabályok, a keresztyén értékrend jelentős részét. Önálló társadalmi csoportot képeznek tehát a keresztyén értékrendet képviselők, akik lényegében a keresztyén erkölcsan, etika szerint kívánnak élni, kormányozni, nyilvánvalóan bentfoglalva mindazokat is, akiknek értékrendi állásfoglalásuk mögött személyes hitbeli döntés és élet-gyakorlat van.

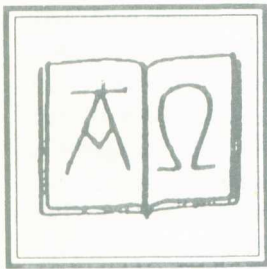
Így alakulnak ki a keresztyéndemokrata, keresztyén-szociális pártok, a konzervatívok és a néppártok alapszabályai, amelyekben rendre az áll, hogy magukévá teszik a keresztyén értékrendet és tevékenységük során a keresztyén etika szabályai szerint járnak el. Mozgalmi és szövetségi értelemben pedig rendre az jellemzi őket, hogy az egyházak segítségére számítanak mind az állam-építés, mind a közösségszervezés és a személyiségformálás során.

A mennyei fogalmak és értékek bevonása, integrálása a napi munkába nem egyszerű feladat: különösen nehézé válik, ha e műveleteknek nyilvánosan is meg kell jelenniük. A hitvilág public relation-jának a megteremtése – be kell látnunk – mindenkor nehézségbe ütközött. Kellő odafigyeléssel és megfelelő erőkoncentrációval azonban mégis sikerült. A mindennapok által nyújtott végrehajtási adottságok között, még elkötelezett emberek is bejelentik, hogy a krisztusi demokrácia, mint politikai rendező elv nem jelent szükségszerűen rendszeres templombajárást, még kevésbé confessionalista, hitmegvalló magatartásformát. Helyesen. Minthogy a hit kegyelmi ajándék és ismereteink szerint nem mindenki részesedik abban, még a Hegyi Beszéd hallgatói közül sem, természetes, hogy az eklezsián, az elhívottakon kívül a hit meglétele nem követelhető meg az állampolgári tevékenység során. Azonban magának az értékrendnek az elhallgatása, eltűnése már eszmei hűtlenséget jelez és nem elfogadható. Nem keresztyéndemokrata, hanem vulgárliberális megoldás, ha az értékrend megjelenítésének kötelezettségét elhagyhatónak látják.

Ha tehát a törvénykezésben nem lehet észrevenni az alkotók többségi vagy más megjelenítésű, de kisebbségi jelenlétét, akkor a tévedés nyilvánvaló. Egy etikai döntést feltételező törvény jó esetben szemléletében semleges bevezetése, indoklása méltatlan az Isten-hitet valló, ilyen értékrend-azonosságot vállaló kormányhoz. Érthető, hogy confessióra, személyes krisztushitmegvallásra első sorban a hitbeli közösségben kerül sor, hiszen ott éppen azok gyűlnek össze, akiknek azonos a hitvallása. Tarthatatlan továbbá az elvi állásfoglalások liberális indokokkal végrehajtott magtalanítása. Nem minden törvény, azonban az időbeni és térbeni távlatokat, az egyéni érdekeket messze meghaladó érték-ítéleti szövegek nem lehetnek meg, nem élhetnek az erkölcsi bázis megadásánál. Természetes, hogy az ilyen szövegformálást a témakörben jártas, és az értékrenddel azonosuló személyekre lehet csak bízni.

A gondolkodás helyességét mutatja az amerikai államok függetlenségi nyilatkozata is, amelyben, kritikus időben, kemény emberek szükségesnek tartották elmondani cselekvésük alapját és nevesíteni Istenhitüket, a minden idők egyik leglényegesebb állami dokumentumáiban.

Amikor a Maastricht-i szerződésben megjelenik a keresztyén tanúságtétel egyik leglényegesebb eleme, az egyenlőség, egyenértékűség, egyenképesség gondolata, akkor megvalósult a köznapi érvényesítés kötelezettsége.

Az igehirdető műhelye

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI TIZENEGYEDIK VASÁRNAP

Mt 7,1–5

(Vö. Róm 2,1–3; 1Kor 4,5; Jk 2,13.)

1. Természetes, hogy az ige mondanivalójával *először az igehirdetőnek kell szembesülnie*. Természetes, de nagyon nehéz feladat, ezért sokszor kimarad rutinos, kapkodó készülésünkből. Beszélni a textusról enélkül is lehet, de Isten ígéjét megszólaltatni semmiképpen. Mielőtt Jézus szavának tekintélyével, de valójában a magunk mentségére, rá akarnánk venni híveinket vagy kollégáinkat, hogy hagyjanak fel kritikálásunkkal, vegyük számba és bánjuk meg, hogy gondolatban, szóban vagy írásban sokszor tettük magunk is ugyanezt. Igaz a „szálkaoperáció” ez sem tesz alkalmassá. A bűnbánat és bűnbocsánat nem hatalmaz fel az ítéletre, hanem bocsánatra kötelez. Amikor Jézus hasonlatában először a gerenda kivételét említi, ezzel nem egy lehetséges és követendő sorrendet állít fel, hanem az emberi ítélet abszurd voltát hangsúlyozza: nem vagyunk és sosem lehetünk az ítélkezés pozíciójában. Az ítélet egyedül és kizárólag Isten kezében van. Aki mégis megkísérli, Isten ítéletével találja szembe magát.

2. *Ne értsük félre Jézus szavát!* Ezek az igék nem akarják jelentéktelenné tenni a jó és a rossz közötti különbséget. Az erkölcsi ítélet emberségünk kiváltsága és felelőssége. Az igazság érvényesítése gátat szab a bűn életet pusztító áradatának. A hit nem gyöngíti, sokkal inkább erősíti az erkölcsi döntés szükségességét, nem mossa el, hanem élessé teszi a határvonalat a jó és a gonosz között.

3. *Moralis tanulságok.*

Mások bűnét hamarabb észre vesszük, mint a magunkét, hiszen mások bűne rendszerint bennünket sért, idegesít, érdekeinket fenyegeti, érzékenységünket bántja. Saját bűneink azért sem tűnnek szemünkbe, mert többet nézünk kifelé, mint befelé. – Mások bűnét felnagyítva látjuk „lélek-lencsénk” beállításától függően ötszörös, vagy éppen huszonötszörös nagyításban. A „lélek-optikájának” törvénye szerint (mint amikor fordítva tesszük a távcsövet a szemünkhöz), a magunk vétke ötszörös, vagy éppen huszonötszörös kicsinyítésbe jelenik meg látómezőnkben. – Mások bűnére nem találunk mentséget, magunkat mindig „tisztára tudjuk játszani”. Valóban mindenki önmagának a legjobb védőügyvédje, bár szánalmas mentegetőzésünk legtöbbszór saját megnyugtatósunkra sem elegendő. – Mások bűnét sokszor azért nagytítom, hogy a magamé kisebbnek tűnjék. – Mélyebb, őszintébb önismeretre van szükség. – A bűn „idegen test” a lélekben, amely úgy kínoz, mint a szembe került szálka, vagy „gerenda”.

4. *Teológiai mondanivaló.*

A textus teológiai mondanivalóját a törvény (I. parancsolat) felől közelítve, a bűnök-bűnét kell felismernünk, az ember önpusztító lázadását, hogy „olyan akar lenni, mint az Isten” (1Móz 3,5), megkaparintva az ítélet jogát is, ami pedig egyedül Isten dolga (5Móz 1,17). Lehetetlen, tragikus és komikus próbálkozás. A vádlott nem ölhet magára bírői talárt. Az

ilyen helycsere nem pozíciót biztosít, hanem véglegesíti rajtunk Isten jogos ítéletét. Vegyük tudomásul, hogy az ítéletre nem mi vagyunk illetékesek, s ha mégis megpróbáljuk, rajtunk csattan az ostor vége.

Az evangélium felől közelítve is arra az eredményre jutunk, hogy az ítélet nem a mi feladatunk. Jézus nem azért jött, hogy elítélje a világot, hanem, hogy üdvözüljön a világ általa (Jn 3,17). Krisztus tanítványainak ebben is követniök kell Mesterüket. Nem ítélettel, hanem csak irgalommal fordulhatnak azokhoz, akik testvéreik a bűnbánat, hogy együtt részesedhessenek a bűnbocsánat csodájában.

5. *Urunk*, mi másokra ítéletet mondunk, ha vétkeznek. A magunk bűnére azonban mindig találunk mentséget. Kérünk, adj nekünk alázatot, hogy önmagunkkal szemben legyünk kritikusak. Tégy késszé a megbocsátására, példád követésére, akaratod cselekvésére. (Tanzánia)

6. *Idézetek.*

Krisztus tanítványának az a feladata, hogy ítélkezés helyett testvéri segítő szolgálatot végezzen. Ne ellenőr, ne bíró, hanem irgalmas samárjai legyen. A szálkát csak egy samaritanus testvér-keze távolíthatja el és nem erkölcs-prédikáció vagy szerzetlen ítélkezés. (Rienecker)

Az ítélkezésem legjobban engem leplez le. Mert a legkíméletlenebbül mindig olyan bűnért ítélek meg mást, amelynek a kísértő hatalmával szemben magam sem tudtam megállni. (Ordass)

*... nem látjuk meg tulajdon véteink,
de másokat ítélni kész vagyunk hamar.*

(Phaedrus 1. sz. római fró)

Ítéletet hallj bárkitől, ne mondj.

Shakespeare

Mindenről ítéletet akarunk mondani, de mindig rossz a nézőszögünk. Meg akarjuk ítélni önmagunkat, de túlságosan közel esünk hozzá; meg akarjuk ítélni a többieket, de túlságosan távol esünk tőlük. (Fontenelle 18. sz. francia filozófus)

Mindenki saját magáról való jó véleménye mellett mégis minden másnál feltételezi a gonosz érzületet. Így kölcsönösen mondják ki egymásra az ítéletet. (Kant 18. sz. német filozófus)

*Istenem, add, hogy ne ítéljek –
Mit tudom én, honnan ered,
Micsoda mélységből a vétek,
Az enyém és a másoké,
Az egyesé, a népeké.
Istenem, add, hogy ne ítéljek.*

Reményik Sándor, Ne ítélj

1–2 vershez. Jézus semmi esetre sem a bírák, ügyészek, esküdtszékek vagy a jogos törvények ellen szól, hanem az emberi ítélkezéssel fordul szembe, amikor Isten végítéletét akarjuk előbbre hozni, és megfelekedünk arról, hogy egyszer nekünk magunknak is meg kell állnunk Isten ítélőszéke előtt. Erről megfelekedve azt gondoljuk, hogy mi ülhetünk a bírói székre. (Thielicke)

3–5 vershez. Ezek a versek az ítélkezőt új megvilágításba helyezik: a bíróból vádlott lesz. A szálla és a gerenda eltűzött nagyságrendi különbsége szíven találja az embert. A direkt megszólítás (tegező forma) fokozza a hatást és riadalmat kelt. Hangsúlyos, hogy az ítélkező keresztyén testvér hibáját pellen-gézi ki. Előfordulhat, hogy szálla kerül az ember szemébe, de a „gerenda” már szétfeszíti a hasonlat keretét. Akinek gerenda van a szemében, tökéletesen vak, így nem ítélheti meg a testvér szemében a szállát. (U. Luz)

Madocsei Miklós

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI TIZENKETTEDIK VASÁRNAP Lk 16,13–17

Ráhangelődés a textusra:

13. Egy SZOLGA sem szolgálhat két úrnak... OIKETÉS: szolga. Egy ház népéhez tartozó személyre utal, akinek minden-napjait alapvetően meghatározza a ház ura és a neki való engedelmisség. „Nem szolgálhattok Istennek és a MAM-MONNAK...”

MAMONAS: földi kincs, nyereség, pénz, tőke, vagyon. A közvetlen jelentése az anyagiakra vonatkozik, de végsősoron ez a szó mindazokra is vonatkozik, amik az embert arra ösztönzik, hogy ne Istennek szolgáljon. Ezek lehetnek pl. szellemi javak is.

14. „Hallották mindezt a farizeusok is, akik PÉNZZÓVÁ-RAK voltak...” FILAGUROS: pénzsóvár, pénzéhes, kapzsi, mohó, fukar. A farizeusoknak erről a lelkiüteméről konkrétan és részletesebben olvashatunk a Mt 23,14-ben ill. Lk 20,46-ban.

15. „... de Isten ISMERI a szíveteket.” GINOSZKÓ: ismer, tud, tudja, hogy vki kicsoda. Az embereket igen, de az Istent semmivel nem lehet megtéveszteni. „... Isten előtt UTÁLATOS.” BDELUGMA: tisztátalan, utálatos, förtelmes, iszonyatos. Ez a szó nemcsak megérteni segít, hanem átérz-nünk is azt, hogy mit jelent Isten számára az a lelkiület, amit a farizeusok képviseltek. Jézus szájából nem véletlenül hangzik el ez a két mondat a farizeusok kapzsiságára: „Ezekre vár a legsúlyosabb ítélet.” (Lk 20,47) „... ezzel súlyosabb ítéletet vontok magatokra.” (Mt 23,14)

16. Ennek a mondatnak az értelmezése vitatott. Lásd: Pröhle 256. o., 164 LP 376. o.

Gondolatok a textushoz:

Jézusnak és kortársainak – különösképpen a farizeusoknak – több mindenben eltért a látásmódjuk. Az evangéliumokban ez a véleménykülönbség újra és újra felbukkan. Sokszor igen élesen. Pl. Jézus szombatnapon gyógyít (Lk 6,6–11) vagy Jézus beszéde a farizeusok és írástudók ellen. (Mt 23,1–36) Igénkben az anyagiakhoz való viszony áll a homloktérben. (Pröhle) Ez a téma – mai szemmel is – egyrészt „öröközöl”, de egyben közhely is. A mondás is jelzi ezt: A pénz nem boldogít. Másrészt könnyű beszélni róla, de nehéz ellenállni az anyagiak csábításá-nak, az adódó lehetőségeknek.

Vizsgáljuk meg közelebbről, hogy mi Jézusnak és mi a farizeusoknak a látása ebben a kérdésben.

Jézus szerint, aki rátalált Isten országának értékére, igazságá-
ra (Mt 13,44–46), annak az életében minden más háttérbe kerül. Így az anyagi kérdések is. Az ilyen ember számára világos lesz az, hogy kinek köszönheti javait, és az is, hogy velük nemcsak önmagát kell építeni, segíteni. Tudja, hogy minden Istenre mutat, minden vele függ össze életében, sorsában. A farizeusok szerint nem kell ilyen nyíltan az anyagi javak és Isten között választani, hanem minden további nélkül lehet mindkettőt egyformán kedvelni, mindkettőnek szolgálni. Vagyis úgy, hogy pl. a zsinagógában szolgálják Istent, a mindennapjaikban a mammont (pénzgyűjtés, vagyongyarapítás). Szájjal dicsérik az

Istent (ének, imádság, törvények hangoztatása) szívükkel pedig a pénzt. Lényük egyik fele Istené, másik fele a mammoné. Jézus szerint ez lehetetlen, mert az igazi szolgálat teljes ragasz-kodást kíván meg minden embertől. Ahogyan ezt a törvényben is olvashatjuk: „Szeresd azért az Urat, a te Istenedet teljes szívvedből, teljes erődből és teljes lelkedből.” (5Móz 6,5)

Végső soron mindez nemcsak az Istenre, hanem a Mammon-ra is elmondható. A Mammon szolgálata is teljes embert kíván meg. Így tehát az embernek választania kell a kettő között. Ezt nem lehet elkerülni, nem lehet megalkudni, nincs arany középút. 13. vers Vagy gyűlölet – szeretet vagy ragaszkodás – megvetés. Igen megdöbbentő ebben a gondolatkörben Luther felismerése. „... az ember olyan, mint egy paripa, amely soha nincs lovas nélkül. Vagy az ördög lovagol rajta vagy Isten.” Sokszor úgy hiszi az ember, hogy szabad. Vagyis azt teszi, azt mondja, ami neki éppen jólesik. Valójában csak egy szájalom-raméltó rabszolga, aki nem képes valamilyen úr nélkül létezni. Vajon tisztában vagyunk-e azzal, hogy milyen urat választot-tunk? Tudjuk-e azt, hogy kit szolgálunk?

Jézus szava valójában nem kritizál, nem irigyli az anyagiakat kortársaitól, hanem óvni, menteni akar. Óvni, menteni akarja őket attól a rabságtól és következményeitől, amit a Mammon uralma vált ki az emberben. Jézusnak ez a menteni akaró szava nem új jelenség, hiszen a kortársai által ismert törvények is szólnak ezekről (5Móz 25,13–16, 5Móz 15,7–8, 3Móz 19,35–36.)

Textusunk megközelítése a vasárnap jellege felől:

Igénk azt sugallja, hogy ezen a vasárnapon az anyagi javakhoz való viszonyunkat gyegyük elő. Természetesen lehet erről beszélni, hiszen ez a kérdés ma sem problémamentes. Azonban érdemes figyelniük vasárnapunk Ágenda által meg-jelölt jellegére – Isten igazít meg! – és az oltári ígére (Róm 3,28–31) ill. arra, hogy igénk témája SZTH.ü.u. 15 vasárnapon újra visszaköszön. Lásd. Senki sem szolgálhat két úrnak! Gazdag ifjú. (Mt 19,16–26)

Mindezt egybevetve, vasárnapunk igehirdetésében a fő hang-súlyt nem az anyagiakra célszerű helyezni.

Egy igehirdetés vázlata:

ISTEN IGAZÍT MEG!

I. ISTEN ISMERI A SZÍVETEKET.

Látja bűneinket, nyomorúságainkat, mindazt, ami rabság-ban tartja életünket, amiktől szabadulni szeretnénk. Látja és tudja a kivezető utat is. Ezt tudomásunkra hozza igéjében. Ezt felénk hajló szeretetének köszönhetjük – érdemtelenül – amivel meg akar ajándékozni mindannyiunkat.

II. IGAZI ÉRTÉKET AD.

Saját erőnkéből nem tudunk igazi értékeket teremteni, hanem Isten teremti meg azt bennünk. Ha nincs vele hiteles kapcsola-tunk, az életünk feletti uralmat a bűnös, érték nélküli embersé-günk veszi kézbe. Isten nélkül felborul a világhoz fűződő mindenféle kapcsolatunk. Jézus szava ettől óv, erre figyelmeztet.

III. JÉZUSBAN MÉLTÓ URAT AD.

Jézus nem azért jött hatalmával, hogy rabságban tartson minket, hanem hogy felemeljen, szabadá tegyen. (Mt. 11,30) Erről ismerhető meg ma is. Ő nem úgy munkálkodik ahogy a Mammon, hanem értünk nagy áldozatot hozott és hoz ma is, hogy igazi életünk legyen.

Énekek: 324, 368, 435, 448

Felhasznált irodalom: Pröhle Károly: Lukács evangéliuma

Gerhard Schade: Újonnan értett bibliai szavak (60. o.)

Kustra Csaba

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI TIZENHARMADIK VASÁRNAP Mk 12,41–44

(Epistola: Jk 2,14–17.) **Téma:** A hit cselekedetek nélkül halott!

1. A templomi persely áldozatunkat várja. 2Móz 35-ben olvashatjuk, hogyan gyűjtöttek önkéntes ajándékokat a szent sátor elkészítéséhez. „Akit a szíve arra indított, vitte felajánlását az Úrnak”. A választott nép a velük szövetségre lépő Isten iránti hálájának adta jelét, és az Istennel való kapcsolat és közösség jutott így kifejezésre.

A Krisztus előtti 2. évszázadtól a Palesztinán kívüli élő zsidók is erkölcsi kötelességüknek tartották, hogy önkéntes adományaikkal hozzájáruljanak a jeruzsálemi istentiszteleti élet fenntartásához.

Az első keresztyének is kitűntek adakozókészségükkel. Azt olvassuk rólok, hogy „vagyonukat és javaikat eladták, szétosztották mindenkinek, ahogyan éppen szükség volt rá” (ApCsel 2,45). A következő századokban is ismert volt a keresztyén közösségek szociális érzékenysége, a köztük lévő szegényekről maguk gondoskodtak. A rendszeres gyűjtésekről Pál apostol is rendelkezett.

A keresztyének üldözésének enyhülése után, amikor nyilvánosan tarthatták istentiszteleteiket, nagy építési hullám kezdődött. Minden ami megépült, a keresztyén hit és szeretet gyümölcseként, adományokból készült.

Az egyház nem feledkezhet meg Jézus parancsáról: „Keressétek először Isten országát és igazságát...” (Mt 6,33). Az egyház e világban nem nélkülözheti az anyagi javakat, de ezek gyűjtése nem öncél, hanem eszköz küldetés megvalósításához. Anyagiakra csak önkéntes módon, minden kényszerítés nélkül tehet szert. Az egyház hűségesei tagjai ismerik a lelki édesanya szükségseit, és annak biztosítását vállalják. Tudják, hogy „az Úrnak van szüksége rá” (Mt 21,3).

A sötét középkorban az anyagiak gyűjtésénél is jelentkeztek a lelki nyomorúság jelei. Luther fellépett a bűnbocsátócédulák árusításával kapcsolatos tévelygés ellen.

Egyházunk létezése nehezen volna elképzelhető adakozás nélkül. Templomok, parókiák, iskolák és kollégiumok épültek a hívő emberek áldozataiból. Némelyek szegénységükből, mások gazdagságukból adtak azzal a tudattal, hogy jó ügyet szolgálnak, és „a jókedvű adakozót szereti az Isten” (2Kor 9,7).

Perselyek vannak templomainkban. Az offertórium része istentiszteleteinknek, noha azt általában istentisztelet végén, a templomból való távozáskor adjuk. Az adakozás tekintetében nagy különbözőség figyelhető meg a gyülekezetek és az egyes hívek között. Néhol jelentős az offertóriumok összege, máshol illetlenül csekély. Egy lelkész mondta: a hívek látogatásánál meglepődtem, hogy otthonaik milyen modernül, gazdagon vannak felszerelve, nincsenek köztük szegények. De amikor a nyomorúságos offertóriumra tekintek, kérdezem magamban, hol vannak azok a gazdagok. De Istennek legyen hála, vannak jókedvű adakozók, s ezért rendezettek templomaink, orgonáink, harangjaink. Általános tapasztalat: amit fontosnak tartunk, azt megszerezzük, kerül amibe kerül. Aki értékeli egyháza szolgálatát, az nagy áldozatokra is képes érte. Adakozásunk hitünknek és hálánknak a fokmérője. Ahol hisznek, ott szívesen adnak.

2. *Jézus a templomperselynél a szíveket vizsgálja.*

A zsidók szerették templomukat, büszkéek voltak rá, tudtak áldozni fenntartása érdekében. Ez nem volt olyan természetes abban az időben, hisz a vallási törvények szerint mindenből tizedet kellett fizetniök, s a római megszállás is súlyos adóterhet jelentett. Vallották: az Úr a föld, az ország, melyben élnek, a mező, amely elteti őket. Az Úr az ezüst, az arany. Az ember ezeknek csak megbízott sáfára. Mennyei Atyánk naponta megkiszámíthatatlanul sok ajándékot ad. Hálátlan gyermekek lennének, ha Isten ügyére nem tudnánk áldozni. De Jézus az adományon túl a szíveket is látja. Rámutat tanítványainak a

látzat és az igazi kegyesség közötti különbségre. A gazdagok a feleslegükből adtak s úgy vélték túlteljesítették Isten iránti kötelezettségüket. Adományuk hiányát észre sem vették. De az özvegyasszony odaadta mindenét amije csak volt, az egész vagyonát. Ez áldozat volt. A szájától vontta meg. A templom nem volt romos. Nem fenyegette az összedőlés veszélye. Az özvegy Isten iránti háláját fejezte ki áldozatával, aki a templom Ura. Bizalommal Isten kezébe tette jelenét és jövőjét. Nem gondolt arra, hogy estére lesz-e mivel enyhíteni éhségét, de azt tudta, hogy Isten az özvegyek és árvák oltalmazója. Szíve Istenben bízó, Istenre hagyatkozó szív. Távol áll tőle az aggodalmaskodás. Szíve ighalmos. Tud adni és segíteni. Nemcsak beszél, de cselekszik.

Ez a szív hálás. A világ hálátlan. Gyakran adósok maradunk a hálával. Mások jótetteit olyan természetesen fogadjuk, a hála érzése nélkül. Fájdalommal kell emlékeznünk azokra, akik értünk fáradoztak, és anélkül mentek el minden halandók útján, hogy elmondtuk volna nekik, mit jelentettek a számunkra. Éveink gyarapodása tanít a dolgokat jobban értékelni.

Jézus a perselynél a szíveket figyeli és leleplezi a gazdagok érdemszerző, látszatkegyességét. Nincs érdem. Félre ne értsük. Az üdvösség csupán kegyelemből lehet a miénk. Azt nem lehet kiérdemelni, mint a munkabért. A do ut des módján számító ember előtt is csak az isteni kegyelem nyithatja meg az üdvösség ajtaját. Nehéz volt ezt megérteni akkor az írástudóknak és gazdagoknak. Nehéz ezt ma is megérteni a kicsinyesen gondolkodó, állandóan ellenszolgáltatást és kárpótlást kereső földi embernek.

Istenről lehet fogalmunk, hiszen dicsőségének tetteivel van tele a világ. Emberek ugyan vitatkozhatnak létezéséről, de mi nemcsak azt tudjuk, hogy van és Ő adta életünket és mindenünket, de azt is tudjuk, hogy joga van felettünk rendelkezni. Isten minket megszólít, hív és küld. Mi engedelmességgel tartozunk. Istennek terve van velünk. Eszközeiként minket is fel akar használni. Krisztusban irántunk való végtelen szeretetét, mindenek üdvözítési akaró tervét tapasztalhatjuk meg. Szívünkbe fogadjuk-e? Engedjük-e magunkat Általa megörvendeztetni?

Isten kívánja: „Adjad nekem a szívedet!” (Péld 23,26). Romlott szívünket látva, Isten nekünk orvost ad: Jézus Krisztust. Jézus csodálatos tetteivel és szavaival szívünket akarja meghódítani. Hallgatunk-e Rá? Áldozatot hoz értünk. Mindnyájunk bűnét magára veszi Isten alázas, engedelmes, szelíd Bárányaként. A hívő szívben válaszként megszületik a köszönet és a hála, mely nem marad pusztá szó, de tettekkel érik, melyek Krisztushoz visznek bennünket közelebb.

Az igazi kegyesség nem pusztá tudás és ismeret, hanem Krisztus befogadása és áldozata feletti öröm és hála.

Id. Cselovszky Ferenc

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI TIZENEGYEDIK VASÁRNAP Mt 12,22–30

A Lélek elevenít meg!

Tanulságos és elgondolkodtató lesz minden ighirdetőnek, ha úgy készül erre a vasárnapi ighirdetésre, mint aki meg van győződve arról: Isten igéje igen aktuális! Olyan példázat ez mai egyházi, gyülekezeti és társadalmi állapotunkra, hogy csak a vak nem veszi észre és a gondolkodást mellőző figyelmét kerüli el az időszerű mondanivaló!

Tanulságos elemezni a „meghasonlík önmagával” kifejezést. A köznapi szóhasználatban nem találjuk meg ezt. Pedig szemlélteti a lelki zavart, azaz azt, hogy az önmagával is ellentmondásba keverődő ember elvesztette a gondolkodás rendjét, összezavarodott, megháborodott. Emberi gondolkod-

dásra alkalmatlanná vált. A közösségi életben – legyen az egyház, gyülekezet, társadalom – az egésznek részekre darabolódása, a pártokra szakadás, osztódás jelzi az elvesztett stabilitást (oszd meg és uralkodj!), mert hiányzik a kötőanyag (sóder–beton).

Ezzel nem kárhozzátjuk a demokráciát, a többpártrendszer, de ha ezt próbáljuk az egyházban, a gyülekezetben megvalósítani, akkor érdemes Jézus szavára is figyelni: ne így legyen közöttetek!

Az egyház Jézus nyája! A vak és néma meggyógyítása a nagy kérdés bevezetése: Jézus hatalma honnan ered?

A sokaság csodálkozik. A farizeusok okoskodnak (filozófálnak, teologizálnak, ideologizálnak). S ezen közben nem veszik észre a lényegét, mert aki a lényegtelenre, vagy a kevésbé lényegre figyel, az így jár! A sokaság gondolkozik ebben az esetben nagyon egyszerűen és világosan, ezért sejtethet meg valamit abból, ami ott zajlott! – Nem tudom, nem az egyszerű gyülekezeti tagok veszik inkább észre azt, ami az egyházban Jézus jelenlétében történik, mint éppen azok, akiknek hivatása lenne az erre való figyelemirányítás?

A sokaság vette észre igazán, hogy ott, ahol Jézus jelen van, ott nincs az ördög kiváltságos helyzetben! – Így értette ezt János apostol is: Jézus azért jött, hogy az ördög munkáit lebontsa. Szándékosan értettem ezt így, hiszen gyakran kell a régit lebontani azért, hogy helyet adjon az újnak! A bontás fárasztó és veszélyes vállalkozás. Sok a rejtett, nem látható veszély ebben a munkában. De az ügyes robbantómester kártyavárként tudja összerokasztni a legstabilabbnak tűnő, de lebontásra ítélt épületet is!

Érdekes, hogy megfigyelhetjük: a nép csodálkozását hogyan igekeznek a farizeusok lehűteni, miközben szemben állnak Jézussal. Már ez is meghasonlás! De ez is azt a célt szolgálja, hogy a Jézus-hozta ajándék legyen a növekvő! – Hozzuk át a gondolatainkat a mába: a pártokra szakadt nép, egyház, egyházközség elveszíti nemcsak az egységét, hanem az erejét, lendületét. (Az utóbbi 10 évben éljük át ennek problémáját egyházunkban!) Ez a gyengülés akkor következik be, amikor a keresztyén élet egy-egy vonását túlhangsúlyozzuk, vagy egy-egy teológiai felismerést mindenek fölé igyekszünk emelni, és ehhez híveket toborozunk magunk köré. Szembeállást nagyon könnyű létrehozni. Azt adja ki magából az ember, aki. Tanulságos 1Kor 3,1–11 elolvasása.

Jézus szavai emlékeztették a farizeusokat a régi zsidó bölcselkedésre, mely szerint „a pártokra szakadt ház biztosan elpusztul” (Próhle). A zsinagógái, városi közösségekre éppen úgy igaznak tartották ezt, mint a jeruzsálemi legfőbb törvényszékre. S Jézus csodálatos logikával (!) vezeti le ennek a mondanak az ő jelenlétével kapcsolatos következtetéseit. Ha az ördöggel úzi ki az ördögöt – ha Isten Lelkével teszi ugyanezt – az eredmény azonos: Isten országa megérkezett! Sőt Jézus semmi kétséget nem hagyott afelől, hogy itt az erősebb jött el. Közéletében nincs esélyegyenlőség a végeredményt nézve!

Erre utal a textus utolsó mondata is, de ez a mondanak csak Jézussal kapcsolatban igaz! Jézussal lenni annyi, mint Jézus eszközeivel harcolni az ördög munkáival szemben – az emberekért (a bűnök ellen megbocsátással, a gyűlölködés ellen irgalommal, az életet romboló erők ellen mentő szeretettel). – A gyűjtés is azt jelzi, hogy Jézus nyájja formálja népét, ahol nem a birkajellel dominál, hanem a Jézushoz tartozás a lényeges! S az, aki nem áll Jézussal neki ennek a munkának, az bármit is akar, szétzilalsza Jézus egyházát. Ebben a tekintetben is igaz, hogy a pokol felé vezető út jószándékkal van kirakva!

Az egyház története a tanúja annak, hogy az egyház életében mindig akkor kezdődött a hanyatlás, amikor Jézus helyett vagy a bölcsességre, vagy a hatalomra tették az egyház emberei a hangsúlyt! Ezért nagyon fontos az egyház, az egyházközség

(gyülekezet) számára az, hogy Isten Lelke tegye megelevenítté a nyáját. Akkor egyszerűen nincs helye az ördög birodalmának közöttünk!

Detre János

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI TIZENÖTÖDIK VASÁRNAP Mt 18,16–26

A Lp 64/382. old. között egzegézishez még a következőket lehet hozzátenni: Mk-nál és Lk-nál az ifjú Jézust mondja jónak, míg igénkben a „jó” jelző a cselekedetek elé kerül. Mk és Lk szövegében az „ifjú” jelző arra a korra vonatkozik, amelytől kezdve megtartotta a parancsolatokat, míg Mt-nál a kérdező korára vonatkozik. Ez a két jelentős eltérés Mt szövegét nehezekebbé teszi. „Miért kérdezel engem a jóról. Csak egyvalaki jó!” – logikai törés. Mk és Lk szövegéből viszont éppen az derül ki, hogy a kérdező egyáltalán nem volt fiatal: „Mindezeket megtartottam fiatalságomtól kezdve.” Márk személyes megjegyzést is tesz: „Rátékitett és megszerette” – ettől hangsúlyt kap az, hogy Jézus feltétlenül az ifjú érdekében mondja ki az ifjú számára lesújtó szentenciát. Mk és Lk szövegében „Egyvalami hiányzik még belőled” – mondat hangzik, míg Mt-nál: „Ha tökéletes akarsz lenni” – ami Mt koncepciójába feltétlenül jobban illik. Mk-nál „odafutott egy ember, térdreborult előtte...”; Mt-nál csak ennyi: „Valaki odament hozzá”. Mindezen kisebb-nagyobb különbségből úgy tűnik, mintha Márk személyes beszámolót írta, míg Mt „másodkézből” veszi a történetet. Ez azonban nem érinti a történet lényegét, mondanivalóját.

Gondolkodás az ígéről

Valahonnan ismerős nekem ez az ember. Valahonnan ismerős nekem ez a gondolat. Valahonnan ismerős nekem ez a magatartás. Hogy honnan? Onnan, hogy ez a bizonyos „valaki” – én vagyok. Na, nem a nagy vagyon miatt, hanem a magabiztosság miatt, ahogyan Jézus elé állok és reménykedek abban, hogy úgysem jön rá a gyenge pontomra, vagy ha rájön, azt, pont azt nem teheti az üdvösségem feltételévé. „Csak ezt az egyet ne kérje” – gondolja az ifjú, gondolom én, gondolod te, és mégis azt kéri. Szomorú dolog ez – mondja az ifjú és lassan elballag. Ez nem „fair”, hogy pont a leggyengébb pontomat „szúrta ki”, pedig amíg a parancsolatokat sorolta, még volt remény; a második táblán (kőtáblán) elég jó vagyok. Dehát ott az első tábla, azon is az első parancs, amibe annyi minden belefér.

Tegyük fel – mondja az ifjú –, hogy én megbocsátom a másik ember gazdagságát (nem könnyű), nem lehetne, hogy akkor nekem is Jézus elengedné ezt a dolgot? „Nem, nem lehet – jön a választ – a te érdekedben nem lehet”. Az én érdekem? Hát nem én tudom legjobban, hogy mi az én érdekem? – kérdezi az ifjú. Rövid távon gondolkozol – válaszol Jézus. Nem számolsz az üdvösséggel! Dehogynem, pont azért jöttem ide, mert számolni akarok. Ha számolnál, nem érdekelné a vagyon, nem abban bízna. Akkor hát nincs remény? – tehetné fel a képzeletbeli párbeszéd következő kérdését az ifjú.

És itt meg kell állnunk, mert Jézus válasza az, hogy lehetetlen. Legalábbis erről az alapról lehetetlen. Amíg alkudozás, méricskélés, licitálás folyik, addig lehetetlen. Amíg a teve teve és a tűfok tűfok, addig nincs remény. Mire vonatkozik Jézusnak az a sejtetése, hogy Istennél minden lehetséges. Mégis van valahol egy kiskapu a szokásosan bezárt nagykapu mellett? Nincs kiskapu, hanem nagykapu van, mégpedig nyitva. Istennel ugyanis nem az lehetséges, hogy a gazdag mégiscsak bejut valahogyan, hanem az, hogy még időben átfordítja az ember

gondolkodását (metanoia), ami eddig a leglényegesebb volt, egyszerűen elveszti a súlyát, és a lényegtelen hirtelen új értelmet kap.

Ennek a történetnek nincs happy end-je és egyáltalán nincs vége. Nem lehet tudni, hogy mi lett az ifjúval, mert nem ez a lényeg, hanem hogy mi lesz veled és velem.

A prédikáció felé

1. A gazdag ifjú története egy emberről szól, aki Jézushoz fut, térdel, mosolyog, kedveskedik és így szól: Mester! A gazdag ifjú biztos a dolgában, udvarias és alázatos, érdeklődő és értelmes. A gazdag ifjúnak eddig minden sikerült, nincs olyan dolog, amit a pénzért eddig meg ne szerezhetett, vagy meg ne szerzett volna. Talán a szerencse is mellé szegődött, egészséges volt és voltak barátai, a pénzét okosan használta és nem tékozolt. Érdekelte minden új szellemi áramlat és irányzat, nyitott volt a hit dolgai felé is. Az üdvösség az egyetlen, amit még nem érez biztosan a zsebében, és nem hagyja ki azt a nagyszerű lehetőséget, hogy ennek az útját magától Jézustól, az Isten országa meghirdetőjétől tudja meg. Mit tegyek – kérdi és Jézus első válaszával fellelegzik. A 10 parancsolatot megtartja, formailag nem köthet bele senki. És Jézus ebben a pillanatban kezd igazán komolyan foglalkozni vele. Belelátott, a legmélyére látott és kimondta az egyetlen igazi megoldást, ami segíthet rajta: menj el, add el mindenedet, oszd szét, aztán kövess. Ami az első helyen van a szívedben, pontosan ezt kell ledönteni onnan, hogy az egyetlen méltó kerülhessen a helyére. A lelkesedésnek, nyíltságnak, önbizalomnak vége, a gazdag ifjú hátatfordít Jézusnak: „Csak ezt az egyet ne kérte volna!”

2. A gazdag ifjú története rólunk szól. Rólam és rólad, akik biztosak szeretnénk lenni a dolgunkban, akik körülöttük magunkat látszat-cselekvések biztos kőfalával, akik magabiztos mosollyal és csaknem tiszta lelkiismerettel térdelünk Jézus köré. Reménykedünk, hogy Jézus azt az egyet, ami megelőzi őt a szívünkben, nem veszi észre, nem teszi szívére. Ő azonban jobban szeret annál, semminthogy hallgatna, mikor a megmentésünkről érdeklődünk nála. Mélyen belénk lát és tudja, mi van az első helyen a szívünkben. „Amire szívedet hagyod és bízod, valójában az a te istened” (Luther). A pénznek itt nem is a mennyisége számít, hiszen annyira relatív. Látnunk már panaszkodó milliommot és megelégedett nincstelent. Nem a pénz mennyisége tehat a döntő, hanem, hogy mennyire bízunk rá magunkat, életünket földi javakra, anyagiakra. Az a szegény, akinek minden vágya a gazdagság, minden álma az őtalálatos, ugyanúgy a gazdagságban, a pénzben bízunk, mint aki beleszületett a jólétbe. Rólunk szól a történet, akik mint a tanítványok, megrettenünk. És ehhez még hozzájön Jézusnak csöppet sem biztató szava: „Könnyebb a tevének...” A kérdés ma is szánkra jön: Ha Jézus így belénlát, akkor egyáltalán ki fog üdvözülni?

3. A gazdag ifjú története Isten kegyelméről szól. Istennél minden lehetséges. Ez először azt jelenti, hogy Jézus senkire sem mondja ki földi életében a biztos kárhozatot. De ugyanúgy a „biztos” üdvösséget sem. Istennél minden lehetséges. Még az is, hogy valakin az utolsó pillanatban változtat ilyen vagy olyan irányba, hogy az üdvösség felé terelődjön. Embereknél lehetetlen, hogy kitörjenek olyan ördögi körforgásból, mint a pénz utáni hajsza, az anyagiak gyűjtése. Ebből a mocsárból Münchhausen báróként senki nem tudja magát kirántani külső segítség nélkül. Isten nélkül lehetetlen, de Istennel minden lehetséges. Nála lehetséges az, amire leginkább képtelenek vagyunk, hogy a szívet átfőrmálja. A gazdag ifjú története után hogyan állunk föl a templompadokból? Szomorúan elkullogó „reménytelen esetek”, vagy a bűnbánattól megszorodott szívű, átfőrmálásra felkészített lelkű személyek indulnak kifelé? Merre folyta-

tódik az út? A szabadság felé, vagy a halál felé? A kérdés egyelőre nyitva marad.

Mekis Ádám

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI TIZENHATODIK VASÁRNAP Mt 23,1–12

1. Nem a tanítással van baj.

Talán az egész igehirdetésnek ezt a tömör címet adhatnánk. Azért is, mert egy tényt közöl ez a kijelentés, de azért is, mert feltételezi a gondolatmenet folytatását: hát akkor mivel? Vegyük az istentiszteletet. Evangélikus híveink vasárnaponként – ki tudja milyen oknál fogva – eljönnek a templomba. Mi történik ott? Éneket éneklünk. Sokszor többszáz éveseket, talán 1600 éves lehet legősibb dallamunk. Olyan emberek írták, akik valamit mondani akartak. Nemcsak kortársaiknak, hiszen a mondánivaló kiállta az idő próbáját. Ma is ugyanúgy cseng a „Krisztus Jézus, mi Megváltónk”, vagy az „Ama nap a harag napja”. De tegyük fel a kérdést, kissé kifordítva egy íráshelyet: érted is, amit énekelsz? Mert a musica sacra neked szóló üzenetet hordoz, és ha nem halod meg, nem a fülész szakorvoshoz kell fordulnod. De a templomban nemcsak éneklünk, imádkozunk is. Alázatosabb lelkészek még használják az Agenda (jelentése Teendő) szintén többszáz éves imádságait, vagy haszonnal forgatják a mások által szerkesztett imádságos könyveket. Ezekben gyakran találkozunk hitükért külső-belső csatát vívott kollégáink imáival, melyekre nem legyintheünk egyszerűen: „hű de dohos szaga van”. De tegyük fel újra a nyugtalanító kérdést: érted is, amit imádkozol? Itt el lehet még gondolkodni az Úrtól tanult imádságról, a szerzési igékről, az Apostoli Hitvallásról, és a liturgia minden része után tegyük fel a kérdést: érted-e az üzenetet? Mert nem azzal van a baj.

Még mindig az istentiszteletnél maradva, elmondhatjuk, hogy ott nem csak liturgia történik, hanem elhangzik egy igehirdetés is. Ezzel kapcsolatban több dologra kell vigyáznunk, most csak kettőt említek. 1. Bármennyire fontos a tanítás és bizonyágtétel, soha ne „nyomja agyon” a liturgiát, éppen azért, mert a liturgia is tanítás. 2. Az igehirdetés üzenete sem lehet más, mint a liturgiáé, s így az egész istentiszteleté: a krisztusi tanítás. Mert nem a tanítással van baj. Vigyázzunk, hogy ne is legyen, mert a prédikáció az istentisztelet legsebezhetőbb pontja. Illusztráció gyanánt javaslok a következő képet: Egy humoros televízió műsorban egyszer csak eltűnt a kép egy jelenet közepén, majd néhány másodperces szünet után a következő feliratot lehetett olvasni a képernyőn: A HIBA AZ ÖN KÉSZÜLÉKÉBEN VAN! A dolog pikantériája, hogy néhányan, akik akkoriban vásároltak méregdrága TV-készüléket, azonnal összecsomagolták, és lélekszakadva rohantak vele a szervizbe...

2. Az egyetemes farizeusság elve.

Súlyos mulasztást követünk el, ha nem vesszük elejét egy veszélyes félreértésnek. Ezen textus alapján a gyülekezet hajlamos a következő gondolatmenetre: a farizeusok és írástudók a mi papjaink, akik Jézus szavával élve, beleülnek a Mózes székébe. Ők rakják ránk a súlyos lelki terhetet, no meg az egyházfenntartói járulékat. Mi pedig azok a szegény emberek, akik ezeket elhordozzuk. Tradicionális evangélikus gyülekezetben hallottam a „csizmás-nadrágos” ellentétéről. Jó lenne észrevenni, hogy Isten előtt a képmutatásban is egyformák vagyunk. Véleményem szerint egészen konkrétan rá kell mutatni arra, hogy vannak akik megszokásból járnak templomba,

vagy hogy a falu meg ne szólja őket, vagy mert az új kabátját akarja megmutatni, vagy mert a „templomos” hajadonok jobban elkelnek, mint a „diszkósok” stb. Fől kell hívni rá a figyelmet, hogy az istentisztelet nem ér véget az utolsó énekekkel, és hogy a vasárnapi ruha szögreakasztásával nem tudunk elbújni Isten szeme elől. A templomi esküvőn emdondott „holtomig-holtáig” nem egyszerű szójáték, és nem a következő esztendőig tart. A keresztelelőn kimondott hitvallás és fogadalomtétel nem jelképes, és nem csak azért történik, hogy a nagymama meg ne sértődjön. A konfirmációi hitvallástétel nem egyszerű ünnepi aktus és a Szentlélek munkája csak azután kezdődhet igazán. A presbiteri tisztség nem „bólogató János” funkció, habár néha azzal is beérnénk. Úrvacsorát nem a Tisztelendő Úr kedvéért kell vennem és nem csak akkor, amikor az utolsó útra készülök, és már majdnem késő.

Persze lehetne folytatni a felsorolást, ami különböző gyülekezetekben eltérő lehet, de egy dolgot világosan kell látnunk: egyházunkban az egyetemes farizeusság elve sokkal inkább megvalósul, mint a lutheri egyetemes papság gondolata. Álljon itt újra egy illusztráció. Lelkész kollégám egyik télen a falu közepén autójával megállt a vasúti síneken. Nem önszántából, a szolgálatban agyonhajszolt Trabant nem bírta tovább. A közelben senki és a hely nem a legmegfelelőbb parkolási céljára. A vasutasok messziről figyelték, amint a lelkész verejtékezve, hóban csúszkálva igyekszik letolni kocsiját a sínekről. Történetesen presbiterek voltak. Miután kitudódott a dolog, a következő vasárnap alig győztek elnézést kérni, mondván, olyan messziről nem láttuk, ki robbant le. Pedig ha tudtuk volna, hogy a tisztelendő Úr az, rohantunk volna segíteni!

3. „...ti pedig mindnyájan testvérek vagytok.”

Talán nem követek el túl nagy homiletikai hibát, ha a textus gazdagságából kiragadom ezt a számomra legkedvesebb fél verset. Első olvasatra Ady Endre verse jutott eszembe: „karacsonyi rege ha valóra válna, igazi boldogság szállna a világra.” Ha nem mesterek, atyák, tanítók akarnánk lenni, hanem valóban testvérek. Azután visszaereszkedve a földre, többszöri olvasás után kénytelen voltam belátni, hogy ez a mondat nem feltételes módban van. Nem is felszólító, vagy kérdő, hanem kijelentő mondat ez. Testvérek vagytok akkor is, ha nem tudtok róla, ha nem akartok tudomást venni róla, ha veszekedtek, irigykedtek, versengtek egymással, úgy, ahogy általában a testvérek szokták. Miért látjuk be olyan nehezen ennek a kijelentésnek az igazságát? Valószínűleg azért, mert ez az egész életünkre hatással lenne. Mert rá kellene döbennünk, hogy Isten előtt nincs jó ember és gonosz ember, nincsenek hősök és nincsenek ártatlan áldozatok, nincsenek főnökök és nincsenek beosztottak. Egyedül Krisztus kegyelméből élő bűnös emberek vannak, „simul justus et peccator”-ok vannak, akik jelenleg a kegyelmi időben élnek. És mert ez az idő kegyelem, nem mindegy, hogyan élünk benne. Mert elszámolni nem egymás előtt, a gyülekezet, vagy a falu előtt, nem a Tisztelendő Úr vagy a közvélemény előtt kell majd, hanem Őelőtte, akitől a kegyelmi időt, tántumot, sőt hatalmat kaptuk. Ez a felismerés kell, hogy elvezessen ahhoz a gondolathoz, amit Luther így fogalmaz a 95 tétel első pontjában: „Midőn a mi Urunk és Mesterünk, a Jézus Krisztus így szólt: „Térjetelek meg”, azt akarta, hogy az Ő híveinek egész élete e földön folytonos megtérés és bűnbánat legyen.”

Tamásy Zoltán

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI TIZENHETEDIK VASÁRNAP Mk 9,33–41

Jó egzegézist találhatunk Dóka Zoltán: Márk evangéliuma című kommentárjában. Ajánlom, sokat segíthet a készülésben.

Néhány gondolatfoslányt szeretnék leírni az igével kapcsolatban. A tanítványok egymással vitatkoznak, mintegy Jézus háta mögött, tőle távol. „Jézus nélkül” mindig újra idejutnak a tanítványok. Ki a nagyobb? Akkor vitatkoznak erről, amikor Jézus másodszor szól haláláról. Vitáznak, amikor Jézus a halálba megy a kiszolgáltatottság, erőtlenség, vagyis a „kicsiség” felé. Ez a „kicsiség” az Isten útja. A tanítványok viszont a nagyság irányában gondolkodnak. Ebben a situációban a tanítványok vitája olyan hatású, mint egy halálos beteg ágyánál a hozzátartozók problémázása azon, ki örökli a nagyobb vagyont.

A világ szerint ki a legnagyobb? Az erős, a gazdag, aki nem fél semmitől és senkitől. A legnagyobb: aki jó karriert futott be, aki uralkodik mások fölött. Szolga nem akar lenni az ember, nem akarja életét szolgálatnak tekinteni. Ott él rejtve vagy a felszínen a magunk elsőbbségének gögös tudata, az a belső igény, hogy az első hely minket illet meg. Ez a gög az elindítója annak a pozícióharcnak, amely oly könyörtelenül és olyan különböző fegyverekkel folyik az élet minden területén. Hiszen nemcsak durva erőszakkal lehet törtetni az első helyre. Lehet kétszínűséggel és alázatoskodva, lehet gerinctelenül hajbókolva és ügyes rafinériával is. Ennek a pozícióharcnak természetes velejárója, hogy a másik baját, nyomorúságát észre sem vesszük, hiszen mindig csak az a fontos, amit én mondok, ami az én kényelmemet szolgálja, amit én látok jónak.

Jézus családfelekként ül le és hívja magához tanítványait és szinte megbotrántoztatja őket: ha valaki a legnagyobb akar lenni, legyen mindenki szolgája, Isten előtt akkor leszel „első”, ha „utolsó” leszel, azaz feladod azt a törekvéseidet, hogy első légy. Jézus szerint az emberi élet értelme nem önmagában van, hanem a szolgálatban.

Jézus nem csak a tanítványok vitáját némította el, hanem példát is mutatott. Megölelt egy gyermeket, és azt mondja: éppen a kicsit, a jelentéktelent kell szolgálni. Több helyen beszél Jézus (pl. Mt 25,31–46) arról, hogy valaki segít az ínségbe, bajba jutottakon, velük és bennük szenved, s ezért aki segít rajtuk, az Jézusnak szolgál.

Ha valaki befogadja a gyermeket, az Jézust fogadja be. De nemcsak Őt, hanem az Istent is.

Első akarsz lenni? nagy akarsz lenni? A szeretetben, a kicsikben, felebarátod megsegítésében légy első!

Luther Márton gondolatait szeretném idézni a következőkben:

„Légy Krisztusa embertársadnak! Tanítsd őt minden igazságra! Járj előtte életed fénylő példájával, áldozd fel magad érte a szeretetben és a szolgálatban. Ha így cselekszel, akkor benned Krisztust fogja látni, s a te életedért Krisztust fogja dicsőíteni. Miért nem felnőttest vett ölebe, királyt, vagy valami szentet? Az Ő országa a gyermekeké. Engem testi szemmel nem láthattok mindenkor – mondja. Azért hát valaki mást adok szemetek elé, kit velem egyenlően becsüljete. Kell-e hát nekem ezek után a Krisztust keresgélnem, vagy a mennyország után futkosnom? Ahány keresztyén gyermeket és felebarátot látok, az mind az én Krisztusom képmása és szállása. Mikor őket látom, Krisztust látom, mikor őket hallom, Krisztust hallom, ha egy korty vizet nyújtok nekik, Krisztusnak nyújtom, ha táplálom őket, Krisztust táplálom, ha felruházom őket, Krisztust ruházom fel. Így hát a keresztyén egyházban megtalálom a teljes Istent és a teljes Krisztust. Valahányszor körülnézek és keresztyén gyermeket látok, mindannyiszor Krisztust látom bennük, ha ugyan mindezt hinni tudom!”

Maga Krisztus nyújtja felénk a kezét egy-egy gyermekben. Ugyanez a kéz a mennyben is kinyúlik majd felénk. Ez tőlünk függ. Ha itt el nem löktük, akkor ott ő tesz bizonyosságot majd szeretetünkről és szolgálatunkról. Ha itt közömböseket, hitetleneket vagy kemény szívűeket voltunk ugyanez a kéz majd elítél. Az élet értelme a szolgálatban van. *Bódás János*: Ki van jelölve a helyed című verse segítsen mindannyiunknak az élet értelmének a megtalálásában.

Azért van síró, hogy vigasztald,
és éhező, hogy teríts asztalt.
Azért van seb, hogy bekösse kezed.
Vak, elhagyott azért van, hogy vezesd.
Azért van annyi árva, üldözött,
hogy oltalmat leljen karod között
Azért roskadnak mások vállai,
hogy terhüket te segítsd hordani.
Az irgalmat kínok fakasztják,
s mélység felett van csak magasság.
Ha más gyötrődik, vérzik, szenved,
azért van, hogy te megmutathasd,
hogy mennyi szeretet van benned.
Megmutattad-e néha legalább?
Enyhült, s szépült-e tőled a világ?
Vagy tán kezdetől támadt foltra folt
ott is, hol eddig minden tiszta volt?

Mi vagy? Vigasznak, írnak szántak,
menedéknak, oszlopnak, szárnynak.
Ki van jelölve a helyed,
ne nyugodj, míg meg nem leled,
csak ott leszel az, aminek
rendeltetél. – Másként rideg,
céltalan lesz az életed.
Mag leszel, mely kőre esett,
elkallódott levél leszel,
mely a címzetthez nem jut el.
Gyógyszer, ami kárba veszett,
mit sohse kap meg a beteg.
Rúd leszel, de zászlótalan,
kalász leszel, de magtalan,
cserép, miben nincsen virág,
s nem veszi hasznod sem az ég,
sem a világ.

Tamásy Zoltánné

Párbeszédés igehirdetés

Máté 5,38–41,47 alapján

Elhangzott a Budapest-fasori Evangélikus Gyülekezet templomában
Ígét hirdetett Pásztor Antal református lelkész és Nagy Zoltán evangélikus segédlelkész

P.A.: – A jelenlevők többnyire két csoportba oszthatók; azokra, akik figyelnek, és azokra, akik nem figyelnek.

N.Z.: – A beszélő egyik célja ezért az, hogy a nem figyelők csoportját is bevonja a figyelők csoportjába. Ennek egyik, mondhatni legegyszerűbb módja, a hallgatóság zavarbaejtően konkrét, direkt helyzet és választás elé állítása.

P.A.: – Ilyen zavarbaejtően egyszerű, konkrét példákat hallhattunk az imént Máté Evangéliumából.

N.Z.: – Ha megütnek, tartsd oda a másik orcád is! Ha el akarják venni az alsóruhádat? Add oda a felsőt is! Ha valaki egy mérföldnyi útra kényszerít, menj el vele kettőre!

P.A.: – Az evangélium igéi nagyon konkrét példákat nyújtanak felénk. De aki ezeket a példákat utánzandó, egy az egyben alkalmazandó parancsként fogja fel, az lehet, hogy elvétí a dolgot. Úgy mondom; lehet, hiszen sok tiszteletre méltó, sőt megdöbbentő próbálkozás volt már az Egyház történetében. Említhetjük Origenészt, aki a szó szoros értelmében kasztrálta magát a Mennyei Országért.

N.Z.: – Vagy Assisi Ferencet, aki a szegénységre való felhívást vette szó szerint. Bár ezek a vállalkozások még mindig szimpatikusabbak, mint az a csűrés-csavarás, aminek a végén már semmi sem marad meg a krisztusi útnak indítás lendületéből.

P.A.: – Van-e olyan lehetőség, olyan út, amely meghagyja a radikalitását, zavarbaejtő egyenességét és lényegre törését ezeknek a szavaknak? De mégsem ragadnak le a

megbilincselte képzelőerejű, fantáziátlan utánzásnál.

N.Z.: – Kiindulásnak azt javasoljuk, ne rögtön a megvalósulás felől értékeljük Jézus szavait! Annyit bizonyára mindenki azonnal átlát ezzel kapcsolatban, hogy a szó szerinti megvalósulást ki lehet erőszakolni magunkból és környezetünkől. Akár odáig is elmehet ez, hogy valaki keres egy személyt, aki hajlandó őt pofon vágni, hogy aztán odatartassa a másik oldalt is. Ebben az esetben csak éppen a lényeg vész el. Egyébként Jézus maga sem követte a szó szerinti értelemben ezt a parancsot. János Evangéliuma szerint Annás és Kajafás előtti kihallgatása során az egyik templomszolgá pofon vágja, Jézus nem a másik orca odatartásával válaszol, hanem kérdőre vonja a pofozkodót.

P.A.: – Tehát ne rögtön a megvalósulás felől közelítsünk Jézus szavához!

N.Z.: – Ne rögtön azt a kérdést szegezük szembe vele, hogy vajon megvalósítható-e? Mert ennek a kérdésnek a mércéje én vagyok. Az én készségem, erőm és pillanatnyi hangulatom...

P.A.: – És figyelmen kívül hagyja a bennünk munkálkodni akaró isteni szándékot... Az aktivista, vagy ha úgy tetszik pietista hozzáállásnál nagyobb gond van itt. Egyáltalán nem biztos, hogy meghallottuk, illetve jól hallottuk meg az üzenetet. Az aktivista szemlélettel az a baj, hogy hamarjában akarja birtokolni az ige üzenetét és mielőbb a cselekvés színterére lépni.

N.Z.: – Nos, azért nem fenyeget annak a veszélye, hogy elárastják a mindennapok színterét a Hegyi Beszéd „aktivistái”. Inkább

az ellenkezője az igaz. De ennek talán éppen az az oka, hogy évszázadokon keresztül minél előbbi cselekvésre buzdították az igehallgatókat.

P.A.: – Egészen addig, amíg beleuntak a noszogatóba. Mert elég időt kell adni arra, hogy az emberekben dolgozzon, bensőjüket formálja az isteni megleventő beszéd.

N.Z.: – Úgy, ahogy Márta testvére, Mária esetében láthatjuk, aki a jobbik részt, azaz az igehallgatást választotta, vállalva még azt is, hogy ún. semmittevéséért megszólják. Az ÚR lába elé ülő „Máriák” tudják, hogy először is engedni kell, hogy a szavak átjárjanak és nyugtalanítsanak bennünket, és beindítsák, mozgásba hozzák a fantáziánkat.

P.A.: – Luther Márton mondta azt, hogy vannak olyan igék a bibliában, melyeken „véresre dörzsölte a térdeit”. Feltehetjük a kérdést; vannak-e számunkra is ilyen helyei a bibliának, vagy már beosztottuk megértett, megvalósulásra váró, valamint meg nem értett és ezért félretett üzenetekre.

N.Z.: – Mert az a cél, hogy ne legyenek meg nem értett, félretett üzenetei a bibliának. A Hegyi Beszédnek ez a része se legyen megvalósíthatatlan, félretett üzenete a Szentírásnak.

P.A.: – „Szemet szemért, fogat fogért.” A megtorlásnak ez a törvénye nem kizárólag öszövétségi jogszokás.

N.Z.: – A római jogalkotás is ismeri ezt az elvet, a „talio-t”, ami már előrelépés a korlátlan bosszúval szemben. Mert a büntetést a bűn nagyságához méri. A precedensekből kiderül, hogy könnyű testi sértésekkel kezdődhetett az összetűzés, ami aztán súlyosabbá fajult. A precedensek csak a súlyosak-

kal foglalkoznak. Jézus abban is egészen új, hogy a könnyű testi sértéssel is foglalkozik, sőt szándéka szerint arra hívja fel a figyelmünket, hogy az első pofonnál még megállítható a konfliktus.

P.A.: – Igen, ez az egyik olvasata a másik oldal odatartására való felhívásnak. Bizonyára mindenki ismeri ennek tréfás, népies megfogalmazását: „Azzal kezdődött, hogy visszaütött.”

Jézus nem úgy tanít, mint a moralisták. Amit meghirdetett, az nem erkölcs tanak klasszikus értelmében. Útnak indító szava szétfeszíti az erkölcs, a helyes viselkedés általános kereteit.

N.Z.: – Itt ugyanis jóval többről van szó, mint arról, mi helyes és helytelen. Amit Ő a Hegyi Beszédben tanít, az nem a jó és rossz megkülönböztetésének bennünk meglévő képességére épül. Nem arra tanít minket, hogy szigorú éleslátással tegyünk különbséget helyes és helytelen között és aztán döntünk a helyes mellett. A Hegyi Beszéd példái sokkal többről van szó. Többről, mint helyes cselekvésre buzdításból.

P.A.: – Nézzük meg ebből a szempontból Jézus példáját. Egy pofon. Mennyire megszégyenítő. A becsületed került veszélybe, emberi tartásod. Kiszolgáltatott lettél. Revansot kell vened, különben úgy könyvelnek el, mint akivel bármit meg lehet csinálni. Tehát miért ütnél vissza? Azért, mert erre valamit lépni kell, nem maradhat annyiban a dolog.

N.Z.: – Jézus azonban nem azt mondja, hogyha arcul ütnek, akkor ne csinálj semmit. Süsd le a szemed és tégy úgy, mintha mi sem történt volna! Jézus azt mondja, tartsd oda a másik oldalt is – azaz ne tórd tehetetlenül, hogy ilyen történnék, hanem tegyél valami olyat, ami elgondolkodtatja a másik felet, a támadót.

P.A.: – A másik fél kizökkentése a cél. Mert a szemet szemért, fogat fogért, egyet ide, egyet oda – mechanikus, gépies, magától, szinte automatikusan, reflexszerűen továbbítható eseményt egy módon lehet kimozdítani, leállítani.

N.Z.: – A TÖBBLETtel. Túl kell menni a megszokott határon. Egyenértékű tettek helyett többlet. Kő helyett kenyert dobjatok vissza! Pofozkodni akarsz? Nesze itt a másik orcám is!

P.A.: – Ez azonban nem azt jelenti, hogy a keresztyén ember puha ember, a másik lábtörölője. Álljon itt Pál apostol életéből egy példa. Amikor kihallgatja a Nagytanács, Ananiás parancsára szájon vágják. Tehát elcsattant egy pofon. De Pál erre védelmezi az emberi méltóságot. Így szól: „Megver az Isten te meszelt fal! Itt ülsz, hogy ítélkezz felettem a Törvény szerint és a törvény ellenére azt parancsolod, hogy megüssenek?! Itt nem lehet azt a magyarázatot adni, hogy Pál apostol hirtelenjében elfelejtett keresz-

tyén lenni. A SZERETET KIÁLL AZ EMBERI MÉLTÓSÁG MELLETT. Ugyanez az ember, amikor letartóztatják Filippiben Szilásszal együtt, a kalodában Isten dicsőítő énekbe kezd. Majd a börtönajtók megnyílnak, a láncok lehullanak. Az álmából riadó börtönőr pedig ijedében végezni akar magával. Pál pedig nem azt mondja, hogy kit érdekel, megérdemli a sorsát, hanem: Ember állj, ne tégy magadban kárt! Mindannyian itt vagyunk, nem szöktünk el!

ITT a Bőség Logikája, a TÖBBLET, az odatartott másik orca.

N.Z.: – Ami nem azt jelenti, hogy ki kell szolgáltatni az alávetettségben élőket a hatalmon lévőknek. Inkább azt jelenti, hogy az alávetettségben, kisebbségben élőknek többet kell tenniük és adniuk, mint amennyit kapnak. Nem egyenértékű tettekkel válaszolni, mert alávetettségük azzal csak erősödik.

Jézus második és harmadik példájának – a felsőruha pluszként való odaadásának, valamint a még egy mérföldre való elmenetelnek az értelme a többletadás, a többletnyújtás. Ugyanígy értendő az idegenek köszöntése is.

P.A.: – A felsőruha odaadásának példájáról:

Egy szegény embernek a mindennapi öltözetén kívül más értékes holmija nem volt. Az alsó ruha a mezítelenséget takarta, a felsőruha az éjszakai meleget adta. Aki alsóruháján kívül a felsőt is elveszti, az teljesen meztelen. Amit Jézus ebben a példázatában kér, az önmagam teljes lehetetlenné tétele lenne?

N.Z.: – Hasonlat ez, a többletadás példázata. „Ha pereskedni akar veled”: ez a ruha-odaadás feltételezett hátere. A másik fél nem birtokolhatja még jog szerint az alsóruhát sem. Azért akar pereskedni, mert biztos benne, hogy ellenállásba fog ütközni. Meggyőződése, hogy szép szóval nem tudja megszerezni, csak törvényesített erőszakkal. Ha perbe szállsz vele, lehet hogy elveszted, lehet, hogy megnyered a pert és vele a ruhát. Téged ugyan nem rövidítettek meg, de mi változott? Pereskedő ellenfeled rólad alkotott véleményében nyilván semmi, sőt... Ha átengeded alsóruhád, még azt gondolhatja, hogy azért adod oda, mert tudod, hogy a pert úgyis elvesztenéd. De add oda a felsőruhád is! Azt már nem magyarázhatja másként, mint úgy, hogy rendkívüli eset történt vele.

P.A.: – A harmadik szituáció a kényszer-munkára vonatkozik: egy római katona poggyszának cipelésére. Egy izraelita kötelezhető volt arra, hogy egy mérföldre elvigye. „Menj el vele kettőre!” Vajon ezzel majd a láncok kettőződnek és a gyűlölet nő kétszer olyan nagyra? Nyilván nem. A jelentés itt is a bőség, a nemes nagyvonalúság.

N.Z.: – Fogcsikorgatva végigcsinálni, amire köteleznek? Nem. Kötelességteljesítés helyett nagylelkűséget kér tőlünk Krisztus. Itt visszatérek arra a gondolatra, hogy az alávetettségben, vagy kisebbségben élőknek

többet kell nyújtaniuk, mint amennyi a kötelességük lenne. Ez akár egy intézményes egyházra nézve is érvényes. Ilyen szempontból is szép példát adnak az egyiptomi kopt keresztények, akik önként magukra vállalták Kairó köztisztasági tennivalóit, a személteltakarítását. Kötelességteljesítés helyett nagylelkűséget, többletet...

P.A.: – Sok esetben, sőt, legtöbb esetben az emberek gondolkodás nélkül, reflexszerűen cselekszik az egyenértékűség tetteit. De így mitől változnának meg minőségileg körülményeink?

Milyen legyen a bőség logikája szerinti cselekvés? Jézus szándéka az, hogy mindenki a maga életére nézve eljusson erre a kérdésre. Hogyan tegyék a többlet, a bőség logikája szerint? Mert a krisztusi ember számára a bőség parancsolóbb...

N.Z.: – Parancsolóbb, mint a szükség. Amit eddig természetesnek tartottunk.

P.A.: – Normatívnak... az immár megkérdőjeleződött, a túlcsoportuló többlet, a parancsoló bőség kényszere révén.

Hogy hogyan jelentkezik ez a bőségből adódó kényszer a Jézussal való találkozásakor, arra jó példa Zákus története. Zákus legyőzi szegényét, felmászik a fára, Jézus lehívja, nála étkezik. Jézus szétrobbantja a „vér nem válik vízzé” közmondásban megélt tapasztalatot. A közmondás az egyenértékűség logikája szerint fogalmazódott. Kutyából nem lesz...

N.Z.: – „Kutyából nem lesz szalonna”.

P.A.: – Annyit várunk tőled, amennyit mindedig nyújtottál...

N.Z.: – Krisztussal kapcsolatba kerül Zákus és áll a bőséget és nagylelkűséget képviselő oldalára. „Krisztus megismerése után még a kutyából is lehet szalonna”. Fogalmazott így Pröhle Károly professzor egy alkalommal.

P.A.: – Zákus a négyszeresét adja annak, ami kötelező lenne.

Ma a világ színpadát ellepik az egyenértékűség logikája szerint cselekvő, számító, érdekemberek, akik a szeretetet is megkötözik az adok-veszek logikájával, viszonyrendszerével. Holott az adok-veszek üzleties szemléletében a szeretet elsorvad.

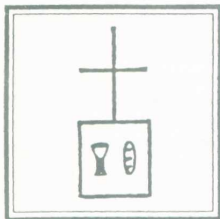
N.Z.: – Az egyenértékűség, a mindent ár szerint adó és fogadó világban a többletadás – ami talán nem más, mint a cselekvésben lévő szeretet – tehet valamit, viszonyrendszeret félresöpörő tág ölelésével.

P.A.: – A krisztusi útnak indítást Szilágyi Domonkos így fogalmazza meg a mi korunkra nézve:

„...szerves gép itt az ember... próbáld szeretni – nem kilóra mért szerelemmel.”

Nem kilóra mért szerelemmel.

Ámen

Gyülekezeti szolgálat – lelkési közélet

DR. GADÓ PÁL

Diakónia az ezredfordulóhoz közeledve

Az Egyházak Világtanácsának egyik osztálya (a IV. – Sharing and Service) 50 éve motorja a tagegyházak szeretetszolgálatának. A fél évszázados számadás keretében 11 követelményben fogalmazták meg a korszerű diakóniai tevékenység jellemzőit:

- 1 – első helyre a leghátrányosabb helyzetűeket teszi,
- 2 – kölcsönösségen alapszik – amennyiben a szükségben lévők között szolgálatot végzők elismerik saját rászorultságukat az elfogadásra és a megsegítettek képességét az adásra,
- 3 – együttműködik azokkal, akiket szolgál és nem értük, körülöttük vagy a fejük felett tevékenykedik,
- 4 – tiszteletben tartja a rászorultak saját értékelését szükségleteik tekintetében és arra vonatkozóan, hogy miképpen elégíthetők ki e szükségletek a legjobban,
- 5 – hatalmat biztosít a segítségére szorulóknak a velük kapcsolatos történések ellenőrzésére,
- 6 – kielégíti a sürgős szükségleteket, miközben elemzi azt a rendszert, amely létrehozta, illetve súlyosbítja ezeket és szembeszáll vele, valamint megváltoztatja azt,
- 7 – megosztja a forrásokat, amelyek az életet hordozzák,
- 8 – hűséges marad a rászorul-

takhoz, nem hagyja el őket a nehézségek idején sem,

- 9 – elfogadja az elkerülhetetlen költségeket és elismeri, ha nyereség jelentkezik,
- 10 – számot ad magáról azoknak, akik között szolgál, és
- 11 – együttérzésének nem szab határokat.

A FÉBÉ Diakonissza Egyesület és az általa létrehozott Alapítvány számára előnyös, hogy amikor ezekben az években újrakezdheti munkáját, nincsenek hosszú éveken át magával hurcolt megkötöttségei, így a mások tapasztalatára építve megkísérelheti, hogy a diakónia Európában elfogadott és a fenti 11 pontban körvonalazott normáihoz igazodva formálja szolgálatát.

Isten csodálatos segítsége iránti hálával adhatjuk híru, hogy a piliscsabai Silóban néhány hónapja kicsiben megkezdhette működését testi fogyatékossgal élő fiatal felnőttek társas otthona. Egyelőre ez a működés még nagyon részleges és távolról sem felel meg azoknak a követelményeknek, amelyek kielégítését tervbe vettük. Így igazi értéke jelenleg módszertanilag abban áll, hogy a kezdeti tapasztalatok visszacsatolásával finomíthatjuk a megvalósítás további munkáját.

Ezzel egyébként ösztönösen ráléptünk arra az útra, amelyet sokan a diakóniai munka körfolyamataként elvileg kívánatosnak tartanak: környezetünk megfigyelése alapján felmérjük a szükségleteket, az ige útmutatásával tervet dolgozunk ki

a segítségnyújtásra, a tervet tettekre váltjuk, majd az elért hatást kiértékelve ismét az ígére hagyatkozva meghatározzuk az újabb tennivalókat.

Vannak pozitív tapasztalataink:

- A Siló Otthonban lakó testvéreink jobb életminőséget valósíthatnak meg, mint korábbi környezetükben, ahonnan jöttek,
- Sikeres a FÉBÉ BT foglalkoztatási, termelői tevékenysége,
- Alkalmos műszaki megoldásokkal csökkenthetők azok a hátrányok, amelyeket a képességek egyes fogyatékossgai okoznak,
- Elérhető az érintettek részvétele a teherviselésben, mégpedig arányosan az igénybevett szolgáltatásokkal és ez valóban egyszerű keretek közé tereli az igényeket,
- Az üzemeltetést végző FÉBÉ BT, ha nehezen is, valamint a lakóktól jelentős hozzájárulást kívánva, képes anyagilag egyensúlyban tartani az otthon,
- A kívülről jövő barátok, rokonok és érdeklődők pozitívan ítélik meg azt, ami eddig létrejött,
- Lassan formálódik valami közösségi élet a Siló lakói között,
- Környezete számára, elsősorban az ott élő sérült embereknek előnyös lehetőségeket tud kínálni a Siló.

E kedvező tapasztalatok fényében remélhetjük, hogy jó úton indultunk el és Jézus akarata teljesülésének vagyunk tanúi. Azonban minden éremnek két oldala van és mutatkoznak arra utaló jelek is, hogy a Siló körül nincs minden rendben. A problémák között vannak olyanok, amelyeket előre lehetett látni:

– Nyilvánvaló, hogy aktív, mozgalmos életre vágyó mozgássérült fiatalok számára nem ideális egy olyan kis település lakójává válni, ahol még egy árva mozi sem működik, az üzletekbe kerekesszékkal bajos bejutni, de az árukészlet amúgyis hiányos és a kultúra, sport és szórakozás vagy hitélet központjaitól elvlasztó 25–30 km-es távolságot csak drága üzemanyaggal működő autó(k) segítségével lehet legyőzni,

– Tudtuk, hogy a Siló-telek terpvizsgálatai, a falu lejtős és többnyire szilárd burkolat nélküli, földes, kátyús utcái a helybeli közlekedést is nagyon megnehezítik,

– Természetes, hogy egy félig kész létesítmény, amelynek területén még állandóan építkezés folyik sok olyan teher elviselését követeli meg az első beköltözőktől, az úttörőktől, ami remélhetőleg később már nem lesz jellemző (zaj, sok idegen ember mozgása, szükségmegoldások a helyiségek használata és a szolgáltatások tekintetében stb.) E közbenső állapotban nem lehet optimális a működés gazdaságossá-

ga. Az otthonban jelenleg lakó kevés ember között nehezen alakulnak ki a hasonló érdeklődésen, értékrendszeren alapuló közös megmozdulások.

– A keresztyén testvériség Isten ajándéka, amelyet emberi erőfeszítéssel szorgalmazni nem lehet.

Vannak azután olyan nehézségek, amelyek jelentkezését csak némi csalódottsággal tudjuk tudomásul venni:

– Úgy tűnik, hogy a keresztyén emberek és közösségeik általában kevés felelősséget éreznek az olyan munka iránt, amely esélyegyenlőséget kíván teremteni fogyatékkal élő emberek számára. Anyagi támogatásnál is többet jelentene, ha evangélikus gyülekezeteink szolidaritásukat kimutatnák otthonunk többé-kevésbé rendszeres látogatásával. Ez jelentősen csökkenthetné az elszigetelődés, kirekesztődés veszélyét.

– Bár világos, hogy minden Silóban lakó személy tehermentesíti a társadalmat egy krónikus kórházi vagy szociális otthoni férőhely fenntartása alól, eddig még nem mutatkozott segítőkészség otthonunk normatív támogatására.

– 89–90-ben ígéretesen indult meg a civil szerveződések társadalmi érdeket szolgáló, pl. szociális jellegű kezdeményezéseinek támogatása alapok, alapítványok pályázatain keresztül. Úgy tűnik, hogy ez a pályázati rendszer 1993-ra csődbe

jutott, eredeti céljának betöltésére alkalmatlanná vált. Véleményem szerint ennek oka nem a szegénységben, az ország rossz gazdasági helyzetében, hanem a hibás szemléletben, téves elosztási elvekben keresendő. Emiatt emberileg bizonytalanra vált, hogy milyen forrásokból lehet előteremteni a Siló Társas Otthon teljes kiépítéséhez szükséges pénzügyi fedezetet. Rögtön megjegyzem azonban, hogy Istenbe vetett bizalmunk e tekintetben sem rendült meg.

– Szerettük volna, ha a Silóba költöző lakók teljesen szabadon választják ezt a lakásmegoldást. A legtöbb magyar mozgássérült sorsa azonban annyira kényszerpályán mozog, hogy valójában nincs lehetősége szabad döntésre. A későbbiekben ez akadály a oldott, örömteli életvitelnek a jó fizikai adottságok ellenére is.

– Be kell ismernünk, hogy modellünk jó működése kiemelkedően közösségi beállítottságú személyiségek részvételét kívánja. Társadalmi közegünk ugyanakkor nem kedvező az ilyenek kialakulásához és ebből a szempontból választást a jelentkezők között rendkívül nehéz. Ebben az első menetben ez nem is sikerült igazán jól.

A Silóban lakók együttesen egy tanulási folyamat útjára léptünk és én bizakodva nézek a fejlődést és növekedést adó Úrra, akinek munkálkodását közöttünk naponta kérem imádságomban.

Örömeink és gondjaink a győri evangélikus óvodában és iskolában

Előzmények

A győri evangélikus egyházközségben már a XVI. század második felétől működött egyházi iskola. Történelmünk és egyházunk viharos múltja tükröződik az iskola történetében is. Hosszabb-rövidebb kényszerszünet után mindig újrakedt, majd felvirágozott az iskolaügy.

A leghosszabb kiesés kétségkívül

az 1948-as államosítást követő 44 esztendő volt (s nehezen hiszem, hogy akár hat esztendővel ezelőtt bárki is reménykedhetett volna az újrakezdésben). A rendszerváltást követően – az egyházi ingatlanok visszaadásának és az egyházi iskolák alapításának törvényben szabályozott lehetőségeit kihasználva – a gyülekezet presbitériuma már 1990-ben kinyilvánította egybehangozó kí-

váságát: újra kell indítani az iskolát.

Tekus Ottó igazgató lelkész, majd nyugdíjba vonulása után Ittész Gábor igazgató lelkész irányításával néhány – iskolaügyben jártas presbiter kezdte meg az előkészítő munkát és a tárgyalásokat. Jómagam 1991 januárjától szakértőként vettem részt a bizottság munkájában.

A tervezés során rengeteg kérdés-re kerestük, s próbáltuk megadni a választ, melyeknek helyességét az indulás óta eltelt idő igazolta.

1. *Szükség van-e korunkban az egyház iskolai szolgálataira (hiszen teljesen elszoktak az emberek ettől).* Hogyan épül be az iskolarendszer az egyház szervezetébe, a gyülekezetek életébe úgy, hogy az intézmények működtetéséhez nincs és nem is lehetett kellő tapasztalat és gyakorlat? Lesz-e jelentkező gyerek az iskolába, s találunk-e az „elkorcsosult” pedagógusok között hívő, hivatását szerető, újra fogékony társakat?

2. *Hogyan kapcsolódjunk ilyen hosszú idő után volt iskolánk és az evangélikus iskoláztatás hagyományaihoz úgy, hogy figyelembe vesszük korunk követelményeit is?*

Úgy gondoljuk, építeni kell a hagyományokra, méríteni kell belőle a szokásrendszer kialakításánál, ugyanakkor tudomásul kell venni, egy szervezet mai igényeknek megfelelő megszervezését nosztalgiából nem lehet megoldani. A kettő észszerű ötvözete jelölheti ki a helyes utat.

3. *Hogyan illeszkedik intézményünk a mai magyar iskolarendszerhez, mely alapvetően különbözik a régitől, ugyanakkor komoly változások várhatók benne.*

1991 tavaszán fogadta el a presbitérium azt a szerkezeti elképzelést, amelyet azóta is követünk: „1991-ben indítsuk meg az óvodát, 1992 szeptemberétől a nyolc osztályos általános iskolát, később – a lehetőségek függvényében – a nyolc osztályos gimnáziumot.” Így alakul ki az az egységes nevelési-oktatási rendszer, amely lehetővé teszi a korai gyermekkorú az érettségig egységes keresztyén nevelési hatásrendszer érvényesülését.

4. *Nem kisebb gond volt az óvoda és iskola fenntartásának és működtetésének kérdése.* Az államilag szavatolt normatív támogatást a tanulói létszám után adják, ez az összeg a költségek mintegy 65–70%-át biztosítja. Olyan létszámmal kellett tehát indulnunk, hogy a gyülekezetnek minél kevesebb anyagi megterhelést jelentsen a működtetés (hiszen az egyházközség meglehetősen szűkös keretek között gazdálkodik). A presbitérium előlegezte bi-

zalmát, és vállalta az esetleges többletterheket.

Azóta országosan is rendeződtek a gazdálkodási kérdések, így megkönnyebbülve mondhatjuk ma már, hogy anyagi természetű kérésekkel nem terheljük feleslegesen az egyházközséget.

5. *Az Öregtemplomot körülölelő épületegyüttes* szerves része iskolánk. Az épületben az elmúlt időszakban a jónevű Bartók Béla zenei általános iskola kapott helyet. Már a kezdet kezdetén az volt az álláspontunk, hogy nem szabad összekeverni a képességek alapján felvett és a meggyőződésből iskolát választó gyerekeket. Szerencsére a városi önkormányzat 1992-ben másik épületet biztosított az iskolának, és az épületet félig üresen bár, de átvehettük, s elképzeléseink szerint alakíthattuk ki az újrainduló evangélikus iskolát.

Visszatekintve az eltelt időre, magam is csodálkozva gondolok arra, hogyan is mertünk vállalkozni a bizonytalan körülmények között erre az embert próbáló feladatra. Csak erős hittel, Isten iránti bizalommal és nagy-nagy elkötelezettséggel lehetett elindulni az úton, és a főlénk tomyosuló kérdésekre reménytelen válaszokat keresni. Nem lehet nem felfedezni mindabban, ami történt, Isten áldó és segítő kezét. Nap mint nap átéltük, és a mai napig tapasztaljuk a „hétköznapi” csodákat.

A gyerekek növekvő létszáma, az egyházi iskolák örvedetes szaporodása, a pályázatokra jelentkező pedagógusok magas száma, a gazdálkodási gondok megoldódása, és az elmúlt esztendőik szép eredményei igazolták bizodalunkat és reménységünket.

Mindennapjainkról

1991-ben nyolc kisgyereket írtak be induló óvodánkba, jövő év szeptemberétől 78-an lesznek három csoportban. 1992. július 1-től az óvoda szervezetenként az iskolához tartozik, így gazdálkodása nem okoz gondot. Ideiglenes helyen bár, de jó körülmények közé, esztétikus környezetbe kerülnek a gyerekek. Szerető gondoskodás veszi körül őket. Mindennapjaikba természetes

módon épül be a templom közelsége, a heti hittanfoglalkozás, dalnulás és sorolhatnám tovább.

Nagy örömünk, hogy az iskolába kerülő gyerekek, kivétel nélkül itt maradtak, így nem szakad meg az a folyamat, amit elképzeltünk.

1992 szeptemberében indult az iskola 163 tanulóval. 29 különféle iskolából kerültek hozzánk gyerekek, többnyire a szülők szándéka szerint.

Az államilag elfogadott *tanterv*, munkarend szerint dolgozunk, így az oktatás megszervezése viszonylag rutinfeladat volt. Hosszú töprengés után iskolánk hagyományai és a már működő evangélikus gimnáziumok rendje alapján alakítottuk ki iskolánk egyházi, evangélikus jellegét.

A *hitoktatás* minden gyerek számára kötelező, a hittanórák beépülnek a délelőtti munkarendbe. Azonos időben tartjuk az evangélikus, református és a katolikus hittanórákat.

A hetet hétfőnként reggel közös áhitattal kezdjük az Öregtemplomban, sok szülő is elkíséri gyermekét. Mindnyájunk számára fontos és megnyugtató Isten igéjével kezdeni a hetet. Közös imával kezdjük el és fejezzük be a napot. A gyerekek étkezés előtt és után is imádkoznak. Az egyházi ünnepeken, a tanévnyitó és tanévzáró alkalmával iskolai vagy gyülekezeti istentiszteleten veszünk részt. Évente egy alkalommal, mennybemenetel ünnepén iskolai csendesnapot tartunk.

Kialakultak tehát a spirituális formák, ezeken keresztül válik mindennapjaink szerves részévé az íge, lehetőséget adva személy szerint mindenkinek a befogadásra.

Sok az örömteli élményünk, viszont legfőbb gondjaink is ezen a területen jelentkeznek. A közvetlen társadalmi környezetben és sok családban hiányzik az a háttér, amelyben a gyerekek természetes lételemévé válhat a keresztyén életvitel, a Tízparancsolatra és Jézus tanításaira épülő erkölcsi ítéletrendszer, bekapcsolódás a gyülekezeti munkába. Nálunk is jelentkeznek azok a társadalmi és családi konfliktushelyzetek, amelyekben egyértelműen a gyerek a vesztes.

Rossz emléket idéz, mégis meg kell kockáztatnom, hogy – ellenkező előjellel bár – de találkozunk a „kettős nevelés” problémájával. Feloldása, a gyerekek megerősítése, segítése mindennapi feladataink közé tartozik.

Többször megfogalmaztuk már, hogy *célunk* a gyermekek keresztyén szellemű nevelése. Ez így nagyon szépen hangzik, de rendkívül nehéz megfogalmazni, mit is értünk ezen.

Nem sokat töprengünk ezen, inkább megpróbáljuk a gyakorlatban megvalósítani. Szeretetteljes, elfogadó légkör, ahol a gyerek biztonságban tudhatja magát, érzi, hogy gondjait bizalommal megoszthatja velünk, a bajban segítő kézre talál. Arra törekszünk, hogy az ismeretek átadásával együtt rávezessük tanítványainkat az egyedül békességet adó útra Jézus Krisztusban. Nagyon nehéz ezt a naponta sűrűn

jelentkező problémákon keresztül megvalósítani, bukdácsolunk, botladozunk is eleget. Mégis úgy érzem, a hallgatás hosszú évei után, hogy Isten súlyos de csodálatosan szép szolgálatot bízott ránk.

Nem véletlenül kísér bennünket indulásunk óta Ézsaiás próféta könyvéből az Ige:

„...akik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek, mint a sasok, futnak és nem lankadnak meg, járnak, és nem fáradnak el.”

Jancsó Kálmáné

Örömök és gondok a Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnáziumban

Második tanévét zárja újra egyházi kezelésben a bonyhádi gimnázium.

Öröm, hogy egyházunknak a Dél-Dunántúlon újra van középiskolai oktatási intézménye, mégpedig nagy hagyományú és kitűnő adottságokkal rendelkező intézménye.

Gond, hogy az iskolát hajdan fenntartó egyházmegye az akkori 49.000-ről 12.000 lélekre csökkent, akiknek anyagi ereje sem a régi...

Öröm, hogy az iskola átvétele bonyodalmak és zökkenők nélkül zajlott le, amit megkönnyített az iskola régi, közismerten türelmes légköre. Az államosítás előtt is mindössze egyetlen olyan évfolyama volt, amelyben az evangélikus tanulók részaránya az 50%-ot meghaladta. Három római katolikus, egy szerb orthodox és egy evangélikus lelkész (Wolf-Ordass Lajos későbbi püspök) neve szerepel a diákjai között. A városban és a környéken más gimnázium nincs, az iskola változatlanul közoktatási funkcióit tölt be a szó legszorosabb értelmében. *Öröm*, hogy ilyen körülmények között is zökkenőmentes volt az átvétel és emiatt sem tanár, sem diák nem távozott az iskolából.

Súlyos *gondot* okoz az iskola állapota, amelyben az egyház átvette, kétéves igazgató-válság után. Úgy tűnik, az önkormányzat e gondok orvoslásához partnert keresett – és talált – az evangélikus egyházban. Gondot jelent az épületek elhaszná-

lódott, leromlott állapota. Mégis *öröm*, hogy az önkormányzat az átadás-átvételi szerződés jóváhagyása után is elvégezte a nyílászárók teljes felújítását és a korszerű vizesblokk kialakítását a főépületben. További *öröm*, hogy az egyház a felújítást folytatja, és csakhamar teljes díszében pompázik az 1906-ban emelt, védelemre érdemes főépület.

Nyomasztó *gond* a hatosztályos tagozat bevezetésével kialakult tanteremhiány.

Ugyanígy *gond* a diákotthon korszerűtlen volta (16–18 fős hálótermek) és leromlott állapota. Emiatt viszont előfordult, hogy hozzánk jelentkezett gyermekek szülei megdöbbenéssel reagáltak a magukra.

Öröm, hogy e két gond megoldására egyházunk a diákotthon rekonstrukcióját és bővítését tervezi, melynek során a hálótermekből tanterem alakíthatók ki, és a diákotthon korszerű, új szárnnyal bővül, 120 férőhellyel.

Öröm és gond az iskola örökölt specializálódása a természettudományos tantárgyakra. *Öröm*, hogy diákjaink matematikából és fizikából kiváló eredményeket érnek el mind felvételi vizsgán, mind tanulmányi versenyeken. Az idén is van OKTV-helyezettünk és az Arany Dániel versenyen országos helyezettünk... *Gond*, hogy ezek az eredmények a humán oldal bizonyos fokú elszorításával születtek. A korábbi iskolavezetés beállítottsága miatt

kiváló magyar-történelem-nyelvszakos, egyetemet végzett tanárok álltak tovább magasabb anyagi és erkölcsi megbecsülés reményében, helyüket pedig főiskolát végzett általános iskolai tanárokkal töltötték fel, akik egyetemi végzettségüket levelező tagozaton szerezték meg. Mégis: sok diákunk szerez az iskolai nyelvtanulással közép- illetve felsőfokú nyelvvizsgát és van Kazinczydíjat nyert diákunk is.

Gond, hogy az iskola kisvárosban működik, ezért pályázat útján tanári állásokat betölteni szinte képtelenség: egyszerűen nincs érdeklődő... Az üres helyeket csak személyes ismeretség felhasználásával, utánjárással, rábeszéléssel, egykori diákjaink köréből tudjuk betölteni, és így is gyakran szerepel feltételként minden fiatal pályakezdő elemi gondja: a lakás. Márpedig a gimnáziumi tulajdonban lévő szolgálati lakások száma csekély, a komfortjuk sem túl magas. *Öröm*, hogy az önkormányzat e téren a lehetőségei szerint segít. A német nyelvoktatás személyi feltételeit sikerült biztosítani, angoltanár változatlanul keresettek...

Gond volt a tanári karnak az országos átlaghoz viszonyított alacsony fizetése, ami az említett személyi konzekvenciákkal is együtt járt. Az alacsony fizetésben közrejátszott, hogy a Városi Tanács a gimnáziumi fejkvótát megrövidíthette, és meg is rövidítette, hogy

felduzzasztott apparátusát finanszírozhassa. *Öröme* a tanári karnak, hogy az egyház korrekt és előzékeny iskolafenntartó. Egyrészt vállalta a korábban megkezdett programok finanszírozását (hatosztályos tagozat bevezetése, osztott csoportok matematikából és nyelvekből), másrészt időben és rendben biztosította a közalkalmazotti jogviszonnyal azonos értékű javadalmazást.

Öröm, hogy a gimnázium udvara sokféle sportpályának ad helyet.

Öröm, hogy diákjaink szívesen sportolnak, a szemmel láthatóan tehetségtelenek is, örülünk a tehetségesek sikereinek. *Gond*, hogy rossz idő esetén a jelenlegi 14 tanulócsoportnak mindössze egyetlen, kicsi, röplabdapálya-méretű, és 101 éves tornacsarnok (Tolna megye első fedett tornacsarnok!) áll rendelkezésére. *Öröm*, hogy egyházunk a kollégiumi rekonstrukcióval együtt ezt is megoldani szándékozik...

Öröm, hogy a diákok jól érzik

magukat az iskolában, nem érzik tehernek az egyházi irányítást, sőt... demokratikus szabályok szerint „minősített” többséggel ifjúsági mozgalmat segítő tanárnak választották az egyik itt tanító fiatal lelkészt. Öröm, hogy sok olyan gyerek, akinek korábban semmi egyházi kapcsolata nem volt, bekapcsolódott az egyház ifjúsági munkájába és aktívan részt vesz pl. a MEVISZ „Bárka” munkájában is.

Krähling Dániel

† Dr. theol. h. c. Dedinszky Gyula 1905–1994

Lelkészi karunk doyenje elindult a minden halandók útján.

A délvidéken, Dunagáloson született, a Bácskában, ahol az édesapja lelkész volt. Gimnáziumba Békéscsabán járt. Ott érte Trianon, s nem tudott már hazamenni. Rell Lajos, a gimnázium igazgatója vette szárnyai alá. A teológiát Sopronban végezte el, majd elsőként kapcsolataink hajnalán Finnországba ment tanulmányútra. Ez rendkívül jelentősé lett mind egyházi kapcsolataink, mind az ő számára. Sűrű levelezést folytatott menyasszonyával, Veress Margittal (későbbi feleségével). Ez a levelezés jelentős dokumentumként jelent meg nemrég Suomiban. Sajnos nálunk Sajtóosztályunk nem adta ki.

Hazatérve segédlelkészként szolgált Kiskőrösön, Ipolyvecén, Szarvason. Innen került ismét Kiskőrösre, ahol parókusként 11 évig szolgált. Végül a békéscsabai gyülekezet hívta meg 1942-ben. 1972-ben ment nyugdíjba, s élt haláláig a Haan-parókián, még 22 évig.

Békéscsaba legnagyobb papjai közé tartozik. Ez az élet kilencven esztendőn át szüntelenül termő élet volt.

A határok által születőitől elválasztott ifjú a finnek között meleg emberi, baráti közösségre talált, s ez a kincs egy életen át gazdagon termett benne. Az empatikus megértés folytán *felesége* is megtanult finnül. Míg lelke kincseit egyháznak, társadalomnak bőven szórta szét, kevés

olyan egymásnak élő két embert láttam, mint ők voltak. A finn belső világgal teljesen telítődött. Két tucatszámú finn tárgyú cikke, tanulmánya jelent meg magyarul, finnül, szlovákul.

Lelkészi szolgálatában a híveket bensőleg megértő, életükre azonosulásig kíváncsi pásztor volt. Ezért tárult ki a környezet oly bőven a számára.

Békéscsabai harminc éves aktív szolgálata alatt minden egyéni érteke ellenére egyházpolitikai okokból lehámozták róla közegyházi tisztségeit. Ez a mellőzés voltaképpen előnyére vált, hiszen több energiát fordíthatott helytörténeti kutatásaira. Nyugdíjas éveiben ezt még intenzívebben folytatva, olyan termést hagyott hátra az utókornak, amely Haan Lajos után Csaba történelmi, egyháztörténeti, néprajzi legnagyobb kutató alakjává tette őt. Haan a tudós primér közlésének felfedező erejével hat. Dedinszky a kutató elemző erejével nyűgöz le. Ő az eljegyzett tudós mélyenszántó és bő termésű típusa.

Fő gondja a csabai szlovákság helyzete, útja, sorsa. Igen bőven és pártatlanul, tárgyilagosan vizsgálja, s egyben egész Csaba szociográfiáját, néprajzát adja, beleágyazva az egyház történetét is a gyökerekig nyúlón. Életének szinte a gerincmunkája ez. De a részletmunkákban is mindig ehhez a gerinchez igazodik, legyen szó a harangok történetéről, a tanavilág szerteágazó kérdé-

seiről, iskolások lelki világáról, anyakönyvek, végrendeletek árukkodó titkáról, vagy éppen a csabai kolbászról s a nép derűjéről. Külön könyvet írt a csabai szőlőnemesítésről Stark Adolf élettörténete nyomán.

Eddig megjelent dolgozatai, tanulmányai közel ezer oldalra tehetőek, s még mennyi rejlik kiadatlanul! Ezekért a dolgozatokért több dicsérfő oklevelet kapott. Zömét még aktív lelkészkedése idején vetette papírra. Nyugdíjas korában csak folytatta, amit korábban elkezdett. Emellett a csabai gyülekezet levéltárát rendezte. Csak az utóbbi években jelentek meg a könyvei. Ezek között csak egy Sajtóosztályunk kiadványa, a „Biblia néprajza” c. 120 oldalas könyv. Az összes többi világi, szakmai kiadás.

Tipikus tudósalkat volt. Sohasem látta befejezettnek kutatómunkáját. 1968. április 21-én az Evangélikus Életben interjút készítettem vele „Mennyi dolgom volna még...” címen. A címben őt idéztem. Mennyi dolgom volna még! – vallotta megfáradt öregként is, mindvégig friss elmével.

Dedinszky Gyula a 90-ik életévben hagyott itt minket. Legnehezebb a feleségének, a drága Margit asszonynak.

Két fiúk van. Mindketten lelkészek.

A „termés” nem csak könyvekben mérhető.

D. Koren Emil

Az 5. Budapesti Bach-hét a Deák téren

A hangversenyek
19 órakor kezdődnek.

Templomunk hagyományára szerint
a zeneszámok között rövid
igehirdetés hangzik el.

A BACH-HÉT
művészeti vezetője
KAMP SALAMON

A BACH-HÉT
rendezője a
PESTI EVANGÉLIKUS EGYHÁZ
1052 Budapest, Deák tér 4.
Telefon: 117-3413

A BACH-HÉTET
a **MAGYAR BACH-TÁRSASÁG**
és a

HYPOBANK
HYPO-BANK Hungaria Rt.
támogatja.

A belépés díjtalan.
adományokat köszönettel elfogadjunk.

Nem mindennapos eseményorozat színhelye volt Deák téri templomunk ez év május 30-tól június 5-ig. Estéként az egyházenét és Bach muzsikáját becsülő, értő közönség gyűlt össze, akiket a naponta megszólaló ige egyben gyülekeztette is formált. Bálint László óbudai lelkész estéről esetére a Lélek ajándékairól szólt.

A Bach-hetek megrendezését a nyugati országokban szervezett Bach-hetek mintájára öt évvel ezelőtt *Kamp Salamon*, a Lutheránia karnagya kezdeményezte. A kérdés az volt, lehet-e évről évre megismételni a csak Bach műveiből álló sorozatot úgy, hogy arra sikerüljön mindig megnyerni a legjobb, nemzetközi tekintélynek örvendő hazai vagy külföldi Bach-játékosokat. Lesz-e közönsége egy olyan sorozatnak, amelyben az estek értékét nem a változatosság, hanem a zenei szerkesztési egység adja. Hiszen nem kis kon-

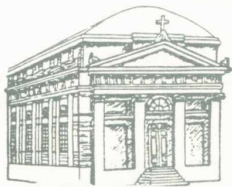

5.

BUDAPESTI BACH-HÉT

a Deák téri
evangélikus templomban
1994.

május 30-tól június 5-ig

centrációt jelent másfél-két órán keresztül pl. egy szál csembalót hallgatni, amelynek tudvalevőleg elég kicsiny a hangja, és nem sok hangszínvariációval rendelkezik.

A kérdésekre az ezévi Bach-hét is pozitív választ adott. A sort a zenei versenyekekről ismert fiatal norvég Bach-játékos orgonista, Karstein *Askeland* nyitotta meg. A műsorán szereplő négy nagy evangélikus korálfeldolgozás hitelesítette a helyszín autenticusságát. Kedden és szombaton szonátaesteket hallgattunk. Kedden hegedűre és csembalóra írt szonátákat és partitákat adott elő *Kertész István* hegedűművész *Pertis Zsuzsa* közreműködésével. A szombati napon a kubai származású bécsi-svájci professzor, *Jose Vasques* szólaltatta meg barokk hangszerét három gamba-csembaló szonátával. Kísérője Dobozy Borbála volt. E két hangszer máig is különös hangzásvilágot hoz közénk, hitelesen

idézve a háromszáz évvel ezelőtti finom hangzásokat. Ezeknek a korhű interpretációknak szinte elmentését hallhattuk *Kemenes András* egészen kivételes tehetségű pianistánktól. Már múlt évben is megcsodáltuk dinamikus és ihletett zongorajátékát a Wohltemperiertes Klavier kötetek első tizenhat prelúdium és fűgájának előadásában. Most a kötetek második harmadát hallgattuk abban a reményben, hogy jövőre a befejező rész élményében is részünk lehet.

Zádori Mária szoprán énekesnő is a legnehezebbre vállalkozott. A Geistliche Lieder néven ismert korálok, kis áriákat, vallásos tartalmú dalokat énekelte. Féltünk, hogy a sok kis „dalocska” egymásutánja talán egysíkúságot eredményez. Félelmünk alaptalan volt. A Bach-interpretációjáról híres művésznő oly gazdag árnyalással fejezte ki a 18. századi evangélikus pietizmus Jézus-szeretetét és halálra készülő lelkületét, hogy felledette a hallgatókkal a kis műfaj „házi használatra írt” eredetét. A kíséret szolgálatát a kis háromregiszteres orgonán, orgonapozitívon *Zászkaliczky Tamás* végezte művészen. Az orgonaművész az ének-művek blokkjait egy-egy korárelőjátékkal keretezte.

Nagyon otthonosan szólt templomunkban a *Debreceni Kodály-kórus* műsora: a Wer nur den lieben Gott kantáta és a négy nagy két kórusos motetta, hiszen e művek egy része a Lutheránia repertoárjában is szerepelt. E kórust *Kamp Salamon* vezeti im-

már évek óta. Az ő felfogásának és következetes munkájának eredménye a remek barokkos kórus-hangzás.

A hét koronája a 90 éves *Lutheránia* jubileumi hangversenye volt. A kórus a *Wir danken dir* kantátát és a *Magnificat*ot énekelte a Magyar Szimfónikus Zenekar közreműködésével. Énekszólísták *Zádori Mária*, *Németh Judit*, *Marosvári Péter*, *Szécsi István* voltak, akik egytől-egyig a Bach-stílus kiváló interpretátorai. Ismét jól vizsgázott a gyülekezet kis orgona-pozitívja a kantáta orgonaversenyszerű nyitótételében – megszólaltatója e sorok írója volt. A *Magnificat* sodró lendülete ámulatba ejtette a hallgatókat: a Lutheránia karnagya az amatőr kórustól olyan virtuozitást követelt, amely egy profi együttesnek is becsületére válna. Ez egyben azt is igazolta: noha a Lutheránia már 90 éves, de Isten kegyelméből megújulásra mindig kész.

Egyesek számára kérdés lehet: vajon szabad-e egy gyülekezetnek ennyi szellemi és anyagi energiát úgynevezett kulturális programra áldoznia? Válaszunk: ha jelen vannak azok, akikkel ilyen európai színvonalú rendezvény megvalósítható, úgy egy jó ügy elhagyása mindenesetre bűne annak, aki e jót megtehetné és nem teszi meg. Márpedig akkor ezt a jót, Bach muzsikájával szolgálni e félig elvilágiasodott, félig római katolikus Budapesten ugyan kinek lenne inkább kötelessége, mint a Deák-tériknek?

Trajtler Gábor

évi közgyűlésén Dr. Tóth Károly elnök összefoglaló beszámolója után (olvasható a Theológiai Szemlemben, 1994. tavaszi szám) és Dr. Pásztor János professzor Keresztény Hit és Ellenségeskedés témájú konferencia előkészítője (Kecskemét, 1994. aug. 21–27.) után Dr. Harmati Béla püspök hozzászólása következett. A jegyzőkönyvből hozunk részleteket:

Harmati püspök kettős minőségben köszöntötte a jelenlévőket: úgy is, mint az evangélikus egyház elnök-püspöke és úgy is, mint a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának elnöke. Elmondotta, hogy a Tanulmányi Központ hasznos munkát végez, amelynek bizonyításául szolgál a Billy Graham műholdas evangelizációjával kapcsolatos értékelése. Ezt a tanulmányt a Rajnai Egyháznál tett látogatás alkalmával Tarr Kálmánnal együtt letehetették a vendéglátó rajnaiak asztalára.

Az ökumenizmusmal kapcsolatban tapasztalatai pesszimizmusra sarkallják, mégis *lát előrelépést*. Ezt egyrészt az elvégzett munkák és különböző programok igazolják. Az is igaz ugyan, hogy a gyülekezeti lelkészeket igen leterhelik az új feladatok, pl. a hitoktatás és így teológiai önképzésre alig van idejük. Az egyházakban mindenki túlterhelt. *Örömet jelentett* viszont számára, hogy a *Tanulmányi Központ*ról értékelő cikk jelent meg a *bensheimi folyóiratban* és hogy *folytatódott a tanulmányi füzetek kiadása*. Legutóbbi, a 6. számú füzet különösen aktuális egy túlpoltizált helyzetben. 1990 óta olyan gyors a változás, hogy az áttekintéshez szükséges az összefoglaló jó dokumentálás. Ezzel a tanulmányával a központ nagy lépést tett előre.

Bejelentette, hogy hamarosan összehívják az Ökumenikus Tanács és a *Római Katolikus Püspökkari Konferencia* közös bizottságát, amelynek feladata lesz többek között a vegeysházasság kérdésének megbeszélése és meg fogják vitatni a keresztelei és temetési közös szertartások ügyét is. Egy nagylétszámú magyar egyházi küldöttség fog február 1-jén Jeruzsálembe utazni. (*Megjötté*.) Az elmúlt év fontos eseménye volt, hogy a magyar ökumenizmus 50. évfordulóján lemérték az egyházak közeledése terén elért eredményeket.

Ami a közös ökumenikus szövegek liturgiai használatát illeti, szerinte a lelkészek 95%-a használja azokat. Az új közös bibliafordítás is napirendre került, az Újszövetség ökumenikus fordításának közös kiadása is. Harmati püspök javaslatot tett, illetve felkérte az Ökumenikus Központot két ún. kényes kérdés tanulmányozására.

Utalt arra, hogy az evangélikus esperesi értekezlet foglalkozott az *ökumenikus imahét* tapasztalataival, amelynek során úgy találták, hogy a feszültségek és problémák nemcsak protestáns-katolikus viszonylatban, hanem a protestáns egyházak között is még mindig nagyok. Evangélikus tapasztalatok szerint az illető lelkészek beállítottságától függően voltak nehézségek a baptista és a református lelkészekkel. Ezért azt *javasolja, hogy a Tanulmányi Központ végezzen felmérést az egyes felekezetek ökumenikus magatartásáról*.

Másik javaslata így hangzott: *végezze el a Tanulmányi Központ a májusi választások előtt a pártok politikai programjának az egyházakra vonatkozó részeit elemzését. Elmondotta azt is, hogy a római katolikusok a közeljövőben megjelenetik a Parlamentben az egyházakra vonatkozóan elhangzottakat. Ez a kiadvány Szegeden fog megjelenni. Felszólalását a püspök azzal zárta, hogy továbbra is mindkét részről – az Ökumenikus Tanács és az Evangélikus Egyház részéről – szellemi és anyagi támogatást nyújtanak a Tanulmányi Központ munkájához.*

POSTALÁDA

Kedves Főszerkesztő Úr!

örömmel jelzem, hogy elkészült és megjelent 9. számú tanulmányi füzetünk: „*ÚJ VALLÁSOK A BIBLIAI HIT MÉRLEGÉN*” címen, amely a *Scientology*, a *Hare Krishna*, a *New Age* és a *Moonisták* mozgalmával foglalkozik.

Az ökumenikus tanulmányi csoport által a lehető legkörültekintőbben elkészített munkát abban a reményességben adjuk közre, hogy a benne foglalt információk és mérlegelések *hüles tájékoztatást*, és így segítséget nyújtanak olvasóinak.

Szíves köszöntéssel,

Dr. Tóth Károly,
az ÖTK elnöke

Őszinte szeretettel köszöntöm kettős nyári számunk Olvasóit! – Az a reményességem, most is találnak használható olvasnivalót és segítséget az igehirdetés szolgálatához.

*

Néhány megjegyzés: A 10 éves évforduló alkalmával kötelezőnek éreztem a LVSZ budapesti vgy-vel foglalkozásunkat. Nem tekintem lezárt témának.

*

Könyv-recenzióknak nem jelenti azt, hogy csupán ennyi és ilyen könyv ment át kezünkön. Itt állandóan adósságban vagyunk.

*

Igen sok nyári konferenciáról tudunk, elsősorban a lelkészeket érintő konferenciák előadásából szeretnénk első ősz számunkban ízelítőt adni.

*

Több oldalról is felvetődött az evangélikus értelmiség gondozásának felelősebb kezelése. Minden kirekesztési szándék nélkül foglalkozunk ezzel az üggyel (pl. Deák téren már 3 megbeszélést tartottunk e tárgykörben). A Diakónia megszűnésével kapcsolatban valami részt, úgy látom, fel kell vállalnunk a szüneteltetett lap feladataiból.

*

Az iratterjesztésekben lehetne a Lelkipásztort is árusítani, akár a régebbi számokat is, hiszen tágabb kör érdeklődésére is számot tarthat...

*

Az LMK-k dolgozatainak egy részét ismerem, az OLMK vezetője jóvoltából, esperes urak is felhívhatnák a figyelmet arra, amit lelkészársaink jónak ítélték és publikálásukra számítanak (esetleg rövidítve).

*

Nagyon jelentősnek ítélem meg az ÖTK felmérést a mai magyar ökumenikus helyzetet illetően. Erre nyilván a MEÖT hivatalos lapja a Theológiai Szemle is reflektál majd, de evangélikus szempontból néhány tanulságot nekünk is le kell vonnunk, ez a szeptemberi számban kerül sorra.

*

A magyar római katolikus egyház eddig példátlan kezdeményezésének tartjuk az Esztergom–Budapesti egyházmegye július 3–9. között tartandó zsinatát. Ez a részben más egyházmegyékre nézve is modellértékű szinódus minket is érdekel, s abban a helyzetben vagyok hivatalos megfigyelőként, hogy hitelesen tudok beszámolni a tanulmányi és gyakorlati munkáról. Ide tartozik, hogy várjuk a Római Katolikus Világkáté magyar fordítását. Francia, német szövegét ismerve, várjuk a magyar hivatalos kiadást. Illúziók nélkül vesszük kézbe, tudván, hogy csaknem ignorálja a Reformációt és népét, mégis jelentősnek tartva, hiszen a XVI.sz. óta nem született ilyen jellegű dokumentum. Úgyancsak figyelünk II. János Pál pápa Levele a Családokhoz című magyarul is olvasható iratára. Várjuk a Vatikán álláspontjának ismeretét a Kairóban tartandó (1994. szept.) ENSZ világnépességkérdésekkel foglalkozó konferencián.

*

Tényként kell kezelnem, hogy felkérés ellenére sem kapok cikket: kórház-, börtön-, katonaszolgálatról, Johannesburgban tartott EVT KB ülésről, ars poeticáról a magyar médiában keresztény szemmel, ösztöndíjasaink tanulmányairól stb. Nem veszem személyes sértésnek, noha Európában vagyunk, ahol szokásban van válaszolni minden levélre, nem kaptam még lemondást sem, lelkészi karunk megszegényedésének tartom, hogy ezekről a témákról „szakértőink” hallgatnak.

*

A nyári időszakot aktív pihenésnek, töltekezésnek és „álmódzásnak” tekintve, kívánok minden Olvasónknak keresztény értékekben gazdagodást jelentő nyarat:

a szerkesztő

A GYÜLEKEZETI HITOKTATÁS KONCEPCIÓJA GYERMEKKORTÓL A FELNŐTTEK OKTATÁSÁIG

Elhangzott LMK-ülésein, Bakonyszombathelyen, 1993. dec. 9-én

ÁLTALÁBAN

Hittanóra. A jelző mutatja, nem általában vallásóráról van szó, pusztán ismeretközlésről. Némely nyugati országban azért tartják fontosnak, mert az európai, sőt emberi kultúra elengedhetetlen része. Az általános műveltség alapos bibliaismeret nélkül nem képzelhető el. Hitre oktatni, vagy ezt, mint külső-belső célt kitűzni nem kívánatos, ha nem is tilos, de nem megengedett.

Esetünkben az ismeret gondos elsajátítása mellett elengedhetetlen cél, legalábbis törekvés a hitrejuttatás, legalább az arra való célzatos felhívás. A közkezen forgó hittankönyveink is ezt tükrözik, amikor az egyes történetek végén az összefoglaló kérdések mellett a gondolatébresztő, a napjainkig lebontott kérdésekre is adja, vagy várja a feleletet.

Ebben az esetben viszont elvárás, hogy a katechéta hívő ember legyen. Mind a lelkészek, mind a laikus segítők esetében alapvető a személyes hit, ami azonban korántsem természetes dolog. Még a kiváló teológiai képzettség sem jelent önmagában élő hittel belsőleg felfegyverzett szívet.

A MÚLT GYAKORLATA

Kötelező volt a hittan tanulása. Nem azt mondom, hogy minden megkértszelt gyermek részére, mert egyszerűen nem voltak – legalább is említésre méltó számban – megkereszteltlen gyermekek. Egyházi és állami iskolákban elemi fokról legalább az érettségiig, a középszintű tanulmányok befejezéséig iskolai órarend keretében főtantárgyként szerepelt a hittan, a vallásban. Ebből a tárgyból az elbukás osztályismétlést vont maga után. Diaszpóra helyzetünk akkor is jellemző volt ránk, ennél fogva mind csatlakozó órákban, mind külön délutánonkénti órákban legtöbb esetben összevontan végezte egyházunk a tanítókkal, képzett hittanárokkal az oktatás munkáját. Felelőtlenül hiányozni éppúgy nem lehetett, mint a többi tantárgy óráiról. A nem evangélikus iskolákba járó gyermekek részére minden iskolai év végén nagyszabású vizsgaünnepség volt. Ez pl. Debrecenben kb. 60–100 gyermeket jelentett. Szépen felöltözve ünneplőben, mindenki kapott egy-egy tételt vagy éneket, vagy kátésrészt. Szinte minden tanuló hozott magával virágot, csokrot, amit átadott köszönete jeléül a hitoktatónak. Alig bírtuk hazavinni a sok virágot. Ilyenkor soha nem volt elegendő a vázakészletünk.

Minden egyházkerületnek volt egy hitoktatási felelős lelkész – rendszerint főfoglalkozású hittanár. Évenként – ha jól emlékszem a kerületi gyűléssel egyben, rendszerint előtte, külön a hitoktatóknak volt bemutató tanítás, katechézis. Édesapám még meglelt korában is izgalommal és komoly előkészülettel, írásban kidolgozott anyaggal készült ezekre az alkalmakra. Komoly munkaág volt a hitoktatás! Sajnos, több esetben a gyülekezeti lelkészi szolgálatban nem megfelelők kaptak hitoktatói beosztást.

NAPJAINK GYAKORLATA

Megkaptuk újra – jó 40 év után – a lehetőséget. Egészen más a situáció, no meg a milliárd. Nem kötelező, nincs a legtöbb szülőben felelősség. Sok helyen az iskolák hozzáállása is ellenséges, legtöbb helyen csak csatlakozó órában lehet fáradt gyermekekkel foglalkozni, akik néha magatartásukkal arról árulkodnak, örüljön a lelkész, ha itt maradunk, noha ezer meg

ezer dolgunk, elfoglaltságunk lenne. Tartsuk mintegy kegynek, amiért beülnek óráinkra.

Ma két vonalon folyik az oktatás: iskolákban és gyülekezeti helyiségekben. Nem kis türelmet igényel a fegyvelmezés, különösen osztatlan csoportok esetében, viszont a legtöbb helyen ez a helyzet.

Nekem megadott, hogy van csoportom római katolikus általános iskolában, állami iskolában és gyülekezeti alkalom, de általános iskolában összevontan szabad szombatán reggel 9–11 óra között. Megmondom őszintén, a legjobban érzem magam, a legtöbb örömöm van a római katolikus iskolában. Az ősszel indult iskolának máris van egy szakrális levegője, ami meghatározza mind a tantestület, mind a tanuló ifjúság magatartását, hozzáállását. Megfelelő képek, jelek, feszület, most advent beköszöntével minden teremben, tanárban adventi koszorú négy gyertyával, nincs ellenséges hangulat, vélemény. Mindenki örömmel és krisztusi lelkülettel végzi a munkáját, a gyermekek is felszabadultan és a legtermészetesebben veszik át a vezetés légkörét, célkitűzéseit. *Csabdin* az állami iskolában is szinte mindenki jár a saját gyülekezete hittanórájára. A pedagógusok, ha meglátják, hogy megérkeztem autón, maguk terelik be az evangélikusokat. Kilenc iskolás gyermekem van, mindegyik jelen van, ha nem is minden alkalommal, mert itt osztatlan a csoport és csatlakozó órában van a hittan, sokszor hiányzik némelyik vagy sport vagy színdarab próba, vagy vöröskeresztes tanfolyam, ilyen vagy olyan külön elfoglaltság miatt és bizony úgy érzem, minden fontosabb, ha döntenem kell, inkább a hittanórától maradnak el. Maga az igazgatóhelyettes tanítja a rk. vallásúakat. Ez önmagában is jó fegyvelmező erő és figyelmeztető jel az egész tanulóifjúság számára. A csatlakozó óra miatt itt már fáradtabbak a gyerekek, mint a katolikus iskolában, ahol szerdán és pénteken 8,55–9,40, tehát reggeli időben találkozunk egymással. A legnagyobb reményt – a gyülekezeti hittanórával kapcsolatban tápláltam. Kezdetben a templomban volt, de fűtési és egyéb gondok miatt kértem és kaptam három tantermet az egyik közeli általános iskolában, ahol állandó a fűtés. Mivel 25 iskola van *Tatabányán*, lehetőség lett volna 1–2 gyermekért ennyi felé menni. Itt találkozunk mindnyájan. Egy teremben indulunk közös énektanulással, rövid igemagyarázattal, majd kb. fél 10 órakor három csoportba oszolván két pedagógus segítségével folyik tovább a munka. 3/4 11-kor ismét egybejön a társaság, énekelünk, közösen mondjuk el vagy a 10 parancsolatot, vagy a Hiszek-egyet és Miatyánkot, majd közösen egymás kezét megfogva köszönünk el: Erős vár a mi Istenünk! Isten velünk, viszontlátásra – legközelebb másnap a templomban. A szabadszombatonak ilyen előnye mellett hátránya, hogy többen minden hét végén hazamennek a nagyszülőkhöz vidékre, falvakba, ahol jó időben megy a kert művelése, vagy hidegben disznóölés, egész évben a nagypapa vagy nagymama születés- vagy névnapja és egyéb rokon találkozó, amit meg kell érteni, csak éppen 5–10–15 gyerek mindig hiányzik, ami viszont a haladást erősen korlátozza.

TANANYAG

Tankönyveink általában jók, gondosan elkészítettek, de nem tudom, ki hogyan van vele, 30 egységet osztatlan csoportban nekem soha sem sikerül végigvenni egy-egy iskolai évben. Nagyon nagy nehézséget jelent, hogy mindig vannak olyanok szinte valamennyi korosztályban, akik nulla ponttól indulnak.

Valahogy hasonlóan tudnának vagy tudnak nyilatkozni sokan, mint Baskiriában – a Lutherischer Dienst legújabb számában közöltek szerint – 60–70 év után: „A vallás dolgaiban teljesen buták vagyunk.” („In Religion sind wir dummi!”) Sokszor hajlok arra, hogy legtöbb esetben egy kibővített „Amit minden evangélikusnak tudnia kell” könyvből kellene minden csoportot tanítani. Egy könyvben minden kicsit hasonlóan, de modernizáltabb formában és tartalommal, mint a Hitünk-életünk, vagy ami páratlan lett volna a maga nemében, az 1958-ban „Együtt a fénynél” bevont Veöreös Imre, Tekus Ottó, Kovács Géza és Görög Tibor által szerkesztett munka. Kimondottan egyházi iskoláinkban pedig lehetne minden osztálynak külön hittankönyve. Gyermekeink nagy részét a jövőben is osztatlan csoportokban és nehéz szóránnyhelyzetben tudjuk tanítani, elérni – ez valószínűnek tűnik.

A HITOKTATÓ

Ránkszakadt – szinte új lehetőségként kerültünk a hittantanítás közepébe. 40 évig beszélni sem volt illő ilyesmiről, a titokban való hitoktatás pedig veszélyeket rejtett magában. Ha olykor bejutottunk valamiért egy-egy iskolába, mint a leprásokra, csak távolról sandított sok pedagógus felénk. Elszoktunk ettől a munkaágtól. Valljuk meg, a régi időben elvégezték helyettünk elemi fokon tanítóink – majd minden gyülekezetünkben működött elemi iskola – középiskolákban pedig főállásban alkalmazta egyházunk a hitoktatókat. Sőt volt az ún. állami önálló hitoktatói státusz, amit 120 tanulónként lehetett államilag szerveztetni, jóváhagyatni. Hiszen, ha jól belegondolunk, egész embert kíván ez a munkaág, nem pedig a gyülekezeti munka sokágúsága között egyet, azt is valahol a vége felé. Igény van, de mint gyülekezeti lelkészek, egyszerűen nem tudunk e munkának 100%-osan eleget tenni...

Többször csak rutinból megyünk be az órákra, anélkül, hogy gondosabban készülnénk, vagy előkészítenénk azt. Segítőink

is vagy vannak vagy alig mernek vállalkozni. Hite még csak volna különösen az idősebb, már nyugdíjban lévő testvéreknek, de nincs türelmük a fegyelmezésre, a szelídlelkűségre, ami pedig a kapcsolatteremtés fontos kelléke.

A JÖVŐ KILÁTÁSAI, LEHETŐSÉGEI

Egyházmegyénk létszámának mintegy 10%-át érjük el hente hittantanításunkkal, ami kb. 1000 gyermek a korábbi 7–100 iskolába beiratottakkal szemben. Tekintve, hogy nem kötelező, mutatja ez a szám az igényt, az elmulasztottak pótlásának vágyát. Baj van azonban a középnevezédekkel, a mai szülőkkel. Párhuzamosan ezt a réteget is meg kellene közelíteni. Ilyen elfoglaltság mellett hogyan? Felnőttek tanítása: Szép terv és elgondolás. A németeknél a könyv meg is jelent már korábban: Katechismus für Erwachsene. Nekem is megvan kiegészítővel együtt. Megvallom, nem nagyon volt még időm forgatni, pedig bizonyára hasznát vehetnénk, adaptálva sok mindent magyar viszonyainkra. Azt látom még kivihetőnek, ha amolyan belmissziói munkaprogram keretében lenne évenként legalább egy sorozat, ami rendelkezésünkre állna, ennek alapján meghirdetnénk a felnőttekkel való foglalkozást. Itt látok fantáziát egy-egy egyházmegyei belmissziói otthon működtetésében is, ezekben kurzusokat, bibliaiskolákat tarthatnánk a jövőben akár rétegenként, akár gyülekezetek egyenként, vagy több gyülekezetből verbuválva meghirdetett alkalmanként. Ilyen lelkészhiány mellett szinte képtelenség, hogy egy-egy gyülekezeti lelkész magában kínoldva próbálkozzék bármivel is. Teamekre van szükség, akik amolyan félkész állapotba öntenének gondolatokat, gondosan megtervezve akár egész egyházunkra is a szükséges tanítási anyagot, amit – ebben a nagy másvallású meg egyéb hatásokkal tűzdelt tömeg között élve – minden evangélikusnak elsajátítani, tudnia illik és kell.

Labossa Lajos

MEGJELENT!

MEGJELENT!

KÉPES EGYHÁZTÖRTÉNET

Írta: Grünvalszky Károly

Két kötetben, közel 400 oldalon, több, mint 160 fekete-fehér ábrával és 5 színes táblával.

Kezdetről a reformáció korának végéig.

Hitoktatással foglalkozóknak, az egyháztörténet iránt érdeklődőknek, középiskolásoknak kitűnő kézikönyv.

A felosztás szerint bibliaórákon folyamatosan használható.

Kapható a Sajtóosztályon

A két kötet ára együtt: 1100 Ft (Áfá-val együtt).